

7

1-c

11

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

7. = 1. 2. 11.

64
A

Q1
G
31

65-6-20

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA.
TOMUS PRIMUS.

АВТОМАТ

1947

1948

1949

**ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
SERIES HISTORICO-CHRONOLOGICA**

AD CRITICÆ LEGES,
ET VETERUM MONUMENTORUM FIDEM
ILLUSTRATA:

JOSEPH ANTONII SAXII

SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATI,
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTI

OPUS POSTHUMUM.

ACCEDIT CLARISS. SCRIPTORIS VITA

AUCTORE

BALTHASSAR OLTROCCHI

EIDEM BIBLIOTHECÆ PRO-PRÆFECTO.

TOMUS PRIMUS.

MEDIOLANI, MDCCLV.

IN REGIA CURIA EX ÆDIBUS PALATINIS.
Superiorum permissu.

*Bibl. Hist.
Ambrosiana*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

500 EAST HARTWELL STREET, CHICAGO, ILL. 60607

31071-1000

1000 HARTWELL STREET, CHICAGO, ILL. 60607

UNIVERSITY OF CHICAGO

CHICAGO, ILL. 60607

1000 HARTWELL STREET, CHICAGO, ILL. 60607

1000 HARTWELL STREET, CHICAGO, ILL. 60607

1000 HARTWELL STREET, CHICAGO, ILL. 60607

**JOANNI. BAPTISTÆ
MESMERI**

IN. JURE. DICENDO

SAPIENTISSIMO. INTEGERRIMO

POST. AMOTAM. IN. POSTERUM

REI. FRUMENTARIÆ. DIFFICULTATEM

VIARUM. ANNONÆ

PRÆFECTURAM. RITE. ADMINISTRATAM

ÆRARIUM

RESTITUTUM. AUCTUM

MERITIS. HONORIBUS. CUMULATO

COMMUNI. VOTO

IN. CARDINALIUM. COLLEGIUM

A. BENEDICTO. XIV.

PONT. O. M.

COOPTATO

CONCIVI. PATRONO.

St. A. M. 1700. sculp. H. M. 1700.

ROYAL MUSEUM
LONDON
1700

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI

S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO

JOANNI BAPTISTÆ
MESMERI

CAROLUS CASANOVA
NAZARIANÆ BASILICÆ MEDIOL. CANONICUS
FELICITATEM.

*Q*uanta quadam sortis inju-
ria effectum est, PRIN-
CEPS EMIN.^{ME}, ut operis bujus editio fu-
tura cū Cl. Josefbi Antonii Saxii famæ, tūm
Patriæ Tuæ cum primis gloriosa, plurimis

Tom. I.

†

pri-

primùm dilata, mox & interrupta casibus,
postremo ad umbilicum ferme perducta, in
ejus tandem potestatem perveniret, qui &
meritorum Tuorum apprimè prudens illud
Tibi nuncupare facile vellet, observantiæ au-
tem suæ conscius planè deberet. Nam cum
ea mihi superioribus mensibus delata fuisset
provincia, ut quod Philippus Argelatus ejus-
dem editor supremis scripserat in tabulis
exequendum susciperem, sarciremque meo pa-
trocinio quidquid in hæreditario ejus asse-
manum, ac debilitatum illius mors reliquis-
set, oblatus repentè dignitatis Tuæ splendor
eximius, me nondum planè deliberantem com-
pulsit, ut Tuo ornatum nomine tandem pro-
ferrem. Apparebat enim consonum, atque
præclarum in Tuis desigi oculis, Tuisque
gaudere auspiciis nobilissimam Mediolanen-
sium Antistitum Seriem, quorum Tu facta
virtutesque imitatus ad eum, quem tenes,
majestatis gradum optima progressionem con-
ten-

tendisti . Quantum item interesset affinitatis , expendebam animo inter egregias Tuas dotes , eorumque Archipræsulum , quorum hîc gesta intentis oculis admirari poteras . Scilicet quemadmodum ex iis alios strenuè inter publicas curas , ac Magistratus perbonorificè versatos licebat recognoscere , alios populorum procurandæ felicitati addictos impensius , complurimos vero ad Religionis præsidium feliciter excubantes ; sic in Te uno expressa paria munera , & communis utilitatis , pietatisque Christianæ baud diversa studia eminebant .

Norunt Romani , & Sapientissimus Sac. Rotæ Judicum Cœtus exactam in causis discutendiis solertiam , miram in gravissimis ferendis Sententiis ingenii vim annorum viginti spatio probatissimam . Hinc Tuam in Jure dicendo integritatem tanti Clemens XI. fecit , ut Te Præsulem electum Suffragii ferendi causa inter festas Populi , & Fori ac-

*clamations Nobilissimo Tribunali, quod a
 Justitia nomen habet, admoverit; dexterita-
 tem verò in maximarum rerum administra-
 tione Pontificio Benedicti XIII. præconio ce-
 lebratam quis dignis laudibus prosequatur,
 intelligens Te ab eo feliciter admodum Ca-
 meræ Auditoris, ut appellant, difficillimis
 judiciis implicitum, dum Judicis Ordinarii
 personam gravissimam sanè Tibi imponeret,
 aut animo recolens depulsam vigiliis, ac la-
 boribus Tuis ab Alma Urbe rei frumentariæ
 inopiam, suffectum Romanis certum comnea-
 tum publicum, privatum vero Piceni, unde
 illum exportaveras, non imminutum, leva-
 tam demum utrobique in posterum Annonam,
 adeout nulla caritas timeretur? Sapientiam
 banc multis auctam honoris insignibus volue-
 re subinde Clemens XII., & Benedictus XIV.,
 quorum Ille Tibi Apostolicæ, ut vocant, Ca-
 meræ Clerico renuntiato viarum Præfectu-
 ram, atque rem frumentariam curandam de-*

tulit:

tulit: *Alter afflicti Pontificii Aerarii restituendi provinciam demandavit, tam feliciter exitu, ut quadriennii spatio modò imperatis pecuniis, modò exactis illud levares maximo ære alieno, imo additis novis subsidiiis, ac veluti nervis mirum in modum confirmares. Adlectum denique in S. R. E. Cardinalium numerum gratulabundi suspexere optimi omnes, itemque præclarissimi cujuscumque ordinis Viri, quorum plurimi cum integritatem veritatis Tuam, tum prudentiam admirati singularem, illaqueatas Legum periculis, aut odio irretitas publico rationes auctoritati, & consilio Tuo expediendas felicissimè permiserunt: Mediolanenses verò præsertim Tui plurimis se nominibus Tibi obstrictos professi sunt, cum Te in Patriæ res, ac gloriam mirè animatum primariæ SS. Ambrosii, & Caroli in Urbe Sodaliatis, imo & universæ Nationis nostræ Patronum habere quam verissimè gloriarentur.*

*Itaque gestiunt , mibi crede , Archipræfulum
Nostrorum felicissimi Manes conscriptam di-
ligenter de suis egregiè factis historiam in
ejus patrocínio delitescere , qui ut pronus est
in Patriæ res fovendas , amplificandasque ,
tam illustrem etiam clientelam a se amoveri
non patietur ; Teque interim fautore usuro s
se confidunt amplissimè . Hoc ut ego quoque
non desperem , Tua in literas , Patriamque
propensio facit ; imo ut indubiè credam , in-
junctum Tibi Nationis nostræ protegendæ
munus hortatur . Quod si Tuorum erga me
meritorum revocare memoriam velim , id non
Tua dumtaxat caussa , sed etiam mea abun-
dè , cumulatèque Te præstiturum certo scio .
Diuturnus enim , quo me prosequeris , fa-
vor , magna , quæ mibi tecum est non ullis
meis meritis inita , sed ab excelso Tuo , su-
blimique animo profecta gratia , cùm semper
Te Tui similem fore pollicentur , tùm erga
me æque ac munus meum animatum denun-
tiant .*

*tiant . Excipe igitur , quo soles , animo hoc
Tibi inscriptum opus , quod Tuo honestatum ,
auctumque nomine minus lucem hominum ,
conspēctumque verebitur . Sin minus mea of-
ferentis voluntas grati animi dignam exhi-
bet testificationem ; Tua acceptum habentis
humanitas hunc mihi adjiciet gratiæ , &
amoris cumulum .*

Mediol. Prid. Cal. Julias MDCCLV.

CAROLUS CASANOVA
 BASILICÆ NAZARIANÆ CANONICUS
 LECTORI BENEVOLO.

Vo animo, quibusque visibus Philippus Ar-
 gelatus Bononiensis a Secretis Sac. Cæs.
 Cæs. Majest. contenderit, ut Literarum
 incrementam, Literatorumque Hominum
 commodum promoveret, omnibus in com-
 perto est; cum eo potissimum adnitente in lucem pro-
 ducta fuerit Collectio Scriptorum Rerum Italicarum ab
 immortalis memoriæ Viro Ludovico Antonio Muratorio
 digesta, pluribusque magnæ molis voluminibus comprehen-
 sa. Ejusdem Argelati operâ e Typis Mediolanensibus pro-
 diere a jam laudato præclarissimo Scriptore coacervatæ Ve-
 teres Inscriptiones, aut nondum cognitæ, aut seorsum evul-
 gatæ. Ille ipse fuit, qui Numismatum a Francisco Me-
 diobarbo in amplum Codicem redactorum secundis, iisque
 nitidioribus curis editionem paravit, pluraque alia peregit
 ad Eruditorum utilitatem procurandam aptissima, quæ com-
 memorare supervacaneum censeo, utpote ad institutum meum
 minime pertinentia, & doctis Hominibus jam cognita.
 Id tamen in præsentia reticere haudquaquam decet, quod
 Tom. I. †† eos

eos inter illustres Viros, doctrinâ; scriptisque Elucubra-
 tionibus ab Argelato apprime cultos, Clariss. Joseph An-
 tonius Saxius Collegio ac Bibliothecæ Ambrosianæ Præse-
 ctus adnumerandus occurrit; ab eo enim Adnotationes ad
 Sigonii de Regno Italiæ Historiam, cum hujusce Scripto-
 ris Opera omnia prælis committeret, labore maximo colle-
 ctas, atque amplissima eruditione refertas exquisivit, at-
 que obtinuit; ab eodem etiam quam longis paraverat curis
 Historiam Mediolanensem Typographicam, Operi suo
 de Scriptoribus Mediolanensibus præponendam, impetra-
 vit. Atque ut uno omnia verbo comprehendam, Saxius ille
 fuit, quem in rebus dubiis veluti Delpbicum Oraculum
 consuleret, ejusdemque auctoritatem veneretur. Vix dum
 Argelatus ab eo ad umbilicum perductam Archiepiscopo-
 rum Mediolanensium Chronologicam leriem intellexit,
 eamque morte intercepto eruditissimo Auctore, penes amu-
 lum Patruum Josephum Mariam Saxium, Collegio Cano-
 nicorum S. Georgii adnumeratum, manuscriptam delitescere,
 commodo atque utilitati publicæ de more consulens,
 hanc ab humanissimo Nepote impetravit, neque prælis sub-
 jicere supersedit ulterius, nisi quantulum ad nitidiores pa-
 randos typos temporis intercederet. Quo vehementiore stu-
 dio editionem expectatissimi Operis sollicitabat Argelatus,
 illamque pene absolutam prospiciebat, eum pituita vebemens
 stommacho indissolubilis oppressit ita, ut vi morbi cedere,
 etate

atate Annorum LXXVI. jam gravis, coactus fuerit VIII.
 Cal. Februarias hujus Anni. Priusquam tamen e vivis abi-
 ret, se morti proximum sentiens, me rerum suarum Cura-
 torem postremis Tabulis declaravit, idque inter primas cu-
 ras commendatum mihi voluit, ut quod ipse antea ad hu-
 jusce editionis complementum mente perceperat, sedula
 executione me auxiliante absolveretur. Cui amicæ benevo-
 lentia vinculis obstrictus viventi fueram, eidem terris ere-
 pto devinctum me sentiens, hoc potissimum animadverti,
 ne postrema vota vel tantisper eluderem; quocirca præcon-
 cepta ab Argelato tam præclari Operis ornamenta haud-
 quaquam parare neglexi, imo pro viribus complere stitui.
 Noverat ille quidem, Clariss. Saxium Apostolicam Ambro-
 sianæ Ecclesiæ institutionem viriliter propugnasse, in lu-
 cem productis Vindiciis de Adventu S. Barnabæ Medio-
 lanum. Hanc Dissertationem numeris omnibus absoluto Me-
 diolanensium Præsulum Catalogo præponere animo concepe-
 rat Argelatus, utpote quæ viam aperiret ad ceterorum An-
 tistitum Acta explicanda, primorumque inter eos antiqui-
 tatem probandam non modo utilis videretur, verum etiam
 necessaria. Eam igitur tibi, veluti Prodromum sisto, Le-
 ctor humanissime; neque hic recusam cuiquam displicere
 posse arbitror, cum in ista, quæ hisce temporibus ser-
 vet, controversia, se usque ad extremum spiritum in su-
 scepta sententia perstitisse Saxius ipse professus sit, quem
 admodum a fide dignis testibus non semel accepi. Quinimo,
 †† 2 quo-

quotiescumque Argelatus familiariter cum Amicis de productis hinc inde rationibus verba miscebat, eum plures dicentem audiverunt, se nibili facere ab Adversariis productum argumentum e verbis S. Ambrosii deductum (in Concone adversus Auxentium), quibus ait: Absit ut tradam hæreditatem Dionysii - - - atque omnium retro fidelium Episcoporum, Sancti Barnabæ nomine omisso; cum de tradenda Arianis Basilica Portiana ageretur, quæ vivente hoc Apostolo, neque Anatalone Successore suo nondum in Christianorum cesserat portionem, imo a fundamentis nondum extructa fuerat. De materiali, censebat Argelatus, Ecclesia agi, non de mystica, ut ajunt, seu spiritali; quapropter non expediens, neque utile Ambrosio fuisset, ad Barnabam usque Apostolum ascendere, ut possessionem Portianæ Christianis vindicaret, qui a prima Catholica Fidei hac in Urbe prædicatione non adhuc Templum illud obtinuerant. Sed hæc obiter, cum mea non interfit in arenam descendere a tot Clarissimis Scriptoribus calcata; istud enim tantum innui, ad Amici demortui mentem hac de re mihi compertissimam explicandum.

Quo primum tempore Argelatus sibi proposuerat hanc parare editionem, ut laudabilem præsentis ætatis morem sequeretur, præfigendi scilicet Scriptoris Vitam, debitum tam benemerito de sacra, ac profana Eruditione Saxio officium hoc præstare duxit pernecessarium; quapropter Clariss. Virum Balthasar Olroccum, Bibliothecæ Ambrosia-

nae Pro-Praefectum, mortuique Collegae vestigiis prope insistentem, enixis precibus exoravit, ut hanc provinciam impleret. Hisce votis benigniter respondit humanissimus Oltroccus, Vitamque Auctoris eleganti stylo conscriptam mihi suppeditavit, quam & ad Saxii commendationem, & ad Argelati implendum desiderium, necnon ad Lectorum omnium delectationem, imitationemque excitandam, primo loco imprimendam curavi.

Operae pretium censeo, qualis quantusque sit tam praeclara elucubrationis fructus, Lectori benevolo paucis exhibere, quae reapse non meo sanè, sed proborum Hominum iudicio, qui istam manu exaratam jam viderunt, haud vulgarem apud Eruditos existimationem sibi vindicat, cum nova non minus, quam difficilis, ac perfecta censenda sit. Novam dico, nam nullus ante Saxium Scriptor inventus est, qui Mediolanensium Archiepiscoporum Acta fideliter, rectoque servato temporum ordine, literis commendaverit. Antiqui eorumdem Catalogi nudam tantummodo nomen, annos Sedis, diemque mortis designant: recentiores quaedam eorum innuunt gesta, sed parè nimis expressa. Si qui posterioribus Seculis liberiori calamo Vitas Mediolanensium Antistitum conscripserunt, dubia certis, vera falsis indiscriminatim miscuerunt. Noster tamen Auctor, rerum ad Ambrosianam Ecclesiam pertinentium notitiâ, longo seduloque paratâ studio usus, ac ope Diplomatum, Codicumque nuper e tenebris edulcorum adjutus, ita profecit, ut tutior

rem uniuscujusque epocham figeret, atque peracta ab iisdem opera declararet: Quocirca a vero non aberrabimus, si tot inter Mediolanensium Præfulum Catalogos jam evulgatos, hunc pro sua dignitate, obque crism adhibitam perquam diligentem, novum appellaverimus.

Difficile in hoc perficiendo Opere Saxii laborem quisquis dijudicabit, dummodo animadvertat, Seriem hanc per plura excurrere Secula, bellorum asperitate concussa, ac ignorantia tenebris involuta; post quæ alia succedere nimia credulitati obnoxia, fabulisque facillimè inbærentia, quibus præteritorum temporum gesta insciebantur. Tot difficultates Auctori nostro satis superque compertæ hunc ad eam rerum indaginem compulerunt, ut nihil assereret, quod aut cœvorum, aut proximorum saltem auctoritate non initeretur; cum assidua perquisitione, ac nunquam intermissa Librorum lectione eam sibi comparasset eruditionis messem, unde uberes probatosque manipulos in medium produceret. Quæ profectò res extero Homini, in rebusque nostris laudè apprimè versato, supra quam credi possit, perdifficilis evasisset.

Perfectam quoque elucubrationem hanc Saxii appellavi, ea potissimum ratione ductus, quod hic ab Apostolo Barnaba usque ad nunc sedentem in Ambrosii Cathedra Joseph Puteobonellum S. R. E. Cardinalem, Archiepiscoporum Seriem perduxit, Anno consistens MDCCLI. quo mors invida tam insignem doctrinæ Virum nobis eripuit. Complectitur

Elitur illa quidem & eos, qui spontè oblatam Mediolanen-
sem Insulam recusarunt, spiritu Dei, & humilitatis amo-
re ducti: eos etiam commemorat, qui dolo, aut armorum
vi hanc occupare Sedem ausi sunt; illos non omittens in-
nuere, qui falsò a cæcutientibus Scriptoribus Mediolanensis
Antistitis nomine donati fuerunt. De unoquoque horumce,
Præfulum seorsim Saxius sermonem instituit; de Patria,
de Studiis, de Muneribus cujuscunque differuit: quæ ad
Dei gloriam promovendam, ad Ecclesiæ sibi commendatæ
bonorem augendum, ad commissi ductui suo Gregis utilita-
tem comparandam quisque peregerit, distinctè declarat, pro-
fanæ quandoque historiæ narrationem interferens, ut eâ ve-
luti præeunte face, Præfulis gesta vividius illustrentur, &
Lector fortasse minus necessario expertus aliunde lumen
non cogatur exquirere. Ne quid insuper desiderandum su-
pereffet, hoc quoque Saxius addidit ornamentum, ut scili-
cet tempus designaret, quo Familia quælibet Religiosorum
hominum vel Mediolanum inducta est, vel hac in Urbe
nata alias etiam Catholici Orbis Civitates, & loca ad In-
colarum proventum, sive pietatis studio, sive verbi Dei
prædicatione, institutis ibidem domiciliis juvit, & fovit:
quam ob rem summa Mediolanensibus Archiepiscopis aucto-
ritas, dignitas, & gloria, maxima Populis, ac præfer-
sim Insuubris utilitas, delectatio, facilitas comparata.

Hæc breviter præfari, licèt hujus probatissimi Operis
minus conscius, quod primoribus tantùm labiis attingi, op-
por-

portunum censi, majorem id procul dubio laudem repor-
taturum sperans ab eruditis Lectoribus, quibus celeberrimi
Auctoris nomen in pretio est, & qui optime noscunt, Scri-
ptionis tot tricis involuta argumentum non minorem Saxio
Hominem ad illud feliciter enodandum exposcere.

Joseph Antonius Saxius Collegio & Bibliothecæ Ambrosianæ Præfectus, Litteratorum Reipublicæ ob plurimos ingenii sui cultissimi partus in lucem productos perquam notus, mihiq; potissimum, qui ultra XXX. Annos sub ejus humanissima institutione crevi atque inlenui, quæcumque Opera elucubravit, ea sane omnia ita modestia, pietate, ac moderatione composuit, ut quid in iis reprehendendum esset, ferme nullus repererit, omnes laudaverint, quinimmo quampluribus Auctoribus nimis libere scribentibus in exemplum proposuerint castigatioris disciplinæ propugnatores. Laudabilem hanc methodum religiosissimè servavit postremis vitæ suæ annis, quos in digerenda juxta leverioris criticæ leges *Archiepiscoporum Mediolanensium Serie*, ad laborum, laudisque suæ complementum, impendit. Hanc ipsam eruditione amplissima confertam elucubrationem, ac *Vitæ* illius *Compendium* a Clarissimo Viro Balthassar Oltrocco, Bibliothecæ ejusdem Pro-Præfecto, dictatum, mandante Reverendissimo P. Hermenegildo Todeschini, Ord. Prædic., S. T. M. ac Generali in Mediolanensi Provincia contra Hæreticam pravitatem Inquisitore, diligenter perlegi; cumque in hisce Scriptionibus nihil bonis moribus, nihil Orthodoxæ Fidei injuriosum offenderim, sed iisdem tantummodo Sacram Patriæ eruditionem augeri, & Antistitum Insubriæ præclara gesta illustrari compererim, annui posse censeo, ut Typis committantur; me tamen &c.

Dabam Mediolani pridie Idus Apriles MDCCLV.

P. I. Servilianus Latuada S. T. D. L. C.

Die 2. Junii 1755.

Attenta supradicta approbatione

I M P R I M A T U R .

Fr. Hermenegildus Todeschini Sac. Theol. Mag., Ord. Præd., Inquisitor Generalis Mediolani.

Benedictus Mazzolenus Can. Ordin. Theologus Ecclesiæ Metropolitanæ pro Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Card. Archiepiscopo.

Vidit Julius Cæsar Bersanus pro Excellentissimo Senatu.

Tom. I.

† † †

DE VITA ET SCRIPTIS
JOSEPHI ANTONII SAXII

OBLATI SACR. THEOL. DOCTORIS
COLLEGIO ET BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
PRÆFECTI.

Tom. I.

B

212-11532 57 ALPH 10

ILLAS IN OMNIA INSTANT

*Il mibi videntur fortunatè beatèque vixisse, quibus cum
auctoritate rerumque gestarum gloria, tum etiam sa-
pientia laude perfrui licuit. Cic. in Brut.*

3-11-11 11-11-11 11-11-11 11-11-11

Con-

Onfirmata Veterum exemplis consuetudo hisce praesertim, quos vivimus, viget annis, ut qui rerum bene gestarum laude floruerint, eos immortalitati consecret posterorum memoria, quae illustrata monumentis. Virorum eximiorum

Acta consignans literis, cum praesentis aetatis consulat gloriae, tum futurae prospiciat utilitati. Hinc graviora sapientum Hominum funera impatientius consequitur bonorum desiderium: sive postulantium, ne debito virtus

præmio immortalitatis fraudetur, sive expositulantium, senescente post cineres eorum laude, proposita sibi deesse exempla ad imitandum. Itaque gemina mihi causa id in præsens oneris imposuit, ut *Josephi Antonii Saxii* dotes, ac Scripta persequerer: commune institutum, cui inserviendum est; & plurimorum vota, quibus refragari videbatur pene subrulticum. Accessit præterea alia grati animi prodendi necessitas; cum & plures me unum intuerentur, qui ejusdem amicitiam postremis hisce annis coluissem, arcanorum participem & conscium, imo ingressum studiorum suorum cubile, ipsarum epistoliarum causâ, quarum magna in Ambrosiana Bibliotheca mihi copia suppetebat; demum iisdem cum Saxio hærentem legum & societatis vinculis propter Collegii atque Ordinis commune utrique nomen. Hisce tamen de causis non electus potissimum sum, qui ejusdem res gestas scribendo complecterer, cum periculum sit, ne ineptus Scriptor obteram Viri laudes; sed relictus unus, cui plura ad id muneris obeundum nomina suffragarentur. Equidem non ignoro, plures sibi quàm liberrime fuisse sumpturos has partes; quibus eni gratiam habeo, quod occasionem animi mei declarandi dederint, subirascor tamen, quod tam salubre consilium, tenui designato Scriptore, perverterint.

Mediolani natus, susceptus, & institutus ad laudem

Jo-

Joseph Antonius Saxius fuit, cui nec generis honestas absuit, nec Principum virorum patrociniū nascenti defuit; imo & solidæ gloriæ adjumenta in paternæ domo præsto fuere. Natalis illi annus fuit LXXV. supra sexcentiesimum & millesimum, dies verò, qui Kalendas Martias præcedit; atque hic quidem primus vitæ dies postremus fore nato infanti videbatur, ingenti Reipublicæ Literariæ damno: quapropter consolaturi æternæ usurâ mortalis vitæ dispendium parentes, vix dum eductum in lucem salutaribus perfundi aquis voluere. Absuit tamen paulo post vitæ periculum, quare: VI. post ortum die, eidem, qui æternæ salutis beneficium præverterant domi parentes, ne quid deesset ritus & pompæ ad sacram Baptismatis cæremoniam, in Mediolanensem S. Joannis; quæ *ad Concham* dicitur, Basilicam delatum infantem, in Excellentissimi Ceritum Ducis Antonii Borromei tutelam ac sacram disciplinam tradidere, qui rem deinde Susceptoris tenuit, ac nomen. Latebat jamdiu in Nobilissimæ illius Gentis patrociniò Saxiorum familia; verumtamen quod veteris horum observantiæ argumentum eo videbatur tempore, postmodum in eam partem fuit acceptum, ut præclarissimum infanti putaretur auspiciū. Scilicet omni vitæ tempore ornatus adeo, cumulatusque Borromei Generis beneficiis exiit *Joseph*, ut verè de parentum manu in eorum,

ut

ut dicitur, manum traditus crederetur, cum eos semper & patris habuerit loco, & in eorum castris versaretur, atque praesidiis. Itaque tam honeste natum, & tam splendide susceptum domestica excepit puerum disciplina, in qua nisi sanctum, nisi eruditum, nisi solidæ laudis plenum, nihil ille vidit, Gemini anteibant sapientiâ, & præclare factorum famâ Fratres Franciscus, & Thomas, quorum hic Anatomicâ scientiâ deinde præstans, & Urbis facillè ea in arte princeps, plurimas in Philosophicis rebus tum progressiones faciebat & maximas; alter verò in Oblatorum Sacerdotum album cooptatus, renunciatus deinde, post Philosophiæ ac Theologiæ prælectiones summa cum laude in Seminariensi Lyceo habitas, supremus sui Sodalitii Præses, ultimò Metropolitanæ Collegii Ordinarius, ut vocant, Canonicis adscriptus rûdem adhuc *Josephi* animum excitabat honoribus suis, & ad æmulanda strenue decora incendebat. Itaque pueri ingenium naturaque majus quippiam spectare, ac polliceri cœperat, & magna præsertim in studiis propensio, quibus lata atque illustri fraterno decori patebat via. Neque paratæ in Literas indoli paternus animus, aut cura defuit; nam vix primas Grammaticæ salebras prætervectum filium in Societatis Jesu Patrum disciplinam tradidit parens; eorumque culturâ adeo fructuose adoleverunt injecta sapientissimorum Institutu.

stututorum labore virtutis semina, ut æqualium magister, & grandiorum natu tamquam æqualis & compar haberetur. Hac ratione Grammaticarum Institutionum apprime gnarus, ad humaniorum Literarum, & Latinæ elocutionis hærenda præcepta in Modoëtiense Seminarium traductus est annum agens ætatis XII., adnistente præsertim Fratre, qui Oblatorum magisterium & curam insito quodam in Ordinem suum amore ad castissimum Fratrem formandum diligenter præoptabat. Reverta, ut erat in puero naturæ vis, non acris quidem & vehemens, sed diligentia præstans & patiens laboris, feliciter unius anni spatio ex tricis illis evasit; & in Mediolanense Seminarium evocatum, in primis elementis Rhetoricæ annum alterum; deinde in unctiore ejusdem palæstra triennium, Joanne Baptista Sutio Rhetoricorum interprete, eundem summa cum laude versatum intelligo ex MSis monumentis, quæ ibidem servantur, de Alumnorum progressionibus testes fidissimi. Anno ætatis XVII. præter ejus Lycei leges, quæ nonnisi decimum-octavum a nativitate annum numerantibus discipulis aditum ad castra Philosophica aperiunt, propter spectatam indolem, & ingenii naturam satis perspectam, dignus habitus est, qui gemina de more stipendia conficeret; cumque agmen in Dialecticæ, ac Philosophiæ campo semper inoffenso cursu duxisset, ejus Fratre Hieronymo

Phi-

Philosophicas theses prælegente, in publico certamine, exactorum cum laude studiorum periculum fecit. In Theologica verò facultate Josephum Ruscum, & Fratrem iterum audiuit quadriennium; & condiscipulorum suorum indictis comitiis (neque enim in Literaria Republica idem quod in Romana jus viget) renunciatus Dictator egit demum victor, propugnata Theologiam, triumphum X. Kal. Sextiles Anno MDCXCVII.

Laureatum expeditum e prælio Seminarieus Academicæ Principem, Oblatorum Sodalitium in quod duobus ante mensibus fuerat cooptatus, excepit: Sacris deinde vix initiato, Aronensi in Seminario adolescentium Clericorum Latinis literis imbuendorum demandata provincia est; ex qua quidem ad biennium illi delata, revocavit contractus ex insalubri & gravi ejus regionis cælo virium languor. Itaque eos alumnos Bartholomæo Rubeo successori optimam literarum & pietatis disciplinam formatos cum tradidisset, (1) sacris obeundis exercitationibus in Mediolanensi S. Sepulchri Collegio implicitus

(1) Locuples hac in re testimonium exhibent Rubi ipsius litteræ latine, de discipulorum progressionibus rite ad Franciscum Saxium Seminarieus studiis Præfectum datæ X. Calend. Martias MDCX. In hæc verba: „Nunciabo enim tibi monumenta sapientiæ & pietatis, quæ Frater tuus juvenis ornâtissimis teneris animis discipulorum meorum ita infixit, ut tuto ausim dicere, nullam ac imperitam aetatem a nemine melius posse formari. . . . Ex quibus non levem certe lætitiâ percepit, cum & magnam partem laboris Prædecessoris diligentia humeris meis detractam senserim, nec parvum gloriæ meum alieno studio mihi videam comparatam.”

citus est, quo eum singularis & animo insita vocabat religio; quandoquidem literariæ Præfecturæ deerrant, quibus par erat excellens ingenium. Primo tamen hujus Seculi Anno XIV. Kal. Majas, vacua, & a Joanne Baptista Repossio relicta, oblata est sedes Rhetoricorum Interpretis in Mediolanensi Seminario, quam ille usque ad Kal. Novembris occupavit: cumque coactus ex imbecillitate corporis ab ipsa veluti messe discedere, iterumque in S. Sepulcri Collegium translatus totum se in religionis castra conjecisset, etsi Giberti Borromei sollicitudo ejus favens ingenio jam illum Ambrosiani Collegii Doctorem designasset (2); postridie Idus Novembris Anno insequente datus est Comes Carolo Josepho Oldono, & Georgio Martinello, Viris magna cum sanctimoniam fama in Evangelii prædicatione versatis, qui sacram expeditionem in Arcifati Plebem ex Archiepiscopi Josephi Cardinalis Archinti mandato susceperant. Apostolicus hic labor nobi-

Tom. I.

* 2

les

- (2) Aperiet initum a Giberto Borromeo tum Patriarcha Antiocheno consilium, necnon ipsius consilii causas, & Josephi indolem Francisci fratris epistola, ad eundem XII. Calendas Octobris anno MDCCII. scripta in hæc verba: „Niclaus Rubinus Bibliothecæ tuæ optimus tutor amico me alloquens dixit, tuæ mentis esse vocare fratrem „meum in secundum Ambrosiani Collegii Doctorem. Nihil magis ex „animi mei sententia esse poterat, quam obsequium meum tot nominibus tibi obstrictum in fratre meo geminare. Nihil & fratris „genio jucundius, qui imbecilli corporis metu coactus a laboriosis Seminarîi studiis militem perire, adhuc tamen literas cordi habet, „amansque eruditæ quietis toto animo refugit æconomicas provincias, quibus Sodalitium nostrum occupare solet quos eximit Academicis. „Quapropter totus in hoc officio erit, & pondere quodam animi in hæc studia prout, & accepti beneficii lege, & sapientiæ tuæ imitatione „.

les Triumviros ad bimestre ferme spatium tenuit : quo tempore eas regiones vicatim nudis pedibus obire, etiam cum glacie rigeret solum, Fidelium confessiones excipere, quotidianis concionibus vitia oppugnare, pia fuit illorum exercitatio. Mirum certe fuit in Saxia illud religionis asperum testimonium, ut quam valetudinem ægre a studiis literarum sartam servasset, eam tam generose in pia ac durissima hujusmodi contentione profunderet; servavit tamen in tanto periculo, Deo adiutricem manum porrigente. Per eos ipsos, quibus sacræ prædicationi vacabat, dies : nimirum XV. Kal. Jan. Anni MDCCIII. adlectus in Ambrosiani Collegii Doctorem *Josephus* fuit, cum ex Antonii Albutii discessu Bibliothecæ Præfectus renunciatus esset Ambrosius Curionus, in cuius ipse locum successit. Non ita tamen in novi curriculum limine usus est literis, ut animum amoveri sineret a religione : Scilicet per insequens etiam biennium, autumnalibus recurrentibus feriis, delectus iterum est sacrarum, quemadmodum antea, expeditionum cum *Josepho* Oldono comes. Hinc in agro Mediolanensi Plebem Decima obivit mense Septembri Anno MDCCIII., mox ad eundem mensem, insequente anno, Marliani, & Sevesi, Divini Verbi prædicatione ubique egregiè perfunctus. Hoc illi munus ut erat ex Sodalitii legibus impositum, tum præsertim *Josephi* Cardinalis Archinti man-

mandato, qui ejusdem dicendi vi, & genere admodum delectatus, ad Saxiorum Fratrum commendationem, hujus scilicet, & Francisci tum supremi Sodalitatis nostræ Moderatoris, dicere consueverat, se duos Saxios tamquam geminos pretiosos lapillos æstimare.

Suum igitur in Ambrosiano Collegio veluti campum nactus, sibi impar nunquam est visus, æque scilicet in religionis, ac literarum studio probatissimus. Sors tulit ut in ipso demandatæ tam illustri provincie limine ad summa contendere juberetur, atque in dolio, ut ajunt, figularis artis tyrocinium ponere. Jamdiu Mediolanensium gloriæ invidentes Transalpini, illatam ab Ænobarbo Federico Mediolanensibus cladem novâ injuriâ ita oneraverant, ut quod reliquum ejus arma nobis fecerant, literario bello per summum dedecus eripere conarentur. SS. Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosiana Basilica antiquitus religiosissime asservata, atque ab ipso S. Ambrosio ibidem condita, Brisacum translata magnifice venditabant; eoque certius sibi arrogabant id laudis, quo clarius decedere ab eadem nostri ipsi Scriprores videbantur (3). Itaque ad eorum possessionem

* 2

Pa-

- (3) Ivere in hanc sententiam primo Bernardinus Corius in sua Historia Mediolanensi, & multo post Josephus Ripamontius, qui Parte II. Libro II. Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis pluribus persecutus Mediolanensis Urbis exordium in hæc verba erumpit. „ Corpora „ Trium Magorum, itemque Corpora Gervasii & Protasii, Naboris „ & Felicis extra communem injuriam fuere, sed ut auferret sibi, „ non ut relinquere nobis ea subsidia Barbarus „.

Patriæ vindicandam strenue in arenam descenderat Joannes Petrus Puricellus ex eodem Oblatorum Sodalitio Sacerdos, Vir, in quo æque acumen ingenii commendat, atque in excutienda antiquitate solertiam. Sed cum sparsim, ubi se ferebat occasio, in alia intentus Scrip- tor id argumenti pertractasset; illustres qui subsecuti sunt Transalpini Scriptores, hoste in oculos non incur- rente, eandem recoquere crambem non sunt veriti, & veluti integram Brisacensium possessionem nobis ob- trudere. Maximum præjudicatæ a Germanis causæ mo- mentum afferebant magna nomina Crombachius, & Pa- pebrochius; ille in trium Magorum historia, eorum- que opinioni subscribens; hic in Sanctorum Actis, in qui- bus Joannis Bollandi consilium subsecutus sin minus in- venti operis gloriâ claruit, optime continuati laude cer- te Auctorem ipsum superavit. Itaque irruentes undique præclarissimos hostes jussus est Saxius depellere: Omni- telorum genere, conjecturis, solidis argumentis, & de- promptis ex tota antiquitate testimoniis oppugnavit, & jussu bello adortus medium utrumque tenuit, atque ar- ctiore nodo, quam ut possent elabi (4). Quid expectamus? Ex tam præclaro certamine uterque victor excessit Sa-
xius,

(4) Egregii Operis Titulus hic est: *Dissertatio Apologetica ad vindicandam Mediolano SS. Corporum Protasii & Gervasii antiquissimam posses- sionem &c. Mediolani MDCCVIII. apud Marcum Antonium Pan- dolphum Malatestam.*

xius, & Papebrochius; dispari tamen ratione; cùm alter argumentorum pondere, veritatis studio alter triumphaverit. Etenim moderationis ingenuæ Scriptor hic nobilissimus exemplum dedit, quod omnes in posterum admirentur, vix ullus unquam imitetur. Habere se Josepho gratiam testatus est apertissime, quòd ea sibi explicasset, quæ antea solertissimam licèt illius indaginem latuissent. Hinc palinodiam vere divinam eo promptius canens, quo facilius excusatione usus ætatis refugere potuisset, tabulæ a qua jam retraxerat manum iterum admovit, quintum supra octogesimum annum natus, & perhonorificam de Saxio mentionem ei Supplemento, quod jam Conradus Janningus concinnabat, jussit adjungi; de sua certe detractum laude non existimans quidquid accessisset alienæ. Hanc in ipsis literarii curriculi carceribus consecutus lemniscatam veluti palmam, incredibile dictu est, quanta exinde cum laude fuerit Saxius in Italorum omnium atque Transalpinorum ore versatus. Placet eorum nomina & testimonia omittere, e quorum re erat non tam Saxium extollere, quàm Papebrochii famam nitedulæ more arroderi. Eam dumtaxat proferam, luculentissimam certe, testificationem eo solidæ laudis pleniorē, quo ab omni assentationis suspitione magis alienam: Scilicet ab iis profecta laus, qui suis rem pendunt ponderibus; nec partium incenduntur flu-

studio, ea demum vera ac solida appellanda est. Itaque maxime omnium Dissertationem hanc probavit, in quem fuerat elucubrata, Papebrochius. Apud hunc non solum ille in laude, sed etiam in gratia fuit; & præter literas ejus verbis a Conrado Janningo ad Saxium datas (5), extat nobilissima recantatæ ab ipso sententiæ com-

- (5) Placet hæc integras exponere, ex quibus non erui dumtaxat potest, quanti hanc Dissertationem Janningus fecerit, verum etiam quanti Auctorem ipsum æstimaverit:

„ Admodum Reverendo, atque Illustri Viro

„ D. Josepho Antonio Saxio

„ Conradus Janningus e S. J. S. P. D.

„ Pridem mihi Mediolano submisit R. P. Jo. Baptista Mosca nosse
 „ Dissertationem Apologeticam tuam, Admodum Reverenda ac Illustris Domine, qua Mediolano vindicentur Corpora Sanctorum Ger-
 „ vasi & Protasii, tuo, ut puto, dono. Verum Codex ille, nescio
 „ quomodo intercidit. Quod ubi post longam expectationem meam
 „ ille tandem intellexit, aliud ejusdem exemplum dono suo gratiose
 „ supposuit, quod nuper huc allatum est. Legi obiter librum: placuit
 „ claritate, eruditione, ac modestia sua. Mox ipsum obtuli illustran-
 „ dum optimo Seni nostro Papebrochio; qui inde oblectatus æque, ac
 „ ego, fuit; simulque professus, se inde idem discere quæ ocellerat; usque
 „ futura, tum ad augendum & magis illustrandum Commentarium
 „ suum de prædictis Sanctis, tum ad mutandum, quæ de sacris illo-
 „ rum Corporibus, eorumque possessione Mediolani perpetua graviori-
 „ bus argumentis in hoc libro tuo productis penitus nunc persuasus.
 „ Imo capita aliquot correctionis suæ jam collegit, octoginta quatuor
 „ annorum senex; mihiq; tradidit, Supplemento Juani, quod præ-
 „ manibus est, inferenda. Vellem tam propinqua esset occasio pluri-
 „ bus agendi de sententiâ, quam olim veriores putavit P. Jo. Rollinus
 „ in Commentatio sua ad diem VII. Februarii de ætate Sancti Ro-
 „ mualdi Camaldulensium Institutoris; quam post annos demum qua-
 „ draginta super sedulo illustravit D. Guido Grandi in Dissertatione
 „ sua Camaldulensi ex monumentis vetustis! Cujus tamen rei mentio
 „ fieri quoque poterit in prædicto Supplemento ad diem XIX. Junii,
 „ quo

commemoratio in eo volumine , quod Supplementum in Acta Sanctorum Mensis Junii inscriptum , atque editum in lucem fuit . Ibi spongia usus Papebrochius plura emendavit ex Saxii sententia , atque (ut ejusdem verbis utar) *Saxio facem præferente : neque cum profiteri puluit , unde profecisset etiam ea LXXXV. annorum ætate .* Rejecit exinde ad fabulas Crombachii fundamenta , & Mediolanensibus perspicue SS. Fratrum possessionem adjudicavit , Brisacensibus ereptam , quibus maxime in priorre faverat Commentario . De eadem item emendatione differens ibidem Conradus Janningus , mirum , quantam Saxio virtutis , Papebrochio modestiæ laudem tribuat . Hæc ille : *Reformationem Commentarii (de SS. Martyribus Protasio & Gervasio) concepit (Papebrochius) ex lectione Dissertationis Apologeticæ Doctoris Josephi Antonii Saxii Concepit autem reformationem suam , & propria*

ma-

„ quo ejusdem Sancti Romualdi nomen inter Prætermis-
 „ sur „
 „ Redeo ad Apologiam tuam , Admodum Reverende Domine , in qua
 „ numero CXXXVII. Sanctus Udalricus veller , ab aliquibus pro San-
 „ cto Antistite Augustano habitus , dicitur *gratias sanctorum conferre ;*
 „ quas Puticellus ait , *publicis tabulis consignatas &c.* Illas tabulas ope-
 „ re pretium foret nobis describere : Et si auctoritas tua id faciendum
 „ curare possit , utemur illis ad majorem gloriam , seu Sancti Udalrici
 „ Ep. Augustani , seu alterius Sancti (quod nobis verosimilius est)
 „ apud vos culti ; certe ad gloriam Dei , qui in Sanctis suis qualibus-
 „ cumque colitur , majorem . Denique gratulor Auctori suo Disserta-
 „ tionem Apologeticam ad vindicandam Mediolano SS. Corporum .
 „ Protasii & Gervasii antiquissimam possessionem ; meque tibi , cete-
 „ risque omnibus , qui meliora quàm quæ nobis suppeditata fuerunt ,
 „ aut in mentem venerunt , bona ratione nixa produxerint , amicum
 „ profiteor . Dabam Antuerpiæ VI. Kal. Decembris MDCCXI. „

manu, quoad licuit, in tam gravi senectâ & caliginē oculorum disposuit, mandans nobis, ut in Supplemento Junii illam ederemus in lucem, & gratularemur Auctori Apologiz de opera sua, & Opere.

Hi primi fuere in Saxio virtutis igniculi, & semina, quæ ad nova gignenda, procreandaque plurimum valere. Felicior etiam paulo post eidem sese obtulit planities, in qua liberius comparandæ eruditionis studium excurreret. Ambrosianæ Bibliothecæ legibus cautum est, ut nobilissimi, quibus ea abundat, MSSi Codices in Præfecti unius tutela semper atque præsidio lateant: cui ea demandata provincia est, ut eos Collegii Ambrosiani Doctoribus suppeditet identidem, qui ad eorum elucubrationes facere præsertim possunt; ceteros vero ab exteriorum oculis arceat, quo infinitis congesta sumptibus supellex literaria in Bibliothecæ, Doctorumque commodum atque utilitatem reservetur (6). Fortè triennio post editam Saxii Dissertationem pretiosa eidem patuere MSSrum penetralia: nam defunctus Præfectura cum esset Ambrosius Curionus, qui eum Magistratum per septennium habuerat, atque Anno MDCCXL Sacrorum Præ-

(6) Hoc alte multorum animis infixum velim, ut solidæ blateronum quorundam diescitati occurrat, qui vel deberi sibi putant, si quid videre ex MSS. Bibliothecæ nostræ sibi per summam Præfecti humanitatem aliquando liceat; vel ea videri interdum non posse consequi: quorum illud summæ inscitiz est, alterum insignis videtur audaciæ.

Præses in Oppido Seveso renunciatus fuit, communi acclamatione (7) in ejus locum suffectus Joseph concreditam sibi vidit nobilissimi Literarii patrimonii potestatem. Quare ad hanc potissimum exorandam Spartam advenit ocyus animum. Latebant in perviis exterioris Bibliothecæ forulis nonnulla adhuc MSSa, veterum curarum male desertæ reliquiæ. Mens erat Borromei Præsulis Patroni, eorumque, qui ex Clero Ambrosiano delecti Bibliothecæ Administrationi præfunt, omnia in unum locum conferre, remotum illum quidem ab exterorum manibus atque sepositum ab audaculorum quorundam oculis, qui nostrarum legum imperiti, quidquid in ea reconditur, publici esse autumant juris, licet in unius Collegii usus studiose a Conditore comparatum. Huic consilio administrando aptissima sese offerebat Saxii diligentia. Assumpto igitur in curæ partem Clariss. Collegæ Bartholomæo Rubeo acris ingenii, nec minoris solertiae

Tom. I.

* 3

Vi-

- (7) Audiens cum communibus electum suffragiis Gibertus Borromeus Patriarcha Antiochenus in hanc sententiam Saxio gratulatus per litteras est, III. Calendas Augusti MDCCXI. „Immortaliter gaudeo electum te audiens in Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectum, prout æquum erat, atque ego jundiu optabam. Omnium istorum Præfectorum plenus quibus tibi acclamatum est, & meritis debebantur tuis, & extremis etiam virtutibus, quibus ornaris. Tute probe scis, non hoc me duntaxit tempore suffragio meo ad hanc electionem consorasse, utpote quæ utilis summo opere sit Bibliothecæ ipsi futura. Hoc ipsum jandiu mente præverteram, quemadmodum jus omne exigebat, & tui præsertim amantissima admiratio mea, quæ angelicas tuas dot's suspicit. Itaque hoc potius mearum partium est, ut tibi gratias agam pro eo suscepto inuacere, in quo dum versaberis, ego easdem admirari potero „.

Viro, luctari cum tineis & blattis cœpit: Pulverulentos Codices scrutari ex appositis titulis, atque in Indicem ordine redigere, complures etiam penitus introspicere, eorumque sensum exprimere, partiri Opuscula, expendere, apte congruenterque illorum ætatem dignoscere, solutas item, & in fasciculos compositas chartas in nova conflare volumina, utriusque studia fuere. Inter tot prompta sibi & paratissima eruditionis præsidia grandescere ipse quodammodo Saxii animus, & nova quotidie veluti oboriente luce, in ipsa antiquitatis adyta securo tramite irrumpebat. Accedebant etiam crebræ per literas Clariss. Muratorii ad istiusmodi opus urgendum perficiendumque cohortationes; neque enim melior hujus studii æstimator esse poterat, quàm qui ex eodem penu tot sibi gloriosa, Reipublicæ vero utilia ingenii monumenta deprompsit (8). Verùm utinam spem illius, & nostram

- (8) Sæpius a Cl. Muratorio admotus Josepho stimulus hac de causa lego: Primum enim anno MDCCXII. postridie Idus Jan. sic cum hortatus est: „Optimo consilio Patriarchæ Antiocheni effectum est, ut de-
 „ nouo in Indicem referrentur MSS. Græci; atque utilissimum erit
 „ idem præstare de Latinis, Italicis, & Arabicis, quæ supersunt non-
 „ dum in ordinem redacta. Hac occasione multum gaudeo te una-
 „ cum Collega Rubeo penitus callere posse antiquos Codices, quorum
 „ tractatio mirum in modum ad eruditionem confert, atque conducit
 „ ad nova semper alia proferenda „. Item postridie Nonas Majas
 „ idem inculcavit eodem aono. „. Rursum gratulor tibi susceptum labo-
 „ rem in MSS. Ambrosianæ recognoscendis; qui labor sine jucundissi-
 „ mus Viro erudito est, qualem te esse scio, quique maximo tibi usui
 „ erit, ut ad exitum meditata perducas, imo nova etiam Opera me-
 „ diteris. Ego etiam tractavi semel, imo pluries omnia isthac MSS., &
 „ in mea adversaria etiam reruli quidquid ad literarias meas cogita-
 „ tiones

stram fallax non interceptisset rerum exitus! Pertinax in hac provincia obeunda labor, & plane quotidianus fregit mentis robur; & lento tentata morbo valetudo non vires dumtaxat ad rem conficiendam opportunas ademit, verum etiam animum a retexenda absterruit. Sub vitæ exitum mihi ingenue aperuit, ad labores hujusmodi firmam viribus, & juvenilem ætatem unice aptam fore, imo eâ firmiorem, qua ipse usus esset. Suum tamen illi non defuit pro feliciter inita opera congiarium, sive consolationis loco propter inflictum valetudini vulnus, sive incitamenti ad spem excitandam eorum, qui imperfecto manum essent admoturi. Inde etiam major congiario fructus accessit: utpote maximam conceptus labor eruditionis segetem inde collectam in iis, quos concinnavit, libris utiliter admodum & gloriose profudit.

Recreatus utcumque, remittere tamen mentem ab omni exercitatione non destitit. Suapte ingenio pronus in religionis studia, accommodatam pietati suæ, & corporis imbecillitati scriptionem aggreditur. B. Joannis Nepomuceni nomen in magno erat honore tum apud Insabres; novum illud quidem nostris auribus, sed hi-

* 3

fce

„ tiones pertinebat Prosequere strenue captum iter, fa-
 „ cturus operæ pretium tum B'liothecæ ipsi, atque us, qui eâlem
 „ usuri sunt; deinde transfer cogitationem ad hoc, ut fructus a te
 „ perceptus in publicam utilitatem redundet „ .

fecce regionibus ex Bohemia propter quoddam veluti Austriaci Dominatus commune nobis cum ea vinculum, & quasi cognationem illapsum. Hoc amplificare Saxius studuit, atque ex P. Bohuslai Balbini fide & commentariis (9) ejusdem Vkam, relque mire gestas edidit in lucem, Italico stylo reddens Latinam ejus historiam, quæ suppresso Auctoris nomine dum tereretur multorum manibus, ex opere ipso æstimari facile Scriptorem posse, credidere universi. Paulo post alii ex aliis illum obruere labores non sua quidem voluntate suscepti, sed potentiorum rogatu, quod vere dixeris imperium. Renunciatus Mediolani Archipræsul a Summo Pontifice, Clemente hujus nominis XI. Benedictus Herba Odescalchus, & Sacra Purpura ornatus in Mediolanensium JCC. Palatinorum Equitum Collegium fuerat cooptatus. Absens tum, & in Polonia degens torquebat expectationem nostram; verum plausus atque acclamations ab amantissimis Civibus jure ac merito extorquebat. Ea itaque occasione Josephi Frater Franciscus Alumno suo (10) ad tantæ Dignitatis fastigium evecto *Triumphum Nobilitatis*,

- (9) Sancti hujus Vitam atque virtutes Anno MDCLXX. colligere conatus fuit hic Auctor ex veteribus MSis ac Libris editis, ut docet ad diem XVI. Maji Daniel Papebrochius: Saxius autem sic inscripsit: *Vita del B. Gio. Nepomuteno Canonico della Chiesa Metropolitana di Praga, cavata dagli Atti de' Santi alli 16. Maggio. Milano 1715.*
- (10) Theologicæ facultatis tyrocinium posuerat Benedictus Herba Odescalchus in Mediolanensi Seminario, Francisco Saxio prælegente.

tatis, & *virtutis* (11) instruxerat splendidissimum; Joseph vero dum insequente anno optimus Cardinalis in Urbem advenisset, & præsens Collegium ipsum suo bearet aspectu, annuam gloriæ celebritatem (12) renovavit: quare Apparatum ipsum *Anniversarium gloriæ* inscripsit; cùmque recurreret anno circumactò antecedentis cooptationis commemoratio, ex ipsa mensis Septembris, in quem celebritas inciderat, opportunitate instruendæ pompæ duxit argumentum. Ex Romanorum moribus didicerat, eo tempore Ludos institui solitos, quos *Magnos* appellabant, in quibus sive armis, sive toga illustriores Viri antegressi agmen ducebant juventutis; & victoribus demum imponebantur coronæ. Quod ex universa Romana Urbe agebatur spectaculum, id totum ex unica Familia Saxius feliciter concinnavit. Ex hac delectos plures atque insignes doctrina ac religione Viros, inter quos maxime eminebat Innocentius XI. Summus Pontifex, in oculis omnium defixerat Josephus: deinde ejusdem Cardinalis quinque amantissimos Fratres integerrimosque exprimi jusserat juventutis subsequenti loco:

- (11) Hoc titulo gaudet ipsius Francisci opusculum hac occasione elucubratum, & Mediolani editum MDCCXIV. apud Federicum Galliardum.
- (12) L' *Anniversario della gloria celebrato dagli Illustrissimi Signori Abbati, e Collegio de Signori Conti, e Cavalieri Giuriconsulti per il solenne ricevimento dell' Emo Sig. Cardinale Benedetto Erba Odescalco Arcivescovo di Milano loro Collega. In Milano MDCCXV. per Carlo Federico Gagliardi. in 4.*

loco : postremo datas præcipuis Benedicti virtutibus , quarum potissimum causâ triumphans Collegium ingrediebatur , suas coronas affinxerat ex Græcorum , Romanorumque instituto : Graminea scilicet Pietati tamquam Obsidionalis ; Carinati Civica seu Quercea ; Myrtea veluti Ovalis Sapientiæ , Liberalitati Spicea , Laureæ Doctrinæ ; sertum verò ex Olea contextum Clementiæ , Prudentiæ ex Floribus , ex Palma Fortitudini , ex Amarantho Gloriæ , ex Auro Religioni decernebatur . Universum Apparatum , & dignam triumphante Archipræsule pompam accurate descripsit , atque anno insequente in lucem edidit qui tum erat a Secretis Civitatis Joannes Augustinus Meda (13) ; placuitque hac ratione perenne Saxii ingenii extare monumentum : Biennio post cùm par delata Purpuræ Dignitas Bernardino Scotto in idem Collegium cooptandum novum Cardinalem suaderet , Civium desiderium ad par spectaculum demandata Saxio extruendi novi Apparatus provincia excitavit . Neque certe expectationi omnium hic defuit ; eamque exhibuit celebritatis speciem , in qua sua æque , ac Scotti sapientia triumphavit .

- (13) Latine hoc Joannis Augustini Medæ Opusculum fuit conscriptum *Amoris triumphus in Mediclanensi Metropoli Eminensi, Archiepiscopum D. D. Benedictum Herbam Olesecentem XIV. Cal. Sept. MDCCXIV. Pontificale solium capessentem solemniter excipiente . Narrabat dicant Opusculum Illustrissimus DD Urbis Præfetto, & LX Decurionibus in cijsa ejusdem Civitatis, atque universo Provincia a Secretis J. C. Jo. Augustinus Meda, Mediolani, in Curia Regia typis Marti Antonii Pauli de Melatessa MDCCXV. in 4.*

pharet. Gratulabantur Nobilissimi Equites excepturi *hominum sapientia* (14), quibus cum maximè floureret Scotus, segetem atque materiam laudis Saxio suppeditavit. Venum tum forte appetebat tempus; quare Purpurato Principi instituit Ludos, imitatus quinquatria, quæ prima anni tempestate in Minervæ honorem olim celebrabantur. Si Clariss. Apostolum Zenum audiamus, Inscriptiones ac lemmata temporis accomodata, ac loco *ingeniose* ducta sunt, ac *feliciter*. Descripsit deinde singula Saxius justo volumine comprehensa, eamque Descriptionem editam habemus, iisque refertam luminibus, quæ non minus Romanam, ac Græcam, sed Ecclesiasticam etiam sapiant eruditionem. Hæc in lucem producere meditantem nova ex tempore affecit sollicitudo, quæ aliquam afferret properanti moram. Joannis Baptistæ Tonettæ opera atque consilio recens advectæ ex Aronenſi Asceterio ex S. Francisci Salesii Instituto sacræ Deo Virgines novam veluti coloniam deduxerant in hanc Urbem; iisque adjectæ ex primariæ Nobilitatis flore puellæ cœtum conflaverant Virguncularum, non sola castimonie laude, verum etiam virtutum omnium splendore.

op-

(14) Gli onori della Sapienza spiegati in pubblica pompa degl' Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell' Illustrissimo Collegio de Signori Giudici, Conti, e Cavalieri di Milano per congratulazione della Sacra Porpora conferita dalla Santità di Clemente XI. al di loro Collega l'Emo. e Rmo. Sig. Cardinale Bernardino Scotto. In Milano MDCCXVII. per Pietro Francesco Nava. in 4.

optimum futurum Patriæ ornamentum . Sanctæ Sophiæ Templum , ad quod fuerant collectæ , vetuitate penefatiscens hortabatur , ut earum religioni commodius consuleretur ; quare Benedictus Cardinalis Odescalchus , qui conclusum hunc Hortum studiose , ut omnia , colere pro virili studebat , conspirante in idem consilium nonnullorum Nobilium opera , novi & splendidioris Templi fundamenta jacere cœperat , quod intra paucos annos ad eam , quam hodie suspicimus , pompam etiam feliciter perduxit . Splendida celebritate peracta res est ; atque in partem illius venit commune gaudium , quo natus per ea tempora Leopoldus Archidux Austriæ fuerat exceptus . Nam sacræ illæ Virgines Templi sui primordia Deo dicare statuerant tamquam grati animi testimonium propter datum Augustæ familiæ Infantem , hæredem , ut sperabant , futurum avitæ religionis non minus quàm dignitatis . Editus typis libellus est (15), quo universa celebritatis illius ornamenta singillatim complexa sunt : Quidquid in eo ad historiam , & rem gestam spectat , Bartholomæus Rubeus , tum Saxii Collega , de more egregie comprehendit ; Orationem eo tempore habitam scite elucubra-

vit

(15) *La Gratitudine verso Dio per la nascita del Serenissimo Infante Leopoldo Arciduca d' Austria , e Principe dell' Austria , eternato in un Tempio da innalzarsi in Milano dalle Monache di Santa Maria in Santa Sofia , presentata alla S. C. C. R. M. della Imperadrice Elisabetta Cristina dalla Superiora , e Religiose Fondatrici dello stesso Monastero . In Milano , per Domenico Bellagatta MDCCXVI. in 4.*

vit idem Tonetta : Omnia, Virginum nomine, Elisabethæ Christinæ Augustæ inscripsit eleganti epistola Saxius, ex Oblatorum sodalitis universi; quorum postremus etiam sacro Apparatu palæstram quamdam, & veluti extrema Inscriptionum lineamenta attulit. Verumtamen animi vim, & infirmitatem corporis tum ostendebat Josephus, atque hanc una virtute superabat; hinc autumno ejusdem anni ineunte, ægra valetudine cum esset, jussus est doctis curis abstinere; quod Literariæ Reipublicæ potius, quam Saxii periculum datis literis conquestus est Romæ degens Gibertus Borromeus Patriarcha Antiochenus, tum a Cubiculo Clementis XI. Pont. Max. Quamquam nec diu segnetotum passus est Josephus; nec confirmandæ illius valetudinis desiderium diutius tulit Gibertus: qui anno insequente ad diem XV. Martii renunciatus S. R. E. Cardinalis, primus depulsi morbi fructum est consecutus, quemadmodum invalescentis moleste dolorem fuerat passus. Solemnis eidem statuebatur triumphus, cum post recentem inaugurationem, in J. CC. Palatinorum Equitum Mediolanense Collegium esset de more referendus. Ad notam Saxii eruditionem confugere qui instruendæ pompæ consilium ceperant. Pridie Kal. Septembris communi Patriæ, bonorumque omnium plausu cooptatus est novus Cardinalis; ilque maxime inter Majorum suorum, qui Patriam hanc illustrarunt, imagines erat conspicuus. Singulas

Apparatus partes describere nec meum est, nec instituti: facturus dumtaxat operæ pretium sim, si quid Saxius illi us auctor mente conceperit, evolvam. Utar hæcque verbis, quibus ille ferme usus est, dum consilium suum edita in lucem descriptione aperiret: Respicens amplam splendide factorum, Virorumque insignium seriem, qui antiquissimam clarissimamque Borromeorum familiam diu illustrarunt, duo sibi firmiter cavenda statuit: Primum ne quid externæ eruditionis tanto argumento infereret, cum Nobilissimæ Gentis decora omnibus etiam Rhetorum luminibus destituta ipsa lucerent per se se, quin aliunde sibi dignitatem conciliarent: alterum vero, ne ab hac insigni Urbe recederet in seligendis rebus, unde magnificum Borromeorum nobilitati elogium texeretur. Suadebant autem tum menitruum temporis ad hoc dati angustie, tum etiam loci ipsius, quo universa pompa erat definienda. Hæc illum causæ non sinebant peregre aut longius accersere turmatim egregia Nobilissimæ Stirpis facta, præsertim cum Scriptorum copia hanc illi præripuisset gloriam, ut singula ornamenta persequeretur Gentis, quam aliqui ex Regio genere ortam memorarunt. Hæc illius tententia; sed coronidis loco scite Zenus in sua Ephemeride hanc Apparatum describens apposuit: *Hoc unum dicemus, optime Clariss. Saxium peregisse quod suarum erat partium; cum*
bac

hac in re , ut in ceteris omnibus , summae prudentiae laudem cum summa doctrina conjunxerit , ejusque ingenium feliciter maximarum , exoticarumque eruditionum ornamenta praecluserit (16) .

Patriae amplificandis honoribus intentum nova , & ab ejus instituto maxime aliena avocavit sollicitudo . Etenim Nicolao Rubino vivis crepto , destitutum Quæstore ærarium cum esset Bibliothecæ , ejus administrandi provincia demandata est Saxio ; quam cum post trimestre spatium , novo successu Quæstore , dimisisset , in literaria iterum se conjecit castra lubentissime , Neque optima defuit votis opportunitas . Pacatis tandem post diuturnum bellum ac tranquillis Europæ rebus , & restituto Cæsaris patrocinio , Autuerpienses Bollandiani Patres publica luce donaverant , quod dudum sponponderant Supplementum in Mensem Junium . Perhonorifica ibidem injecta fuerat de Josepho mentio , ut diximus . Quare hic non intemperanti victoriæ gaudio , sed veritatis vehementiori studio ductus , cum alia sibi suppeterent posterioribus comparata curis , ac præsertim ex sedula MSSrum investigatione ad Patriæ decus fulciendum argumenta , veteri

* 4

Dis-

(16) *Pompa hujus descriptio edita typis est hoc titulo insignis : La Nobiltà Borromea sposata in festinosa apparato dagli Illustrissimi Signori Abati e Dottori dell'Esigre Collegio de' Signori Giudici, Conti, e Cavalieri della Città di Milano nella solenne Aggregazione dell'Emo, e Revmo Sig. Cardinale Gilberto Borromeo Patriarcha d'Auttochia, e Vescovo di Novara. In Milano MDCCXVIII. per Pietro Francesco Noya. in 4.*

Dissertationi adjunxit Appendicem (17). In ea novis monumentis satis propugnatam exaggeravit possessionem. Verbis ipsis Papebrochii calculum retrahentis suum diligenter expensis atque illustratis, nonnulla ex autographis ipsis S. Caroli scriptis in medium protulit, quæ ignota sibi antea, nunc optime in rem ipsam cadebant. Ultimo Opus ipsum gemino additamento ornavit: liberius aliquanto, quam causa exigeret, sed non inutiliter; cum hanc veluti operis coronidem quadam affinitate ac veluti vinculis hæere cum victis jamdiu Adversariorum rationibus intelligeret (18). Perfectam Appendicem veteri

(17) *Appendix ad Dissertationem Apologeticam pro vindicanda Mediolano SS. Corporum Gervasii & Protasii antiquissima possessione Autore Josepho Antonio Saxia SS. Ambrosii & Caroli Oblato, S. T. D. Collegii & Bibliothecæ Ambrosianæ Prefecto Mediolani in Curia Regia Anno MDCCXIX exordibus Marcus Antonius Pandulphus Malatesta Regius, Duxalisque Typographus.* in 4.

(18) Appendicis hujus partem ad Conradum Janningum cum MS. man-
 " rissa adjicienda Sancti Ulderici Actis Josephus misit, antequam typis
 " ederet; atque utrumque illi munus gratum fuisse intelligo ex Jan-
 " nigi ipsius literis Antuerpiæ datis V. Kal. Quintil. MDCCXII. „ Red-
 " ditæ mihi pridem fuerunt humanissima tum juxta & gratissima no-
 " bis, quibus per illas suppeditatur tum accubito argumentorum ad
 " confirmandam sententiam in libro tuo copiose probatam, eruenda
 " ex duobus epistolis Petri Glesniti ad Sanctum Carolum olim scrip-
 " tis super celebratione Festi SS. MM. Gervasii & Protasii tota Civita-
 " te a populo peragendi; & super possessione Corporum illorum etiam
 " e sententia Cardinalis Sirleri. Tum suppeditatur quoque accessio no-
 " stris Sanctorum Actis per Summarium gratiarum quas Sancti Ulde-
 " ric Ep. intercessione ad ipsius Corpus & Imaginem fideles a Deo
 " illic plures consecuti sunt. Quod Summarium, atque eo spectantia
 " pro Additamento erunt post Acta Sancti Udalrici Ep. Augustani die
 " IV. Julii, non absque grata recordatione tui: Cui interea cum de-
 " bita gratiarum actione pro impensa nobis opera salutem diuturnam,
 " prosperamque felicium studiorum continuationem, etiam ab optimo
 " Seno nostro Papebrochio enixe precor; atque uti nos te amare velim
 " persuasum habeas; ita nos vicissim amare perge &c.

ri Dissertationi subjecit, atque utramque Generali Urbis nostræ Concilio inscripsit, retulitque obsequii sui fructum cum mercede conjunctum, amplissimum virtutis a Sapientissimo Ordine testimonium (19).

Hoc ornatus insigni judicio aliam ille Patriæ gratiam retulit, dum comparata novorum voluminum suppellectile Ambrosianam lautius instrueret Bibliothecam. Hunc ille ex perbrevis administratione ærarii fructum perceperat, ut disceret, haud contemnendam æris summam posse fidentius in libros expendi. Sic objicientibus nonnullis Transalpinis nostræ Bibliothecæ exoticarum editionum inopiam opposuit Saxius splendidam Præsidum liberalitatem. Eâdem ulus occasione & plenam hausit veterum voluminum notitiam, dum librariam rem studeret augere, Indicesque consuleret; neque exinde umquam

(19) In Actis publica relatum publicum de Saxio Decretum hisce plane verbis conceptum est:

„ Johannes Gaspar Caimus

„ Vicarius Provissionum

„ & LX. Decuriones

„ Concilium Generale Civitatis Mediolani:

„ Mediolanensi Metropoli vindictam Senatorum Gervasii & Protalii Corporum possessionem Eruditissimo Ambrosiana Bibliothecæ Præfeco Joseph Antonio Saxio acceptam retulit Sexaginta Decurionum Generale Mediolani Concilium: Ipsum itaque tanti decoris Vindicem atque Assertorem, Civem optime meritum Publica dignum censuit memoria, & commendatione.

„ IV. Non. Maji MDCCXIX.

„ Locus Sigilli.

„ Subscript. Jo: Augustinus Meda

quam cogitationem hanc abiecit , donec sub vitæ exitum doluit , minores esse desiderijs suis loci angustias , etsi in interioribus Ambrosianis ædibus novam veluti ex recentioribus libris Bibliothecam construxisset . Ex hac præsertim investigandi solertia ortum illud consilium reor , ut Typographicam Mediolani Historiam contexeret ; lego enim per hæc tempora datas ad eum ab amicis Viris frequentes Epistolas , præsertim Cajetani Vulpii , & Gasparis Beretti , quibus ille de rariorum ac præsertim Mediolani excusorum voluminum titulis & præstantia docebatur . Corroborabant item hanc Viri industriam crebræ trans Alpes admotæ pro comparandis vetustis editionibus preces , ex Austria præsertim , & Helvetia : illæ nimirum per Vindobonensis Bibliothecæ Præfectos ; hæ per Dominicum Cardinalem Passioneum , tum sedentem vel Lucernæ , vel in Murenfi Cœnobio Pontificium Internuncium . Hic cum totus in eo jam ab adolescentia esset , ut Bibliothecam instrueret , quæ omnibus miraculo esset , ut reapse est consecutus , multam se debere in hujusmodi conquirendis Saxli diligentia , & habere etiam gratiam declaravit ingenue . Imo cum ex Josepho audisset congesta jam a se multa , quæ Alexandri Minutiani excellentis cumprimis Typographi Vitam , atque typographicos labores illustrarent : ut erat , atque est Literariæ Reipublicæ ornandæ studiosissimus , instare non

non

non destitit, ut hoc in eam conferret prope beneficium. Neque mirum erit propterea, si aliorum hac in parte conatus pro virili foveret Saxius, ut egregie præstitit, cum Cominiano prælo Joannes Antonius Vulpus S. Caroli Sermones Anno MDCCXX. committeret; & Mediolanensis Provinciæ administrationi Præfectum Comitum Hieronymum de Colloredo excitaret, ut ex edendis in hac Urbe libris unum exemplar Bibliothecæ gratis offerrent Librarii: qui tamen, ut est hominum genus avidissimum lucri, optimi Principis beneficentiam vel eluserunt, vel, ut veriori verbo utar, nihili fecerunt. Sed utcumque Josephi beneficium intercipere eorum avaritia potuit; impetrati laudem certe non ademit. Quinimo de suscepta tam viriliter Bibliothecæ cura gratulatus per literas est ejusdem Patronus Gibertus Cardinalis Borromeus; & maxime obstrictos se propter optimam Principis, sin minus benefactum, saltem beneficienti voluntatem, professi sunt optimi omnes.

Sed cum tot in Patriæ commodum, & Bibliothecæ ornamentum Saxius ageret: numquam tamen infirmam redimere potuit valetudinem. Falsus est ipsemet ingenue in secundo Appendicis additamento pag. 22. se incommoda valetudine esse infra tot studii patientissimos Viros; & biennio post Brixianorum Episcopus, & S. R. E. Cardinalis Barbadius, ut ex ejusdem literis constat, mo-

moleste tulit imbecillitatem, quam tamen ille fortissime omnium & constantissime non toleravit solum, sed plane vicit; numquam enim eniti ausus est altius, quam cum corporis vires labefactari sentiret. Scilicet per hæc tempora initum consilium est Italix universæ gloriosum, Saxio perhonorificum, ut quotquot in Archivis, aut penes privatas, aut publicas Bibliothecas delitescerent MStæ monumenta ad hujus Provinciæ res pertinentia, delictu habito, egerentur in lucem. Consilii auctor atque antesignanus immortalis famæ Vir Ludovicus Antonius Muratorius optimo in hanc rem administræ præfestim usus est Saxio; atque in illud exequendum Mediolanensis Nobilitatis opes, atque Philippi Argelati opera ac industriis conjunctis mirum in modum studiis conspiravere. Paucis edisseram, unde tanta rei moles initium duxerit. Eruditus quidam Civis diu in eruendis vetustis Patriæ nostræ monumentis versatus collegerat plura, quibus nova affundi lux nostræ Historiæ posset. In eam venerat mentem, ut Batavicis ea typis committeret; remque, interprete Saxio, cum Hollandis transigebat Muratorius. Verum, cum, ut fit, alia ex aliis orirentur Typographorum dissidia, quæ moram afferrent, cogitavit Atestinæ Bibliothecæ Præfectus, rem non dumtaxat nostris in regionibus confici posse, verum etiam consilium ipsum perfici. Itaque quod in unius Urbis gloriam

agi-

agitabatur, id ille ad universæ Italiæ convertit. Suppetebant plures in Italia amicitiae, quarum auxilio facile publica Archiva patuissent: Ultro pollicebantur operam suam literati omni ex parte Viri: Præsto erant MSS. Etsensis Bibliothecæ; neque dissidebat, defutura Ambrosianæ, quæ tum latebat maxime in tutela Eminentissimi Giberti Borromei Cardinalis amplissimi, qui, ut Nobilissimæ suæ Gentis mos semper fuit, Literariam sustentare Rempublicam ope & auspiciis nunquam destitit. Immanes unice absterrebant sumptus, quibus tanti Operis universa constaret moles. Verùm hunc etiam absterfit timorem parata atque exposita Mediolanensium Equitum liberalitas: Ex his complures Societatem coivere, quam Palatinam ex Regio Palatio, ubi excitata Typographia est, appellarunt, atque ære collato in necessarios sumptus, abunde typographica suppellectile officinam instruxere, ejus administratio Philippi Argelati solertiæ ac curæ fuit concedita. Neque defuere Augusti ipsius Caroli VI. auspicia, & Comitis Hieronymi de Collore-do tum Insubriæ Præfecti præsidia, quorum protecta-patrocinio semper res est. Una videbatur desiderari egregii Viri manus, quæ præsentī semper auxilio aut suppeditare materiam, aut Typographorum emendare vitia, modo opus urgere, modo expolire, demum seriem rerum, si opportunitas postulasset, sine alicujus querela

digerere posset. Perutilis visa est Saxii, qui, adscito in operæ partem doctissimo Fratre Francisco, Muratorii non fessellit expectationem; quinimo Operi ipsi non parum laudis atque incrementi adjunxit (20). Certe testatum mihi ex literis est, in eam spem primo vix erectum fuisse Muratorium, ut ex coactervatis monumentis quatuor circiter aut sex volumina possent consari: qua in re falsus certe vates fuit; cum tanta effluerit rerum seges, ut modum potius adhibere postmodum in iis evulgandis cogeretur. Neque diffitebor, plurimum in id voluminum incrementum profuisse Saxii diligentiam, qui & Ambrosianæ opes diligentissime scrutatus; nonnulla in medium contulit aptissima, Amicos nonnullos sollicitavit, qui auxiliariam præberent manum, & nonnulla a quibusdam amice extorsit, quæ venire in manus posse Muratorii cura jam desperaverat. Non is ego sum, qui Muratorio præclarissimum hujusmodi in Literariam Rempublicam meritum invideam, aut decerpi quidquam ex ejus laude velim, ut Saxio famam conciliem: hoc

ta-

- (20) Placet exponere Cl. Muratorii judicium, Operis ipsius Præfationi additum, ex quo tamen breviorē hanc sententiā juvat excerpere.
- „Bonum tamen fortunæ meæ tribuendum, quod in ea Urbe (Mediolano) vices meas sustinuerint duo ex sua eruditione editisque Libris
 „Clarissimi Viri, nempe supra laudatus Vir Josephus Antonius Saxius, Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus, ejusque germanus Frater
 „Franciscus Hieronymus Saxius Metropolitani Capituli Canonicus
 „Ordinarius, ut ejusmodi Opus prodiret, quantum fieri poterat castigatum atque ornatum „

tamen non præteribo tacitus, quòd, cum nonnulla aliquando inciderent vel dubia illustranda, vel implexatricis expedienda, non raro provocatum fuisse ad Josephi sententiam, qui præstantissimorum Equitum, præsertim Caroli Comitis Archinti, & Theodori Alexandri Marchionis Trivultii auctoritate fretus, atque mira sagacitate adjutus, ut sibi virtutis eximiae famam peperit, parem etiam Muratorio modestiæ laudem reliquit. Sed hæc illius in disponenda veluti voluminum serie sit obscura apud nonnullos laus; ea sane perspicua, quam ex illustratis aliorum scriptis, eique Operi adjunctis, ejusdem veluti Musæ æmulus evadens comparavit. Jordanis ille seu Jornandis Historiam (21) de Getarum, sive Gothorum origine accuratissime ad fidem MSti Codicis Bibliothecæ Ambrosianæ collegit, emendavitque. Auxit, & Animadversionibus suis ornavit Acta Concilii Ticinensis (22) Anno DCCCLXXVI habiti: Landulphi junioris (23) Mediolanensem; Laudensem Ottonis & Acerbi Morenarum Historiam (24), ab Osio prius illustratam: Romualdi Salernitani (25), Goddi Vicentini, Patavinique (26)

* 5

item

(21) Tomo I. Rerum Italicarum.

(22) Ibidem Tomo II. Parte II.

(23) Ibidem Tomo V.

(24) Ibidem Tomo VI.

(25) Ibidem Tomo VII.

(26) Ibidem Tomo VIII.

item Monachi Chronica: Dulcini Hæresiarchæ Novariensis (27); & Azzonis, Luchini, atque Joannis Vicecomitum res a Galvano descriptas (28) persecutus est egregie, suoque vero in lumine collocavit; ut omittam prolatam de Cribello sententiam (29) in ea Epistola, quam Muratorius tanti fecit, ut Commentariis in eum suis præfigeret; Lyphenses vero appellavere *dolam profecto*, & *de Vita, Scriptisque Cribelli multa commemorantem singularia*. Tot demum in ea augenda atque promovenda Scriptorum collectione cumulativissime præstitit, ut Palatini Socii honestandam ejus operam annuo stipendio honorifice decreverint.

Hæc partim ediderat Saxius in lucem, partim edenda digesserat, honori maxime velificatus suo; cum Romam plurima, qua Borromeorum familiæ adstrictus erat, observantia illum repente evocavit, Urbem profecto Saxii oculis, atque eruditione dignissimam. Verùm cum jam se viæ accingeret, nova in literarium studium revocavit cura. Redditæ eidem Carpentoractæ fuerant paulo ante literæ, quibus Clariss. Vir Fornerius illum interpellaverat, rogabatque suam de Sanctissimo Christi Clavo, qui ibidem, & Mediolani in freni formam ductus

co-

(27) Ibidem Tomo IX.

(28) Ibidem Tomo X.

(29) Ibidem Tomo XIX.

colitur, sententiam. Elucubrabat hic eo tempore de Avenionensi Comitatu Historiam, in qua texenda cum in Carpentoractensis maximi Templi descriptionem incidisset, atque ex pluribus rescivisset, in similem formam alium Christi Domini Clavum Mediolani coli, sciscitari ex Saxio voluit, quo tempore tanto thesauro nostra ornata fuisset Ecclesia. Respondit Joseph solertissime: optime ex Historia mutuatus est conjecturas, quibus unice agi poterat; aperuitque tempus, quo Urbi nostræ potuit illud inferri redemptionis pignus; obscurum id quidem in maxima superiorum seculorum caligine, sed valde congruum monumentis Historicorum, & certe a popularibus commentis alienum. Sic pereleganti Latina epistola rem totam evolvit (30), & nobili cura defunctus se viæ commisit. Hujus autem, ut supra innui, itineris causa fuit Borromeorum in prolem amor, & concepta de Saxii virtute exillimatio. Etenim in justam ætatem adoleverant Excellentissimi Comitis D. Joannis Filii suavissimi Renatus & Franciscus, in quorum utroque sitæ meritò erant Avi Caroli, olim Neapolitanorum Pro-

re-

(30) Extrat MS. hoc Opusculum in Epistolæ formam conscriptum penes Joseph Mariam Saxium Canonicum Mediolanensis Basilicæ S. Georgii ad Palatium & Auctoris Nepotem, quod magna ex parte ipsam Urbis Mediolanensis Descriptionem intulit Cl. Servilianus Latuada.

regis, & Patruī Giberti Cardinalis amplissimi spes & deliciae. Initum jam erat consilium, ut ambo in doctissimorum Institutorum disciplinam traderentur. Occurrebat optimum scientiarum emporium Roma, ubi iidem domicilium ac institutio designari poterat: Ex plurimis ad hanc delecti Somaſchæ Patres, quorum administratione Collegium regitur, quod Clementinum vocant. Unus supererat designandus in itinere utriusque innocentiae moderator & custos, qui etiam in exteris regionibus versantes nobilissimos Ephæbos perfunctoria, quidem, sed solida eruditione imbueret. Aptissimus creditus est a Cardinali praesertim Josephus; atque illi etiam humanissime gratias Gibertus habuit hoc potissimum nomine (31). De manu in manum, ut dicitur, suavissimos & praestantissimos Dynastas P. Baldino ille commisit; atque in eo Collegio tyrocinium scientiarum posuere, quarum amorem primum a Saxii hauserant institutis. Ibi dum
 iste

- (31) Audi Giberti Cardinalis Borromei Novariensis Episcopi literas, postredie Calendae Julii datas eodem anno MDCCXXVI. „ Consolata me
 „ apprimè fuit XL. ante dies scripta a te epistola, ex qua intelligo
 „ bene admodum esse. Proneporibus meis; qui jam Romani itineris
 „ metam attingere. Id ego Sancto Carolo iutelari acceptum refero, qui
 „ ipsorum iter fortunavit; Atque optimus & sapiens eorum sensus,
 „ quo illos vigere scribis, totus a me tribuitur optimis documentis &
 „ sapientibus monitis, quibus tu eosdem formaveris. Deus Optimus
 „ Maximus hanc illis mentem fervet, ut in Collegio postmodum edu-
 „ cati magis ac magis semper iis ornentur doctibus, quantum causa
 „ evadant in Equites prudentes aequè ac Christianos.

ille ad bimestre circiter spatium versaretur, opportune usus affinitatibus, quas cum splendas, tum plurimas ea in Civitate habet Borromeorum Gens, ad multorum amicitias facile pervenit; atque hanc redditis vicissim literis, accepiusque subinde aluit, & fovit. Summus ipse idemque Sanctissimus eo tempore Pontifex Benedictus XIII. plurima Virum ornavit benevoli animi significatione, cumque ab colloquio digredientem, quæ sua erat singularis animi demissio, rogavit, ut lucubratiunculam suam, quam super S. Bartholomæi corpore in Beneventana Urbe condito texuerat, diligenter expenderet: quin etiam molesto animo cujusdam cunctationem ferens, qui eandem Saxio exhibere supersederat, cum hic iterum ad se accederet, confestim jussit afferri exemplar, tanta Aulicorum admiratione, & Pontificis favore, ut statim Romæ rumor de more afflaret, facile illum Insula aliqua, aut insigni dignitate ornandum. Sed non erat is Saxius, quem facile splendor honoris pelliceret a literaria laude sejunctus; nam vix ad id temporis se circumegerat annus, ex quo Modoëtiensem tiaram, sibi humanissime a Benedicto Odelcalcho delatam splendide repudiaret: quos quidem mores semper retinuit, quoad vixit; nam mihi narrare identidem solebat, quanta animi constantia ejusdem Archiepiscopi Mediolanensis votis dein-

deinde obstitisset, summopere cupientis nobilissimo illum Sacerdotio augere, atque Laurentianæ Basilicæ Antistitem renunciare. Hæc itaque animi moderatio Mediolani æque ac Romæ in sermone hominum fuit, quem admodum etiam celebratam utrobique audiui ejusdem doctrinam singularem, præsertim cum egregia Almæ Urbis monumenta inviseret, & suburbanum præcipue Templum Fortunæ. Quare cum primum in Patriam reverso licuit ad priusnam moderationem ex tanto hominum plausu animum recipere, & ad suos mores redire, nihil antiquius habuit, quàm ut Summi Pontificis votis obsecundaret (32) æque ac suis (etsi texere jam cœperat per id temporis Literariæ Mediolanensis Historiæ Prodromum, de quo inferius instituetur sermo). Nam cum solerti indagine rem, quæ in controversia erat, fuisset persecutus, æstimans ulterius rationum momenta, suæque adjiciens, effectum est, ut anno insequente Dissertationem, brevem illam quidem, sed succi plenam Pontifici mitteret, quam eruditis Opusculis publica luce dignis, & in unum redactis, de Literaria Republica bene-

(32) Revera ad Calendias Martias anno MDCCXXVII. Beneventanæ possessionis causam defendit Opusculo, quod statim Romam transmissit, atque in hunc modum inscripsit: *Razoni per provare l'esistenza del Corpo di S. Bartolomea in Benevento, esposta in una lettera alla Santità di Benedetto XIII. dal Dottor Giuseppe Antonio Gissi Bibliotecario dell' Ambrosiana.*

benemeritus P. D. Angelus Calogierà deinde intexuit, & publici juris fecit (33). Per idem tempus Infubrum ingenia exarserant pari ferme ac ea, quæ Romæ biennio ante instituta fuerat, quæstione. Triginta & amplius ante annis reperta sacra Lipsiana in Ticinensi S. Petri ad Cœlum-Aureum Templo discordiam sententiarum induxerant; aliis in eam inclinantibus opinionem, proditas in iis tandem S. Augustini reliquias, quas certò constabat seculo VIII. in illud illatas; aliis contra repugnantibus, obstitentibusque in ea certa possessione, incertò admodum id statui posse. Disputatum utrinque acriter est; atque in ipso disputationis æstu ab optimo & prudentissimo ejus Urbis Antistite Francisco Pertusato, qui multum ejus eruditioni atque doctrinæ deferrebat, rogatus Saxius sententiam est: illamque probavit adeo sapientissimus Judex, ut in eandem facile iverit, dum illud verum S. Augustini Corpus pronunciaret (34). Neque ignoro, minus firmis innixam fundamentis visam aliquibus esse eam Saxii lucubrationem; sed, ut alieno verbo utar, qui suffragium tanto judicio probatum damnat,

Tom. I.

* 6

næ

(33) Vide Opusculorum collectionem ab ipso curatam ad Tomum XV.

(34) Hoc ipsum testatus est Franciscus Pertusatus Episcopus tum Ticinensis ad Saxium scribens pridie Idus Quintiles anno MDCCXXVIII. in hæc verba „ Sapiens tua sententia me maxime in eorum partem, „ inclinat, qui repertum hoc voluit esse Sancti Augustini corpus: atque intra paucos dies sententiam ipsam pronunciabo „ . Ed. rem. deinde est una cum aliis Saxii suffragium in *Collectione Actorum ab eis allegatorum* hæc super re.

næ ille Iudicis potius prudentiæ videtur detrahere, quam Saxii doctrinæ (35). Quamquam aliter, quin etiam magnifice de hac scriptione plures senserunt, & inter ceteros ex Minimorum Ordine Clarissimus P. Romæ; quinimo ea facile iudicio ipso dirempta quæstio est, a quo provocare licuit nulli. Sed in altera paulo post instituta controversia Saxii ipsa sententia iudicii instar fuit, quæ adversarios confixit. Objeceant nonnulli (joco, an serio, incertum est) Sacrarum Literarum; si fas est dicere, expertes, resperam hæresi Ambrosiani, ut vocant, Contrafactorii formulam, in qua Christi Corpus trincea nube in Eucharistia involutum frangi aperte Liturgici libri nostri affirmant. Non tamen lædi, aut aliqua ex parte imminui eorum auctoritatem passus est Joseph; quare sapienter ultus injuriam, hæresis suspicionem abiterit omnem, atque datâ ad Amicum Epistolâ docuit, cum loquendi morem inductum, & servatum ab Orthodoxis Patribus, imo a Chri-

(35) Magnifice de hac scriptione senserunt complures, atque inter ceteros ex Minimorum ordine Cl. P. F. Joseph Romæ, Augusti 1° autiorum scribens anno insuente in hæc verba, quæ fideliter ex Galli-
 en epistola sermone reddo. „Tuo ad me missa est nomine Dissertatio
 „ de *Incarnatione Corporis S. Augustini*. Ego jam singularem in modum,
 „ te, ut inquit eruditorem, admirabar; pietas ejus temporis more, quæ
 „ me superiorem anno Mediolani decessit concepiam de tua doctrina, ac
 „ probitate opinione confirmavit; sed tui Operis lectio eam auxit
 „ quam maxime. Optime nunc Viri, quos lectionis ejusdem partici-
 „ pes feci, in hoc conveniunt, Dissertationem tuam plura aliorum
 „ scriptis hac super te edita longo intervallo superare „

a Christo ipso, & Apostolo eam usurpatam formulam: Docuit tempus, quo opportune ea videtur Ambrosianæ Liturgiæ illata, quoque ea sensu intelligenda; sint verba: Meminit ex Mabillonio diversas, in quas Scriptores, damnato Berengario, diltracti sunt sententias. De mum Romanas cæremonias, Græcæ, & veteres Gallicanas eodem laborare vitio, si tamen hoc vitium Adversarii audent appellare, luculenter ostendit. Itaque hac descriptione *bebetam telorum aciem* Lyphenses ipsi confessi sunt, *quibus formula ipsa fuit attentata, & collabefacta*. Hujus pretium molem voluminis superat. Bis prælo commissum est Mediolani, & deinde Calogierianæ Opusculorum collectioni insertum (36).

Sed hæc Achaica veluti tela ille in hostes certo ictu contorserat. Illo tamen excedentem prælio nova excepit pugna, in qua Eserninum invida fors cum Pacidianò composuit. Anno insequente dentatâ charitâ rom agi plures admirari sunt, eoque inusitatus, quodd melle litum gladium semper ille conspuisset hostibus intorare, Rem paucis exponam, ut ab utroque contendentium accepi. In quodam Virginum Collegio, cui nomen S. Mariæ ad Stellam, convenerant Præfides, de rerum

* 6

admi-

(16) Vide ad Tomum XIV. Opusculum IX. sic inscriptum: *Joseph Antonii Saxii SS. Ambrosii & Caroli Oblati Collegio & Bibliotheca Ambrosiana Pref. li. Epistolæ ad Augustum pro vindicanda formula in Ambrosiano Canonæ ad Missæ sacrum præscripta; Corpus tantum frangitur Christi.*

administratione ipsis commissa acturi. Eos inter duo aderant; quorum alteruter priorem sibi sedem deberi contendebat; Metropolitanae Basilicae alter Canonicus Ordinarius, ut vocant, alter Ambrosianae Antistes. Neuter de suo jure decedere voluit; quare mox instituta quæstio est, uter alteri præmineret. Clariss. Nicolao Sormano, Saxii Collegæ, & in Ambrosiana Bibliotheca tum Doctori, nunc Præfecto delata ab Ambrosianæ Antistite provincia est, ut tuendam ejus dignitatem in se reciperet. Ipsum Canonici in ea Basilica honorarii nomen, quo Bibliothecæ Doctores utuntur atque gloriantur, plura insuper collecta ex veteri ejus Archivo monumenta, eidem facile sumendas has defensionis partes persuadere. Verùm cum Metropolitanæ Collegii majestatem observaret æque ac coleret, itemque vindicare a veterum Monachorum molestiis Ambrosianæ Basilicæ jura statuisset, conscripta Dissertatione parem inesse utrique litigantium dignitatem contendit in speciem; re autem vera (ut ipsemet (37) testatus est) ut vulneribus illatis antiquitus Ambrosianæ Basilicæ Collegio mederetur.

(37) Juvat Cl. Nicolai Sormani testimonium audire, qui in Libro Italico *de Origine Apostolica Ecclesiæ Mediolanensis* ad pag. 211. hæc scribit, & sententiam meam confirmat: „ Sed hodiernus Adversarius „ (Anonymus scilicet Vercellensis) veterem alium (Sixium) imitatus est, qui anno hujus sæculi XXXIV. in Causa a nobis pro Canonici Sancti Ambrosii adversus Monachos suscepta, ignarus quomodo rationi obstitit, eam omisit, atque intactam, ut dicitur talem, relinquens, ad ejus coronam deformandam incubuit „ .

tur . Infeliciter cessit consilium ; & imminutam splendoris speciem non ferens Ordinariorum Cœtus , Saxium impulit , ut pro eodem staret . Non audebat ille impositum onus suscipere , sed pudebat recusare ; utrinque enim latere periculum arbitrabatur , aut propter Collegæ , aut propter rogantium imminuendam exultationem . Tamen sibi & gloriosum ducens , nec Collegæ molestum sartam rectamque conservare Metropolitanæ Basilicæ dignitatem , cui quidquam detrahi ne ipse quidem Sormanus voluit , raptim elucubravit observationes nonnullas (38), quæ , cum propter angustias temporis minus depascere offerentis sese ultro responsionis luxuriam sibi licuisset , expertes minime aculei visæ sunt ; reapse tamen nihil defensionem contra Monachos a Collegæ institutam lælebant . Nam & ea dumtaxat delibavit tractanda , quæ Metropolitanæ jura oppugnare videbantur , integris iis omnibus relictis atque intactis , quæ Ambrosianæ contra veteres Adversarios defenderent . Sic utrique honestum certamen fuit ; exitus tamen pugnæ utrinque incertus : cum sublata postmodum dissidii causâ , neutri adjudicata fuerit victoria , & pares Sapientum calculi in Operis utriusque judicio fuerint . Quare ve-

rum

(38) Harum Observationum titulus hoc modo conceptus est : *Dissertatio Historica ad vindicandam veritatem , contra Allegata in causa Præcedentia . Mediolani 1731. in 4.*

rum certe fuit Lypsienſium iudicium, utrumque Opus eâdem cerâ veluti laudantiom, dum pronunciavere de Clariffimorum Pugilum pugna celebre illud, & in rem aptiffimum effatum. *Non opis eſt noſtræ ſantas componere lites.*

Sed venio jam ad Opus plane palmarium, illuſtrata ſcilicet *de Regno Italiæ* Sigonii Opera (39), quæ licet prius edita in lucem ſint, quàm poſtrema a nobis relata Ordinariorum deſenſio, tamen hoc loco commemorare viſum eſt, ut contentioſum ab illo ſuſceptum ſcribendi genus uno veluti impetu perſequerer. In Sigonianorum Operum editione cùm illuſtria aliorum, tum præclara certe Saxii merita extitere. Eſi enim detectis planæ ætatis obſcuriſſimæ tenebris in priſcis evolvendis, comparandis, digerendis monumentis ſplendido labore verſatus eſt Mutinenſis ille egregius Scriptor; deſiderabant tamen nonnulli aut exactius in lutulentis cautius conſulendis fontibus iudicium, & frequentius adhibendam ſpongiam cenſebant in texenda factorum ſerie, & rerum ipſarum, locorum, perſonarumque designatione. Mederi hiſce incommodis ſtatuit Saxius: Facem præferrebant plura poſt Sigonium edita in lucem integerrimæ auctoritatis

- (19) *Caroli Sigonii Hiſtoriarum de Regno Italia Libri viginti in hac nova editione a multis mendis expurgati, & a Chriſtophoro Viro Joſeph Antonio Saxio Collegio & Bibliotheca Ambroſiana Preſſo notis illuſtrati. Mediolani 1732. in fol.*

ritatis testimonia a Baronio , Peregrinio , Mabillonio , Pagio , Bacchiniis ; alia suppetebant prolata ex Archivis *ambrosianis* ; & in disponendo temporum ordine , Theseus illi præcipue fuit vivens adhuc Literariæ Reipublicæ bono , illique amicissimus P. F. Bernardus Maria de Rubcis , ut sæpe mihi idem Joseph confessus est candide . Quare longum sit complecti , quibus ille in rebus de nobilissima ac Historiæ parte est optime meritus . Nam & Langobardorum res gestas solerter excutiens Epocham regni Rodoaldi cum Legum edictis conciliavit : Adaloaldi nativitatem triennio ante , quàm ceteri censuere , conigisse ostendit , licèt serius per literas S. Gregorius Theodelindæ matri de illa gratularetur , ex quibus complures perperam postterius Agilulfo datam prolem evincebant . Sic ad annum DCCLVII. regni consortem factum probavit postremum eorum Regem Desiderium , prolata chartâ , ex qua nonnisi sub anni præcedentis exitum interiisse Aistulfus dicendus est ; quâ de causa felicius etiam , quàm ceteri , annum designavit , quo Rachisius regia se dignitate abdicaverat . Deinde quàm feliciter , Agoelli præsertim ductu , tamquam tradito ab Ariadna filo , ex multis traxis evalerit in statuendis origine , numero , ac tempore Exarchorum Ravennatum nemo est qui ignoret . Hinc geminas Eutichii Præfecturas contra plurimos Scriptores meminit ;

& tem-

& tempus indicavit, quo opportune Plato eamdem provinciam ingredi potuit, ne antiquorum Scriptorum monumenta convelleret. Quantum deinde subsidii atque opis eidem attulit Carolinus Codex, atque antiquæ tabulæ in statuendo Langobardici Regni ad Carolum Magnum translati initio contra Pagium aliosque! Vindicavit strenue Mediolanense marmor, seu sepulcralem Inscriptionem Bernardi Regis Italiæ, ejus regni Epocham stabiliens: Sic ex Andree cœvi Scriptoris, imò oculati testis Chronico designavit locum, ubi Ludovicus II. Imperator interiit, ante hoc seculum, seu ante editam a Burchardo Menkenio Rerum Germanicarum collectionem, Historicis omnibus vel inexploratum, vel prætermisum. Omitto quæ de Epochâ Caroli Crassi, de Arnulpho Italiæ Regibus adnumerando, de Hugonis regni primordiis altius repetendis, ejusque Epochâ duplici, de Mediolanensi Lotharii coronatione erudite adnotavit: collocatas in bono lumine ex Bisantina Historiæ res Græcorum gestas pro Italia vel retinenda, vel recuperanda: sacri Belli felices, infaustosve exitus: emendatam ex Pagio Romanorum Pontificum chronologiam, sed Mediolanensium præsertim Antistitum felicius quàm a ceteris digestam. Illustrasset etiam quàm libentissime Othonis IV. Epocham, si citius in potestate habuisset optimum ex S. Georgii ad Palatium Tabulario deprom-

pium

ptum monumentum ; quamquam debere illud diutius Literariæ Reipublicæ noluit , lucemque hanc Historiæ attulit , dum Historiam Mediolanensem Typographicam publici juris fecit . Certe in eo Opere patuit , quantum ille eruditionis hauisset ex Rerum Italicarum Scriptoribus , quibus edendis , illustrandis , augendisque tam sedulam operam impenderat . Mirari tamen præsertim subit hoc loco laboriosum ab illo susceptum onus ; dum , ubicumque res ferret , conatus est in ipsos fontes digittum intendere , unde Sigonius hauisse videbatur ; tum etiam exactam diligentiam in postremis præsertim recensendis libris , in quibus aut vitiatas , aut diversimodè elatus Sigonii sensus in lucem prius prodierat ; idque MSSrum maxime auxilio , epistolarumque Vincentii Pinelli Bibliotheca in Ambrosiana delitescantium : tum insuper insignem solertiam in excutiendis antiquitatis monumentis , in nobilissimo Monachorum S. Ambrosii Archivio latentibus , quæ singulari diligentia in ordinem redegit Clariss. D. Laurentius de Georgiis eidem Præfectus iis diebus , nunc vero Abbas ; Vir certe , ut eum Saxius non minus vere , quàm magnifice appellavit , *præclaris omnibus dotibus , ac præsertim antiquitatis studio & peritia excellenter instructus* . Postremo coronidis loco apposuit , veluti Operi colophonem , Indicem copiosissimum , sin minus novo , certe laudabili consilio , eorum

præsertim imitatione dignissimum, qui ad Historias conscribendas animum appulere.

Sic exaggerata firmiter famâ & cum patriæ, tum externæ eruditionis partâ gloriâ, cessare aliquantulum illius opera visa est per annos nonnullos, quibus a prælo exercendo abstinuit. Quamquam remotum a communi luce molitus opus, totum se in Ecclesiasticæ antiquitatis commentationes abdidit: sic nihil, ut videbatur, agens, agebat tamen, urgebatque propositum. Fervebant Nobilium quorundam Virorum ex Metropolitane Basilicæ Collegio studia, ut quod esset ab Odæi curis vacuum & reliquum tempus, illud fovendæ, quam privata primum ac diuturna lectione comparaverant, sacræ eruditioni attributum, & tamquam sepositum haberent. Optabant unum aliquem in hujusmodi tractatione antesignanum veluti, & ducem, qui ordine universam digereret, & ea in medium promeret, quæ varia dumtaxat lectione conquiri solent; ex quorum deinde comparatione & examine veritas tandem emergit. Incurrit statim in oculos Saxii fama & virtus, eoque uti Interprete voluerunt. Haud sefellit ille quam animo imbibebant opinionem, & prima Ecclesiasticæ Historiæ secula aggressus evolvere, implicita quæque & dubia ex optimorum Scriptorum fide concinne explicavit, dubia a certis secernens, eaque omnia describens, quæ ad Apostolos

stolos primum, deinde ad Summos Pontifices, Imperatores, mox ad Concilia, persecutiones Tyrannorum, Catholicorum Scripta, & Ordinum Ecclesiæ politiam, atque Hæreses pertinerent. Cujuscumque seculi disputationibus fastigium quodammodo imposuit, de Mediolani Episcopis disserens, & Dissertationem adnectens, quæ vel in exponenda prima Ecclesiæ Liturgia, vel Fidelium poenitentiae ratione, vel in precibus, quas deinde Canonicas Horas appellavimus, in Baptismi, & Confirmationis ritibus, vel Sacrorum Ordinum cœremoniis explicandis versabantur. Commentationes hæc ad septimum usque Ecclesiæ seculum felici labore Joseph provexit, geminumque constavit iustæ Volumen Historiæ (40). Oneravit interim hanc non levis momenti, quæ biduum singulis hebdomadis cum prælegentem tenuit, curam. pluries interjecta diversi generis elucubratio: Nam cum per id temporis Sacram Deo Virginem, quam per XXX. annos ad sanctitatis disciplinam instituerat, mors oppressisset, ejusdem mores atque virtutes brevi quidem, sed fœci plenæ descriptioni consignare statuit, quo labor ad se unum, fructus verò & exemplum ad omnes perveniret. Quapropter in Epistolæ morem ea omnia comple-

(40) Teruntur multorum manibus MSS. hæc volumina, utpote in jure sunt tum Canonici Joseph Mariae ipsius Nepotis, cum eorum omnium Nobilium Virorum, qui S. xum prælegente in audiret.

xus est, quæ illius sanctimoniam ex ipso fonte hauslam præferrent, & ejusdem Amitæ legenda obtulit consolationis in speciem; reipsa tamen ceteris Deo dicatis Virginibus incitamentum (41). Paulo post, cum deposito Ambrosianæ Ecclesiæ clavo vigilantissimus Gubernator, qui diu eidem assederat, Benedictus Cardinalis Odescalchus, languentibus diuturno corporis stupore viribus, morbo succubisset: nihil antiquius habuere nobilissimi ejusdem. Consanguinei, capti Josephi eruditione ac ingenio, quàm ut huic instruendorum Funerarium provincia demandaretur. Paruit ille tristissimo quidem imperio, obsequii tamen exhibiturus pignus dumtaxat; cum animo reluctante inferias Parenti cogereetur persolvere, cui plaudere, viventi maluisset. Templum igitur, quod S. Joannis ad *Concham* dicimus, in quo tumultuandæ fuerant amantissimi Archiepiscopi exuviae, eo quòd in illius jure ejusdem domus contineretur, (se enim abdicaverat paucis ante annis nobilissimæ hujus Ecclesiæ administratione) atris aulæis obductum in funebrem pompam composuit. Ejus potissimum ornamentum erant Pontificiæ Virtutes, quæ con-

(41) Habemus vitæ hujusmodi seriem in Libello, cui titulus: *Breve Ragguaglio della vita, e virtù di Suor Maria Gesuanna Monaca nel Venerando Monastero delle Celesti di Milano morta nel giorno 10 di Marzo 1738., disteso in una lettera alla Molto Rev. Madre Suor Laura Giovanna Pittèbia Monaca nel Venerando Monastero di S. Caterina in Brera dal Sig. Dottore Gioseffo Antonio Sassi Prefetto della Biblioteca Ambrosiana. In Milano, presso Gio. Battista Gibiolfi in 4.*

concinne appictæ Pastoralium Virtutum specimen exhibebant, inito inter Avunculum Innocentium XI. Pont. Max., & Filium ex Nepte Benedictum pulcherrimo certamine (42). Ingeniosam comparationem aptis Inscriptionibus expressam consequuta laus ansam Eminentissimi Cardinalis Cajetani Stampæ, & Mediolani Archiepiscopi Nobilissimo Fratri dedit, ut triennio post. (breve nobis scilicet ex ejusdem administratione. gaudium fuit) in Templo Maximo nobiles, & Principe dignas inferias adornandas eidem deferret. Par erat Civium in tristissimo pari spectaculo de Saxii ingenio expectatio, quam paria etiam subsequuta præconia sunt; imo pari ferme invento, ille & expectationi satisfecit, & laudes fuit promeritus; nam Majorum virtutes Nobilissimi Archipræfulis dotibus auctas cumulatasque in dolentis Urbis oculis defixit, & Amplissimo Cardinali non sine lacrymis, & dolentis animi significatione magnifice parentavit (43). Fuerat enim

Caje-

(42) Hoc funebre spectaculum cum descriptum a Saxio esset pluribus Mediolanensium Civium amoris significationibus ornatum atque augmentum, ideo causam illi dedit, ut ampliori titulo Descriptionis frontem insigniret in hunc modum: *Pictas & Amor Mediolanensium in obitu Eminentissimi Cardinalis Benedicti Herba Odscalebt olim Mediolani Archiepiscopi, & Funeris Apparatus virtutibus Innocenti XI. Magni Avunculi ac ejusdem Benedicti invicem comparatis illustratus &c. Mediolani 1741. per Joseph Riccinum Molatehem in 4.*

(43) Anno insequente edita Descriptio est hoc titulo: *Specimen virtutis avita summati Nobilissima familia de Stampa inscriptum, auctum virtutibus Caroli Cajetani Stampæ S. R. E. Presbyteri Cardinalis Tituli Sancti Alexii Archiepiscopi Mediolani, atque expressum in Funeris Apparatu Solemnium Exequiarum, quæ in Templo Maximo celebrata eidem fuerunt XII.*

Cajetanus Stampa in Viri ingenium & probitatem animatus, ut qui maxime; idque ex eo præsertim perceptum omnibus fuit, quod ejus comitate & prudentia in sedandis Sacrarum quarundam Virginum plusquam fœmineis diffidiis uti voluit, abstractumque aliquando ex sacro Viglevani otio (44), in dissidentium campum, veluti pacis sequestrum, felicissime coniecit. Deinde cum ex pestilenti quodam Libro Mediolani edito erupurum in animarum perniciem videretur malum, eundem habuit Catholici integerrimi dogmatis eximium propugnatorem. Hujus autem facti seriem hic placet obiter exponere, cum Saxii famæ labem aliquam imperitorum hominum ea occasione rumor afflaverit. Nonnulla de Religione scripserat, quæ Religioni habita deinde sunt adversaria, quàm maxime præstans ingenio, & Catholicus cetera Auctor. Hjus Liber Pontifici Summo Benedicto XIV. legendus fuit oblatus; additumque commendationis loco, quod Saxii suffragio jampridem probatus foret, five id falso disseminatum esset, five ab aliis falso dictum id Auctor accepisset; neque enim in honestissi-

imum

XII Cal. Februarii MDCCXLIII. deservente Josepho Antonio Saxio Bibliotheca Ambrosiana Præfetto. Mediolani 1743. Apud Benjamin de Sirtuani in 4.

- (44) Cum ibidem totus in celestium rerum explicationem abditus excedens in pietate iis Monialibus vacaret anno MDCCXLI. paulo ante Idus Octobris Mediolanum revocatus est ex tempore per certum nuncium ab Eminentiſſimo Archipræsule missum. Paruit autem e vestigio, & in Urbem reversus, Deumque Deo antefecens feliciter diffidia composuit.

mum ejus notæ hominem cadit mendacii suspicio. Ad-
 didit sane haud contemnendam commendationem ipsum
 Saxii judicis nomen; quare humanissime responderat Scrip-
 tori Benedictus, gratam ejus Libri lectionem fore, cui
 calculum suum adjecisset Saxius, *Vir*, ut ipsum Ponti-
 ficium præconium exponam, *cujus singularia merita, &
 eximia esset Jiteratura*. Interim subossensu intempestivis
 Scriptoris, quæ in Libro occurrebant, sententiis Lecto-
 res, aliquam de ipsius integritate, & religione com-
 moverant suspicionem; & ne plura persequar, Sacrae
 Romanae Congregationis decreto adeptus est piorum
 manibus Liber. Pupugit eo tempore Saxium injecta sui
 mentio in Literis ad Summum Pontificem datis, atque
 ut omnem exultimationi suæ inustam maculam abster-
 geret, se Cajetano Stampæ Archiepiscopo de afflicto ju-
 dicio purgavit nobili *'Apostolo'* (45); miniatam ceram
 apponens iis omnibus Scriptoris dictis, quæ censoriâ
 virgâ digna, & sanæ doctrinæ ac eruditioni adversari
 videbantur; quam quidem adeo probatam Vindobonæ
 fuisse, ut in omnium ore fuerit, testatus est literis suis
 ea ex Urbe scribens Dominicus Columbus; atque ita apud
 Pontificem Maximum valuisse declarant Josephi Puteo-
 bonelli tum Mediolani Archiepiscopi Electi literæ anno
 inse-

(45) Præclarum hoc integerrimæ doctrinæ testimonium asseratur Mstrum
 penes alibi memoratum Saxii heredem.

insequente Roma Prædie Kal. Augusti ad Saxium datæ, ut optimam de ejusdem integerrima eruditione opinionem animo altius imbiberet.

Hæc agentem, prælegendemque Ecclesiasticæ Historiæ seriem repentinus morbus ferme oppressit: tantaque perturbatio ejus valetudinis fuit, ut manum de tabula tollere cogeretur. Nam cum stomacho esset languenti, pluteoque affixum veluti trabali clavo assiduè teneret aut lectio aut scriptio: satis vehementer, diuque ægrotavit; donec ancipiti Medicorum curatione adhibita, ex eo incommodo tandem emerfit, ita tamen ut numquam pristinam firmitatem, atque bonam corporis habitudinem revocaverit. Oppressit nihilominus hærentes morbi reliquias vis animi, qui otii nescius novis studiis, solatii veluti loco, iadulfit. Auctus Sacra Romana Purpura Joannes Baptistæ Barni, Patriam, a qua diu Legationibus Pontificiis implicitus abfuerat, recreaturus erat adventu suo, dum ex Hispanica Aula reverteretur. Civitas universa sibi, & Amplissimo Cardinali gratulari voluit partam decus. Hinc Civici Concilii verbis Laudensis Orator Saxium rogavit, ut dignam Purpurator Principe, dignam Patriæ pompam instrueret. Adornavit illico splendidissimum triumphum (46), in quo apte illius

(46) Inscriptiones & Symbola, quæ pompam hanc conspiciere edita typis sunt in Libro, cui titulus: *Tributi d'ossequio della Città di Lodi all' Emo Sig. Cardinale Gio. Battista Barni per la di lui esaltazione alla Sacra Porpora. Milano 1744. in 4.*

illius Legationes, Majores, atque Virtutes, suum tamen maxime ingenium emerent.

Exinde animum appulit ad Typographicæ Mediolanensis Historiæ impolita adhuc, quæ improbo labore, per annos complures congefserat, monumenta in ordinem redigenda. Scilicet cum versanda quotidie pulverulenta volumina in demandata Bibliothecæ Præfectura videret, noluit eam evolvendorum librorum curam esse frugis expertem. Referebat igitur in schedas ab ipsis provinciæ suæ primordiis Auctorum nomina, qui seculo XV. commentationes suas Mediolanensium Typographorum diligentiae commisissent; solerter adiebat annum, quo in hac Urbe emissa in lucem fuissent Veterum scripta: neque satis sibi factum ratus eâ eruditionis copiâ, qua auctus cumulatusque a prædivite hujusmodi opum Ambrosiana Bibliotheca discesserat, contrahebat undique quæ in rem facerent subsidia: fretus cum Amicorum opera, qui in exteris etiam regionibus adjutricem porrigebant manum; tum præsertim Nobilissimorum hujus Urbis Civium, (ut mirifica sunt hoc in genere Patriciorum, nostrorum studia) & Patrum in primis Societatis Jesu humanitate, quorum utrique cum pervias illi amplissimas, & optimis Libris refertas Bibliothecas facerent, complementum interim meditato Operi favore suo afferebant. Verùm cum cresceret sub

manus veluti voluminis moles, & nova quotidie erumpent paternæ Literariæ Historiæ indicia, solerter persequeretur reperta veluti illustrium Virorum velligia, quibus in eorum vitæ cubilia ingrederetur. Inusitatas itaque indagans vias, & nondum tritas, ex ipsis etiam MSSis Operibus, & Literis præsertim, rerum obscuros eventus, & Scriptorum mores scrutatus est, quæ longe seposita ab hominum memoria, & Eruditis ipsis incognita, ex Lypsiensium testimonio videbantur. Sic uno impetu feliciter collectam diuturnis vigiliis eruditionem effudit; ediditque *Mediolanensem Historiam Literario-Typographicam* (47), cujus lineamentis nisi eorum pigmentorum ferme, quæ inventa nondum sunt, florem & colorem videmus defuisse; gavisque sunt Insulres, hac in parte Historiæ se nihil debere Transalpino Typographicorum Annalium Scriptori: Imo veterem æque ac recentem Civium suorum literaturam illustratam Saxio gratulati sunt; qui in ipso Operis Prodomo Opusculum *de Mediolanensibus Studiis* (48) adjunxit, pro quo septemdecim

(47) *Historia Literario-Typographica Mediolanensis, in qua de studiis literariis antiquis & novis in hac Metropoli institutis: de tempore inducitur Mediolanum Typographia: & primit hujus Artis Opificibus: de Viris doctrina illustribus, qui Sæculo XV in eadem Urbe floruerunt, atque eorumdem MSSis Operibus in Ambrosiana Bibliotheca servatis disseritur. Adjecta sunt Appendix Epistolarum, quæ Libris, tunc ibidem editis, affixa legebantur, & Catalogus Codicum Mediolani impressorum ab anno MCDLXV. ad annum MD. Auctore Joseph Antonio, Sancto Sanctorum Ambrosii & Caroli Oblato, Bibliotheca Ambrosiana Præfate.*

(48) Hæc Saxii elucubratio lucem vidit primam anno MDCCXXIX. in.

decim ante annis in lucem edito gratias habuerant immortales.

Vulgata hujus Historiæ fama, statim exorta est ea, quæ imitatio virtutis dicitur, æmulatio. Quod ad Typographicam laudem attinet, primas antea Brixianis detulerat Eminentissimus Princeps, Brixianorum, exterorumque, & Literarum præsertim bono natus, ac nuper acerbissimo creptus fato Angelus Maria Cardinalis Quirinius. Hinc propositi tenax eruditissimas literas rapit elucubratas, ut erat ad intelligendum promptus, ad judicandum paratus, ad scribendum expeditus, Saxio dedit, quibus assertum suis decus vindicare contendit. Acceptæ Epistolæ statim ille respondit (49); & modestiæ suæ item, ac alienæ Dignitatis memor ita contentiosum funem duxit, ut partam Patriæ gloriam conservaret: fuitque præclara utriusque pugna, humanitatis & virtutis indicium; utinam eorum magistra tenebrionum, qui male feriati, conviciisque liberaliter indulgentes virus chartis allinunt, & putant se perbellè dicere, cum scèdus in scommata inania ut plurimum,

* 8

& ra-

forma octava, ut dicitur, summoque excepta plausu. Præfixa deinde est Typographicæ Historiæ, sive ad explenda eorum vota, qui deesse prioris editionis exemplaria dolebant, sive ad Historiæ ipsius, ut ita dicam, optimum complementum; præsertim cum secundæ curiæ eam auxisset.

- (49) Utraque succi æque ac dignitatis plena Epistola edita est in calce ipsius Typographicæ Historiæ; & primùm etiam educta in lucem fuerat in 4.

& rationibus destituta erumpunt intemperanter !

Post hæc impetus animi ad scribendum, & ardor mentis ad gloriam incitari in Saxio visus est vehementius: scilicet cum ex ipsa virium deflorescentium jactura antecaperet cogitatione impendentem interitum, de futuro temporis damnum ipsa lucubrationum festinatione reparare conabatur. Cum per id temporis juxta vetus Bibliothecæ Ambrosianæ institutum, Typographiam excitare funditus, & ad omnem lautitiem ornata, ejusdem tutelæ Præfecti statuissent, adnitente inter hos præsertim Vitaliano ex Comitibus Borromeis præstantissimo Præsule, ut ille est Federici Institutoris laudum æmulus, & in literas fovendas amplificandasque animatus, demandatum Saxio fuit, ut ex ampla uberrimaque MSrum suppellectili egregium aliquod Opus seligeret, quod nascenti Typographiæ commendationem afferret. Oculos ille in *S. Caroli Homiliis* coniecit, aggressusque eas notis illustrare, brevi ad umbilicum eas perduxit, Præfationemque addidit numeris absolutam omnibus (50).
Pro-

(50) Geminum est hujus editionis genus: in fol. prima ad summam lautitiam comparata; altera minoris impendii in 4. ut vocant: utraque eodem tempore ex Typographia duxit: Bibliotheca Ambrosiana prodidit hæc titulo insignis: *S. Caroli Borromei S. R. E. Cardinalis Archiepiscopi Mediolani Homilia, nunc primum a MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ in lucem producta, Joseph Antonii Saxii Præfatione & Annotationibus illustrata. Mediolani MDCCXLVII.* In quinque autem distributæ sunt volumina; quorum in postremo additi leguntur Sermones a S. Carolo ad Angelicas Monasterii S. Pauli Mediolani habiti; qui tamen antea ad annum 1730. Paravii Cominiano prælo suppellecti fuerant.

Prodiit in lucem exoptatum Opus ea pompa, ut cum Clarissimo Scriptore loquar, quæ Regiam Parisientem Typographiam deceret. Mox Homiliis *Noctes Vaticanæ* veluti cumulus accessere, illius itidem commentationibus, & Præfatione auctæ (51). Sed dum irrequieto labore fatigaret Typographos, Mediolanensis Ecclesiæ causam suscepit, oppugnatam hoc tempore summis viribus, & præstantissimorum Scriptorum auctoritate. Vindicavit scilicet Mediolanens. Apostolicæ decus Ecclesiæ (52), probans S. Barnabæ adventum in regiones has nostras: ea tamen inita defensionis ratione, ut licet monumentorum inopiam fateretur, possessionem tamen integram retineret. Plures ea Commentatio habuit, eosque magni nominis laudatores: Gabrielem autem cumprimis Verum, Urbis nostræ lumen, & Senatorem præstantissimum,

(51) In hac Præfatione de Vaticanæ Academiæ Instituto eruditè disseruit; atque complura triciis Implexa, & Academicorum nomen suo in lumine collocavit. Libri autem hujus Titulus est: *Noctes Vaticanæ, seu Sermones habiti in Academia, a S. Carolo Borromeo Roma in Palatio Vaticano instituta. Præmittitur Opusculum Augustini Valerii, inscriptum Convivium Noctium Vaticanarum. Omnia nunc primum a MSS. Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ eruta Joseph Antonius Saxius Præfatione & Notis illustravit. Mediolani MDCCXLVIII.* Egregium hoc Opus geminâ foriâ excusum, quemadmodum Homiliæ, publicâ lucē donatum est, & magno apud Eruditos in pretio fuit.

(52) Inscriptus est hic Libellus: *Vindicta de Adventu Mediolanum S. Barnabæ Apostoli.* Mediolani primo impressus fuit in 4. anno MDCCXLVIII. Editus autem sorsim est ab Archiepiscopulo Mediolanensium Serie, cum ingravescent in dies morbus spem adimeret, ut sæpius dicebat, hujus Historiæ perficiendæ. Cum verò vitam eo usque produxisset, ut eandem absolutam hæredi relinqueret; inde Editor subjectam prælo Archiepiscoporum Mediolanensium Seriem Historico-Chronologicam ipsam Vindictam secundò prolatis in lucem, veluti nobili Prodrogmo ornavit.

mum, æque in politioribus Literis, atque in Jurispru-
 dentia summa cum laude versatum, qui mirum elegan-
 temque in modum Scriptoris decora complexus, in-
 Epistola ad hunc data, quam *Vindiciis* ipsis præfixam
 legimus, hæc ad ipsarum commendationem literis consi-
 gnavit: *Vera, solida, probita omnia: elegans sermo;*
certus ordo atque perspicuus, eruditio summa & perfecta,
claritas denique cum brevitate conjuncta. Vindiciis agis
modestissime, neque laceſsis quempiam acerbius. Singulis
respondes, omnibus occurris. Nihil ab historica integritate
alienum, nihil non ad Dialecticas leges exactum, nihil
non aptum ad persuadendum offers: qua re declaras, abs
te veritatem queri, non gloriolam captari. Verumtamen
eam causam non pleno, ut ajunt, pede ingredi visus
est aliquibus Saxius. Suum cuique omnino judicium; at-
que hac plane de causa, ut Casa scripsit, difficillimum
puto omnibus æque placere. Hoc verò constanter affirma-
re possum, quod cum objecissent nonnulli, eum in-
conscriptis Vindiciis plus voluntati Mediolanensium ob-
secundasse, quàm menti suæ, quæ certe ab iis dissen-
tiret, quæ scripsisset: hanc ille veluti candori, & fidei
suæ objectam maculam detestatus est omnino; mecum-
que triduo ante obitum diu conquerens super hac, ut
ille appellabat, fraude, affirmavit aperte, atque, ut so-
lebat, candide, se illud ipsum, quod literis mandasset,
 pla-

plane sentire; imo eos de se ipſo male nimis ſenſiſſe, qui putaſſent, potuiſſe ſcientem ſe, prudentemque mentiri.

Quod reliquum vitæ fuit, id omne in *Archiepiſcoporum Mediolanenſium Acta* ad rectæ Chronotaxis leges ſtatuenda & ordinanda contulit (53). In quorum ſerie diſponenda cum alii quoque non infimi ſubſellii Scriptores naviter operam ſuam collocaveſſent, Saxii certe diligentiam atque peritiam non ſuperarunt; qui ex fide veterum monumentorum cuncta exactius digeſſit, eamque in ſpem poſteros crexit, nihil amplius hac in parte à Mediolanenſibus, & exteris deſideratum iri. Huic ex multorum ſententia apprime convenit illud Homeri: *Tarda & ſera nimis, ſed famâ & laude perenni*. Neque puto, minus laudabile hoc Opus fore, quàm commendandam Operis cauſam extitiſſe. Hæc autem ea fuit; quòd cum illuſtrandi Ambroſiani Ritus conſilium cepiſſet Joſeph Cardinalis Puteobonellus, atque Operis molendi Architectum Saxium designaſſet; is in certa quædam Capita meditati Operis molem diſtribuit univerſam,

quæ

(53) Atque hoc Opus eſt Saxii Poſthumum; quod nunc luce donatur, tribus voluminibus in 4. comprehenſum hoc titulo. *Archiepiſcoporum Mediolanenſium Series Hiſtorico-Chronologica*, ut ex hujus voluminis fronte videre eſt. Hanc ſumma diligentia rexit, revocavitque ad examen Catalogum præſertim editum a Papebrochio, & Galeſinio, quos ex Criticæ artis regulis & Diplomatum fide conatus eſt vel ſequi, vel emendare. Poſum hoc, & vitæ ſub idem ſere tempus exegit.

quæ deinde viritum divisa, multorum opera ac studio erant evolvenda. Reservaverat autem sibi Operis caput, *De origine, & Pastoribus Ecclesiæ nostræ* inscribendum: ideoque Vindicias primo de S. Barnabæ Mediolanum adventu scribere aggressus, collegit deinde quæ ad ceteros Antislites pertinerent; ne qui prætulisset ceteris ad scribendum facem, defuisse deinde exemplo crederetur.

Si quas, dum hæc elucubraret, succisivas deinde, nactus fuisset horas, iis abuti sub vitæ exitum religioni sibi duxerat. Quare cum propter tempestatis hybernæ injurias raro ad Bibliothecam accederet; cumque puderet, nullum a se proditum monumentum extare sui erga Deiparam obsequii testimonium, quo certe ferebatur eximie: impellentibus etiam officiis Demarchi Alexandri Theodori Trivultii, Patricii Viri, religionis, & literaturæ fama celeberrimi, populos excitare novo Opusculo (54) conatus est, eorumque pietatem accendere, qui ad B. V. Mariæ imaginem colendam ad S. Celsi confluent quotidiè. Cyanea hæc veluti fuit Hominis cantio, & impendentis fati prænuncia. Revera dolore stomachi acrius recrudescente confectum cum se diceret appetente Vere, tandem ad XIV. Kal. Majas An.

MD-

(54) *Motivi per accendere sempre più fervorosa la devozione de' Popoli verso la B. Vergine, che si venera nella Chiesa dedicata al gloriosissimo di lei Nome presso S. Celfo: Esposti da un Sacerdote Obblato devoto della medesima.*

MDCCLI. erupit nocturno tempore mali maturitas cum præsentissimo vitæ discrimine. Facta domesticorum concursatione, relevari aliquantulum est visus; sed Medicorum coacto concilio, arceps de ejus vita redditum responsum est. Quare Sacris Myſtertiſ expiatus, reſectusque primùm, inſequenti die certò audiit pronunciatam a Medicis mortis ſententiam. Affidebant frequenter morituri lecto primarij hujus Urbis Equites, quorum ſibi virtute ſua ingenioque plurimos devinxerat, & vulgata morbi fama evocaverat: Conſodalium Oblatorum, ejuſque præſertim, qui ſibi a Confeſſionibus erat, officia ad multam etiam noctem protracta non deerant. Demum tertia recurrente nocte, cum jam in præcordiis conceptam mortem contineret, vi mali ingraveſcente eſt obrutus, atque in Conſodalis ſui, aliorumque conſpectu repente efflavit animam. Occupavit adſtantes omnes ingens ex ejus interitu dolor, & Cives omnes deinde percudit emanans mortis rumor. Die poſtero qua per leges licebat pompa funus illi duxere Sacerdotes Oblati, delatumque in S. Sepulchri Templum cadaver dolentiſſimè tumulo intulere; retinere tamen memoriâ ejus meritorum alte animo infixam, & nulla umquam injuria temporum obliterandam. Hæredem poſtremis tabulis ſcripſit, cujus indolem atque ingenium exoſculabatur, ſtudioſum & arcanorum participem Joſeph Mariam Fra-

tris Filium, a se Veterum monumentis evolvendis eruditum, probitatis suæ imaginem, in Canonorum Collegium S. Georgii ad Palatium cooptatum. Huic Scripta, Librosque legavit, ac Musæum præsertim, quod ex variis ac mirandis Naturæ veluti ludificantis partibus domi collegerat, literarii laboris solatium, & eruditi otii oblectamentum.

Incredibile dictu est, quantum sui desiderium moriens Civibus omnibus reliquerit, cum esset apprime omnibus Ordinibus carus cum propter sapientiam & comitatem, tum propter morum integritatem singularem. In cujus quidem probitatis commendationem libentissime delapsus me gaudeo, ne suus detrahatur virtuti honos, aut comparatum tam longa ætate morum ornamentum intereat, injusto silentio consepultum. Fuit ille certe ad amissum religionis effectus, quod non minus ex domestico ipsius colloquio testatum erat, sed in ipsis Scriptis longe perspectissimum; absuerunt enim ab ejus elucubrationibus dictæ omnino, atque aculeati sales, si unam excipias, quam celerrime concinnavit, & in qua non suum sequutus ingenium videtur, sed iustum defendendi Nobilissimi Ordinis studium, cui nihil detrahi neque per speciem vellet. Quare cum sciret servidum fortasse aliquibus id videri Scriptum posse, omni studio contendit, ne maledicendi stimulo potius, quam

Cau-

Causæ servivisse crederetur : hinc semper eum , in quem scripsisse credebatur , favore prosequi conatus est , ut sæpe affirmavit ; mihiq; paulo ante vitæ exitum testatus est , *toto se in eum amore ferri* . Scio eam elucubrationem ab aliis in deteriore partem fuisse acceptam ; nec deerunt fortasse qui meam hanc ipsam testificationem reprehendant , licet verissimam ; sed hoc in loco non ego defensoris partes suscipio , sed Scriptoris . Certe mihi ejus ingenii & morum cumprimis conscio , absconum a fide non videtur quod dixit ; eumque semper sui similem novi . Ceterum præter Scripta , pluribus etiam in locis , munilique innocens vitæ illius ratio eluxit ; & quamquam laudis amans videretur , mercenario tamen præconio semper fuit insensus . Fuci expers omnino creditus est ; pecuniæ dumtaxat appetens , ut profunderet . Multis admirationi fuit , quod cum non admodum opulenta stipendia faceret , tamen tantum in pios usus ad plures annos expenderit , quantum facile annuos ei obvenientes redditus superaret . Floret Viglevani Sacrarum Deo Virginum Monasterium , quæ ex Sanctæ Theresiæ instituto ad sanctitatis normam formantur . Huic nascenti Collegio Patronum attribuerat Saxium Georgius Cattaneus ex eodem Oblatorum Sodalitio , tum ejus Urbis Episcopus . Auxit singulare hoc vinculum erga domesticos suos amor ; nam cum Soror , & ex Fratre Filia idem institutum

tutum professæ in ea se Claustra abdiderunt, omni exinde tempore in susceptum patrocinium Saxius suum literarum studiis vacuum tempus, atque cogitationes convertit. Hæc illius redituum, ut alienis verbis utar, vorago fuit: huc ille quod reliquum necessarii sumptus faciebant, totum concessit, paratus omnia præter animam dare. Neque redditibus dumtaxat suis auxit atque ornavit Collegium; verum etiam Virginum animis excolendis sedulo intentus (55), cum autumnalium feriarum tempore solum Bibliothecæ curis haberet animum, illuc ferme quotannis convolvebatur, & sacrarum exercitationum adminiculo Virgines corroborabat nobilis institutor, & lectissimi gregis pastor optimus; atque has ille delicias, has ferias appellare consueverat (56): Quare grata viguit, atque nunc etiam viget apud eas Virgines Saxii virtutum memoria. Etenim cum resignato illius testamento quater mille librarum æris summam sibi ab-

co-

- (55) Collegit diligenter, atque utiliter certe custodit laudatus Josephi Hæres complurimas sacrarum meditationum sintaxis, per certam seriem de more dispositas, quas ille ad earum Virginum optimam institutionem elucubravit, desumptas ex appositis sacrarum Literarum historiis, & præsertim ex S. Evangelii Parabolis, in quibus cetera summa elucet Scriptoris pietas, tum insignis virtutis eminet magisterium.
- (56) Lepido de huius vacationibus ad eundem aliquando scripsit Muratorius. Hic cum literas a Saxio accepisset, monente se propetiem rursus cogitare, in hæc verba respondit. *Rusticari ergo te velle dices. Sed quodnam hoc rusticandi genus? Vigilevanum sedare, atque illic in ineffabiles audiendas totos dies abdi. Rusticationem ego tam credo, quam finit nos libero a partuque celo frui. Hæc scribo valetudinis amantissimus tuus, tacitus tamen tua putati invidio.*

eodem legatam audivissent in Templi ædificationem conferendam, annum piaculare Sacrum faciendum primo sponte decreverunt: deinde ne ullo umquam tempore illius meritorum recordatio obsoleceret, ejusdem Imagini appingendam, Auctore non satis certo concinnatam, hanc interriptionem censuere.

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS SACR. THEOL. ET

J. U. D.

OBLATUS, AMBROSIANÆ BIBLIOTHECÆ PRÆFECTUS

MAXIMIS IMPENSIS LABORIBUS

AD LITERARIAM REMPUBLICAM INSTRUENDAM

PROTRACTIS AD ANNOS XL PATERNI AMORIS CURIS

AD HASCE CARMELI VIRGINES

IN SUSCEPTA PERFECTIONIS SEMITA DIRIGENDAS.

AUCTIS NON PAUCIS

PROPRIO ÆRE

HUJUS MONASTERII ÆDIBUS

IMMORTALIS MEMORIÆ

OBDORMIVIT IN DOMINO ANNO MDCCLI

ÆTAT. ANNOR. LXXVII.

Neque minores pro Sacrarum Virginum tutela Mediolani illum implicuerunt curæ. Earum Sanctimonialium ad-

m ni-

ministratorem, quas *Vistationis* appellant, non recusavit, plenam licet sacrae sollicitudinis (57): plenum autem stomachi munus in Parthenonum aliorum compescendis diffidiis in se recepit semel atque iterum Archipræfulum jussu delatum (58). Cumulate vero implevit multarum in sacram ejus disciplinam se tradentium vota; & nobilium præsertim Matronarum ad plures annos audivit Confessiones in S. Sèpulcri Templo, quarum causa numquam illum piguit a lectione & studiis intempestive etiam avelli.

Tanta morum religio ac suavitas cum præclaræ eruditione conjuncta multos deinde pellexit, ut ad ejusdem vel amicitiam se applicarent, vel aspirarent ad magisterium: victus scilicet Potentiorum precibus animum aliquando adduxit, ut nonnullos generis splendore

- (57) Qui ex Sancti Francisci Salesii institutionibus Præfati, ut vocant, Spiritualis munus norit, is profecto intelligit, quot iudicationibus, sermonibus, & præsertim quâ prudentiâ, & consilio ea provincia, consistet. Sirenue tamen etiam pene confecta ætate eandem administravit Saxius; imo maximam pro eadem demandatâ veluti gratiam reulit, cum iisdem Virginibus postremis tabulis legaverit sacra universa Sanctorum Lipsiana, quibus ipse laute admodum domi erat instructus, utpote comparatis, cum Romæ esset, & Procerum aliorum dono.
- (58) Penè calamo exciderat singulare acceutum patrocinium Monasterii S. Marie prope Clarium ad Lepontias a Saxio plane servati. Tenuis admodum atque angusta cum illi res esset, inierat salutare consilium Benedictus Cardinalis Odescalchus, ut vetaret lubinde, novas alumnas earum Monialium numero accenseri, & sic perire seu si Parthenonis nomen cum Virginibus fieret. Modeste obstitit Joseph, quem illius procuratio tenebat obstrictum; atque in tantum interpositione mora profuit, ut paulo post ex insperato legata Monasterio a Negotiatore in Hispaniis extincto haud contemnenda pecuniæ summa, abjectum omnino illius extinguendi consilium fuerit.

re præsertim claros solerter erudiret. Numeravit itaque Saxius primi nunc subsellii Equites discipulos suos: Joseph Arconatum Vicecomitem a Consiliis, in Supremo Italico Concilio, & a penitioribus Mariæ Theresiæ Reginæ Augustæ; Equitem ornatissimum D. Antonium ejusdem Filium; Georgium Antonium de Clericis, ex Magnaibus Hispaniarum, Tribunum militum, pugnae instruendæ Præfectum; Hermetem Stampam e Soncini Marchionibus, qui deinde in Olivetanorum Monachorum castra se recipiens magnam in Philosophicis & Theologicis studiis famam sui nominis & ingens desiderium, præcoce fato creptus, suis, & omnibus reliquit; Comitem Herculem de Sola eruditione sacra & profana hujus Urbis præclarum decus; Equitem Don Franciscum Porrum, qui Societati Jesu dato nomine Civitatem nostram maxime ornat in præsens; & Servilianum Latuadam scriptis editis clarum, Virum, quem nonnulli honoris fortasse causâ Saxii pedissequum appellarunt, & quicum certe ille joca serique, ut dicitur, quicum arcana, quicum occulta omnia. Plane numquam defatigatam in Josephi studiis adjuvandis hujus operam vidi; & postrema ætate, cum difficilis & gravis illi esset usus manuum atque oculorum, Latuada suas manus atque oculos, mentem tamen Saxius scribendo accommodabat; neque enim versatus tamdiu inter libros Scriptor ullam sine linea diem patiebatur

tur effluere. Discipulorum suorum pellesturus deinde ingenium ipsâ discendarum rerum suavitate, modum excogitaverat, quo juvenum indolem laboris ut plurimum impatientem deciperet: scilicet Romanorum Historiam, qua nihil ad Nobilium præsertim mentes erudindas aut ad laudem & morum honestatem, virtutumque normam accomodatus videtur exillere, strictum complexus scripto, hoc illis offerebat terendum persæpe manibus, mentique altius infigendum, præter ceteras politioris literaturæ illecebras, quibus eisdem dimissi exultos. Neque præteribo tacitus studium fovendæ inter Optimates atque Illustres Viros eruditionis; quod ut pluribus testimoniis compertum est, dum auxiliariam veluti Nobilium manum contraheret pro illustranda Scriptorum de Rebus Italicis collectione, tum certe luculentissime probatum ex Amphictyónico illo, ut ita dicam, Ecclesiasticorum Virorum confesso, qui ad eum itare consueverant sacræ eruditionis ergo hauriendæ. Infinitum verò esset singulos recensere, eosque Eruditos Viros, qui vel ejus opem in promovenda studia paratam implorarunt, vel per literas interpellare officii amicitiaque causa, vel colloquio ac eruditione delectati sunt. Optavere operam Saxii Transalpini complures, inter quos Lipsiensis Gottlieb Cortius, Henricus Brenemannus Batavus, Christianus Gottlieb Schwartzius in Academia

Al-

Altorfina Norimbergensium Historiæ & humaniorum literarum Professor Publicus, Ernestus Salomon Cyprianus Saxoniæ Gothanæ Principis Bibliothecæ Præfectus, Gothofredus Philippus de Spannagel Vindobonensis Cæsareæ Bibliothecæ Præfectus, Abbas Tofinus Amstelodami degens, Georgius Conradus Sigler Herbipolensis, Joannes demum Jacobus Leo Tigurinæ Reipublicæ a Secretis. Omitto Italos, inter quos frequentiores literæ occurrunt Celeberrimi Muratorii, Petri Canneti Abbatis, Hieronymi Lillii Senensis. Insitutum deinde esset recensere Epistolas officii, & estimationis plenas ad eum datas, ex quibus facile constat, quo ille apud Clarissimos Viros loco esset. Mire in se animatos habuit ex Sac. Rom. Cardinalium Collegio Dominicum Passionei, Angelum Mariam Quirinum, Joachimum Besutium, Vincentium Gotti, Gibertum Borromeum, Jo. Franciscum Barbadicum, Marcellinum Corium, Aloysium Lucinum, Leandrum Portiam, aliosque; quibus omiſſis inofficioso tamen silentio non involvam Matthæum Petididier, Augustinum Calmet, in quorum benevolentiam, auctore Dominico Passioneo, Pontificio tum apud Helvetios Interpuncto (59), irrepsit; aliosque ex quacumque

Tom. I.

* 10

pro-

- (59) Quantum in commune vinculum quoddam literarum, & literarorum hominum incubuerit semper hic Princeps doctrina plane ac dignitate Eminentiſſimus Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, cum abunde nuper

propemodum Religiosorum Hominum familia Eruditos complures : Conradum Janningum scilicet , Thomam Cevam , Joannem Chrysostomum Trombelli , Cœlestinum Lorefice , Gasparem Beretti , Thomam Minorellum , Benedictum Zuaneli , Bernardum Mariam de Rubcis , Paulum Quaglini , Peregrinum Orlandi , Josephum Ma-

nuper declaravit encyclicis datis per Europam literis egregie sum in scientias amplificandas voluntatis pronuncias ; tum hoc præsertim benevoli in Saxium animi testimonio . Placet primum recitare ipsius doctissimi Petrididier literas ad Saxium , quibus hæc Passionei officia facit testatissima .

Clarissimo & doctissimo Viro Josepho Antonio Saffi
Matthæus Petrididier Episcopus Macrensis
Abbas S. Petri Senonensis in Lotharingia S-

„ Accepi , Vir Clarissime , literas tuas , quibus de quibusdam Opusculis
„ meis ad te per Excellentissimum Dominum Nuntium in Helvetia
„ transmissis gratias agis , meque pluribus tum in me amicitiam ac be-
„ nevolentiam testimoniis prosequeris . Jampridem mihi nota erat per
„ eundem Dominum Nuntium tua merita , quæ me impulerant , ut
„ Romam pergens te inviserem : sed eo tempore quo transivi , Me-
„ diolano aberas . Jamvero quod pro exiguo munusculo tantas gratias
„ ngis , majori quàm par erat pretio illud comparas ; insuper & tua
„ Dissertatione gratiam cumulas . Eam certe cum accepero , & cum
„ aviditate legam , & ut propensum in me animi tui testimonium ser-
„ vabo . Vale .

„ Dilectam Senonis in Lotharingia 4. Junii Anni 1752.

Audi jam ab ipso Dominico Passioneo , quibus ille officiis Saxium Augustino Calmer commendaverit . Sic idem Uranium cum degeret Pontificis Interuincius ad Josephum scripsit V. Non. Octobr. Anno item MDCCXXVIII.

„ Distuli hætenus responsum literis tuis , quia quemadmodum pars li-
„ terarum tuarum continebat gratulationem suam de electione Ab-
„ batis Senonensis P. Augustini Calmet , in Matthæi Petrididier locum
„ nuper fuff. Qi. ipsum Epistolam tuam autographon ad eum mittere
„ volui , ut videret quanta ipse apud te in existimatione esset . Ref-
„ pondit itaque ipsam remittens epistolam , addensque immortales
„ gratias propter cunctam humanitatem tuam ; seque profiteretur pa-
„ ratissimum tibi gratificari &c.

Mariam de Stampa , Jacobum Laderchium , Franciscum ac Josephum Blanchinios , Joseph de Roma , Franciscum de la Porta , Celsum Migliavacca , ceterosque , quos consulto prætereo , ne nimius sim , non vero ut iustæ ulli laus detrahatur . Sileo seculi nostri lumen Apostolum Zenum , præstantissimos Medicos Vallisnerium , & Blancum , illum Patavinæ , hunc Taurinensis Academiæ decus , Scipionem Maffeam , Josephum S. Martiani Abbatem Commendatar. Malaspinam , Franciscum Arisium , Justum Fontaninium , Joannem Mariam Mazzuchelli , Laurentium Mehus , Paulum Gagliardi , Joannem Guasum , Cajetanum Vulpium , quos , Transalpinis omisissis , nullo ordine nominavi , sequutus Epistolarum , pro ut mihi in manus venerunt , fidem . Postremò Nobilibus Viris apprime carum perpetua ferme Patrijorum nostrorum declaravere officia . Universa testis est Civitas , quemadmodum in deliciis fuerit Borromæ præsertim Genti , & Cleliæ Grillæ , Caroli olim Neapolitanorum Pro Regis Nurui , & Sexus sui , ne dicam Literaturæ miraculo ; Excellentissimis Comitibus Carolo Archinto , Carolo Pertusato , Antonio Simonettæ ; & præstantissimis Equestris Ordinis Viris Constantio de Abdua , Theodoro Alexandro Trivultio , Vercellino Gregorio Vicecomiti , Hieronymo Puteobonello , Gabrieli Verro , Antonio Josepho a Turre Rezonici , Donato de

Silva, Paulo de Rio de Sylva, Xaverio Meltio, Fratribus de Herba, & Corbellis, Vermiis, Fanianis, aliisque, quos longum esset recensere. Huc unum dicam, quod testatur in literis suis Muratorius, Serenissimos Principes Saxones, cum Motina iter facerent, Saxii videndi & audiendi desiderio flagrasse; & Gallicarum Copiarum Ducem Noaillium multa de Saxio, & magna cum laude colloquutum cum eodem Atellinae Bibliothecae Praefecto. Quare & Renatus Card. Imperialis, & Serenissimus Lusitaniae Rex Joannes V., ille quidem cum Legatus Pontificis, ut vocant, de Latere Mediolani Carolum Hispaniarum Regem, in Germaniam proficiscentem Anno MDCCXI. deduceret, Ambrosianae Bibliothecae originem & progressionem brevi Oratione Latina comprehensas a Saxio, dum eam invileret, praesens audivit; hic cum regio, ut solebat, animo Bibliothecam Uliisipponae instruendam curaret, Ambrosianae ejusdem Ichnographiam, eaque elegantioris descriptionem etrusco sermone conceptam multis post annis ab eodem accepit (60). Quot vero clarissimis honorificentissimisque

De-

- (60) Habitans eorum Legato Orationem inter cetera Josephi MSS. servat ejusdem Haeres, atque illius honorifice meminit Julianus Chiapponi Massanensis S. Basilii Abbas in Libro, quem inscripsit: *Legazione dell' Em. e Revmo Sig. Cardinal Giuseppa Renato Imperiali alla Santa Real Cattolica Maesta di Carlo Terzo Re delle Spagne l'anno 1711. in Roma presso Francesco Gonzaga*. Bibliotheca vero descriptionem in Lusitaniam missam isdem plane verbis conceptam Cl. Servilius Latuada in suam, quam typis edidit, Mediolanensis Urbis descriptionem intulit.

Decretis ejus nomen honestatum voluerint complures in Italia Academiæ, supervacaneum non erit commemorare. Singularia penes me extant mandata literis præconia Equitis nobilissimi Joannis Francisci de Sempronii, dum eum accenseret Urbinatum Academicorum albo, quos *Afforditos* appellant; neque minus magnifice de eodem sensit Marchio Joannes Baptista Cortesius, in Mutinensium *Dissonantium* numerum cooptato. Idem prælitit Abbas Joannes Peregrinus Dandi Foroliviensis penes Franciscum Farnesium Parmæ & Placentiæ Ducem Theologus, dum *Honoris Literarii* Academiæ catalogo eundem infertret; & Petrus Franciscus Bottazzonius sibi æque ac illi gratulatus, quòd nomen suum Academicorum elencho, quos *Diffittuosos* vocabant, sivillet apponi; ut omitam Marchionis Joannis Petri Lucini Mediolanensis effusas laudes, quibus illum prosequutus est *Philodoxorum* cœtui adnumeratum. Ambrosianæ demum Bibliothecæ Præsides renovato vetere instituto statim ab obitu effingi ejus Imaginem, ceterisque scientiarum fama præstantibus Viris adjungi, publico decreto statuerunt. Quamquam ut finis sit, neglectis Italorum, quæ abunde suppeterent, testimoniis, ut ab omni assentationis specie absum, provocare potius placet ad Transalpinorum sententiam: Trevoltianorum scilicet Patrum æquissimorum certe de Italorum literatura judicium, qua una Saxii laudes om-

nes

nes videntur comprehensæ. Illi ad Annum MDCCXLIX. de Saxii *Historia Mediolanensi Literario-Typographica* iudicium ferentes, in hæc verba erupere: *Maxima est apud Italos hujus Scriptoris fama, suumque nomen in omnibus ferme per hosce dies Literaria Reipublica monumentis legitur; eamque personam gerit, quam aliàs nos inter Chesnii, Mabillonii, & Balutii sustinuerunt.*

VINDICIÆ
DE ADVENTU MEDIOLANUM
S. BARNABÆ APOSTOLI,
AUCTORE
JOSEPH ANTONIO SAXIO
SS. AMBROSII ET CAROLI OBLATO,
COLLEGIO AC BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ
PRÆFECTO,
ITERUM IN LUCEM PRODUCTÆ
AD HUIUS OPERIS COMPLEMENTUM.

Tom. I.

2

$$\begin{aligned} \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} \right) &= \frac{1}{4} \\ \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} \right) &= \frac{1}{4} \end{aligned}$$

ILLUSTRISSIMIS ET EXCELLENTISSIMIS DD.

URBIS PRÆFECTO
ET LX. DECURIONIBUS,
GENERALI MEDIOLANENSIS URBIS CONCILIO

JOSEPH ANTONIUS SAXIUS

BIBLIOTHECÆ AMBROSIANÆ PRÆFECTUS.

Nondum elapsum est sextum lustrum, ex quo, AMPLISSIMI PATRES, ad Excelsum Tribunal Vestrum accessi, faustum nuncium allaturus, me prosperè functum esse munere quod susceperam, vindicandi scilicet Aris Ambrosianis Corpora Sanctorum Protasii & Gervasii Martyrum, quos maximo Civium plausu, & undique strepentibus miraculis magnus Anzistes Ambrosius, inclyta hujus Metropolis constituerat Defensores. Pater Daniel Papebrochius, qui Bollando & Henschenio, immortalis nominis Viris, in adornandis ad prælum Sanctorum Actis successerat, primus contra nos vexillum erexerat, mordicus asserens, pretiosa hæc Tutelarium nostrorum Pignora cessisse Imperatori Federico Aeno-

a 2

barbo

barbo in partem prædæ, cùm irâ in Mediolanenses conceptâ excandescens, barbarâ devastatione Tempia & mœnia dirueret; atque inter cetera feralis odii experimenta Sacris quoque Lipsanis Altaria spoliaret. Contra hunc celeberrimum Scriptorem jussus fui in arenam descendere, in qua tam felici exitu depugnare mihi contigit, ut palinodiam publicis typis recantare (raro hisce temporibus bonæ stæ moderationis exemplo) non erubueris Adversarius ille doctissimus. Hanc ego palmam relatæ victoriæ ante EXCELLENTISSIMUM CONCILIUM VESTRUM deponere necessarium tunc duxi; quippe ad commune bonum, splendoremque Patriæ triumphus iste spectabat, cui conservando augendoque, sollicitudine omni ac vigilantia, non sine Exterorum invidia Vos præsidetis.

Novum proximè transacto Ævo bellum exarsit, eoque acerbius, quòd lucidiorem a Mediolanensium Religionis Capite gemmam convellere niteretur. Subdidere facies existando huic igni Scriptores illi, qui principem in Catu Litteratorum locum tenebant, constanter affirmantes, Apostolicam a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis Originem frustra jactari. Mirum est, quantum hæc opinio mentes Eruditorum pervaserit: Ita enim eorumdem animo usque in hodiernum diem hæsit infixæ, ut jam videatur aquam velle contundere qui desperatæ huic Causæ propugnandæ manum apponit; cùm patere omnibus credant, speciosum

boc

V

*boc esse Civium nostrorum, affectantium gloriam acceptæ
ab Apostolo Fidei, Commentum; Æsopianis fabulis accen-
sendum.*

*Ne ultro serpat injuriosa ista primordiis nostris Opi-
nio, curam iterum tutandi hujus Metropolis Aras mihi
primò iniecit amor Patriæ, dein nobile Eminentissimi Car-
dinalis & Archiepiscopi JOSEPH PUTEOBONELLI
consilium, qui rem grandem animo meditatus, Commen-
taria Ritûs Ambrosiani, hælenus intentata & votis om-
nium expetita aggressus est typis parare. Quandoquidem
verò de Sanctissimo illo Apostolo agitur, qui primus in
compitis nostris Christi vexillum fixit, & illatâ Evan-
gelii luce densam infidelitatis caliginem perfregit, novam
veluti Urbem in Mediolanensi Urbe condens, educenda
mibi fuit in campum acies validissima argumentorum,
quæ, non secus ac Caesarum Romanorum Legio Fulmina-
trix, pectus intrepidum adversis iēlibus objiceret; nec re-
ferre pedem sciret, nisi hoste penitus dejecto ac prostrato.
Quamcumque tamen fortunam habiturus sit meus hic la-
bor, eximii muneris loco mihi erit, testatum omnibus me
fecisse, non adeo enervem viribus esse hanc, tanto supra
ceteras splendore illustrem Metropolim, ut in tam con-
ferta manu Adversariorum, ad abolendum præcipuum
ejusdem decus conspirantium, ignavi silentii pudorem pati
possit.*

*Vestrae benignitatis ac dignationis opus erit, ILLUSTRIS-
SIMI ET EXCELLENTISSIMI D D.,
conatus sudoresque meos serena fronte excipere, meque in-
ter Cives obsequiis vestris additissimos, summoque Patriae
gloriæ amplificandæ studio incensos adnumerare.*

*Ex Aedibus Bibliotheca Ambrosianae Prædie Idus Quintiles
Anni MDCCXLVIII.*

VIN-

VII

VINDICIÆ

DE ADVENTU MEDIOLANUM
S. BARNABÆ APOSTOLI.

Tradio Mediolanensium proponitur, & propugnatur.

CAPUT I.

Auctum Apostolum Barnabam primum fuisse, qui in hanc Metropolim ac Provinciam Evangelii lumen intulerit, Ecclesiæque Mediolanensis Sedem succedentibus Episcopis fixerit, constans apud nos est Traditio, veterum Annalium, auctoritate firmata, & Scriptorum, non Mediolanensium modò, verum etiam exterorum, dignitate & doctrina illustrium, nec ulla studii Partium, vel erga Patriam amoris suspitione laborantium, testimonio suffulta. Notum est quid nobis favorabile de hac re a Cæsare Baronio in Annalibus exaratum fuerit sub annum Christi LI.; Ante ipsum tamen sententiam suam protulerat Jacobus Pamelius Burgenfis Canonicus in editis ab ipso

Li-

Liturgicis Ecclesiæ Latinæ libris (a); Sanctum Barnabam *Mediolanensem Apostolum* appellans, ubicumque de eodem mentionem agit. In hac veluti Arce, nullis hostium aggressionibus tentatâ, diutissimè conquevimus; donec labente Seculo superiore, & inenunte præsentis, Scriptores nonnulli, magni in Literaria Republica nominis, Papebrochius (b), Mabillonius (c), Tillemonius (d), Bacchini (e), alique recentiores minoris notæ, arma sumpserunt, ut decus hoc nostrum non tam concuterent, sed commentis etiam annumeratum profus delerent. Equidem, cum hanc Provinciam Ritus Ambrosianæ Ecclesiæ illustrandi suscepimus, mens fuerat in hoc limine Operis a disceptationibus abstinere; ratio namque Instituti nostri ad Ecclesiasticam Eruditionem locupletandam spectantis, contentiosum scribendi genus minimè postulabat. Attamen ex quo silentium, hoc loco servatum, videri potuisset tacita quædam confessio, nos causâ penitus cecidisse, præsertim quia plurimum mentibus adhuc insidet opinio, nimis arduum esse, contorta in nos a laudatissimis Auctoribus tela confringere, necessarium censuimus Adversariis occurrere, & quæ ad causæ nostræ tutelam apta esse videbantur, armamenta proferre.

An-

(a) Tom. I. pag. 91. editionis anni MDLXXI. &c.

(b) In Actis Sanctorum Bollandi ad diem XI. Junii.

(c) In Museo Italico Tom. II. pag. 109. & seqq.

(d) In Notis ad Vitam Sancti Barnabæ.

(e) In Lib. de Eccles. Hierarch. originib. Part. II. pag. 141. & seqq.

Antequam autem ulterius progrediamur, monitos Lectores volumus, minimè nos prodire in hanc arenam, quasi pro aris & focis dimicatu-
 ros; quinimo candore illo, qui honestæ fidei Scriptores decet, profite-
 mur, in densa primorum temporum caligine eam nobis lucem non affulgere, quæ tenebras omnes dispel-
 lat; nec ita nos patimur abripi gloriæ nostræ propu-
 gandæ fervore, ut Traditionem istam venditemus,
 tamquam Oraculum aut Canonem, cui nefas sit con-
 traire. Optimè novimus, in tenebricoso damisque con-
 sito tramite securum pedem figi non posse; quamobrem
 transferre huc placet verba illa, quibus in Opusculo
de Historia Mediolanensi vitam Sancti Barnabæ exorditur
 Carolus a Basilica-Petri, vir prudentiâ & doctrinâ spe-
 ctabilis: „ Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani
 „ Jesu Christi Evangelium prædicasse, Ecclesiæque Me-
 „ diolanensi fundamenta jecisse, neque ex tam certis
 „ argumentis affirmare possum, ut certiora non cupiam;
 „ neque rursus (ut mihi quidem videtur) ex tam in-
 „ certis, ut ea quis, licet gravis historiæ certæque stu-
 „ diosus, sit aspernaturus „. His ita præmissis, ad præ-
 rogativam nostram fulciendam, unicam hanc basim
 statuimus, *ipsam* videlicet *Traditionem*; eam enim si *an-*
tiquissimam esse, & continenti annorum serie in poste-
 ros transmissam, nullisque hactenus admotis ad illam

diruendam machinis, verè concussam & labefactam, fuisse ostenderimus, probus quisque intelliget, satis superque a nobis actum, ne vigeat per tot secula ejusdem possessio, veluti umbra & fumus ab oculis evanescat.

Neque exemplis caremus. Gulielmus Cuperus Societatis Jesu protectionem Sancti Jacobi in Hispanias (prædicationis Evangelicæ causâ) contra Baronium, & Natalem Alexandrum propugnaturus, in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, paragraphum tertium instituit, hoc titulo: *Prædicatio Sancti Jacobi in Hispania potissimum Traditione nititur*; Gaspar verò Sanctius, in disputatione de argumento eodem, Caput primum secundi Tractatus ita exorditur. „ Si pro Hispanorum causa nihil staret, præter Traditionem omni „ memoria superiorem, satis putaretur habere præsidii, „ quia communis conspiransque consensus, nullo interrupta tempore, eam habet auctoritatem, quam nulla nisi magna, aut inconcussa fides convellere, aut „ infirmare possit; quam si de medio tollas, cadant „ necesse est illorum plurima, quæ nunc religiosè servat Ecclesia „ . Prælaudatus Natalis Alexander appulsum Beatæ Mariæ Magdalænæ cum Sorore ac Fratre in Gallias, licèt destitutum usque ad Seculum VIII. testimoniis Scriptorum, sola Traditione defendit, hæc in-

Dis-

Dissertatione XIII. Seculi I. Sectione I. scribens: „ In-
 „ veteri quidem Historia Ecclesiastica nullum est hujus
 „ rei, & appulsus Sanctarum Sororum cum Fratre in
 „ Provinciam testimonium; sed illius testis est Eccle-
 „ siarum Provinciæ Traditio, iis sulta monumentis,
 „ quæ simul sumpta non levis ponderis sunt, & quibus
 „ nihil est in Historia Ecclesiastica, quod expressè re-
 „ pugnet „. Et paulò post proficitur, susceptas fuisse
 „ ab ipso has partes, eo quòd „ Catholici ac religiosi
 „ Theologi officium esse duceret, Traditiones Ecclesia-
 „ rum, ubi de illarum originibus agitur, sequi potius
 „ quàm evertere „. Eandem Traditionem Massilien-
 „ sium propugnant Bollandi Sectatores ad diem XXII. Ju-
 „ lii in Actis Sanctorum, sed non adeo pugnaci calamo,
 „ ut Natalis Alexander; contenti namque fuere hunc ti-
 „ tulum Dissertationi ab ipsis vulgatæ apponere: *Posse-
 „ ssio Provincialium hactenus verosimillima*: Subjungentes „ ni-
 „ hil in hac Traditione occurrere, quod verosimilitu-
 „ dinem superet; nihil quod probatis Ecclesiasticis mo-
 „ numentis repugnet; nihil quod cum ea appositè non
 „ conveniat „. Quinimo Launoyum reprehendunt, qui
 „ primus contra illam vexillum erexit, Dissertationem in
 „ lucem emittens *de commentitia Magdalena in Provinciam
 „ appulsa*; id enim erat (ut ipsi ajunt) „ fundamenta-
 „ suffodere fidei & pietatis Provinciæ, erga Cœlites

„ suos Tutelares „ inanibus conjecturis, & falso Græcorum testimonio, qui eandem Ephesi mortuam & sepultam voluere. Plura alia in promptu essent ejusmodi exempla; cùm Ecclesiæ permultæ, peculiaribus decoratæ ornamentis supra ceteras emicent, quorum nec origo patet, nec antiqua suppetunt documenta, sola est, memoriam omnem vincens Traditio, præsidium. Cur ergo Mediolano non liceat, quod Massiliæ in Galliis, Cæsaraugustæ in Hispaniis, totque aliis Ecclesiis licet, transmissâ scilicet a vetustis Majoribus ad hanc ætatem Traditione Apostolicæ originis, Ecclesiæ suæ gloriam tutari?

De Antiquitate hujus Traditionis.

CAPUT II.

JAm verò, ut quæ spondimus impleamus, opus est compertum facere, Traditionem istam verè *antiquissimam* esse appellandam; Tillemontius namque, Bachinius, aliique decus hoc explodunt, tamquam Inventum recentium Scriptorum, qui exornandæ Patriæ suæ cupiditate incensi antiquis illustribus Metropolis Mediolanensis prærogativis, hanc etiam splendidissimam addere. Cl. Muratorius, in secunda Parte Primi voluminis

nis Scriptorum Italiæ, vulgavit *Opusculum de Situ Civitatis Mediolani*, unâ cum Vitis priorum Mediolanensium Antistitum ab Anonymo Auctore confectum: Quærens autem in Præfatione, quo tempore Historiam hanc ille scripserit, solidis fundamentis innixus statuit, eundem Seculo IX. a Christo nato, vel saltem X. Opus suum exarasse; quinimo loquens de Barnabæ adventu in Italiam & Mediolanum, ibidem fusè descripto, subiungit, minimè censendum esse, ab Auctore isto primum fluxisse opinionem fundatæ per Sanctum Barnabam Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem quæ de hac Apostolica institutione retulerat, *ex diversis utriusque Lingue paginis* se collegisse, Scriptor ipse testatur; quamobrem non veretur affirmare, *vetustissimam* hac de re *Mediolanensium Traditionem esse dicendam*. Et sanè jure optimo hæc vetustas asseritur; si enim ad superiores ætate *paginas Lingue utriusque* provocat Scriptor ille, ut fidem suam liberet, rebusque ab ipso narratis auctoritatem conciliet, nullus dubio locus relinquitur, ab VIII. saltem Seculo repetendam esse Traditionis nostræ famam; præsertim, cum antiquitatem istam nobis minimè invideat Bacchinius, qui scribens, *nihil de adventu Barnabæ Mediolanum inveniri in Ecclesiasticis documentis usque ad VIII. Seculum*, tacitè confitetur illa tunc extitisse (a).

Nec

(a) In Lib. de Ecclesiast. Hierarch. originib. Part. II. pag. 341. num. IX.

Nec quidquam negotii nobis facessit quorundam responsio, paginas nempe ab Anonymo commemoratas nihil aliud esse, quàm fabulosos damnatosque Pseudo-Clementis & Dorothei Codices, adeoque nullum adstrui posse ad vetustatem Traditionis nostræ comprobendam ex iis (ut ajunt) quicquid solidum fundamentum, cum inficari minimè valeamus in hac Anonymi Mediolanensis Historia quædam occurrere, quæ memoratis apocryphis libris inserta leguntur.

Verùm, si rem sincerè expendamus, quis vadem se præbeat hujusmodi Adversariorum assertionis, cum, Anonymo non indicante quænam paginæ illæ forent, quas ipse præ oculis habuit, incertum prorsus maneat, an Dorothei tantùm Synopsis, an aliis etiam Græcis Codicibus, qui tunc superstites essent, usus fuerit Scriptor hic noster? Præterea clarum nimis est testimonium ejusdem profitentis, se non a Græcis solum, sed etiam a Latinis (id enim exprimunt verba illa: *Utriusque lingue*) documentis ea quæ scripserat derivasse. Quis autem ignoret, quàm multa apud nos existerint historica monumenta, & elaborata ab antiquissimis Majoribus Chronica, Patriæ res gestas, Sanctique Barnabæ ad Mediolanensem Urbem adventum narrantia, quæ postmodum vorax tempus absumpsit? Longum Historicorum Catalogum contexuit Cl. Muratorius, in Præfatione
Primi

Primi voluminis *Scriptorum Italiae*, ex solo Galvano Flamma descriptum, quorum vix nomen superest, paucaeque admodum eorumdem scripta ad nostra usque tempora feliciter pervenere. Nonnulla etiam Calendaria & Historias, quæ summam antiquitatem sapiunt, Gothofredus de Bussero, quingentis ab hinc annis Viras Sanctorum Mediolani scribens, retulit; earumque seriem & nomina Auctorum, ex ejusdem autographo in Bibliotheca Metropolitana Mediolanensis Ecclesiae servato decerpta, ibidem adnotat laudatus Muratorius; dolens tot veteres Codices, e quibus plura discere potuissemus, jacturâ numquam reparandâ periisse.

Itaque quàm futili conjectura contra nos agunt, qui Anonymum ad Clementem tantum & Dorotheum respexisse contendunt? Velle autem constanter asserere, etiam Latinos, quos ille consuluit Scriptores a cœnosis iis fontibus Historiam hanc ebibisse, nimis præjudicata in Mediolanenses mentem ostendit, sanæque Artis Criticæ fines longè transgreditur. Quis enim de Auctoribus eorumque scriptis, quæ oculos jam effugère, absque ullo fidei & antiquitatis illorum examine, justam ferre possit sententiam? Præcipuè cùm apud omnes recepta sit regula, potiore fidei habendam esse iis, qui in Patria & de Patria scripsere, quàm exteris; nisi ad eam elidendam, contrarium aliquod inconcussæ veritatis testimonium emergat.

Vc.

Verùm ut ad rem nostram redeamus, si quis a nobis exposcat, quid ex allatis hætenus sit colligendum, nihil aliud dicimus, quàm quod primò comprobandum suscepimus, Mediolanensem nempe Traditionem de Sancto Barnabà, memoriam omnem præcedentium ætatum excedere, proinde verò *Antiquissima* titulum jure ac merito promereri.

An autem vetustior etiam Seculo VIII. ab ipsis Adversariis statuto, dicenda sit hæc Traditio, affirmare, non audemus; cùm deperditis, qui conscripti de hac re olim fuerant, libris, nonnisi spissa undique occurrat caligo. Si vera foret Papebrochii opinio in Exegesi ad Catalogum Mediolanensium Antistitum impressa, Vi. is nempe primorum Mediolanensium Episcoporum, quæ in Ambrosiano Codice, unà cum eodem Catalogo leguntur, fuisse compositas Seculo VI., dilucidè comprobata foret superior ad illud Seculum nostræ Traditionis antiquitas; in ea namque disertis verbis adventus Sancti Barnabæ in Italiam, & fundata ipsius prædicatione Mediolanensis Ecclesia describitur; nec dubio locus est, eandem a Cive nostro fuisse contextam. At tamen laudatus Muratorius in Præfatione jam memorata manifestè ostendit, tantam huic Auctori antiquitatem immeritò assigni. Itaque alteram opinionem, ab eodem Papebrochio vulgatam in Commentariis Sancti Barnabæ

nabæ ad diem XI. Junii, referre lubet; data videlicet pace Ecclesiæ a Constantino Magno, quæsitos obtentofque fuisse a Mediolanensibus Civibus Sacros Cineres Sancti hujus Apostoli (non quidem corporis, intacti divinitus servati, sed rogi in quem conjectum a Judæis fuerat, ut flammis absumeretur); postmodum verò, cum divina revelatione repertum esset Corpus integrum Salaminæ in Cypro, anno CDLXXVIII. missos fuisse a Civibus nostris in eam Urbem Legatos, ut Sancti Barnabæ Caput a loci illius Incolis impetrarent; idque, si non eodem tempore, saltem Seculo VII. (ut verisimilius censet) contigisse asseverat. Certè tum Cineres, tum Caput Sancti Barnabæ Mediolani religiosè coluntur, eorumque Translationem celebravit solemni pompa Sanctus Carolus Borromeus, anno MDLXXI. XVIII. Calendas Octobris: quo die non habuit concionem jam paratam ob tarditatem horæ, quemadmodum constat ex Libris Arborum ab ipso manu propria conscriptis, qui in Bibliotheca Ambrosiana religiosè asservantur. Proinde si Papebrochio hæc docenti præbendæ sunt aures, justè inquirendum remanet, quid umquam in causa fuerit, cur tanta sollicitudine, ac publicâ etiam instituta Legatione, Mediolanensis Ecclesia curaverit, ut S. Barnabæ reliquiis exornaretur? Porro non alia congruentior ratio obvia cuilibet fiet, nisi quòd emortua penè

memoria propagatæ in Urbe nostra ab hoc Apostolo Catholicæ Fidei, felicissimo accepto prædictæ Inventionis nuncio excitata revixerit, atque ad Sacrum hunc thesaurum comparandum Civium Mediolanensium animos inflammaverit. Hoc posito, quis non videt, altiores supra Seculum VIII. radices Traditionis suæ ostentare posse Mediolanensem Metropolim? Nihilominus sincere profitemur, adnotata hoc loco ista fuisse, non ut infido nutantique huic lapidi, quem nullo veteri teste Papebrochius firmat, inniti nos velle aliquis credat; sed ut inde pateat, ad Traditionem nostram validius propugnandam arma peti posse ab ipso Adversario; cum eidem Traditioni, ultra quàm nobis in animo sit, remotiora exordia is figere videatur.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensem antiquo Schismati Angilberti affigit.

CAPUT III.

Auctor recentissimus de Apostolatu Mediolanensi Sancti Barnabæ (a), ut antiquam Traditionem nostram enervet, eam ab infecta radice ortum habuisse contendit. Ad hanc autem statuendam opinionem præmittit,

(a) In Dissertatione peculiari, ab ipso conscripta:

mittit, Ecclesiam Mediolanensem divexatam fuisse a
 fœdo Schismate, quod inceptum anno DCCCXLIV.
 eam per ducentos annos a Romanæ Sedis obedientia
 divulsam tenuit: idque firmare nititur auctoritate Sigo-
 nii, aliorumque non incelebrium Scriptorum, subjun-
 gens: „ Non multum a vero aberraverit, qui dixerit,
 „ opinionem de Barnabæ Apostolatu Mediolanensi, oc-
 „ casione relati Schismatis, atque a Schismaticis homi-
 „ nibus esse invectam; id enim semper in more fuit
 „ apud Schismaticos, suarum Ecclesiarum exordia ad
 „ Apostolos referre, ut collatâ cum Romana Ecclesia
 „ dignitate originis, ejus obedientiam speciosius abjice-
 „ rent „; hujusque rei exempla producit. Equidem in-
 justa hæc fama, non tam per ora hominum traducta
 fuit, sed etiam literis consignata ab exteris, domesticis
 que Scriptoribus. Refert illam Sigonius in Historia Ita-
 liæ ad annum DCCCXLIV. his verbis: „ Eodem anno
 „ Angilbertus Mediolanensis Archiepiscopus ab Ecclesia
 „ Romana, parum comperta de causa descivit; tantum-
 „ que exemplo imposterum valuit, ut nonnisi post du-
 „ centos annos Ecclesia Mediolanensis ad Romanæ obe-
 „ dientiam auctoritatemque redierit „: Eamdem cæcis
 oculis amplexi sunt Morigia, Ripamontius, Ughellus,
 alique.

Verum quàm falsò hæc omnia prolata sint atque

scripta, ex infra adducendis luce clariùs patebit. Primò enim, ad mendacem famam Schismatis eo anno ab Angilberto excitati prorsus convellendam, abunde sufficere posset tum veterum de illo Historiarum silentium, tum religiosissimæ vitæ integritas, & Ecclesiasticæ disciplinæ conservandæ studium, quod Angilbertus sexto post anno, idest DCCCL., ostendit in Ticinensi Concilio ab ipso celebrato, in quo vigintiquinque Canones condidit ad mores tum Populi, tum Cleri componendos; & in altero pariter Ticinensi habito anno DCCCLV.: quæ omnia refert Labbeus Tom. VIII. Conciliorum. Quinimo validissima suppetunt documenta, quæ puram putam fabulam esse, Schisma memoratum evincunt. Plura eorum collegit Joannes Petrus Puricellus in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ: Nos pauca tantùm referemus, desumpta ex Epistolis Summorum Pontificum, Conciliis, Historiisque. Nicolaus I. Pontifex Maximus insigne hoc testimonium de Thadone, (qui Angilberto defuncto susceptus fuerat Mediolanensis Archiepiscopus) inseruit Decreto II. Concilii Romani III., anno DCCC-LXIII. habiti in Lateranensi Palatio his verbis: „Sentiam, quam a Sede Apostolica in Engeltrudem „uxorem Bosonis Sanctissimus Frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Thado, & ceteri Coëpiscopi nostri petierant emittendam, & nos divino succensi zelo „sub

„ sub anathematis obtestatione canonicè protuleramus &c.
 Quando autem ista contigerint explicat Nicolaus ipse in
 Epistola LVIII. ad Episcopos, in Regno Ludovici Re-
 gis constitutos, quæ a Labbeo recitatur; in illa enim
 Summus Pontifex hæc scribit: „ Jussum est, Mediolani
 „ Episcoporum Concilium fieri, ad quod ipsa (*nempe*
 „ *Engeltrudis adultera*) vocata, si certo tempore non
 „ occurreret, ab ipso Sacrato Collegio vinculis anathe-
 „ matis vinciretur; quodque illâ statuto tempore non
 „ occurrente patratum est, sententiamque in ipsam a
 „ Synodo, *auctoritate nostra convocata*, nos quoque,
 „ ut Sacri Canones præcipiunt, consensu nostro firma-
 „ vimus.

Anspertus Thadonis successor Synodum celebravit
 in Urbe Ticinensi anno DCCCLXXVI., ut in Italiæ Re-
 gem Carolus Calvus inauguraretur; primum autem Ca-
 nonem, omnium Episcoporum suffragiis accedentibus,
 condidit in hæc verba: „ Ut Sancta Romana Ecclesia,
 „ sicut est Caput omnium Ecclesiarum, ita ab omnibus
 „ honoretur & veneretur; neque quisquam contra jus
 „ & potestatem ipsius aliquid injustè agere præsumat:
 „ sed liceat ei debitum tenere vigorem, & pro Uni-
 „ versali Ecclesia Pastoralem exhibere curam, atque sa-
 „ cris precibus omnium pro omnibus interpellare Au-
 „ ctorem „. Subinde statuere prosequitur: „ Ut honor,
 „ Do-

„ Domno & Spiritali Patri nostro Joanni Summo Pontifici, & Universali Papæ ab omnibus conservetur;
 „ & quæ secundum sacrum ministerium suum auctoritate Apostolica decreverit, cum summa veneratione,
 „ ab omnibus suscipiantur, & debita illi obedientia in omnibus conservetur „. Edita est hæc Synodus locupletior eâ, quæ apud Labbeum Tomo VIII. Conciliorum legitur, in secunda Parte Primi Voluminis Scriptorum Italiæ ex MS. Codice Bibliothecæ Ambrosianæ .

Summus idem Pontifex Joannes VIII. scribens *Reverendissimo, ac Sanctissimo Confratri Ansperto venerabili Archiepiscopo Mediolani* epistolam, numero CXXVII. apud Labbeum, hæc habet: „ Quoniam probata fides
 „ *omnium Prædecessorum tuorum* erga Romanum Pontificem, tua Fraternitas omnimodis studeat eorum in
 „ omnibus assequi vestigia „. Clarius loquitur in altera epistola ad eundem data, numero CCLVI. his verbis:
 „ Decuerat te Frater carissime, pura animi sinceritate,
 „ eam reverentiam, eumque honorem Sanctæ Sedi Apostolicæ, cui Deo auctore præsidemus, quotidie im-
 „ pendere: quæ usque ad tua tempora *omnes tui Præ-*
 „ *decessores laudabiliter viventes, huic Ecclesiæ obtulerunt,*
 „ pronâ mentis devotione „. Quandoquidem verò Anspertus ipse contumax fuerat non adimplens ejusdem præcepta, eum inobedientiæ arguit, atque iterum præcipit,

ut

ut Rhodoaldum & Warlenum Monachos, quos injustè in carcerem conjecerat, ad eorum Monasterium honorificè remittat.

Porro quis umquam somniare possit hæc omnia, tum in Conciliis, tum in Epistolis a Pontificibus Maximis tanta consensione pronunciata, componi posse cum Schismate bis centum annorum Ecclesiæ Ambrosianæ, incepto ab Angilberto, atque ad subsequentes Episcopos Mediolanenses non interrupta serie transmissio? Verum quidem est, Anspertum hunc a Joannis VIII. obedientia recessisse; de illo enim in eadem Epistola proximè allata, ita conqueritur Pontifex Maximus: „ Contra „ Sanctam Romanam Ecclesiam Matrem tuam non de- „ stitisti nunc inobediens, nunc dolosus te patefacere „: Attamen privatum hoc fuit Ansperti piaculum, non universæ Mediolanensis Ecclesiæ; siquidem, cum eum contra monita sua contumacem Joannes deposuisset ab Episcopali dignitate in Synodo Romæ habita, epistolam dedit ad Clerum Mediolanensem, quæ est CCXXI., data Indictione XIII., idest anno DCCCLXXX., & in Labbeo legitur; præcipiens „ ut omnes uno animo, uno „ que voto convenientes, atque convocantes Pastores, „ vel Populum Civitatis de electione alterius, qui de „ Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus dignior fuerit repertus, cum Christi solatio ad Archiepiscopatus „ ho-

„honorem promoveret „: Quinimo Legatos se missurum testatur, qui vice Summi Pontificis, unà cum universo Clero electionem peragerent. Non igitur eo tempore Mediolanensis Ecclesia divulsa censebatur ab obedientia Romani Pontificis. Adde, Anspertum ipsum poenitentia ductum, se se Apostolicæ Sedi reverenter subdidisse, ut ex epistolis ejusdem Joannis VIII., nempe CCLX. ad Anspertum, & sequenti ad Anselmum Mediolanensem Archidiaconum datis, Indictione XIV. idest anno DCCCLXXXI., in quibus & illum Archiepiscopum Mediolanensem appellat, & Anselmo jubet, ut *Ansperto Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Reverendissimo Archiepiscopo* obedientiam præstet, manifestè colligitur.

Daniel Papebrochius, cum apertissimis hisce Summorum Pontificum testimoniis refragari minimè posset, alteram iniit viam, ut decantatum hoc Schisma Mediolanensis Ecclesiæ propugnaret. In Propilæo namque mensis Maji vitam Stephani IX. in qua diuturnæ litiſ Mediolanensis inobedientiæ fit mentio, commentariis illustrans hæc scribit: „Conatur Puricellus defectionem „Angelberti, totque Successorum explodere ut com- „mentitiam; sed ejus rationes aliud non evincunt, „quàm eam non fuisse *positivam*, ut ajunt, quæ verè „Schismaticos constitueret, sed merè *negativam*, sitam „in omissione nuda petendi Pallii: & hac ipsa post an-

„ nos

„ nos circiter ducentum correctâ ab Heriberto , per-
 „ mansit obedientia Mediolani „ . Cur autem id exco-
 gitaverit , seu potius divinare contenderit Papebrochius ,
 in causa fuit imago ære incisa memorati Heriberti Me-
 diolanensis Archiepiscopi , ab Ughello inserta Tomo IV.
 Italiæ Sacræ , quæ Pallio amictum hunc Antislitem re-
 præsentat ; quamobrem subdit : „ Hoc mihi argumento
 „ est , primum hunc fuisse , qui usum petendi Româ
 „ Pallii in signum subjectionis , per annos ferè ducen-
 „ tum prætermisum , renovavit anno X. Episcopatus
 „ sui , Christi MXXV. „ . Ut autem omnia novæ huic
 suæ opinioni accommodet , usque ad Angilbertum ex-
 currit , hujus (ut falsò creditur) seditionis auctorem ;
 eumque , ait , fretum gratia Lotharii Italiæ Regis , pa-
 rum benevoli erga Gregorium IV. Summum Pontifi-
 cem , eò quòd Patri ejus Ludovico Pio , contra rebel-
 les filios impensè faveret , neglexisse Pallium petere a
 Romano Pontifice „ injuriam dissimulante Gregorio , ne
 „ Lotharium graviùs irritaret : cùmque eâ perviciacia
 „ longo XXVIII. annorum , quibus præfuit tractu , ve-
 „ luti in jus præscriptum transisset ; Successores Episco-
 „ pos simili modo potiùs abstinuisset a Pallio , quàm il-
 „ lud cum subjectionis professione peterent „ . Univer-
 sam tamen hanc conjecturarum struem , ingeniosè a
 Papebrochio contextam fundius evertit Historia Pontifi-
 cum

cum Tugrenſium, Trajectenſium, & Leodiienſium Epiſcoporum, quanti tribus voluminibus comprehenſam publici juris fecit Joannes Chapeaville Leodii anno MDC-XII. Siquidem in ea legitur epiſtola Ratherii, Veronenſis Epiſcopi ad Joannem XII. Summum Pontificem ſcripta, & relata ab eodem Chapeaville, in adnotationibus ad Caput XLV. pag. 179., in qua Ratherius loquens de Hilduino, e Veronenſi Sede ad Archiepiſcopalem Mediolani Cathedram aſſumpto, teſtatur „ ſe reverſum „ a Romana Sede, peracta Legatione, tuliffe privile- „ gium pro jam dicto Domino Hilduino actum, cum „ *Archiepiſcopali Pallio* „. Non igitur primus fuit Heribertus, qui in ſubjectionis Eccleſiæ Romanæ ſignum, Archiepiſcopale Pallium petierit; Hilduinus enim eodem inſignitus a Pontifice Maximo Joanne XII., ferme integro Seculo Heribertum antecellit.

Itaque ſubverſo undequaque fundamento Schiſmatis Mediolanenſis, quod omnino fictitium eſſe haecenus comprobavimus, corrumpi necesse eſt, ſubſtructa eidem calumnia nobis afficta, quod nempe tunc primum apud nos cuſa ſit fabula inſtitutæ a Sancto Barnabæ Eccleſiæ Ambroſianæ, ad obvelandam nobili hoc titulo arrogantis criminis ſœditatem. Sed etiam hoc omiſſo, quis deſæcatum ferens animum ſuadere ſibi valeat, excogitatum fuiſſe a Civibus noſtris glorioſam commentum Apo-
ſto-

ſolicæ Originis ſub medium Seculi IX., quo defectionem a Romanæ Sedis obedientia molitus dicitur Archiepiſcopus Angilbertus; cùm jam compertum fecerimus, Adverſariis etiam conſentientibus, centum ſaltem annis antea, nempe Seculo præcedente invaluiſſe apud nos famam de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum?

Probè tamen animadvertimus, quid ab aliquibus reponatur, parum videlicet intereſſe, utrum uno vel altero Seculo audiri cœperit ignota ſuperioribus ætatibus huiusmodi opinio, dummodo palam fiat, eam in Mediolanenſium officina fuiſſe conſtatam. Verùm qui ita differunt, conanturque univerſam aſſertæ huius gloriæ invidiam in Cives noſtros refundere, oblivioſos ſe eſſe fateantur neceſſe eſt; cùm ipſimet tanto verborum ſtrepitu damnent *Syneſſim de vita & morte Prophetarum, & Apoſtolorum, & LXXII. Diſcipulorum* inſertam Tomo III. Bibliothecæ Patrum, & ſub falſo Dorothei Epilcopi Tyrii & Martyris nomine vulgatam; in ea namque iſta leguntur: „Barnabas cum Paulo verbi miniſter conſtitutus, primus Romæ Chriſtum prædicavit, & poſtea „Mediolanenſium Epilcopus factus eſt „Equidem hanc hiſtoriam, rejeſtam in cenſum fabularum a Bellarmino, Poſſevino, Labbeo, aliſque omnibus eruditis Viris minimè nos tueri contendimus. Qui tamen eandem conſinxiffe creditur in gratiam Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ;

sia, Primatum antiquitatis supra Romanam jactantis, se illam scripsisse testatur, *Philoxeno & Probo* Consulibus, id est anno DXXV., ut Conradus Janingus in *Vita Sancti Metrophanis* ad diem IV. Junii in Actis Sanctorum Bollandi adnotavit, seu DXXXVI. ut vult Guilielmus Cave in *Historia literaria Seculi III.* Proinde, licet infirma admodum sit ejusdem auctoritas, ad Traditionem nostram validè confirmandam, id tamen apertissimè evincit, non primò hanc vocem audiri Mediolani cœpisse, atque a Civibus nostris fuisse transmissam ad externos Scriptores, qui eam credulo calamo libris suis inseruere; cùm Auctor ille Græcus origine, ac remotissimè a nobis positus illam vulgaverit, quatuor centum integris annis ante somnium Schisma Angilberti; sique divinare liceat, eam non proprio cerebro effuxerit, sed ex aliqua renascente, post repertum Salaminæ Sancti Barnabæ Corpus, famâ ejusdem itinerum per Italicas ac Insubricas oras, literis consignaverit. Sed hæc somniis accenseat qui velit; neque enim pedem hîc figimus, cùm nobis satis sit, inventæ primùm Mediolani hujus (ut Adversarii decantant) fabulæ probrum Metropoli nostræ appictum abolevisse.

*An Traditioni Mediolanensi quidquam officiat silentium
Sancti Ambrosii .*

CAPUT IV.

Depulso ab hac Metropoli (clarè satis, ut arbitramur) dedecore obstinatissimi Schismatis a memorato Archiepiscopo instituti, & confictæ a nostris Civibus Apostolicæ Originis Ecclesiæ Mediolanensis, seriò expendendum remanet, an argumenta ab insignis eruditionis Viris superiùs memoratis producta tanti ponderis sint, ut non extenuare solùm, sed etiam prorsus convellere valeant vetustissimam, quam ostendimus Mediolanensium Traditionem. Primum quo nostrum decus adoriuntur laudati doctissimi Scriptores, est ineluctabile testimonium Sancti Ambrosii, qui in Sermonè contra Auxentium *de tradendis Basilicis*, hæc habet: „ Absit „ ut tradam hæreditatem Patrum, hoc est hæreditatem „ Dionysii, qui in exilio causâ Fidei defunctus est, hæ- „ reditatem Eustorgii Confessoris, hæreditatem Miroclis, „ atque omnium retro fidelium Episcoporum „. Silentium hoc celeberrimi hujus Mediolanensis Episcopi de Sancto Barnaba, tamquam Achillem fortissimum, in aciem educunt, atque uno omnes ore deprædicant, de
Tra-

Traditione nostra conclamatum jam esse. Quid enim (ajunt) opportunius erat ad proterendam Arianorum insolentiam, quàm Apostolicam vocare hæreditatem illam Portianæ aut Novæ Basilicæ, in alterutram quarum se intrudere conabatur Arianorum protervia? Num fortè satis non fuisset Ambrosio unicum Barnabæ nomen exprimere, ut nefas esse comprobarer, relictam sibi ab Apostolo hæreditatem ad Catholicæ Fidei hostes transferre? Præterea si ortum duxisset Mediolanensis Ecclesia a Sancto Barnaba, quis non videt, quamdam injuriæ speciem præferre potuisse formulam illam Ambrosii: *atque omnium retro fidelium Episcoporum*, ac si Apostolum, multò excellentiorem Episcopis Dignitate & munere, cum universo Prædecessorum suorum Cœtū involvere ac confundere voluisset? Proinde Bacchinius in hæc verba erumpit: „ Prodigio simile est, quòd & „ Barnabæ hæreditatem non dixerit, quem recentiores „ Ecclesiæ Fundatorem laudant, sed nec de Barnaba „ tamquam Ecclesiæ ac Metropolis Mediolanensis primo „ Episcopo, verbum habeat Ambrosius, qui diversis in „ locis eundem Barnabam laudat (a).

Pace tamen tot insignium Virorum sincerè profitemur, ab hac exaggerata adeo Ambrosii taciturnitate, nihil nos commoveri; facilè namque ab hoc intorto con-

tra

(a) In Lib. de Eccles. Hierarch. origin. Part. II. pag. 144.

tra nos telo in tutum evadimus, si dicamus, Sancti Ambrosii ævo memoriam excidisse conditæ a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis. Neque hoc censeri debet effugium gratiud emendicatum, ut ictûs validissimi vim declinemus. Quot enim alia, ipso Metropolim hæc administrante, ignorabantur, quæ tamen primis Ecclesiæ seculis in Urbe nostra, ac sub Civium omnium oculis, summa cum laude ac celebritate conigerant? Sanctorum Protasii & Gervasii certamen pro Catholica propugnanda Fide, & suscepta intrepide Martyrii corona in Neroniana persecutione, notissima certè esse debuerant, ac omnium non tam laudibus quàm admiratione commendata: Et tamen Sancti Ambrosii ætate adeo ignotum id erat, ut ipsemet proferre ista debuerit: „Eva-
 „simus, fratres, non mediocrem pudoris farcinam:
 „ Patronos habebamus, & nesciebamus. Invenimus unum
 „ hoc, quo videamur præstare Majoribus. Sanctorum
 „ Martyrum cognitionem, quam illi amiserunt, nos
 „ adepti sumus (a).

Hujusmodi exemplo utitur Gaspar Sanctius apud Bollandianos ad diem XXV. Julii §. III. ut prædicationem Sancti Jacobi in Hispania tueatur; postquam enim ista præfatus fuisset hæc subdit: „ Quàm multa olim
 „ contigerunt illustria; quæ tamen diu latuerunt in te-
 „ ne-

(a) In Epistola ad Marcellinam Sororem Clafs. I. num. XXII. Editionis Patiensis anni MDCXC.

„ nebris , neque de illis quidquam esset posteris com-
„ pertum , nisi longa post secula , revelatione aliqua
„ seu cœlesti signo , aut speciali aliqua providentia in-
„ lucem & cognitionem hominum forent evocata !

Neque soli Sancti Martyres isti fuere , quorum ce-
lebrata Mediolani edita Christianæ fortitudinis experimen-
ta antiquitas oblivione contexerit : Sancti quoque Naza-
rius & Celsus , in hac Metropoli carcerem & tormenta
perpeffi , gladiis carnificum gloriosè caput obtulerant :
Et tamen Sancti Ambrosii ævo adeo ignoti erant , ut
Paulinus Scriptor vitæ ejusdem , de Sancti Nazarii Cor-
pore primùm e terra eruto , hæc narret : „ Qui quan-
„ do sit passus , usque in hodiernum diem scire non-
„ possumus „ : De utroque autem loquens subdit : „ Co-
„ gnovimus a Custodibus loci ipsius (ubi cœlesti lumi-
ne afflatus S. Ambrosius latere compererat Sanctos hos
Martyres) „ quòd a Parentibus suis illis traditum sit ,
„ non discedere de loco illo per omnem generationem
„ & progeniem suorum , eò quòd thesauri magni in-
„ eo loco positi essent „ . Quinam autem forent thesauri
ibidem reconditi , longissima annorum series prorsus in
tenebris sepultum reliquerat .

Hiscæ positis , quæ certissimis testimoniis constant ;
nescimus , quomodo *prodigii loco* habendum sit Sancti
Ambrosii silentium de crecta a Sancto Barnaba Ecclesia
Me-

Mediolanensi; cùm verisimillimè credi possit, inter alia præcedentium seculorum præclara monumenta, quorum notitia prorsus oblitterata fuerat illius ætate, etiam adventum Sancti hujus Apostoli decursu temporum obsolescente. Quinimo admirabilius cuique cordato viro videbitur, quòd tanta oblivio de rebus gestis a Sanctis Martyribus, quos memoravimus, Mediolanensium mentes invaserit, ut tempore Sancti Ambrosii nihil de iisdem resciretur. Protinus namque & Gervasius in hac Metropoli ortum duxerant; domicilium, cognatos, affines, parentesque suos Vitalem ac Valeriam martyrii laurea decoratos habuerant; atque ipsi quoque simili laude Carnificum securibus percussi, generosè in omnium civium conspectu vitam expleverant. Sancti verò Nazarius & Celsus, alienigenæ quidem, sed Catholicæ Fidei professione, palam & constanter acta in hisce nostris compitis, noti, illustre suū spectaculum fecerant, rapti ad Judicum tribunalia, ferali sententia damnati, occisi, atque hinc sepulti. Et tamen nulla eorumdem recordatio, quam (ut vidimus) *sarcinam pudoris* vocabat Ambrosius, vigeat etiam apud Majores. Quid mirum igitur, si Ecclesiæ Mediolanensi condita a Sancto Barnaba, qui ex ter origine, nec diuturno incolatu nobiscum versatus, martyrium & sepulcrum in Insula Cypri obtinuerat, æquali cum laudatis Martyribus lato,

memoria omnis concidisse credatur ?

At inquierit nonnulli, facile credi posse, antiquos aliquos Martyres, insignis etiam nominis, gloriosoque, acto certamine celebres, in oblivionem decidere potuisse, cum tot illustres Fidei Catholicæ Pugiles, subsequentibus seculis, Tyrannorum gladiis vitam objecerint, deque Crucibus, equuleis, bestiis, ac rogis nobilem postmodum triumphum retulerint; adeoque mirum non esse, si strepens auribus eorundem fama, ac prope, obversans oculis fulgor generosæ illorum victoriæ, veterum Heroum splendide quamvis pugnæ memoriam obruerit: arduum tamen creditu nimis videri, tam altis tenebris circumfusum fuisse nomen illius, qui primus Mediolanensem Urbem Evangelica luce illustraverat, ut ignotum esset Ambrosio; totaque Civitate sub Christi vexillis militante, is a quo tanti momenti beneficium profluxerat, cunctos lateret.

Plura hic reponi possent, si de Martyribus Mediolanensibus agitanda quæstio foret. Dubium enim adhuc est, an verba illa, quæ Sanctus Ambrosius protulit in Sermone ad Populum, postquam reperta Sanctorum Protasii & Gervasii Corpora in Ambrosianam Basilicam transulisset, nempe quodd „ sterilem Martyribus Eccle-
„ siam Mediolanensem jam plurimorum matrem filio-
„ rum lætari Passionis propriæ fecerint & titulis & exem-
„ plis,

„plis „an, inquam, hæc verba referenda sint ad tempus, quo Sancti illi Martyres passi sunt, an ad illud, quo eorundem Corpora fuerunt inventa: Siquidem Paticellus qui primam partem tueri conatur, rem tandem in ancipiti relinquit; Papebrochius verò postremam constanter propugnat. Sed etiam hoc omisso, novum-ne est, insignium Virorum, qui opus aliquod primò aggressi sunt, ac etiam perfecere, memoriam consensuisse, ac tandem in interitum fuisse prolapsam? Quot Urbium, nunc florentissimarum, origo & Conditor ignoratur? Ea est humanarum rerum vicissitudo ac conditio, ut nihil edacis temporis injurias effugiat. Ne tamen a proposito nostro longius aberremus, oblivio de Sancti Barnabæ adventu in Majores nostros inducta, ejusdem generis exemplo potest validè confirmari.

Ortum duxerat Sanctus Barnabas in Insula Cypro, eamque Apostolicis exultantibus sudoribus Christo sacraverat; in Urbe verò Salaminæ gloriosi certaminis contra Judæos pro Catholica Fide palæstram nactus, & Martyrii coronam adeptus, sepulcri quoque honorem receperat. Nihilominus tam celebria Sancti hujus Apostoli Acta, & relictum ibidem pretiosum Sacri Corporis monumentum, temporum succedentium malignitas adeo densâ caligine obtexerat, ut Revelatione cœlitus facta, opus fuerit, ad accepti primùm Baptismatis, & recon-

diti apud eam Urbem tanti thesauri memoriam Civibus renovandam. Cum enim Fullō in Antiochenam Sedem nequissimè intrusus, Ecclesias Salaminæ & Cypri ad suam trahere jurisdictionem conaretur, hunc titulum prætendens, nempe Antiochenam Ecclesiam *Apostolicam & Patriarchicam esse*, atque inde in Cyprum transfusum fuisse Evangelicum lumen; Anthemium, qui tunc Salaminæ Episcopatum gerebat ad Synodum Constantinopolim evocavit. Hæsit ad hoc mandatum Anthemius, si præsidii destitutus, quibus Ecclesiam suam exemptam a novo eo jugo comprobare posset. Verùm ex inopinato Sanctus Barnabas eundem in somnis admonuit, bono animo esset; locumque indicavit, ubi proprium Corpus latebat, iussitque ut ad Concilium proficisceretur ac responderet, Ecclesiam quoque suam *Apostolicam esse*. Hæc omnia, prout prædixerat Sanctus Apostolus, prosperè contigere, reperto ejusdem Corpore, obtentaque favorabili sententia, omnium qui in Synodo aderant Episcoporum suffragio. Narrantur illa fusiùs ab Alexandro Monacho, Scriptore Seculi V., vel saltem eidem proximi, nec non a Cedreno, & Baronio ad annum CDLXXXV. Porro si quæ ab hoc Sancto Apostolo gesta fuerant tantâ solemnitate in ea Insula, quæ natale illi solum extiterat, & in ea Urbe, quæ ejusdem nobile Martyrium viderat, & sacrum Corpus,

di-

divino miraculo (ut proximè innuimus) intactum a flammis rogi servatum possidebat, in omnimodam oblivionem proruerant, monstrum-ne loco haberi deberit, memoriā de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum, sub IV. Seculi finem penitus intercidiſſe? Miror equidem ego, Papebrochium summæ perspicacitatis in rebus antiquis virum, dum Mediolanenses argueret, minimè animadvertiſſe ad hoc celebre exemplum, Sancti Ambrosii silentium opponens, tamquam decretoriam, contra ipsos sententiam.

Eadem oblivio post plurium seculorum seriem se, se adeo Toletanorum Civium mentibus superfuderat; ut prorsus nescirent, quis primus ex Evangelicis præconibus Catholicæ Fidei doctrinam antiquis incolis enunciaſſet, eosque sacro Baptismatis lavacro tinxisset; cum ecce fortuitò ingressus Parisiensem Sancti Dionysii Basilicam Seculo XII. Raymundus Toletanus Antistes, ibidem reperit Sancti Eugenii Martyris Corpus, agnovitque, illum fuisse primum Apostolum Toletanæ suæ Ecclesiæ. Referuntur ista in Actis Sanctorum Bollandi ad diem XXV. Julii, ex Gaspare Sanctio in hæc verba: „ Ignotum fuerat Toletis, prima se accepisse Evangelii „ semina ex Eugenio, quem suum nunc Apostolum atque „ Præfulem implorat, donec post millesimum ac „ centesimum annum, Raymundus Toletanus Antistes, „ dum

„ dum Sancti Dionysii, religionis gratiâ, Templum in-
 „ greditur, Eugenii, quem Episcopum Toletanum tum
 „ primum agnovit, Corpus invenit.

Probè novimus, Joannem Baptistam Solerium So-
 cietatis Jesu, in Commentariis ad Ufuardi Martyrolo-
 gium, impressis Tomo II. Supplementi Bollandianæ Col-
 lectionis, ubi de hoc Sancto Eugenio, ad diem XIII.
 & XV. Novembris agit, in dubium revocare, an hic
 Eugenius Toletanus Episcopus fuerit, & an missus sit
a Petro vel Clemente cum Arcopagita trans Alpes. Atta-
 men certum est, ejusdem memoriam solemnem recol-
 in Toletano Breviario, tantaque in veneratione apud
 illam Ecclesiam habitum fuisse, ut hujus Apostoli & An-
 tistitis sui sacra etiam Lipsana a Gallis tandem impetra-
 verit. Testis est Baronius in Martyrologii notis ad diem
 XV. Novembris hæc scribens: „ Celebrrior translatio fa-
 „ cta est Corporis ejusdem Sanctissimi Martyris ex Gal-
 „ liis in Hispaniam, cum nostra ætate anno Domini
 „ MDLXV. amplissimo apparatu ac religiosissimo cultu,
 „ non rheda aliqua triumphali, sed (quod omnem ex-
 „ cedit pompæ amplitudinem) regis homeris, in suam
 „ antiquam nobilissimam Toletanam Sedem Sacer Anti-
 „ stes & Martyr illustris delatus est. Siquidem Rex Ca-
 „ tholicus Philippus II. se sacræ subdidit sarcinæ, ovan-
 „ que & exultans, humili obsequio angustior redditus,
 „ in prædictum locum evexit. Hinc

Hinc verò evinci arbitramur, ignorantem de Sancto Barnabæ primo Ecclesiæ Mediolanensis Institutore, substantandam minimè fore, tamquam inane cerebri Inventum, ut Traditioni nostræ tutum aliquod propugnaculum pararemus, cum tot alia suppetant exempla; nec adeo sereni affulserint dies Insubricæ Ditioni per tria illa secula, quæ Ambrosii ævum præcessere, ut nulla rebus actis sub initium promulgati Evangelii affundi potuerit caligo, quæ notitiam eorundem obnubilaret, seræque demum posteritatis oculis prorsus subduceret.

Ad id verò, quod ab aliquibus objici fortasse posset, prædicationem scilicet Sancti Barnabæ in hac Metropoli minimè revelatam postmodum fuisse vel divino affante Spiritu, vel cœlesti aliqua admonitione, sicuti cetera quæ enunciavimus, intrepidè respondemus, nihil hoc Traditioni nostræ prorsus officere; cum (ut jam ab initio sumus professi) illam jactare nolumus, veluti extra omnem dubitationis aleam, telique jactum constitutam; sed tantum comprobare nitamur, Sancti Ambrosii silentium non esse illud oraculum, quod nos tamquam causâ dejectos, ab eadem propugnanda inglorium pedem cogat referre; neque necessarium minimè sit cœlitus immissum signum ad ea, quæ ignota erant, revelanda, quemadmodum proximè vidimus in Tole-

tana

tana Corporis Sancti Eugenii Martyris Inventione accidiſſe . Ceterum de fundata a Beato Petro Apoſtolo Cathedra Antiochena , ſiluit Sanctus Lucas ; ſiluit de prædicatione Sancti Jacobi in Hiſpaniis , & de inſtitutis ibidem a Sancto Paulo Eccleſiis Rodericus Toletanus, Hiſpanicarum rerum diligentiffimus Scriptor ; nihilque de Sancto Dionyſio Areopagita primo (ut dicitur) Galliarum Apoſtolo , uſque ad VIII. ferme Seculum ſcriptis prodidere illius Regni Auctores : Nihilo ſecius Traditiones illæ ſimul cum aliis pluribus viguere ac vident , celebribus Viris eaſdem impigrè tutantibus , quamvis nulla cœleſti revelatione firmatas ; cùm longævi hujus ſilentii cauſa rejiciatur vel in Scriptorum inopiam per prima & ſuperiora ſecula , vel in ferale bellum Catholicis libris indiſtum a Tyrannis Barbariſque , qui eos igne abſumpſerunt . Quid ni ergo idem a Mediolanenſibus opponi poſſit Sancti Ambroſii ſilentio ? Præterquamquod ſi ingenuis deſecatisque oculis percurrere velimus Sancti Ambroſii verba , clarè perſpiciemus , non eam fuiſſe Sancto Antiſtiti mentem , ut juris ſui propugnandi fundamenta a primis Eccleſiæ hujus exordiis repetere veller ; cùm eidem tantùm ſufficeret , egregios eos Præſules , qui eodem ſeculo contra Arianos ſtrenuè depugnaverant , recensere , ut ipſe quoque acceptam ab illis hæreditatem tueretur intrepidè ac conſervaret .

Ce-

Ceteroquin quærendum esset, cur Sancti Anatalonis, aut aliterius, qui Ecclesiam hanc instituit, mentionem ibidem non egerit Ambrosius; cùm procul dubio Ecclesiasticæ hæreditatis gloria illi debeatur, qui primus eam instituit, atque ad Successores transmisit. Itaque quomodocumque Sancti Ambrosii silentium spectetur, nihil securi ex ipso erui potest, quod Mediolanensium Traditioni diem dicere valeat, aut eam in fumum dissolvere.

*An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnabæ
infringat Epistola Decretalis Innocentii I.*

Summi Pontificis.

C A P U T V.

VAlidius testimonium nobis objicitur, quod videri posset, extremam falcem ad Traditionis nostræ radicem immittere: Neque enim agitur de Ambrosio Episcopo nostro Sanctissimo tantum silente, sed de Pontifice Maximo, apertam contra nos aliosque sententiam pronunciante. Is est Innocentius I., qui in Epistola Decretali anno CDXVI. data (ut Pagius, alique Viri eruditi animadverterunt, quamvis prima sit, quæ a Labbeo refertur) scribens ad Decentium Eugubinum

Tom. I.

f

Epi.

Episcopum, eique de aliquibus Ecclesiasticis Institutis interroganti respondens decernit, id ab omnibus debere servari, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est; atque hæc statim subjungit:

„Præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, „Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos quos Venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus Successores constituerint Sacerdotes: Aut legant, si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est: ne, dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur omittere. Itaque aut falsi (quod absit) arguendus est Innocentius, aut commentitia dicenda est prædicatio & institutio Ecclesiæ Mediolanensis, peracta a Sancto Barnaba Apostolo.

Bollandistæ, quos propugnantes Sancti Jacobi in Hispaniis prædicationem, eadem Innocentii Summi Pontificis auctoritas ferit, Mediolanensem Sancti Barnabæ Traditionem opponunt Baronio, Hispanicam respuenti; atque asserunt, asserendam esse hujus Epistolæ explicationem etiam ab ipso, qui eandem contorquens contra Hispanos admittit, Barnabam *in Liguria prædicasse Evan-*

gelium, nobilissimamque Ecclesiam Mediolanensem erexisse. Quomodo enim affirmare potuisset certa atque indubitata fide id constare, si vim habere debuissent verba illa Innocentii: aut legant si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse? Porro ipsi Bollandistæ arbitrantur, totum hoc ratiocinium eludi posse a Baronio, & Mediolanensibus, reponendo: *Innocentium hic tantummodo loqui de strictè dictis Apostolis, quibus Sanctus Barnabas non est adnumerandus*; fatentur tamen effugium hoc gratis quæri, cum Romanus ille Hierarcha, absque ullo majoris vel minoris discrimine clarè affirmeret, nullum Apostolorum in Italia, aliisque Occidentis Provinciis docuisse. Quamobrem, ut suam de Sancto Apostolo Jacobo sententiam tueantur, Cardinalis de Turre-Cremata, Archidiaconi, Præpositi Mediolanensis, aliorumque Interpretum expositionem hujus Epistolæ, insertæ per compendium Juri Canonico, parte prima Decreti, distinctione XI. *Quis nesciat*, amplectuntur; scilicet Innocentium significare solum voluisse „neminem „Apostolorum in nominatis ibidem Regionibus Ecclesias instituisse, aut docuisse, nisi a Petro accepisset „potestatem; hæc enim soli Petro tamquam totius Ecclesiæ Capiti, ejusque in Sede Apostolica Successoribus „a Christo concessa est; ceteris autem Apostolis dependenter a Petro, qui proinde omnium Ecclesiarum.

Episcopum, eique de aliquibus Ecclesiasticis Institutis interroganti respondens decernit, id ab omnibus debere servari, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est; atque hæc statim subiungit:

„Præsertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, „Galias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulasque interjacentes, nullum instituisse Ecclesias, nisi eos „quos Venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus Successores constituerint Sacerdotes: Aut legant, si in his Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legitur docuisse. Quod si non legunt, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est: ne, dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videantur omittere. Itaque aut falsi (quod absit) arguendus est Innocentius, aut commentitia dicenda est prædicatio & institutio Ecclesiæ Mediolanensis, peracta a Sancto Barnaba Apostolo.

Bollandistæ, quos propugnantes Sancti Jacobi in Hispaniis prædicationem, eadem Innocentii Summi Pontificis auctoritas ferit, Mediolanensem Sancti Barnabæ Traditionem opponunt Baronio, Hispanicam respicienti; atque asserunt, asserendam esse hujus Epistolæ explicationem etiam ab ipso, qui eandem contorquens contra Hispanos admittit, Barnabam *in Liguria prædicasse Evan-*

gelium , nobilissimamque Ecclesiam Mediolanensem erexisse .
 Quomodo enim affirmare potuisset certa atque indubitata
fide id constare , si vim habere debuissent verba illa
 Innocentii : aut legant si in his Provinciis alius Apostolo-
 rum invenitur , aut legitur docuisse ? Porro ipsi Bollandi-
 stæ arbitrantur , totum hoc ratiocinium eludi posse a
 Baronio , & Mediolanensibus , reponendo : Innocentium
 hic tantummodo loqui de strictè dictis Apostolis , quibus San-
 ctus Barnabas non est adnumerandus ; fatentur tamen ef-
 fugium hoc gratis quæri , cùm Romanus ille Hierarcha ,
 absque ullo majoris vel minoris discrimine clarè affirmeret ,
 nullum Apostolorum in Italia , aliisque Occidentis Pro-
 vinciiis docuisse . Quamobrem , ut suam de Sancto Apo-
 stolo Jacobo sententiam tueantur , Cardinalis de Turre-
 Cremata , Archidiaconi , Præpositi Mediolanensis , alio-
 rumque Interpretum expositionem hujus Epistolæ , in-
 sertæ per compendium Juri Canonico , parte prima De-
 creti , distinctione XI. Quis nesciat , amplectuntur ; sci-
 licet Innocentium significare solum voluisse „ neminem
 „ Apostolorum in nominatis ibidem Regionibus Eccle-
 „ sias instituisse , aut docuisse , nisi a Petro accepisset
 „ potestatem ; hæc enim soli Petro tamquam totius Ec-
 „ clesiæ Capiti , ejusque in Sede Apostolica Successoribus
 „ a Christo concessa est ; ceteris autem Apostolis depen-
 „ denter a Petro , qui proinde omnium Ecclesiarum

„Fundator dici potest „. Idque confirmant testimonio Stephani VI. Papæ relato a Baronio ad annum DCCC. LV., qui ad Basilium Imperatorem scribens hæc habet: *Institutio, & Sacerdotium omnium, quæ in Orbe sunt Ecclesiarum, a Principe Petro ortum accepit*; itemque Sancti Leonis Magni Sermone III. in Anniversario Assumptionis suæ, ubi ita loquitur: „Huic Viro (Sancto Petro) consortium potentiae suæ tribuit Divina dignatio, „& si quid cum eo commune ceteris voluit esse Principibus, numquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis „non negavit „. Eo enim sensu quem supra dixerant, intelligenda esse affirmant adducta verba Summorum Pontificum. Prosequuntur subinde in hujus explicationis firmamentum placita Theologorum proferre, quæ refert Bellarminus Tomo I. & II. Controversiarum, communi consensu asserentium *datam reliquis Apostolis summam potestatem, & universalem toto Terrarum Orbi prædicandi facultatem, sed dependentem a Petro*. Plura alia insignium Virorum exempla adducunt paragrapho XIII. Alexandri nempe, Macedi, Baronii, & Natalis Alexandri, qui considerata mente Innocentii, minimè absterrentur a tutanda tum Sancti Jacobi, tum Sancti Pauli in Hispaniis prædicatione. Nihil igitur injuriæ infertur Pontificiæ Innocentii auctoritati, si Mediolanensis etiam Ecclesia in rem suam trahat favorem hanc interpretationem.

tionem Epistolæ Innocentii , qua tot Scriptores eruditissimi a Traditionibus aliis antiquis propugnandis minimè destitère .

Porro Gulielmus Cuperus in Actis Bollandianis ad diem XXV. Julii partem hanc Dissertationis suæ claudit his verbis : „ Si Epistola Innocentii crude ac stricte in-
 „ telligatur , sane non video , quomodo cum divinis Sa-
 „ cræ Scripturæ testimoniis , & receptissimis quorundam
 „ populorum Traditionibus conciliari possit . Nam Pau-
 „ lus in Insula Meliteni , & Urbe Romana Christianam
 „ Fidem docuit , ut ex Actis Apostolorum Capite XX-
 „ VIII. colligitur . Concors fere Interpretum , & ipso-
 „ rum etiam Adversariorum sententia est , Sanctum Pau-
 „ lum in Hispania prædicasse : *Et tamen fuit alius Apo-*
 „ *stolus a Petro , nec fuit Successor ejus* , ut doctissimus
 „ Cardinalis de Turre-Cremata ad Cap. *Quis nesciat* . for-
 „ letter observavit &c. Admissa Meliteni , Romana ,
 „ & Hispanica Sancti Pauli prædicatione , quomodo ve-
 „ rum erit , neminem ex Apostolis præter Petrum in-
 „ Italia , Gallia , Hispania , Africa , Sicilia , & interja-
 „ centibus Insulis docuisse , nisi verba Innocenti uno
 „ vel altero modo accipiantur , pro ut hoc paragrapho
 „ explicata sunt , ? Idem de Traditione nostra nos affir-
 „ mamus .

*An omissio nominis Sancti Barnabæ in Catalogo antiquo
Episcoporum Mediolanensium, nostram Tra-
ditionem evertat.*

C A P U T VI.

PROgredimur ad reliquos propulsandos impetus, quibus Adversarii decus istud Ambrosianæ Ecclesiæ subruī posse arbitrantur. Primus qui occurrat est Joannes Mabillon, Vir doctissimus, & famæ immortalis. Is amplioris antiquæ eruditionis colligendæ causa Italiam circumiens, Mediolanum se contulit, atque Ambrosianam Bibliothecam invifens, ibidem inter Codices Manuscriptos Catalogum legit Mediolanensium Antistitum, eumque descripsit, ediditque postmodum in lucem Parisiis in altera Musæi sui Italici parte. Animadvertit verò, in eo scriptum quidem occurrere nomen *Barnabæ* ante *Anatalonem*, sed manu recentissima, ut ipse adnotavit, adjectum. Quamobrem comparans omissionem nominis Sancti Barnabæ in perantiquo hoc Catalogo cum silentio Sancti Ambrosii in Concione adversus Auxentium, innuere videtur, serò admodum enatam esse opinionem de Sancti Barnabæ Adventu in hanc Insulam Metropolim. Mirum est, quantum ista celeberrimi hu-

jus

ius Scriptoris prælo vulgata opinio animi addiderit nostri Ævi eruditis viris, ut Traditionem Mediolanensem, tamquam posteriorum ætatum Inventum securius exploderent.

Attamen, si veritati consonat conjectura, quam in Notis ad hanc Episcoporum Mediolanensium nomenclaturam exposuit idem Mabillon, priorem nempe illius partem concinnatam fuisse post obitum Frontonis, adeoque Auctorem ejusdem floruisse Seculo VI. quid nobis molestiæ inferatur, qui læpius candidè palam fecimus, nullum, ante Seculum VIII., vetustum documentum suppetere, quo longius retrahi possit nostræ Traditionis antiquitas? Certè si a Scriptore tam vetusto (ut creditur) eadem manu, qua ceterorum Antistitum exaratum fuisset Barnabæ nomen, nemo non videt, inde capi potuisse non modicum præsidium ad Apostolicam Ecclesiæ nostræ originem firmitus vindicandam. Itaque expendendum est, quid in causa fuerit, ut in eo Catalogo Barnabas omitteretur. Si Adversarios audiamus, in promptu responsio est, quòd adventus Sancti Barnabæ Mediolanum conficta postmodum fabula sit. Non ita nos, saniore (ut putamus) consilio statuimus; siquidem nodum istum ab ipsis intextum facili manu dissolvimus eodem titulo, quo silentium Sancti Ambrosii diluimus, videlicet usque ad Seculum VI. perdurasse oblivionem insti-

instituta a Sancto Barnaba Ecclesiæ Mediolanensis . Sed ne videamur unico hoc clypeo oblitteratæ apud nos memoriæ de Sancti Barnabæ adventu , obtundere velle tela , quibus Traditio Ecclesiæ Mediolanensis configi ac convelli creditur , ecce quid de hoc Catalogo senserit Ludovicus Antonius Muratorius , pro sua celebri , quam in Literis præstat , eruditione clarissimus , qui eidem opponit alterum vetustiore , ubi & nomen Sancti Barnabæ præfixum legitur , & ejusdem ad Mediolanensem Urbem adventus describitur . Quamobrem in calce Præfationis ad Opusculum *De Situ Civitatis Mediolani* , impressum Tom. I. Parte II. *Scriptorum Italiæ* , hæc habet :

„ Quam ex Ambrosianæ Bibliothecæ Codice , in quo
 „ Opusculum nunc edendum legitur , Mabillonius pri-
 „ mo , tum Papebrochius supra memoratum *Catalogum*
 „ *Archiepiscoporum Mediolanensium* hauserint , ac æncis
 „ etiam typis jamdiu consignarint , perductum ab Ana-
 „ talone primo Episcopo ad Joannem usque Vicecomi-
 „ tem ; & ex iis alter inde prorsus Barnabam Aposto-
 „ lum excludat , alter vero ejus nomen *manu recentissi-*
 „ *ma* adjectum affirmet : non ingratum Lectoribus fue-
 „ rit , si èt ego alterum similem Catalogum nunc pri-
 „ mum depromam , sed uberiores , & fortassis hæcte-
 „ nus editis præferendum . Illum ego olim describerebam
 „ ex pervetusto Codice Manuscripto Bibliothecæ Metro-

„ po-

„politani Capituli Mediolanensis, scilicet ex eo ipso,
 „qui Beroldi de Liturgia Mediolanensis Ecclesiæ bene-
 „meriti Scriptoris (floruit is circiter annum MCXXX.)
 „Libros universos complectitur; subiectus quippe est
 „eisdem Libris. Quare Catalogum hunc pluris faciam,
 „breviter indicabo. Qui a Mabillonio, & a Papebro-
 „chio publici juris est factus, seriem Archiepiscoporum
 „continuat ad *Philippum* usque *de Lampugnano*; tum lo-
 „quitur de Joanne Vicecomite, saltu videlicet facto ab
 „anno MCCVL ad MCCCLIV. Ad annum, inquam,
 „MCCCLIV., ut enim hoc obiter notem in utraque
 „editione tum Mabilloniana, tum Papebrochiana idem
 „Joannes obiisse dicitur anno MCCCLV. quum tamen
 „certissimè constet, accidisse illius mortem anno ante-
 „cedenti. Hujusmodi autem sphalma, nonnullæque aliæ
 „notæ planè indicant, Ambrosiani Codicis Catalogum
 „antiquitate Metropolitano Catalogo, quem editurus
 „sum, concedere. Igitur hic noster præterquam quod
 „omnia exhibet, quæ in Ambrosiano leguntur usque
 „ad supra memoratum Philippum, pluribus etiam huc
 „& illuc additis, deinde a quopiam continuatore tan-
 „tummodo deductus est ad annum usque MCCLI. Ibi
 „autem nonnulla habentur, quibus emendare liceat U-
 „ghellum in Catalogo Archiepiscoporum Mediolanen-
 „sium. Exempli gratia, hic negit, Ubertum de Pio-

„ vano S. R. E. Cardinalium albo inscriptum : quod ta-
„ men Catalogus noster apertissimè tradit . Præterea Ge-
„ rardi de Sessa , & Henrici de Septara , ejusque Suc-
„ cessoris annos parum accuratè recenset , ut alia omit-
„ tam . Age vero , inspiciat Lector Catalogum nunc
„ mihi edendum , & ex antiquiori , ut arbitror , Codice
„ depromptum . Illic profecto in ipso exordio deprehen-
„ det , minimè desiderari Sanctum Barnabam , cujus no-
„ men , utpote *recentiori manu* additum Ambrosiano Co-
„ dici , propterea Mabillonius explodere videbatur , quasi
„ vel ipsis Mediolanensibus antiquis nequaquam probare-
„ tur . Imo ejus adventus Mediolanum in eodem Cata-
„ logo multis verbis statuitur , non Libello tantùm ,
„ quem nunc proferimus , laudato , sed etiam Hierony-
„ mo (Clemente) ac Dorotheo (Auctoribus tamen hac
„ in re apocryphis) ad ejusdem adventus confirmatio-
„ nem allatis . Quare videas , Ambrosiano Catalogo ex
„ una incuria primitus adjectum non fuisse Barnabæ no-
„ men .

Si nobis liceat aliquid doctissimi hujus Viri scriptis
superaddere , censeremus non incongruum esse opinari ,
recentiorem eum Scriptorem , qui exarando prædicto
Catalogo manum apposuit , illum inchoasse ab eo Epi-
scopo , qui fixam habuit apud nos sedem ; idem enim
passim peractum videmus in Catalogis plurium Insubri-

cæ Provinciæ Ecclesiarum, quæ licet (Ughello teste) primum Institutorem Sanctum Barnabam habuisse gloriantur, tamen Episcoporum seriem ab eo tantum Præsule deducunt, quem Sanctus Apostolus ad stabilem Domini Gregis curam eisdem Pastorem reliquit, cum Apostolicum ministerium aliò Sanctum Barnabam avocaret. Verùm quæcumque tandem causa fuerit, cur nomen Sancti Barnabæ minimè descriptum sit in Mabillonii Catalogo, certum est in vetustiori, quem edidit Muratorius, expressum legi eadem antiqua manu; adeoque regulam eandem sequi possumus, quam sibi ipsi præscripsit idem Vir doctissimus (a) in dubitatione non absimili, an nempe Mediolanensis Ecclesia *quatuor Temporum* jejunia antiquitus observaret, cum plura Ambrosiana Missalia MSS. de illis sicerent; siquidem duobus inventis Codicibus non modicæ vetustatis, in quibus adnotabantur, illa subjungit: *Equidem novi et ego, pluris faciendos in hanc rem duos Missales rem affirmantes, quàm decem omnino silentes.*

Antequam manum hinc removeamus, occurrere necessarium ducimus cuidam difficultati, quam nobis Adversarii objiciunt, quærentes, unde nam Mediolanensi Civitati innotuerit Apostolica Ecclesiæ suæ institutio; cum enim deperditæ de Sancti Barnabæ adventu memo-

(a) De Italia mediæ Ævi Tom. IV. Dissert. LVII.

riæ adscripserimus veterum seculorum silentium, neque ulla cœlius in massa lux affulserit, quæ longævas in hac re tenebras dissiparet, confectum id fuisse a nostris Civibus jactitant, ut inclytæ Urbis gloriam amplificarent. Huic cavillationi obvium esset respondere, Mediolanensibus rem hanc innotuisse ex vetustis membranis, annosisque Codicibus, qui aut neglecti, aut sepulti jacuerant rudibus iis temporibus, Gothica & Longobardica feritate Italicas Provincias occupante. Porro antiquissimis hisce libris usum se fuisse profitetur Anonymus, qui sæpius memoratum *Opusculum de situ Civitatis Mediolani* conscripsit; idque in Literariis rebus continuâ experientiâ edocemur, cum tot effossa e ruderibus monumenta, creptæque a densi pulveris & tinearum ludibrio chartæ, ignota prorsus Majoribus nostris nomina & res gestas in lucem eduxerint. Sed placet ea solum reponere, quæ Gaspar Sanctus edidit, & ex eo Bollandistæ in suam de Sancti Jacobi Hispaniarum Apostoli Dissertationem transfulere, videlicet, non aliud initium exhibere posse reliquas omnes Traditiones, quæ humanæ tantum sunt, nec divinius confirmatæ; nimiumque rigidi censoris esse, Canonice fidei pondus desiderare, atque aliquid certum exigere, in quo curiosus animus acquiescat, ubi de Traditionibus agitur, quæ scriptis post plura secula testimonio nituntur; cum illud *de Apostolis aliis* (paucis admo-

admodum exceptis) *Provinciarum nulla possit ostendere .*
 Donec igitur evidenti aliqua ratione Mediolanensium
 Scriptorum auctoritas elidatur , aut eductum ex probatis
 superiorum temporum documentis quidquam veritati ma-
 nifestè repugnans falsi nos arguat , immerito antiqua
 hac gloria spoliatur ; præsertim cùm (ut Sanctius lau-
 datus protequitur) vacillare non debeat indigenarum fi-
 des , sed *potius æquum sit existimare , res suas melius*
quàm alios , habuisse exploratas .

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem
Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi
& Cardinalis .

CAPUT VII.

Postremum argumentum , quo tamquam triario mi-
 lite in arenam evocato , dirui a fundamentis Apo-
 stolicæ nostræ Originis laudem putat recentissimus Scri-
 ptor supra memoratus , est Concio habita publicè in-
 frequentissima Civium nostrorum corona a Sanctissimo
 Amiſtite Petro Damiani . Miſſus is fuerat a Nicolao II.
 Pontifice Maximo ad Mediolanenses Legatus anno MLIX.,
 ut ab Ecclesiæ nostræ vultu sæces turpissimas simoniæ
 atque incontinentiæ in Sacris Ministris detergeret , cam-
 que

que non habentem maculam aut rugam pristino decori restitueret. Quid actum sit per id tempus in hac Metropoli, narrat ipsemet Petrus in Opusculo V., quod tertio ejusdem Operum volumini insertum legitur: Ait enim, cum primum Mediolanensem attigit Civitatem, exceptum se fuisse eâ reverentia, quæ Legatum Summi Pontificis decebat. Verùm „post diem alterum, factio-
„ ne Clericorum, repentè in populo murmur exortum,
„ non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legi-
„ bus subiacere, nullumque judicandi vel disponendi jus
„ Romano Pontifici in illa Sede competere: nimis enim
„ indignum putabatur, ut quæ sub Progenitoribus suis
„ semper extitit libera, ad propriæ confusionis oppro-
„ brium nunc alteri, quod absit, Ecclesiæ esset subje-
„ cta,,. Itaque convocato Clero, ipsoque etiam Archi-
episcopo Vidone a sinistris collocato (dexteram enim occupabat Anselmus Lucensis Episcopus, postmodum sub nomine Alexandri II. ad supremam Ecclesiæ Romanæ dignitatem evectus, qui alter erat ex Pontificiis Lega-
tis) refert, suggestum se contcndisse, ac sermonem in hæc verba inchoasse: „ Noverit caritas vestra, dilectis-
„ simi &c. „ Plura hinc congerit Sanctus Cardinalis ad Apostolicæ Sedis prærogativam supra ceteras commen-
dandam, & subinde ista profequitur: „ Ut autem omis-
„ sis aliis ad id, quod nunc agimus, veniamus, non
„ de-

„ debet ignorare sancta vestra devotio , quia Beati Apo-
 „ stolorum Principes Petrus & Paulus , sicut per suum
 „ sanguinem Romanam Ecclesiam consecrarunt , ita
 „ mox inter ipsa nascentis Fidei rudimenta , hanc Me-
 „ diolanensem Ecclesiam per suos discipulos lucrati sunt
 „ Christo . Nazarius quippe Martyr insignis (sicut Scri-
 „ pturæ testantur) Petri auctoritate , Baptisma a Lino
 „ ejus Successore suscepit , qui postmodum cum Beato
 „ Celso in hac Sancta Urbe Martyrio coronatus est .
 „ Sancti vero Martyres Protasius atque Gervasius Be-
 „ tum Paulum Apostolum , Magistrum ac Præceptorem
 „ habuisse noscuntur , sicut Beatus Ambrosius et ipse
 „ testatur , *isti sunt* , inquit , *qui monita mea secuti , res-*
 „ *puentes prædia & divitias , secuti sunt Domini nostri*
 „ *vestigia* . Sicut ergo Salvator noster binos ante faciem
 „ tuam discipulos misit , ita quodammodo uterque San-
 „ ctus Apostolus , ex magisterio suo in hanc Urbem
 „ prædicatores Sanctæ Fidei geminos destinavit . Cum
 „ ergo vestræ salutis auctores ex Romanæ Ecclesiæ pro-
 „ dierint disciplina , consequens est juxta æquitatis ordi-
 „ nem , ut Ecclesia Romana Mater , Ambrosiana sit
 „ filia „ . Addit etiam Sancti Ambrosii exemplum , qui
 „ Nicolaitarum sorde infectam hanc Urbem dolens , cum
 „ eam solus coercere non posset , Sedis Apostolicæ quæsi-
 „ vit auxilium , missisque Româ a Siricio Papa (ut opta-
 „ bat)

bat) tribus Legatis, eorum ope a Grege suo exitialem hunc morbum depulit extinxitque. Postmodum subdit:
 „Scrutamini itaque Scripturas vestras, & per quod vultis, diligenter inquire; & si non potestis apud vos metipfos invenire quod loquimur, mendacii arguire;
 „si autem potestis, nolite veritati resistere, nolite Matrem vestram crudeliter impugnare, sed ex cujus liberibus lac fuxistis Apostolicæ Fidei, ejus semper gaudete solidis doctrinæ cœlestis cibis recreari.

Sermo iste a tantæ dignitatis ac doctrinæ Præsule Mediolani habitus, in publico Cleri totius Populique conventu, ipsoque etiam Archiepiscopo adstante, quemlibet, primæ frontis aspectu, rapere posset in adversam Traditioni nostræ opinionem. Quid enim clarius ad eam falsi arguendam dici potest, quàm in ipsis nascentis Fidei rudimentis suscepam fuisse a Beatis Apostolorum Principibus Petro & Paulo curam lucrandi Christo Cives Mediolanenses, missosque ideo in hanc Metropolim quatuor eos Martyres, ut fugata Gentilitatis caligine serenum eidem Evangelii lumen illucere juberent, Christianæque Religionis prima ibidem jacerent fundamenta? Præterea cùm Sanctus ille Antilles, ut fidem dictis suis faceret, ad ipsas Mediolanensium Scripturas provocasset, paratum etiam se offerens excipiendæ lubenti animo mendacii notæ; cur educta minimè fuere vetera documenta,

menta, quorum testimonio, allata a Pontificio Legato
 Scripturarum auctoritas infingeretur, suæque Sanctum
 Barnabam institutæ primùm hujus Ecclesiæ inconcussa
 laus & gloria maneret? Demum Arnolphus, Historia-
 rum Mediolanensium Scriptor, præsens omnibus quæ
 Mediolani tunc agebantur, dum Cives suos objurgat,
 quod tam facile ob pauca Pontificii Legati verba passi
 essent inveterata hujus Ecclesiæ jura infringi, sequen-
 Romanarum Legum jugo subdidissent, prætermisso prorsus
 Sancti Barnabæ nomine, ad conciliandam Mediola-
 nensi Ecclesiæ venerationem, solam Ambrosii auctori-
 tatem armavit, ita enim Caput XIII. Libri III. Tomo IV.
 Scriptorum Italiæ impressi exorditur: „O insensati Mé-
 „diolanenses, quis vos fascinavit? Heri clamastis unius
 „Sellæ Primatum; hodie confunditis totius Ecclesiæ sta-
 „tum: verè culicem liquantes, & camelum glutientes.
 „Nonne sapius vester hoc procuraret Episcopus? Forte
 „dicitur: Veneranda est Roma in Apostolo: Est vi-
 „que, sed nec spernendum Mediolanum in Ambrosio „.
 Porro si tunc Traditio de Sancti illius Apostoli adventu
 in hanc Urbem viguisset, nonne gloriosius erat asserere,
sed nec spernendum Mediolanum in altero Apostolo Barnabæ?

Hæc omnia sincerè proferre volumus, ne argui-
 mur, aliquid a nobis esse dissimulatum, quod Tradi-
 tionem Mediolanensem vehementius impeteret, aut sub-

dola tacurnitate prætermisſiſſe periodos illas, a quibus patentem contra nos ferri ſententiam conſperiebamus. Ceterum, cum plura hæc diſcutienda occurrant, inquirendum primò eſt, unde nam Sanctus Petrus Damiāni hiftoriam eam hauſerit, qua fidenter adeo narrat, baptizatum a Sancto Lino (Beato Petro Apoſtolo jubente) Nazarium; & Sanctos Protasium & Gervasium, magiſterio Sancti Pauli de Fide Chriſtianaque diſciplina inſtructos, miſſionem accepiſſe ab Apoſtolorum Principibus, ut Cives Mediolanenſes Chriſti vexillis, prædicatione ſua adoptarent. Sane Joannes Pinus ad diem XXVIII. Julii in Actis Sanctorum Bollandi, dum agit de Baptiſmo Sancti Nazarii (quem a Sancto Petro Apoſtolo baptizatum tradit Menologium Cardinalis Sirleti, a Caniſio editum; Menologium verò Baſili Imperatoris a Sancto Lino Patriarcha Romano, & Martyrológium Adonis a Sancto Clemente ſacris undis ablutum referunt) parvū facit auctoritatem memorati Oſtienſis Epifcopi, illum Sancto Lino conſtanter tribuentis, ob ætatem Auctoris, qui Seculo demum XI. floruit. De miſſione autem Sancti Nazarii Mediolanum a Principe Apoſtolorum facta, altum eſt in antiquis munda vitiatuſque noſtri hujus Sancti Martyris Actis ſilentium. Legitur inter Opera Sancti Ambroſii Sermo in Natali Sanctorum Nazarii & Celſi Martyrum, olim eidem Sancto Epifcopo adſcriptus, ſed reje-

rejectionis ad supposititios in editione Parisiensi anni MD-CXC. : Auctorem tamen ejusdem esse *antiquum, estimationem meritum, ac fide dignum*, concordēs tradunt Tillemontius, & Pinus jam Hudatus. In eo autem Sermone, licet describantur Sancti Nazarii nativitas, Parentum conditio, peregrinationes susceptæ, Martyrium Mediolani consummatum, ejusdemque sepulcrum in hac Metropoli, ne verbulum tamen occurrit, quo accepta primùm jussu Sancti Petri, Catholica Fides a Civibus nostris, eidem Martyri debeat referri. Et tamen hunc Sermonem recitatum fuisse in Sancti Nazarii Templo censet Clariss. Muratorius; nec refragatur Pinus loco prædicto.

Sanctus Ennodius Ticinensis Episcopus complexus est carmine laudes Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi; eorumque Martyrium, sepulcrum, & Corporum revelationem Sancto Anstii Ambrosio factam commemorans, proflus silet de Sancti Petri mandato hisce Martyribus injuncto, ut primis Evangelii radiis hanc Urbem illustrarent. Itaque, cum Sanctus Petrus Damiani in sermone suo hæc proferat „ Nazarius Martyr in „ signis (sicut Scripturæ testantur) Petri auctoritate „ Baptisma a Lino ejus Successore suscepit „, incertum adhuc remanet, quænam sint hæ. Scripturæ, quo tempore exaratae, & quem habuerint Auctorem. Bollandi-

ste; qui Acta omnia Sancti Nazarii tum MSS., tum edita perlustrarunt, pro certo habuere, eadem condita fuisse post Paulinum Vitæ Sancti Ambrosii Scriptorem, qui de Sancto Nazario loquens, ait: *quando sit passus; usque in hodiernum diem scire non possumus*; miranturque, unde tot ac tanta scire potuerint, qui hujus Sancti Martyris vitam, & peregrinationes quamplurimas retulerunt; ac postmodum fateantur, vix se invenire ubi firmum pedem figant, cum omnia que narrantur, incerta nitantur auctoritate. Idem sensit etiam Tillemonius, qui in Notis ad Sanctorum Nazarii & Celsi memoriam testatur; Acta sub nomine Metaphrastis vulgata, Eruditorum omnium consensu falsa & apocrypha judicari: De iis autem, quæ apud Mombrinium leguntur, nullam inveniri posse Historiam, ait, illâ deteriolem; eamque scœnicam narrationem Pinus vocat. Proinde eruditi hi Viri metrico tantum elogio Ennodii, & Auctori Sermonis Sancto Ambrosio attributi, fidem se præstare profitentur. Cum ergo manifeste pateat, nihil de Apostolatu Mediolanensi Sancti Nazarii in illis reperiri, nullam nos inferre injuriam putamus Sancto Petro Ostiensi Episcopo & Cardinali, si quæ ad historiam pertinent, desumpta credule ab ipso fuisse ex sæculentis fontibus asseramus.

De hoc autem clarius edocemur, dum quæ profertur Sanctus ille Episcopus, ad justum examen vocamus:

mus:

mus: inquit enim, Sanctos Martyres Protasium atque Gervasium, habuisse Præceptorem Beatum Paulum Apostolum, sicut Beatus Ambrosius & ipse testatur his, verbis: *Isti sunt qui monita mea secuti respuentes prædia & divitias, secuti sunt Domini nostri vestigia*, Porro Epistola ad Fratres Italiae, quæ Sancto Ambrosio adscripta fuit, & cui inseritur libellus Philippi de eorundem Vita & Martyrio, inventus in sepulcro, cum primùm reperta fuere Sacra illorum Corpora, a Benedictinis Monachis Sancti Mauri in postrema Operum hujus Sancti Doctoris editione, inter supposititias numeratur, utpote contraria referens iis, quæ Sanctus Ambrosius ad Marcellinam Sororem scripsit *de Sanctorum Protasii & Gervasii Corporum Inventione*. Tillemontius in notis ad Sanctos hosce Martyres plura enunciat, quæ illius falsitatem aperte demonstrant. In hac igitur Epistola, verba a Sancto Petro Damiani allata leguntur, tamquam a Sancto Paulo pronunciata, cum in somnis Sancto Ambrosio apparuisset: Et tamen genuina ejusdem Sancti Episcopi nostri Epistola ad Marcellinam, nihil de hac visione, nihil de libello invento ad illorum Martyrum capita refert, quæ certe Ambrosius comperta Sorori fecisset, si vera narrasset supposititiæ illius Epistolæ Scriptor. Quamobrem manifestum hinc redditur, præstitam fuisse a Sancto Petro Damiani fidem apocryphis Scrip-

Scriptis, quæ olim sinceræ veritatis oracula censebantur.

Neque minus ignotum nobis est, ex quo Auctore Sanctus Petrus Damiani desumpserit exemplum Sancti Ambrosii, qui „ cum Nicolaitarum sordem ad multo-
 „ rum foetere perniciem in hac Urbe doleret, eamque
 „ per se solus coercere non posset, Sedis Apostolicæ inox
 „ quæsit auxilium, cui videlicet is, qui tunc præerat
 „ Papa Siricius, tres personas, Presbyterum Diaconum
 „ & Subdiaconum ad correctionem ulciscendi hujus sce-
 „ leris destinavit. Cum his itaque Beatissimus Pontifex,
 „ quos corrigere non potuit, velut scatentem vermibus
 „ sentinam ex Urbis hujus sagena projecit „ . Cum in
 hac Sancti Præfulis narratione plurimum perturbatus sit
 rerum ac temporum ordo, ut ad indagandam veritatem
 expurgatâ sentibus viâ incedamus, duæ distinguendæ
 sunt epochæ. Jovinianus, qui sub exitum Seculi IV.
 enatam in ipsis Ecclesiæ incunabulis Nicolaitarum hære-
 sim reviviscere in Italia iussit, omnem castitatis ordinem
 subvertens, ac docens, nullum meriti apud Deum dis-
 crimen esse inter Matrimonium & Virginitatem, non
 Mediolani, sed Romæ impudentiæ suæ teterrimum ve-
 nenum evomere cœpit. Contra hoc monstrum Ecclesia-
 stici anathematis fulmen armavit Siricius Pontifex Maxi-
 mus; coactoque Presbyterorum ac Cleri Urbis Concilio,
 perfidum illud castitatis hostem, incensoremque profligandæ

gandæ a Virginibus pudicitiae damnavit anno CCC-LXXXIX. ut Monachi Benedictini Sancti Mauri in Chronologica Sancti Ambrosii Vita, ab ipsis adornata restantur, seu anno sequenti, ut Baronius in Annalibus Ecclesiasticis adnotavit. Cum verò Româ expulsus Jovinianus Mediolanum se recepisset, Siricius literas ad Mediolanensem Ecclesiam eodem anno direxit, per Fratres & Presbyteros suos Crescentem, Leopardum, & Alexandrum, in quorum præsentia Sanctus Ambrosius Synodum plurium Antistitum celebravit, Sedisque Apostolicæ judicio, suffragiis omnium consentiens, Jovinianum ejusque Sectatores Episcopali feruit sententiâ. Leguntur Epistolæ Siricii & Ambrosii de hisce habitis Conciliis apud Labbeum & Baronium; qui tamen perperam tradit, Jovinianum ejusque asseclas e Mediolanensi Cœnobio prodiisse; atque eosdem confundit cum Sarmatione & Barbatiano, quos ad Vercellensem Urbem postmodum profectos, Ambrosius, datâ ad eam Ecclesiam Epistolâ, inde etiam expellendos curavit, quemadmodum paulo infra ostendemus. Itaque clare constat, in primò eo Sectæ Nicolaiticæ exordio, neque illius tabe infectam fuisse hanc Metropolim, neque ab Ambrosio rogatum Siricium Summum Pontificem, ut auxilium ferret laboranti suo Gregi, a quo grassantem hanc pestem amovere ipse solus minime potuisset.

Post

Post septennium circiter, nempe anno CCCXCVI, novum contra continentiam bellum exarsit, flammæ subdentibus Sarmatione & Barbatiano prædictis, qui verè in Mediolanensi Monasterio religiosam vitam ducebant; sed disciplinæ pertæsi, ac fœda Joviniani pice correpti, contaminare ceteros conabantur. Describit eosdem tacito nomine Sanctus Ambrosius in Commentariis ad Psalmum XXXVI, inquit, eos valedixisse jejuniis, continentiae renunciasse, indulgisse deliciis, & Cœnobio relicto evasisse luxuriæ magistros, disseminatores incontinentiæ, incentores petulantiae, obrectatores pudoris. Pullulantem hanc hæresim vigilantissimus Pastor Ambrosius adeo exagitavit, ut ejusdem præcones coacti sint Vercellas profugere; ibique etiam eisdem persecutus est Ambrosius, scribens ad Vercellensem Ecclesiam, Episcopo tunc carentem, „ ut attentè caverent a duobus „ illis (verba sunt ejusdem Antistitis) vaniloquis hominibus, qui nullum esse abstinentiæ meritum effuebant, nullam frugalitatis, nullam Virginitatis gratiam; pari omnes æstimari pretio; delirare eos, qui „ jejniis castigant carnem suam, ut menti subditam „ faciant „. Ad exirpandum tamen perniciosum hoc germen nec Concilium adhibuit Sanctus Præsul, nec Apostolicæ Sedis opem imploravit, ut ex ejusdem Viæ Scripioribus manifestissime evincitur. Cum igitur undequa-

quaque in Sancti Petri Damiani Oratione ad Mediolanenses habitâ nutet historica veritas, miramur, eandem nobis objici, tamquam ineluctabilem scopulum, ad quem allisa Traditio nostra de Sancto Barnaba prorsus discindatur, atque infelici absorpta naufragio, extollere amplius caput non valeat.

At, inquirunt, cùm Legatus ille Pontificius publico apertoque sermone Clerum & Populum adstantem incitasset, ut *Scripturas* scrutarentur, sique dissonum aliquid ab ejus dictis invenirent, *mendacii* eundem *arguerent*; cur annosas chartas, quæ Apostolicam originem testabantur, minimè protulere? Antequam huic prævalidæ (ut creditur) interrogationi satisfiat, præmittendum est, multis ab inde superiorum ætatum annis insulsam eam opinionem altè insedisse animo Mediolanensium, quòd Sanctus Ambrosius Mediolanensi Clero hujus Metropolis facultatem indulgisset uxorem ducendi, ea tamen conditione, ut prima conjuge mortua, Sacerdotium amitterent, si alteri jungerentur. Refert illam Landolphus Senior, acerrimus incontinentium Sacerdotum patronus, eodem seculo scribens, ubi enim *de Monogamis Sacerdotibus secundum doctrinam Beati Ambrosii* agit Libro I. Historiæ Mediolanensis Cap. XI. hæc habet: „ Trans-
„ actis annorum multis curculis, vivente tamen Beato
„ Ambrosio, gravissima dissensio inter Monogamos, &

„ alios sub Virginitate aut Castitate degentes , in Syno-
 „ do coram Apostolico orta est Quod factum ,
 „ Apostolico imperante , & multis Catholicis Episcopis
 „ exhortantibus , in iudicio Beati Patroni nostri Ambro-
 „ sii a partibus ambabus datum est , affirmantibus , quid-
 „ quid ipse diceret tenerent , & firmum atque sanctum
 „ haberent . At Beatus Ambrosius , cognoscens sensus
 „ humanos pronos ad peccandum , maximè propter in-
 „ continentiam ; sciens aliquem neque Virginitatem ne-
 „ que Castitatem , nisi a Deo habere posse ; quod in
 „ Libro de Officiis jam dictaverat , ait : *de Monogamia*
 „ *Sacerdotum quid loquar ? quando una tantum permittitur*
 „ *copula , & non repetita ;* & sic dicens omnem dissen-
 „ sionem compescuit „ . Hanc consuetudinem perdurasse
 se annis septingentis usque ad tempora Alexandri Papæ ,
 quem Civitas Mediolani genuerat , tradidere Scriptores
 alij proximorum temporum , qui suis Patriæ Historiis fa-
 bellam hanc ineptissimam inseruere ; inter quos nume-
 ratur Bernardinus Corius , cuius volumen Historicum
 Sacra Indicis Congregatio merito ob id censuit proscri-
 bendum .

Porro his præmissis , nemo est qui non videat , no-
 dum istum specie tenus inextricabilem , levi manu dis-
 solvi . Quid enim commune habebat Apostolica origo
 Ecclesiæ Mediolanensis cum Nicolaitica vigente tunc hæ-
 resi ?

refi? Controversiæ cardo, quæ per id tempus fervebat, non in eo versabatur, ut palam fieret, quis primus Evangelii lucem in hanc Metropolim intulisset; sed quis Clerum nostrum facultate donasset ineundi conjugia. Cum autem stulta persuasio animos occupasset, id a Sanctissimo Episcopo Ambrosio fuisse statutum, insana Clericorum factio justam hanc (ut ipsis videbatur) causam prætendens, populi tumultum excitavit, ac clamare compulit, non debere Ambrosianam Ecclesiam Romanis Legibus subjacere; cum nimis indignum esset, ut quæ sub Progenitoribus semper extiterat libera, ad propriæ confusionis opprobrium, alteri (quod absit) Ecclesiæ foret subjecta.

Idem responsum intrepidè objicimus testimonio Arnulphi Mediolanensis Historici, qui omissa Sancti Barnabæ, Civibus suis venerandum Sancti Episcopi Ambrosii nomen in memoriam revocat, ut eos pudere faciat de nimia facilitate, qua Romanæ Sedis mandata receperant; cum enim mendaci ea opinione depravaretur, fluxisse videlicet a Sancti illius Antistitis & Doctoris declaratione libertatem conjugii Sacerdotum, quibus ipse favebat, quid opus erat ad primævum hujus Ecclesiæ Conditorem confugere, a quo certò constabat, minimè inductam esse in Mediolanensem Clerum hanc facultatem? Proinde schismaticus ille Auctor gloriam omnem

noſtræ Metropolis repetebat a Sancto Ambroſio, qui inſignium operum doctrinæque amplitudine non tam Mediolanenſi, ſed univerſæ Eccleſiæ ita præluxerat, ut aboleri non deberent, atque in contemptum trahi, quæ ab ipſo fuerant inſtituta. Hinc autem manifeſtè patet, quantum allucinentur qui ex hoc Mediolanenſium Civium & Arnulphi ſilentio exiſtimant, ignotam fuiſſe per ea tempora Traditionem de Apoſtolica Origine Eccleſiæ Ambroſianæ; ſpecioſius namque & efficacius (ut ait recentiſſimus Auctor ſupradictus) fuiſſet nomen Barnabæ Legatis Pontificiis memorare, ſi verè monumenta ad id comprobandum tunc extitiſſent, eoque veritatis præſidio munita judicaſſent, quæ abſque ſibilis & ludibrio poſſent proferri. Verùm id proſus alienum erat a controverſia, quæ agitabatur, quamque ſatis erat (ut cauſam ſuam tutarentur incontinentiæ fautores) firmare auctoritate antiquiſſima Sancti Ambroſii, a quo initium ſumpſiſſe inſuſum hoc privilegium tradebatur. De reliquo, viſuiſſe Seculo XI. in noſtra Metropoli hanc Traditionem, apertè docet Landolphus Senior, editus Tomo IV. Rerum Italicarum, & Arnulpho cœvus, qui primum Hiſtoriæ ſuæ Librum claudens, Orationi ſeu Rhythmo adjecto finem his verbis imponit :

Rogo

*Rogo Deum , qui huc misit Barnabam Apostolum
Postea & qui direxit inclytum Ambrosium
Det mihi suave loqui nostrorum diffidium .*

& Libro II. Cap. XV. disertè inter cetera scribit , Metropolitim Insu-
brum a Sancto Barnaba primordia Fidei
recepisse .

Ceterùm , quàm parvum factum a Mediolanensibus
fuerit Prælium illud Cardinalis Ostiensis de invec-
tâ primùm in hanc Metropolitim a memoratis Sanctis Mar-
tyribus Evangelica luce , ipsiusmet Legationis exitus
docet . Siquidem Vido Archiepiscopus , Clerus , ac Po-
pulus ejuravere quidem Simonie ac Nicolaitarum hæ-
resim , quæ jamdiu invaluerat ; sed Traditionem de
Sancti Barnabæ Apostolatu tum eo seculo , tum subse-
quentibus constantissimè retinere ; quin ullum umquam
verbum de novis a tanto Præsule propositis veluti Ec-
clesiæ Mediolanensis Fundatoribus , SS. Nazario , Pro-
tasio , & Gervasio , aut lingua aut calamo a Majoribus
nostris expressum , in tot annorum serie , ac Codicum
antiquorum numero nobis invenire licuerit . Poterat igi-
tur hic recens Scriptor labori calami parcere , ac silen-
tio comprimere oratoriam eam declamationem , qua
Traditioni nostræ insultare videtur , dum ait : „ Tam
„ fiden-

„ fidenter itaque S. Petrus Damiani in Urbe Mediola-
„ nensi, universo Clero & Populo circumstante, e sug-
„ gestu ausus est contra hujusmodi Apostolaturn decla-
„ mare, propositis veluti Ecclesiæ Mediolanensis Fun-
„ datoribus, SS. Nazario, Protasio, & Gervasio? Et
„ nemo unus cum mendacii redarguit? Quin omnes
„ unanimiter in ejus sententiam concesserunt, & refra-
„ ctarios annos, eo argumento quod Barnabam Medio-
„ lano pellebat, quodque alioquin tam facile expugna-
„ re poterant, eâ prolata sententiâ: *Et nostra Ecclesiæ*
„ *originis apostolicæ est*; eo inquam argumento convi-
„ cti, ac veluti de Cælo tacti, adeo benevolè depo-
„ suere,,? Porro, quid opus erat Chartas producere,
ut mendacem facerent Pontificium Legatum Cives no-
stri; cùm præcipuum Legationis momentum foret, non
de primordiis hujus Ecclesiæ discutiendis agere, sed de
extirpanda Hæresum peste, quæ hîc grassabatur? Satis
autem efficax ad eam prorsus ab hisce compitis elimi-
nandam stimulus erat Clero ac Populo Mediolanensi,
auctoritas insignium eorum Antistitum, quos Nicolaus
II. illuc direxerat, ipsæque etiam proposita criminum
fœditas, sacrorum Canonum decretis repugnans; quin-
curam gerere deberent propugnandæ Apostolicæ origi-
nis, cujus gloriæ possessione a jam superioribus seculis
fruebantur, & in qua postmodum, nulla habita Sermo-
nis

nis Sancti Petri Damiani ratione, sed perpetuo S. Barnabæ cultu, succedentes Posterius se se confirmavere.

Superest expendendum, quanti sint faciendi clamores, quos edidisse populum tradit Cardinalis Ostiensis, videlicet nullam judicandi aut disponendi vim Romano Pontifici in hac Sede competere, quæ semper extiterat libera, nec alteri Ecclesiæ subiecta. Ex hisce namque prolatis publicè a Plebe Mediolanensi verbis, novum argumentum capit Scriptor recentissimus toties memoratus, ut opinionem suam confirmet de longo Schismate nostræ Ecclesiæ a Romana. Sed quis inconditi rudisque vulgi vocibus fidat? Præcipuè cùm ad hanc libertatem decantandam incitarentur a Clericis, qui Sacerdotalis continentiae frænum excusserant, & ad remota secula protrahi cupiebant prævæ illius consuetudinis inveteratam licentiam. Verùm quàm mendax fuerit hæc populi declamatio, luce meridiana clariùs ostendunt Sancti Ambrosii Antistitis nostri Acta, & Historiæ omnes tam superiorum ad illius ætatem, quàm subsequentiæ Mediolanensium Episcoporum, quæ summam Apostolicæ Sedi reverentiam obedientiamque testantur; nosque etiam Capite III. luculentis documentis ostendimus. Quamobrem ex hæcenus allatis compertissimum fieri arbitramur, nihil prorsus roboris inesse Sermoni Cardinalis Ostiensis, quem nobis tanto eloquentiæ apparatu Apo-

Apostolicæ nostræ Originis oppugnator ultimò exhibuit, ac si gravissimi sanctissimique illius Præfulis irrefragabili testimonio (ut superius innuimus) evulsa a fundamentis foret Traditio nostra, campusque omnis præclusus, desperatam hanc causam in posterum patrocinandam.

*An serò inductus in Urbem Mediolanensem
S. Barnabæ cultus, commentitium arguat ejusdem Adventum.*

CAPUT VIII.

ARgumentum aliud negantis naturæ ad Traditionem Mediolanensium quatiendam armatur, silentium, videlicet Liturgicorum voluminum, in quibus nulla per plura retro Secula Sancti Barnabæ memoria, aut præstiti cultus indicium, imo nec nomen ipsum occurrit. Porro (inquiunt) quæ fieri potest, inclytam hanc Metropolim adeo accepti beneficii immemorem ingrataque extitisse, ut tamdiu distulerit Ecclesiæ suæ Conditori honorem in Templis deferre, totque aliis in Calendaria & Missalia relatis Sanctis Viris Fœminisque, hunc unum, ob promulgatam Fidem & Sacra-Instituta præ ceteris procul dubio colendum, præterierit atque neglexerit? Aut quæ solidi testimonii auctoritas antiqua huic

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. LXXIII

huic Ecclesiastico decori præendi valeat, si Ecclesia ipsa Mediolanensis, cujus præcipuum munus esse debuisset, illud publicè ad Avas testari, silere vetustos Liturgicos Codices, præscriptasque in Divinis Officiis preces care-
re Barnabæ nomine per tam longa temporum intervalla permisit?

Ne huic conjecturæ (quam validissimam putant qui nostram impetunt Traditionem) refellendæ quidquam studii impendamus, causæ nostræ patronum habemus Danielem Papebrochium, insensum alioquin adversarium gloriæ Mediolanensium in hac de Apostolica origine concertatione: Is igitur, cum Sancti Barnabæ Apostoli Acta peculiari commentario illustrandæ, ad diem XI. Junii, quo memoria ejusdem solitur, suscepisset, a cultu ipsi ab Ecclesia præstito exordium ducens hæc habet: „ Laudatissimus in Actis Apostolorum Barnabas, „ èt ipse cum Paulo Apostolus Gentium, extra Patriam „ Cyprum, nullum, qui quidem doceri possit, cultum „ in alia aliqua Ecclesia habuit, aut locum in anti- „ quiori Occidentalis Ecclesiæ Martyrologio; sed neque „ Orientalis, nisi admodum serò, additus Sancto Bar- „ tholomæo Apostolo; quem hoc die præcipuè colunt „ Græci, a Latinis delatum ad mensem Augusti „ & post pauca: „ Mirum porro est, quàm similis fortuna „ fuerit utriusque Apostoli, in adipiscendo scribis cultu,

Tom. I.

k

„ tam

„ tam apud Græcos, quàm apud Latinos; & quòd ne-
 „ que Hieronymianum Martyrologium, neque vetera
 „ Sacramentaria, Barnabæ aut Bartholomæi memine-
 „ runt „ Quærens autem, quis primò Barnabæ no-
 „ men Sacris Fastis inscripserit, Florum designat, inde-
 „ que ait, *possum quaquaversum invaluisse, ut Sanctus Bar-
 „ nabas Calendariis infereretur.* De hoc postremo non ita
 „ sensit Joannes Baptista Solerius in Notis ad Ussuardi Mar-
 „ tyrologium, quæ in primo supplemento Junii leguntur;
 „ tribuit enim ipse hanc laudem Bedæ, nisi antiquius Be-
 „ dâ sit *Martyrologium Romanum parvum*, a quo dicitur
 „ Barnabas memoratur; cujusque ætatem Seculo VIII. af-
 „ figendam censet idem Solerius in Præfatione, idest ad
 „ annum DCCXL. Quidquid tamen de hoc sit, comper-
 „ tum habemus, usque ad eos annos Sanctum Barnabam
 „ in omnibus Orientis & Occidentis Ecclesiis, unâ exce-
 „ ptâ Cypro, peculiari cultu caruisse, nec ejus nomen
 „ in Martyrologiis aut Liturgicis Libris fuisse antea con-
 „ scriptum. Quocirca quis jure arguere valeat ingrata er-
 „ ga Conditorum suorum oblivioni Ambrosianam Eccle-
 „ siam, aut Sacrorum Codicum silentium eidem obijcere,
 „ tamquam falsò venditæ Apostolicæ Originis manife-
 „ stum indicium, cum id commune fuerit ceteris omni-
 „ bus & Latinis & Græcis extra Cyprum Ecclesiis; nec
 „ ullus hætenus illas ausus sit incusare de tarditate præ-
 „ stitui

istiti honoris tam benemerito Apostolo, ob prædicatum unà cum Paulo, tanto peregrinationum labore, Gentibus Evangelium? Imo ex hoc alieno silentio non modicum causæ nostræ putamus præsidium accedere; si enim Ecclesiæ plures, quæ Divino Sacrosanctæ Scripturæ testimonio certissimè noverant, prima Catholicæ Fidei semina, suæque Institutionis fundamenta jacti fuisse a Sancto Apostolo Barnabæ, absque debite venerationis injuria, per tot seculorum seriem, ejusdem natalem diem, sacrarum precum & Sacrificiorum cultu vacuum relinquere; quid dedecoris inuri debet Ecclesiæ Mediolanensi, aut quid fabulosæ gloriæ eidem exprobrandæ colligi potest, ex eo quòd passa sit tamdiu sile-re in hac Metropoli Tempia ac Odeæ, quin nomen Conditoris sui in Civium auribus resonaret, solemnique Psalmorum recitatione celebraretur, cùm de adventu in Insubrum Regionem Sancti illius Apostoli, serè admodum a vetustis repertis Annalibus, atque humanâ tantùm præditis fide admonita fuerit?

Quamvis ne verum quidem est, segnem illam ex-stitisse in conferendo debitum Sancto Barnabæ honorem, statim ac intellexit primæva Evangelii semina, Crucif-que Sanctissimæ Vexillum se ab ipso accepisse. Servatur apud Nobilissimum & Patricium nostrum Equitem Don Carolum Abbatem Trivultium, Antiquitatum Pa-

triæ Cultorem eximium, Ambrosiano-Monasticum Missale, Seculo saltem IX. exaratum, ut doceat tum notæ cantûs, quem vocant firmum, eâ formâ compositæ, quæ olim in usu erat, antequam Guido Aretinus Monachus meliorem canendi methodum excogitaret, tum memoria Pontificum ac Principum, ex antiquissimo Instituto in Canone Missæ ante Consecrationem peragenda; siquidem ibidem preces Sacerdos fundit *pro Imperatore, ac Rege Franciæ*, quod certè non nisi ad tempora Carolina referri potest. Liturgico hoc Codice utebatur Cœnobium Clivatense, quod a Desiderio Longobardorum Rege conditum dicitur in Diœcesi Mediolanensi: neque ambigendum est, ibidem Ambrosianum Riturum viguisse tunc temporis, cum ex Epistolis autographis Sancti Caroli Borromei in Ambrosiana Bibliotheca servatis, & Cardinalis etiam Sirleti assertione constet, nullam antiquitus, etiam Monachorum Ecclesiam, in Archiepiscopi nostri ditione, alio Ritu celebrare Sacra potuisse, nisi Ambrosiano; ac Seculo tantùm XIII. vel etiam seriùs cœpisse aliquas ex Religiosis Familiis dispensationem a Summo Pontifice obtinere, ut ab eo declinarent, ac Romanum amplecterentur. Præclarum hujus rei testimonium exhibet Constitutio Francisci Piccolpassi Mediolanensis Archiepiscopi (ex cujus Nobilissima Familia per maternum latus Lambertinis conjuncta pro-

SANCTI BARNABÆ APOSTOLI CAP. VIII. LXXVII
 prodit BENEDICTUS XIV. feliciter regnans) edita.
 anno MCDXL. circa reformationem Officii Ambrosiani
 (de qua inferius sermo redibit) & typis vulgata a Cla-
 riss. Muratorio inter Antiquitates Medii Ævi Dissertatio-
 ne LVII. , quæ hoc exordium habet : „ Franciscus Dei
 „ & Apostolicæ Sedis gratia Sanctæ Mediolanensis Ec-
 „ clesiæ Archiepiscopus , universis & singulis Dominis
 „ Abbatibus , Prioribus , Præpositis , Archipresbyteris ,
 „ ceterisque Ecclesiarum Civitatis & Diocesis Mediola-
 „ nensis Prælati , ac Clericis aliis tam Secularibus quam
 „ Regularibus , nec non Abbatissis , Priorissis , Monia-
 „ libus , & Religiosis , ac Deo dicatis Ordinum quo-
 „ rumcumque , Divinum Officium , sive Horas Cano-
 „ nicas juxta Ritus Beatissimi Pontificis & Patroni no-
 „ stri Ambrosii observare debentibus , & ad talia obli-
 „ gatis , salutem in Domino „ . Itaque in eo Missali ,
 caractere prorsus eodem , præscripta occurrit sub die
 XI. Junii Missa in honorem Sancti Barnabæ Apostoli ,
 desumenda quidem ex Communi Apostolorum , sed dua-
 bus propriis Orationibus ab aliis Missis distincta . Quin-
 imo , si admittenda sit conjectura Papebrochii , qui in
 Notis ad Acta Sancti Barnabæ memorat Codicem , in
 Gallia scriptum septingentis saltem annis antea , in quo
 continetur : *Sermo legendus in Natali Sancti Barnabæ*
Apostoli ; ac subinde hæc habet : „ Apparet , quod ibi-
dem

„ dem cœptus sit solemnîus celebrari Natalis (Sancti
 „ Barnabæ) priusquam in Romana Ecclesia; idque
 „ verisimiliter, *exemplo Mediolanensis Ecclesiæ*, quæ ab
 „ illo se institutam prætendit, & in ejus die propriam
 „ Missam cum speciali Præfatione usurpat „: Si hæc,
 inquam, admittere debeamus, gloriari possumus, Ec-
 clesiam nostram inter Occidentales primam fuisse, quæ
 sacrum cultum huic Apostolo non modò instituerit, sed
 ad remotas etiam Provincias exemplo transmissit. Ne-
 que hoc ablutere a veritate censemus; cùm enim sep-
 tingenti antiquitatis anni, Codici Gallico a Papebrochio
 adscripti reperi debeant a Seculo XI., Missale proximè
 enunciatum, nostroque adhuc Ævo superstes, longè illo
 antiquius esse ex allatis superiùs Notis, ejusdem vetusta-
 tem comprobantibus, manifestum fieri arbitramur.

Testis quoque antiquissimi cultûs Sancto Barnabæ
 exhibiti ab Ecclesia Mediolanensi in solemnibus Sacris,
 est Beroldus Cæremoniarum Ecclesiæ Ambrósianæ accu-
 ratus Scriptor circiter annum MCXXX., cujus lucu-
 brationes edidit Muratorius post Dissertationem LVII.
 Antiquitatum Italiæ Medii Ævi. Is in paragrapho in-
 scripto: *Incipit Ordo qualiter denarii omnium Festivitatum*
dividuntur, Fessos dies recenset, in quibus Archiepi-
 scopus denarios erogare tenebatur, ordine sequenti:
 „ In primis Nativitas Innocentium, Circumcisio Do-
 „ mini,

„ mini , Purificatio Sanctæ Mariæ , Ascensio Domini ,
 „ Sancti Barnabæ Apostoli &c.

In calce ejusdem Dissertationis sæpius laudatus Muratorius Codicem Ambrosianæ Bibliothecæ refert , saltem ante annos DC. , nempe Seculo circiter XII. scriptum , videlicet : „ *Manualis de singulis Dominicis , &*
 „ *Festivitatibus in circuitu anni* . Inter cetera ad diem
 „ Sancti Barnabæ tres (duæ ibidem solùm leguntur)
 „ tantùm Orationes assignantur „ sed postmodum subdit : „ nihil aliud peculiare ibi occurrere ; quod indicio esse potest , eo tempore nondum invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis , per
 „ iptum (Apostolum) , ut a multis Seculis traditur ,
 „ facta „ . Equidem animadversio ista , a tam erudito claroque Viro scripta & vulgata , nondum nempe invaluisse opinionem de fundatione Ecclesiæ Mediolanensis per Sanctum Barnabam facta , non parum nos percellit ; ad recentiores namque ætates Traditionem nostram amandare videtur . Sed quis jure possit exigere , ut in Sacris Ecclesiæ precibus aperta tunc fieri deberet mentio de adventu Sancti Barnabæ Mediolanum ; cum etiam in præsentiarum nullum de hac re verbum ferant quatuor Orationes ; quæ in Missa atque Horis Canonicis recitantur ? Imo in Præfationibus ipsis , in quibus potestremis hisce Seculis Acta Sanctorum , de quibus Festum
 agi-

agitur, referuntur, nihil antiquitus omnino exprimebatur. Hujus rei testem habeo MS. Missale Ambrosianum, a septingentis & amplius annis in pergamena exaratum, in quo, cum omnibus Sanctis per annum decurrentibus suæ Præfationes addantur, nihil umquam de eorum gloriosissimè gestis describitur, sed tantum de iis, quæ ad genericam vel Martyrii vel Fidei confessionis laudem pertinent, mentio habetur. Validius confirmatur hic rursus Præfationibus Missarum Sancti Ambrosii & Sancti Augustini; quæ in memorato Liturgico Codice exaratæ leguntur: In illis enim omnino silentur, quæ acta ab ipsis fuere in hac Civitate; & per universum terrarum orbem erant adeo celebria. Profero Præfationem Missæ de Sancto Ambrosio, prout ibidem jacet: „ Per Christum Dominum nostrum. In cu-

„ jus salutifera opportunitatis resurrectione magnis exul-

„ tationibus atque gaudiorum lætitia totius mundi or-

„ bis exultat. Quo etiam sacratissimo sinceritatis die,

„ almissus Antistes Ambrosius ætherium migravit ad

„ regnum. Quem infantum caterva sacri baptismatis

„ perfusione dicata tribunali throno decibilibiter conse-

„ dentem suis digito parentibus insignabat. Et quia

„ jam ætate vergentes oblecta piaculis lumina gestabant

„ natorum munda corda ferentium creduli demonstra-

„ tione pariter & animo exultabant. O quam digna

„ Pa-

„ pastoralis actio declaratur in populis , quæ gloriosius
 „ in vita fulgidis prædicationum usibus rutilabat . Et
 „ ideo cum Angelis .

Hoc posito antiquissimo testimonio , quis nobis jure
 objicere valeat silentium de adventu Sancti Barnabæ
 Liturgicorum Codicum , veluti argumentum , quo spes
 omnis interciderat propugnandæ intrepido vultu Tradi-
 tionis Mediolanensium ? Interim admiramur , tam accu-
 ratum celebremque Scriptorem minime advertisse ad ea
 quæ jam professus fuerat in Præfatione ad Opusculum
de Situ Civitatis Mediolani , Traditionem nempe nostram
 evulgari cœpisse ante Seculum IX. vel saltem X. , quo
 scribebat prædicti libelli Auctor Anonymus . Ut verò
 ad controversiam nostram redeamus , plurimum ad enervan-
 vandam opinionem recentis Barnabæ cultus , instituti ab
 Ecclesia Ambrosiana , confert etiam hic Codex a Lu-
 dovico Muratorio memoratus , cùm illum a sexcentis
 ante annis , non inceptum apud nos (quemadmodum
 superius comprobavimus) sed perseverantem ostendat .

Alterum Liturgicum Mediolanensis Ecclesiæ librum
 custodit Ambrosiana Bibliotheca , manu in pergamenâ
 exaratum Seculo XI. , & quidem antequam hæresis
 suam Berengarius evulgaret circa annum ML. ; id enim
 colligimus ex Canone Missæ , a quo prorsus abest for-
 mula illa , qua ad Confractorium nunc utimur : *Corpus*

zum frangitur *Christe* ; quæque inducta in Canonem fuit , postquam Nicolaus II. Pontifex Maximus ad omnes Italiæ , Galliæ , & Germaniæ Ecclesias transmisit exemplar *Juris jurandi* , manu propria subscripti a Berengario in Concilio Romano , quo inter cetera profitebatur , Corpus Christi in veritate manibus Sacerdotum trahari , frangi , & Fidelium dentibus atteri , ut testatur Sanctus Lanfrancus eidem Synodo præsens. Aliud etiam indicium , quo antiquitas memorati nostri Codicis comprobatur , est Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum , quæ instituta est sub initium Seculi XII. in Ambrosiana Ecclesia , atque affixa Feriæ II. post Dedicationem Ecclesiæ Majoris , nempe post Dominicam III. Octobris , cum Mediolanensem Insulam gereret Jordanus Archiepiscopus , anno MCXX. e vivis ereptus . Quanta solemnitate ista celebraretur , narrat coævus Beroldus , cujus verba refert Puricellus in Dissertatione Nazariana Cap. XCVI. ; cujusque opus typis evulgavit Muratorius post prædictam Dissertationem LVII. Antiquitatum Medii Ævi : „ siquidem præcedente die omnia tintinnabula Ecclesiarum pulsabantur , & Matutinum Defunctorum publicè cantabatur . Simili etiam modo , facto mane , Missa ubique Defunctorum tantum , voce excelsa celebrabatur . His verò finitis , & sonito signo , universus Clerus Urbis conveniebat in „ Ec-

„ Ecclesiam Æthiavam cum Præsule suo, ut valeret cum
 „ Processione in Ecclesiam Hyemalem „. De hoc ta-
 men solemnî Instituto Liturgicus iste Codex omnino
 silet, cum Calendaria subsequentium temporum ad diem
 prædictum illud enuncient. Itaque in hoc antiquo Am-
 brosiani Ritûs volumine legitur Missa in Sancti Apo-
 stoli Barnabæ honorem condita, cum quatuor Oratio-
 nibus & Præfatione; Epistola verò, & Evangelium
 idem sunt cum iis, quibus utitur etiam in hodiernum
 diem Mediolanensis Ecclesia.

Plura alia hîc attexere prætermittimus (ne proluxa
 enumeratione tædium creetur Lectoribus) testimonia
 veterum Codicum Seculi XII. XIII., aliorumque subse-
 quentium usque ad nostram ætatem, in quibus non-
 tam Barnabæ nomen descriptum in Calendariis, sed
 etiam statutus precursus ordo ad Horas Canonicas perfol-
 vendas, & Sacra facienda, in Anniversario ejusdem Na-
 tali die, adnotatus occurrit. Aliquos eorum nobis ob-
 tulit Bibliotheca Ambrosiana; nonnullos alios inspexi-
 mus asservatos in Sacralis Ecclesiarum hujus Urbis, ac
 præsertim in prædite antiquorum voluminum Biblio-
 theca Metropolitanæ Basilicæ. Unum memorare sat erit,
 Calendarium nempe Sionianum, publici juris jam fa-
 ctum in secunda Parte Tomi II. Rerum Italicarum a
 Clariss. Muratorio, qui eidem antiquitatem septem cen-

tum annorum tribuit, adeoque Seculo saltem XII. est adscribendum. In eo Sancti Barnabæ Natalis dies annunciatior ad III. Idus Junii h's verbis: *Sancti Barnabæ Apostoli in domo Archiepiscopi*. Eadem verba in domo Archiepiscopi refert alterum Calendarium, præfixum Missali pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, circa Seculum XIV. conscriptio. Ut verò compertum sit; cur formula prædicta apposta sit in relatis Calendariis, aliisque in Bibliotheca Ambrosiana extantibus post nomen Sancti Barnabæ, lubet hic referre; quod Gothofredus de Bussero Seculi XIII. Scriptor adnotavit in prægrandi volumine MS. de Vitis Sanctorum, in memorata Bibliotheca Metropolitani Capituli custodito, ubi agit de Sancto Barnaba; Ejus autem verba hæc sunt: „ Sanctus „ Barnabas habet quinque Ecclesias, & Altaria quatuor, „ scilicet: Ecclesia Sancti Barnabæ inferior & superior „ in domo Domini Archiepiscopi unâ cum Sancto Ana- „ talone: item ad Canonicam in Brolio apud Hospita- „ lem Guisfredi: item in Monasterio de Gratafolio: „ item in Loco Valentrasca de Canobio: item in Loco „ Cremellina de Garlate. Item Altare ad Sanctum Jo- „ annem in Conca: item & Altare ad Sanctum Geor- „ gium in Palatio: item & Altare ad Sanctum Nabo- „ rem, ubi est Caput ejusdem Apostoli: item & Alta- „ re in Ecclesia Sancti Sepulcri de Berenio „: Hinc verò

verò discimus, celebriorem hujus Sancti Apostoli Festivitatem, quæ Mediolani tunc vigeret, peractam esse in Ecclesiis Archiepiscopalis Palatii. Diximus *celebriorem*, nam in Calendario pergameno Bibliothecæ Ambrosianæ, scripto anno MCCCLXXXI. ad diem XI. Junii ista adnotantur: *Sancti Barnabæ Apostoli: Ad Sanctum Naborem est Festum*. Neque omittendum est, Gothofredum de Bussero duxisse ortum suum Mediolani anno MCCXX., ut ipse testatur in Memoria Sanctæ Pelagiæ ad numerum CCCXXXIV. sui Operis; quam ob rem cum tot Ecclesias atque Altaria in Mediolanensi Urbe ac ditione enumeret, quæ certè ante illius ætatem condita fuisse dubitare non possumus, manifesti erroris coarguuntur, qui ob recenter inductum in hanc Metropolim Sancti Barnabæ cultum, Traditionem nostram enervare contendunt.

Neque cultus iste Sancto Barnabæ præstitus ab Ecclesia Mediolanensi ea celebritate, quam nuper retulimus, umquam defecit; quinimo incrementum accepisse intelligimus ex pergameno Missali, quod minio auroque eleganter depictum olim Lateranensibus Clericis Regularibus, Sancti Barnabæ Templum suum extramuros Mediolani incolentibus inserviebat, emptumque fuerat ab illius Cœnobii Præposito anno MCCCCLXXI. pretio non modico, ut ipsemet in prima pagina adnotatum

tatum reliquit ; & nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur : In hujus namque Calendario adnexo dies Natalis Sancti Barnabæ , non secus ac ceteri Festi dies de præcepto , rubro caractere ab aliis distinguitur . Eodem colore descriptum reperitur in altero Calendario Ambrosiani Missalis , prælo impressi in pergamena anno MDXXII. , quod pariter in memorata Bibliotheca custoditur . Item in Breviario Ambrosiano , edito Venetiis anno MDXXXIX. ; nec non in altero Mediolani impresso , anno MDLVII. : quæ omnia tenet Ambrosiana Bibliotheca . Quinimo in Manuali juxta Ritus Ambrosianæ Ecclesiæ , inter ceteros Natalis etiam Sancti Barnabæ Apostoli dies hoc signum ☩ præfert , subjunctæ hujusmodi adnotatione *Mediolani tantum* . Quapropter credere par est , hisce exemplis permotum Sanctum Carolum Borromeum voluisse , ut quod in Urbe Mediolanensi jam invaluerat , in omnes quoque Ecclesias suæ Provinciæ propagaretur , ita ut Festum Sancti Barnabæ de præcepto recolerent . Proinde in Concilio Provinciali VI. Titulo *De diebus Festis* Decretum edidit : „ Dei „ munere beneficioque cum Ecclesia Mediolanensis præ- „ dicatione Sanctissimi Apostoli Barnabæ primum Fidei „ mysteriis imbuta , tum aliæ pleræque hujus Provin- „ ciæ Civitates , Evangelii lumine illustratæ , causam „ omnem Festi illius diei præcipuè colendi habent . „ Quam-

„ Quamobrem dies ejus Natalis , qui est III. Idus Ju-
 „ nii , ut de more aliorum dierum Festorum , qui a
 „ Clero Populoque ex præcepto coluntur , piè ac reli-
 „ giosè sanctificetur , Episcopus curet , ubi in sua Dio-
 „ cesi non colatur sanctificeturve „ . Porro etiam Fran-
 „ ciscus Picolpassus Mediolanensis Archiepiscopus , pietate
 & doctrina spectatissimus , in Constitutione superius in-
 dicata circa Reformationem Officii gloriosissimi Pontificis ,
 & Patroni nostri Ambrosii , supra centum ante annos
 inter cetera Decreta hoc condidit , ut in vigiliis dierum
 solemniurn Vespertina Officia decantarentur in Basilica
 Cathedrali , & in aliis etiam Ecclesiis ; recensens verò
 Sanctorum præcipua Festa , in quibus agendæ erant vi-
 gilix , includit Natalem diem *Sancti Barnabæ primi Ar-
 chiepiscopi Mediolani* .

Hinc autem facilè quivis intelliget , quàm parum
 de rebus nostris edoctus esset (aliàs ob eruditionis am-
 plitudinem commendatissimus Scriptor) Jo. Mabillon ,
 qui in altera sui Musæi parte pag. CIX. hæc habet ;
 „ In Missali anni MDLX. , & deinceps extat Missa
 „ propria de Sancto Barnaba Apostolo , de quo in Præ-
 „ fatione legitur : *Hic Ecclesiæ Mediolanensis primus Ponti-*
 „ *fex tam miraculis insignivit &c.* , sed tamen in Canone
 „ Missæ nulla ejus mentio „ ; quibus verbis innuere vi-
 detur , serò admodum inductum fuisse in Liturgicos Am-
 bro-

brofianos libros cultum Sancti Barnabæ; præsertim cùm statim subdat: „ In Catalogo (quem integrum refert) „ Mediolanensium Antistitum perantiquo, manu recentiori Barnabæ nomen primo loco positum est „. Si quidem non modò in vetustissimis Codicibus ad res Liturgicas peragendas manu conscripitis, quos huc usque prodiximus, sed etiam in Missali Zarotti, primùm in lucem typis emisso anno MCDLXXV. aliisque subsequentium ætatum, propria de Sancto Barnaba Missa oculis omnium percurrenda exhibetur, ad diem XI Junii. Nec Missalia tantùm, sed Breviaria quoque Seculo XV. prælo excusa, proprias de Sancto Barnaba Canonicas Horas præferunt. Unum servat Bibliotheca Ambrosiana in pergamena, impressum anno MCDLXXXVII., in quo tres Lectiones, Orationes quatuor, & Hymnus in hujus Sancti Apostoli laudem confectus, die Natali ejusdem, ad divinum Officium persolvendum, Mediolanensi Clero præscribuntur. Quod verò ad Canonem attinet, minimè inficiamur, non nisi in Missali anno MDXCIV., edito a Gaspare Vicecomite, Mediolanensi Archiepiscopo reperiri Barnabæ nomen: Id tamen in recentissimi cultûs argumentum trahi non potest, cùm Ecclesiæ Romanæ, & aliarum antiquus fuerit ritus, eos tantùm Apostolos in Canone invocare, quos propria voce Dominus Jesus ad excelsum illud mu-

nus gerendum assumpsit designavitque. Quamobrem nullus datus est locus Sancto etiam Matthiæ in precibus ante Consecrationem, in quibus, post Sanctos Petrum & Paulum Ecclesiæ Principes, alii singillatim Apostoli enumerantur. Romana postmodum Ecclesia adjecit Litiis post Consecrationem recitandis Sanctum Matthiam & Barnabam: Ambrosiana tamen, quæ non nisi labente Seculo XVI. Sanctum Barnabam (ut diximus) Canonis inseruit, nomen Sancti Apostoli Matthiæ ibidem adhuc omittit. Ceterum Litiarum præscriptæ ad Triduanas agendas supplicationes post Ascensionem Domini, inter alios Sanctos, quorum patrocinium imploratur, Sanctum Barnabam recensent in vetustissimis MSS. omnibus Codicibus, non secus ac in earumdem Rogationum libris, seorsim prælo in lucem eductis, centum & amplius annis ante Archiepiscopum nostrum Gasparem Vicecomitem, qui primus Sanctum hunc Apostolum in Ambrosianam Liturgiam invexit.

Jam verò ut vela tandem contrahamus, cum omnium Martyrologiorum silentium ante Bedam, vel *parvum Romanum* clarè indicet, Seculo tantum VIII. incœpisse cultum Sancti Barnabæ in iis etiam Ecclesiis Asiæ, quæ certo certius noverant, se ab hoc Apostolo fuisse institutas; cum Gallicanæ Ecclesiæ visæ fuerint sequi exemplum Mediolanensis in colendo celebrius San-

cti Barnabæ Natali, idque etiam ante Ecclesiam Romanam, ut Papebrochius superius relatus verisimiliter tradit; cum nostræ Urbis ac Diœcesis Liturgici Codices, qui ceterorum miserrimam cladem (ob temporis edacitatem, aut Custodum incuriam) evaserunt, a remotissimis Seculis diem Sancto Barnabæ dicatum, Missæ propriæ Sacro, Divinisque Officiis solemniter apud nos celebratum fuisse testentur: profectò ignoramus, quid validi argumenti ad nostram convellendam Traditionem, capi valeat ex huiusmodi cultûs tarditate, quæ per octo Secula universo Orienti atque Occidenti communis fuit; cuiusque labem (si quæ possit excogitari) vel prima, vel saltem inter primas ab Artibus suis depulit Mediolanensis Ecclesia. Quin etiam ad eam roborandam, novum hinc præsidium suppetere Mediolano putamus. Pater Honoratus a Sancta Maria in Dissertatione II. Tom. II. Art. IV. *de Criticæ regulis* hæc scribit: „Fontes Traditionum Ecclesiasticarum appello Auctores Ecclesiasticos, qui nobis illas tradiderunt, Martyrologia, Breviaria, aliosque Libros, Ecclesiæ usui delatos.” Sanè hisce Fontibus Mediolanensem Ecclesiam minimè carere jam vidimus, cum ejusdem Seculi IX. (cui affigit laudatus Muratorius memoratum sæpius Anonymi Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*) Liturgicus quoque Codex a nobis productus fuerit, Missam
San-

Sancti Barnabæ cum duabus propriis Orationibus refertus. Itaque cœvi sunt Libri Historici & Sacri, Traditionem hanc nostram, & cultum illius Apostoli in Ambrosiana Ecclesia enunciantes. Num verò superiore ad IX. Seculum tempore nomen Sancti Barnabæ in Missalibus, aut Breviariis insertum jam foret, absumptis senio aut ætatum injuria Libris huic Ecclesiæ infervientibus, nec nos divinare, nec Adversarii possunt manifesto argumento refellere. Id certò constat, testimonio Sacrorum Codicum, quos obvios facere cuilibet possumus, honorem in Templis a summa vetustate Conditori suo præstitum, & conservatum in Ecclesia Mediolanensi, imo etiam solemniori celebritate auctum, in hodiernum usque diem perseverasse. Quam ob rem Traditio Mediolanensis ex hac parte in tuto prorsus est posita.

Coronidis loco attexere lubet, quæ Metropolis nostræ Magistratus statuere, ut Sancti Apostoli Barnabæ venerationem cultumque a Majoribus acceptum publicè testarentur. Ultra enim supra memoratas a Gothofredo de Bussero Sæculi XIII. Scriptore Ecclesias & Altaria (ante illius certè ætatem Patrono & Institutori suo, a Mediolanensibus dicata) altera postmodum Sæculo XIV. ædificari cœpit Ecclesia in Mediolanensis Urbis confinis, Sancto Barnabæ sacra; eaque custodiæ Canonico-

rum Lateranensium tradita est (neque enim Benedicti-
nos Monachos ibidem inhabitasse, ut aliqui opinantur,
ullum in præclarissimi illius Ordinis Hilariis vestigium
occurrit). Persisterè in adnexo Cœnobio Regulares Ca-
nonici usque ad annum MD., quo tempore in Com-
mendam abiit, donec liberali Alexandri Taëgii, Præ-
positi Commendatarii, cessione oblata est anno MD-
XXXVIII. nascenti Clericorum Regularium Sancti Pauli
Decollati Congregationi, qui ab eadem Ecclesia nomen
Barnabitarum accepere.

Nec desiderari venerationis suæ erga hunc Sanctum
Apostolum publicum testimonium passi sunt Mediolanen-
ses Principes, ac Generale Decurionum Civitatis nostræ
Concilium. Siquidem in veteribus Statutis legitur cele-
bratus hujus Sancti dies festus more peculiarium Civi-
tatis Festivitatum, nempe cum ejusdem Oblatione. Ex-
tat in Ambrosiana Bibliotheca Codex MS., in quo con-
tinentur *Statuta Communis Mediolani*, promulgata a Jo-
anne Galeatio Vicecomite, primo Mediolani Duce, ,
anno MCCCXCVI., & nuperrimè illustrata in peculiari
eruditissima lucubratione de *Ortu & Progressu Juris Me-
diolanensis*, typis edita a J. C. C. ac Reg. Fisci Patrono
(nunc in Amplissimum Senatorium Cœtum cooptato)
Comite Gabriele Verro, non minus sanguinis quàm in-
genii claritate spectatissimo, mihiq; nexu singularis
ami-

amicitiæ conjuncto. In prædicto autem manu exarato Volumine, ubi de diebus festivis celebrandis agitur, adnotatum est: *Die XI. de mense Junii, Sancti Barnabæ Apostoli*. Cum verd Oblationes, quæ per Commune Mediolani fieri debebant, Statuta designent, inter alias ea recensetur, quæ in Patroni nostri honorem præstabatur, his verbis: *Fratribus Minoribus* (ideit in Basilica Sanctorum Naboris & Felicis, nunc Sancti Francisci) *pro Festo Sancti Barnabæ die XI. Junii libræ quinquaginta tertiorum*. Religiosa hæc institutio, cujus originem ignoramus, usque in hodiernum diem perdurat: nisi quodd Præfectus Urbis & Aediles non amplius procedunt ad illud Templum; sed ad Sancti Barnabæ Fontem prope Eustorgianam Basilicam, subsequenter Artium Universitatibus cum earum Vexillis, solemni ritu se conferunt: Ex quo enim Cardinalis Federicus Borromeus hanc curam Primoribus Civitatis injecit, ut locum illum ornamentis augerent, ædificata est publicis expensis ibidem Ecclesia, & quotidianum Sacrum institutum.

Sed jam opus est anchoram in portu figere, & (navigantium more, qui in litore confidentes emensum feliciter mare scopulis & syrtibus frequens sibi invicem gratulantur) faustum quoque nobis diem illum auspiciari, quo damnata ad quisquiliarum tenebras Apostolicæ Originis Tradiitio, reliquarum quæ jam receptæ sunt

confortio restituatur. Nec inani spe ducimur : Cùm enim palam fecerimus, *antiquissimæ* Titulum jure ipsi deberi ; nullo umquam tempore obsolevisse apud nos Sancti Barnabæ cultum ; Inextricabiles prima fronte difficultatum nodos facili manu posse dissolvi ; nihilque ex Historiis tum Sacris tum profanis erutum hæcenus fuisse, quod eam proterere valeat aut enervare : quæ fieri potest, hanc solam Mediolanensium, tot præsidis testimoniis documentisque roboratam, infelicitis adeo conditionis putari, ut caput attollere in Literatorum choro nequeat absque verecundia ? Præsertim cùm nihil inverisimilius videatur, Apostolum Barnabam, sui juris relictum a Paulo, cum quo diurnam Missionis Evangelicæ societatem habuerat, tamdiu voluisse morari apud Cyprum, parvi ambitus Insulam, quæ non primò Christi vexillo adscribenda erat, sed tantùm confirmanda in sanctis hujus militiæ præceptis ; quin eum alliceret amplissimus Italiæ, penè sub oculis jacentis campus, ut eum sæcundo Divinæ Fidei semine impleret, divitemque messiem Magistro suo consecrandam pararet. Sanè Genuensis Civitas, maribus hisce finitima summæ gloriæ loco habet, se a Sancto hoc Apostolo aquis baptismalibus fuisse respersam.

Verùm, ne a superius promissis recedamus, sincere iterum profitemur, Traditionem nostram, tamquam
in

indeficientis veritatis oraculum , minimè a nobis venditari : Quamobrem iisdem doctissimi Episcopi Novariensis Caroli a Basilica-Petri verbis Dissertationem istam absolvimus , quibus eandem inchoavimus , nempe :
„ Sanctum Barnabam Apostolum in Urbe Mediolani
„ Jesu Christi Evangelium primùm prædicasse , Eccle-
„ siæque Mediolanensis fundamenta jecisse , neque ex
„ tam certis argumentis affirmare possum , ut certiora
„ non cupiam ; neque rursus (ut mihi quidem videtur)
„ ex tam incertis , ut ea quis , licèt gravis Historiæ
„ certæque cupidus , sit aspernaturus .

F I N I S .

SERIES CAPITUM.

C A P U T I.

Traditio Mediolanensium proponitur, & propugnatur. pag. VII

C A P U T II.

De antiquitate hujus Traditionis. XII

C A P U T III.

Exploditur opinio, quæ initium Traditionis Mediolanensium antiquo Schismati Angilberti affigit. XVIII

C A P U T IV.

An Traditioni Mediolanensium quidquam officiat silentium Sancti Ambrosii. XXIX

C A P U T V.

An Traditionem Ecclesiæ Mediolanensis de Sancto Barnaba infringat Epistola Decretalis Innocentii I. Summi Pontificis. xli

C A P U T VI.

An omissio nominis S. Barnabæ in Catalogo antiquo Episcoporum Mediolanensium, nostram Traditionem evertat. xlii

C A P U T VII.

Quid evincat contra Mediolanensem Traditionem Sermo Sancti Petri Damiani Episcopi, & Cardinalis. llii

C A P U T VIII.

An sermo inductus in Urbem Mediolanensem Sancti Barnabæ cultus, commentitium arguat ejusdem Adventum. lxiii

SYL

SYLLABUS

Rerum Memorabilium.

A

- A**CTA SS. Nazarii & Celsi
quo tempore conscripta fue-
runt . pag. lxx. & seq.
- S. AMBROSII** ætate , adventûs S.
Barnabæ Mediolanum memo-
ria considerat . xxxix.
- Quemadmodum etiam SS. Prota-
sii & Gervasii martyrium igno-
rabatur . ibid.
- Sicut et tempus , quo Sancti Na-
zarius & Celsus martyrio fue-
rant coronati . xxxix.
- S. AMBROSII** silentium non officit
Traditioni Mediolanensium de
institutione Ecclesiæ , a S. Bar-
nabæ peracta . xxxix. & seqq.
xxxix. & seq.
- S. AMBROSII** sermo de Sanctis Na-
zario & Celso , an verè eide-
m Antistiti adscribatur . lxxix.
& seq.
- S. AMBROSII** Epistola AD FRA-
TRES ITALIÆ , an sit genui-
nus ejusdem Præfatis sermo . lxx.
- S. AMBROSII** ad Marcellinum
Sororem scripsit , cum SS. Pro-
tasii & Gervasii Corpora invē-
nit . lxx.
- Synodum Mediolani habet , in-
qua Jovinianum damnat . lxxix.
- Sarmationem , & Barbatianum
Mediolano ejicit , & scriptis
persequitur . lxxv.

Tam. I

- Falsò dicitur Monogamiam Sa-
cerdotibus suis permisisse . lxx.
& seq.
- ANGILBERTUS** Mediolani Ar-
chiepiscopus Concilium Ticini
celebrat anno DCCCL. xx.
In eo Canones condit ad morum
disciplinam spectantes . ibid.
- Anno DCCCLV. aliud Concilium
Ticini convocat . ibid.
- ANSELMUS** Lucensis Episcopus
Mediolanum mittitur Legatus a
Nicolao H. Summo Pontifice .
lxx.
- Ad Cathedram Apostolicam eve-
ctus , nomen Alexandri II. as-
sumit . ibid.
- ANSPERTUS** Mediolani Antistes
Synodum Papie quo anno , &
qua de causa celebraverit . xxi.
In ea subditum se Romanæ Sedi
prostitetur . ibid. & seq.
- Obedientiam postmodum erga
Summum Hierarcham abjicit .
xxix.
- Ab Episcopali dignitate deponi-
tur . ibid.
- Iterum Sedi suæ restituitur . xxix.
- APPULSUS** Sanctæ Mariæ Magda-
lenæ in Gallias sola Traditione
propugnatur . xi. & seq.
- ARBORUM** libri a Sancto Carolo
conscripti ubinam asserventur .
xxix.
- ARNULPHI** Mediolanensium re-
n

tura

rum Scriptoris verba referuntur . lviij.

Ejuidem exprobratio facta Mediolanensibus , quomodo intelligi debeat . lxxvii. & seq.

B

Bacchinijs enatam esse VIII. saltem Seculo non negat Traditionem Mediolanensium de Sancti Barnabæ adventu . xliij.

S. BARNABAS Apostolus Mediolanensem Metropolim ad Fidem Catholicam primus convertit . vii.

Ideo Mediolanensium Apostolus dicitur . viiij.

In Insula Cypro ortus , Salaminæ Martyrium subiit, ibidem etiam sepulcro datus . xxxv.

Anthemio Salaminæ Episcopo in somnis revelat locum sui Sepulcri . xxxvi.

Salaminæ Ecclesiam , *Apostolicam* dicendam esse admonet . ibid.

S. BARNABAS serò coli cœpit in Ecclesijs tum Orientali , tum Occidentali . lxxij. & seqq.

Quis primus ejusdem nomen Sacris Codicibus inseruerit . lxxiv.

S. BARNABÆ Caput a Mediolanensibus per Legatos impetratur ; & quo Seculo . xlii.

S. BARNABÆ Cineres a Mediolanensibus obtinentur . xlii.

Ejuidem Corpus integrum , quo anno inventum fuerit Salaminæ in Cypro . ibid.

S. BARNABÆ Caput & Cineres

quando fuerint Mediolani solemniter per Urbem translati . xvii.

S. BARNABÆ Festum qua celebritate Mediolani vigeret Seculo XIII. , & subsequen- tibus . lxxxij. & seqq.

Ejuidem nomen quando in Missæ Ambrosianæ Canone positum fuerit . lxxxviij.

Quare illud olim omitteretur . ibid. & seq.

In Litanijs ad Triduanas Rogationes præscriptis , antiquitus relatum inter alia Sanctorum nomina reperitur . lxxxix.

BARONIUS (Cæsar) Mediolanensem Ecclesiam a Sancto Barnaba fundatam tradit . vii.

a **BASILICA - PETRI** (Carolus) quid sentiat de adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli . ix.

BERENGARIUS quo Seculo hæresim suam vulgaverit . lxxxj.

BEROLDUS quo anno lucubrationes suas scripserit . lxxvii.

Sancti Barnabæ diem , inter Festos Mediolani actos dies recenset . ibid.

de **BUSFERO** (Gothofredus) Vitas Sanctorum Mediolani descripsit ex antiquis Historijs . xv.

Ecclesias & Altaria enumerat , Sancto Barnabæ dicata . lxxxiv.

Quo anno & loco ortum suum duxerit . lxxxv. & xci.

C

CALENDARIUM Sironianum ,
Seculo XII. scriptum, qua for-
mula exprimat Festum Sancti
Barnabæ . lxxxiii. & seq.

S. CAROLUS Borromeus Caput &
Cineres S. Barnabæ solemniter
transiit . xvii.

Diem Sancto Barnabæ sacrum de
præcepto coli in Provinciæ Ec-
clesiis iussit . lxxxvi. & seq.

CATALOGUS Mediolanensium
Episcoporum a Mabillonio vul-
gatus, quo Seculo fuerit con-
scriptus . xlvii.

Cur in eo non legatur eadem an-
tiqua manu exaratum nomen
Sancti Barnabæ Apostoli . xlvii.
xlix. & seqq.

CATALOGUS vetustior Antistitum
Mediolani, a Muratorio editus,
plurimum confert firmandæ Me-
diolanensium Traditioni de
adventu S. Barnabæ . xlviii.
& l.

CLIVATI Cœnobium in Mediola-
nensi Diœcesi a quo conditum
fuerit lxxvi

COMMEMORATIO omnium Fide-
lium defunctorum quo tempo-
re fieri cœperit in Ambrosiana
Ecclesia . lxxxix.

Cui diei primitus affixa fuerit .
ibid.

Qua solemnitate in nostra Eccle-
sia perageretur . ibid.

CONCILIIUM Romæ convocatur a
Siricio PP. contra Jovinianum;
& quo anno . lxi. & seq.

CONFRACTORIUM Canonici ad-
ditum in Missa Ambrosiana .
Vid. Formula .

CORII (Bernardini) Historia, qua-
re fuerit proscripta . lxxvi.

CUPERUS (Gulielmus) quid sen-
tiat de Epistola Decretali Inno-
centii PP. I. ad Decentium .
xlv.

D

S. DIONYSIUS Areopagita quo
Seculo vocari cœperit pri-
mus Galliarum Apostolus . xl.
DOROTHÆUS Tyrius Episcopus
& Martyr . Vid. *Synopsis* .

E

ECCLESIA Sancto Barnabæ sa-
cra, quo Seculo extra Urbem
nostram ædificari cœperit . xxi.
An eadem Benedictinis Monachis,
vel Canonicis Lateranensibus
fuerit tradita . xcii.

Quo anno in Commendam trans-
ierit . ibid.

Quando Clericis Regularibus San-
cti Pauli, vulgò *Barnabitis* ces-
serit . ibid.

ECCLESIA S. Barnabæ *ad Fontem*
Mediolani, ubi sita sit . xciii.

Qua ætate fuerit exornata sumpti-
bus Urbis Mediolanensis . ibid.

ECCLESIA Salaminæ, *Apostolica*
declatur, & quomodo . xxxvi.

ECCLESIA Mediolanensis an *Quar-
tuor Temporum* jejunia antiq-
uitus observaret . li.

Exemplo aliis fuit, ut sacrum
Sancto Barnabæ cultum præsta-
rent . lxxviii.

n 2 Quo

Quo tempore ejusdem S. Apostoli
nomen Canonii Missæ interue-
rit lxxxix.

ECCLESIAE quot essent Seculo XIII.
a Mediolanensibus Sancto Bar-
nabæ dicatæ . lxxxiv.

ENGELTRUDES Boëonis uxor ,
de adulterio accusata in Syno-
do Mediolanensi judicium subit .
xx. & seq.

S. ENNODIUS Ticinensis Episco-
pus SS. Martyres Nazarium &
Celsum metrico carmine lau-
davit . lix.

Quam fidem apud Eruditos habeat .
lx.

EPISTOLA ad Fratres Italiae San-
cto Ambrosio tributa , ad sup-
positas nunc rejicitur . lxi.

EPISTOLA Decretalis Innocentii
PP I. ad Decentium non offi-
cit Traditioni Mediolanensium
de adventu Sancti Barnabæ .
xli. & seq.

Quomodo a Bollandistis explicetur .
xlii. & seqq.

Sensa circa eandem Cuperi Gu-
thelmi referuntur . xlv.

S. EUGENII Martyris & primi To-
letanæ Urbis Apostoli Corpus
quo anno repertum sit . xxxvii.
Eundem fuisse illius Ecclesiæ in-
stitutorem ignorabatur usque
ad XII. Seculum . ibid.

An verè Toletanæ Civitatis Epi-
scopus fuerit . xxxviii.

Ejus memoria in illa Ecclesia so-
lemniter recolitur . ibid.

Quo anno augusta sacri ejusdem
Corporis Translatio peracta
fuerit . ibid.

F

FEDERICUS Cardinalis Borro-
meus Ecclesiam Sancti Barna-
bæ ad Fontem exornari curat .
xciii.

FORMULA Contrafactorii : Corpus
rurum frangitur Christe , quan-
do in Canonem Missæ Ambro-
sianæ fuerit inuenta . lxxx. &
seq.

FULLO Antiochenus , Salaminæ
Ecclesiam Constantinopolitanæ
subditam esse contendit . xxxvi.
Sed tamen incassum . ibid.

G

GALVANEUS Flamma veterum
Mediolani Historicorum Cata-
logum attexit . xiv. & seq.

GENUENSES Givès baptismum a
Sancto Barnaba se recepisse
gloriantur . xciv.

H

HERIBERTUS Mediolani Epi-
scopus , an usum petendi Ro-
mæ Pallii primus renovaverit .
xxv.

HILDUINUS Mediolanensis Urbis
Antistes Romæ delatum a Ra-
therio Pallium recipit in nostra
Metropoli . xxvi.

I

INNOCENTIUS PP. I. in De-
cretali sua ad Decentium Epi-
stola

stola quomodo interpretari valeat . xli. & seqq.

JOANNES VIII. Summus Hierarcha Anspertum Mediolanensem Archiepiscopum , ejusque Prædecessores commendat . xxii.

Synodum Romæ habet , in qua mox memoratum Anspertum Episcopali Sede deponit . xxiii.

Epistolam de hac re ad Clerum Mediolanensem mittit . ibid.

Eundem postmodum Anspertum pristinae suæ Ecclesiæ restituit . xxiv.

JORDANUS Mediolani Archiepiscopus , quo verius anno decesserit . lxxxii.

JOVINIANUS Nicolaitarum hæresim quo in loco , & quo tempore iterum excitaverit . lxi. & seq.

Falsò dicitur e Mediolanensi Cœnobio prodiiisse . lxxxi.

Hujus hæresi non fuit infecta Urbs Mediolanensis , tempore Siricii PP. ibid.

L

LANDULPHUS Senior , incontinentium Clericorum Mediolani patronus . lxi. & seq.

Traditionem Mediolanensem de adventu S. Barnabæ , suo tempore vigentem refert . lxxviii. & seq.

LAUNOYUS primus fuit , qui ap-
pulsus S. Mariæ Magdalenaë in Gallias , ad Commenta rece-
rit . xi.

Ob hoc a Bollandistis meritò reprehenditur . ibid.

M

MABILLONIUS (Joannes) Catalogum Mediolanensem Antiquitatum e MSto Codice Ambrosianæ Bibliothecæ descriptum Parisiis vulgat . xlv.

Ejusdem animadversio , ad ipsum Catalogum facta . ibid.

Refellitur . lxxxv. & seq.

S. MARIAE MAGDALENÆ ap-
pulsus in Gallias , qua ratione a Natali Alexandro propugnatur . x. & seq.

Quomodo a Bollandi Sæctatoribus sustineatur . xi.

MARTYROLOGIUM Romanum parvum , quo Seculo concipitum fuerit . lxxiv.

S. Barnabæ nomen recenset . ibid.

S. MATTHIÆ Apostoli nomen , quare antiquitus non recitaretur in Missa . lxxxviii. & seq.

Hoc etiam in præsentiarum omittitur in Missa Ambrosiana . lxxxix.

MEDIOLANENSIS Ecclesia qua de causa cultum dare Sancto Barnabæ distulerit . lxxiv. & seq.

Aliis tamen Ecclesiis exemplo verosimiliter fuit , ut eundem Apostolum colerent . lxxvii. & seq.

MEDIOLANENSES Salaminam in Cyprio Legatos suos mittunt , ut Sancti Barnabæ Caput obtineant . xvii.

Et qua de causa . ibid. & seq.

MISSA propria de S. Barnaba ante annum MDLX. in Liturgiis Ambrosianis Codicibus legebatur ;

tur; quidquid vulgaverit Ma-
billonius. lxxxvii. & seq.

MISSALE Ambrosiano-Monasticum
Seculo IX. conscriptum refer-
tur. lxxvi.

MONOGAMIA a Clericis Medio-
lanensibus propugnata, an a
S. Ambrosii facultate profluxe-
rit. lxx. & seq.

Quid de ea scripserit Landolphus
Senior. ibid.

MURATORIUS (Ludovicus An-
tonius) quid sentiat de Tradi-
tione Mediolanensium circa
S. Barnabæ adventum. xxi.
& seq.

Laudatur. xlviii. & lxxix.
Catalogum Archiepiscoporum Me-
diolani, e MSto Codice Biblio-
thecæ Metropolitani Capituli
Mediolanensis in lucem edit.
xlviii.

Ejusdem animadversiones ad ip-
sum vulgatæ referuntur. ibid.
& seqq.

In quadam sua opinione refelli-
tur. lxxix. & seqq.

N

NATALIS ALEXANDER San-
ctam Mariam Magdalenam
Matiliam appellasse contendit;
x. & seq.

SS. NAZARIÏ & CELSI Marty-
rium quo tempore peractum
esset, Sancti Ambrosii ævo Me-
diolani prorsus ignorabatur.
xxxii.

Eorum Acta quando scripta fue-
rint, & quam fidem mereau-
tur. lix. & seq.

S. NAZARIUS Martyr an a S. Li-
no baptizatus fuerit. lviii.

An a S. Petro Apostolorum Prin-
cipe Mediolanum missus. ibid.
& seq.

NICOLAÏTARUM hæresis quo
tempore in Italia revixerit.
lxii.

NICOLAUS I. Summus Pontifex
Thadonem Mediolani Archiepi-
scopum laudat. xx. & seq.

NICOLAUS PP. II. Sanctum Pe-
trum Damiani Legatum suum
mittit Mediolanum. liii. & seq.

Ad quas Ecclesias transmisit
exemplar jurisjurandi, a Be-
rengario præstiti in Synodo Ro-
mana. lxxx. & seq.

O

OBLATIO Civitatis Mediolani,
a Statutis præscripta die Festo
Sancti Barnabæ, in qua Eccle-
sia primitus fieret. xciii.

Ubi verò in præsentiarum fiat,
& qua de causa. ibid.

OFFICIUM proprium de S. Barna-
ba in Breviariis Seculi XV. im-
pressum legitur. lxxxviii.

**OPUSCULUM de Situ Civitatis
Mediolani**, inter Italice Scripto-
res vulgatum, quo Seculo fue-
rit conscriptum. xlii.

P

PAMELIUS (Jacobus) Sanctum
Barnabam, Mediolanensium
Apostolum vocat. vii. & seq.

PAPEBROCHII opinio de Schis-
mate Mediolanensis Ecclesie re-
fer-

feretur, & impugnatur. xxiv.
& seqq.

S. PETRUS DAMIANI, quo anno
apud Mediolanenses, & qua de
causa, Pontificia Legatione fun-
ctus fuerit. l. i. & seq.

Sermonem habet ad Clerum Me-
diolanensem. l. iv. & seq.

PICOLPASSUS (Franciscus) Ar-
chiepiscopus Mediolani Consti-
tutionem edit circa Officium
Ambrosianum. l. xxv. & seq.

Ejusdem ævo omnes Regularium
Ecclesiæ intra ambitum Medio-
lanensis Diocesis sitæ Ambro-
sianum Riturum profiteri debe-
bant. l. xxvi.

Vigiliam Sancti Barnabæ inter
Vigilias præcipuorum Festorum
enumerat. l. xxvii.

PRÆFATIO, in Missa Sancti Am-
brosii olim recitata, refertur.
l. xxx.

PRÆFATIONES Missarum nihil
de rebus gestis Sanctorum, quo-
rum memoria colebatur, anti-
quitus exprimebant. l. xxx. &
seq.

PRECES pro Imperatore, & Rege
Franciæ ab antiquo in Canone
Missæ effundebantur. l. xxvi.

PROFECTIO S. Jacobi in Hispa-
niis a quibus, & quomodo
propugnatur. x.

SS. PROTASII & GERVASII Mar-
tyrium, tempore S. Ambrosii
apud Mediolanenses penitus
ignorabatur. xxxi.

SS. PROTASII & GERVASII
an Sanctum Paulum Apostolum
habuerint præceptorem. l. xi.

An eorundem Vita & Martyrium

a Philippo descriptum, ad apo-
crypha amandandum sit. ibid.
Domicilium Mediolani habebant.
xxxiii.

Eorum Parentes in hac Urbe Mar-
tyrii coronâ decorati fuerunt.
xxxiii.

R

RATHERIUS Veronensis Epi-
scopus Archiepiscopale Pallium
Româ desert ad Hilduinum
Mediolani Antistitem. xxvi.

RAYMUNDUS Toleti Episcopus
quo anno, & loco Corpus San-
cti Eugenii Toletanæ Ecclesiæ
Apostoli repererit. xxxvii.

RITUS AMBROSIANUS in omni-
bus etiam Regularium Eccle-
siis, in Archiepiscopi Mediola-
nensis ditione positus, antiqui-
tus servabatur. l. xxvi.

Quondam cœperit in eisdem.
Ritus Romanus induci. ibid.

S

SALAMINÆ Ecclesia a Constau-
tinopolitana exempta esse, in
plena Episcoporum Synodo de-
claratur. xxxvi.

SARMATION, & Barbatianus
quo in loco Joviniani hæresim
disseminaverint. l. xiv.

A S. Ambrosio describuntur, &
Mediolano ejiciuntur. ibid.

SCHISMA ab Angilberto Mediola-
ni Archiepiscopo excitatum, a
quibus referatur. xix.

Quam falsò Mediolanensis Eccle-
sia

ſia ſchiſmate ſœdæta per duo
ſecula dicatur . *ibid.* & ſeqq.

SERMO de SS Nazario & Celſo ,
olim Sancto Ambroſio tributus ,
nunc ad ſuppoſitiſſimos rejicitur .
lviii. & ſeq.

SIRICIUS PP. Concilium Romæ
convocat , & qua de cauſa .
lxii.

Literas ad Eccleſiam Mediola-
nenſem mittit per Legatos .
lxiii.

STATUTA Communis Mediolani
Natalem Sancti Barnabæ diem
inter feſtos dies recensent . xcii.
Eo die Oblationem fieri a Civita-
te præſcribunt . xcii. & ſeq.

SYNOPSIS de Vita & morte Pro-
phetarum , Dorothæo attributa ,
quo anno fuerit contexta .
xxvii. & ſeq.

Ejuſdem Auctor , Græcus erat
origine . xxviii.

T

THADO Angilberto Mediola-
nenſi Archiepiſcopo ſuccedit .
xx.

Ejuſdem obedientia Sedî Apoſto-
licæ præſtitæ , falſi arguit de-
cantatum ſchiſma . *ibid.* & ſeq.

A Nicolao I. Summo Pontifice
commendatur . *ibid.*

TRADITIO de proſeſſione Sancti
Jacobi in Hiſpanias eſt imme-
morabilis . x.

TRADITIO immemorabilis quæ
habeat auctoritatem . *ibid.*

TRADITIO Mediolanenſium de
adventu Sancti Barnabæ eſt an-

tiquiſſima . ix. & xii.

Inventum recentium Scriptorum
perperam ab aliquibus reputa-
tur . xii. & ſeq.

An ante VIII. ſeculum repeti
poſſit ejusdem origo . xvi. &
ſeqq.

An ortum habuerit ab infectæ
radice ſchiſmatis , Angilberto
appiſci . xviii. & ſeqq.

TRADITIONES antiquæ humanæ ,
qua ratione probentur . lxi. &
ſeq.

TRADITIONES antiquas oppu-
gnare impium eſt . xi & ſeq.
Eadem defendere , Catholici of-
ficium eſt . xi.

TRADITIONUM fontes , quinam
ſint . xc.

TRIVULTIUS D. Carolus lauda-
tur . lxxv. & ſeq.

V

VERRUS (Gabriel) Comes lau-
datur . xcii.

Lucubrationem de ortu & pro-
greſſu Juris Mediolanenſis ty-
pis vulgavit . *ibid.*

VICECOMES (Gaſpar) Mediol.
Antistes nomen S Barnabæ Li-
turgicis libris primus inferit .
lxxxix.

WIDO Mediolani Archiepiſcopus
anno MLIX. lrv.

VITÆ primorum Mediolanenſium
Antistitum , cum eorumdem Ca-
talogo , quem Papebrochius edi-
dit in lucem , quo ſeculo ſcrip-
tus . xvi.

ANTISTITUM OMNIUM

SANCTÆ MEDIOLANENSIS ECCLESIAE

HISTORIA

CRITICO-CHRONOLOGICA:

Tom. I.

•

CVII
IN ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIVM

HISTORIAM

JOSEPH ANTONII SAXII

PRÆFATIO.

Episcopalis Ecclesiæ Mediolanensis Dignitas quàm altæ originis sit, quantoque insignium ornamentorum splendore, semper refulserit, nemini Ecclesiasticæ Historiæ pervolvendæ studio amoreque vel leviter succenso incompertum esse arbitramur. Acre quidem bellum motum est sub exitum Seculi XVI., vexillum attollentibus. Viris in Literaria Republica celeberrimi nominis famæque immortalis Mabillonio, Tillemontio, Bacchinio, aliisque, ut Cives nostros ab avitæ gloriæ possessione depellerent, quæ per Majorum manus tradita, Sancto nempe Apostolo Barnaba Duce Evangelicam faciem in hac Metropoli primò illuxisse, jactaque ab ipso fuisse fundamenta Ecclesiæ Mediolanensis, inviolatâ temporum serie ad nos ulque pervenerat. Enerves utique nîsus erant, quibus.

CVIII - P R Æ F A T I O .

bus defixam hanc in adjacentium Ecclesiarum atque Exterorum mentibus persuasionem quater ac diruere contendebant ; cùm nonnisi fallacibus conjecturis , atque argumentis minimè vim facientibus certamen istud inlitteretur . Verùm quia tam insignium Scriptorum auctoritas cæco quodam ductu eò quamplures pertraxerat , ut Apollolicam Ecclesiæ nostræ originem etiam in derisum injuriosè traducerent , necesse fuit *Vindicias de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli* e Bibliothecæ Ambrosianæ prælo in publicam lucem proferre , ut impactam immeritò calumniam excogitati recenter ad superbam ostentationem splendidi hujus honoris , constantissimâ supra decem Secula Traditione prorsus a nobis abraderemus .

Sed omiſſis hiſce controverſiis moleſtiâ invidiæque reſertis , certo certius eſt , Metropolitanam Mediolanenſem Eccleſiam maximâ apud omnes nationes in exiſtimatione , quavis ætate exiſtiſſe . Neque deſuere antiqui recentique Anniſtites noſtri , cunctis iis egregiè implendis muneribus , quibus primariæ huic Inſubrum Sedi reverentiam ſimul amoremque remotarum etiam gentium conciliarent . Porro , ſi Sanctimoniam ſpectemus , quoto numero , quantisque illuſtrium virtutum exemplis ſacros Faſtos implevere ! cùm uſque ad triginta quinque Sanctorum albo adſcriptos univerſa ſerme colat Eccleſia ,

præ-

præter eos, qui privatis Martyrologiis, *Beati* laude ac titulo, inserti leguntur, duosque alios *Laurentium*, ac *Thomam*, quos inveteratâ consuetudine, ab Archiepiscopis in Visitationibus approbatâ, tamquam Sanctos Laurentiana hujus Urbis Basilica, quo die natalis eorundem memoria recurrit, solemnium Officiorum Sacrorumque veneratione prosequitur.

§. II.

QUàm verò vigiles fuerint Mediolanenses Præsules in repellendis ab electa hac Domini vinea Hæresum monstribus, ne ad ea tempora recurramus, quibus imperterritus ille Gregis hujus Pastor Ambrosius admirabili constantiâ, furentibus ipsis Cæsaribus, trucisque minas spirantibus frontem objecit, longèque a finibus illis Arianam luem fugavit exturbavitque, unum sat est memorare Sancti Galdini Archiepiscopi exemplum; qui, cùm animadvertisset, Catharorum colloviem unâ cum militum turmis secretò in Metropolim illam irrepsisse, tantâ in eos sermonum acrimoniâ in-
vectus est, ut depaudente viscera Apostolicæ declamationis fervore, inflammatum caritate spiritum emiseric, atque animâ pro Ovibus suis conservandis positâ, in ipso suggestu ad perenne Domini sui gaudium evolaverit.

rit . Neque præclaram hanc sollicitudinem Catholicæ tutandæ Religionis passi sunt Archipræsules Mediolanenses , ut in angustis tantùm Diœcesis nostræ limitibus eluceret . Celebre est in Historiis , exceptum admiratione bonorum omnium , Sancti Dionysii testimonium , qui ab Arianorum Patrono Imperatore in Armeniam exilio pulsus , ibidem propiore Martyribus loco (ut eum laudavit Ambrosius) vitam deposuit . Quod si Seculæ etiam viciniore perscrutemur , quid illustrius , quàm Obertum Archiepiscopum , simul cum primoribus Metropolitanæ Ecclesiæ Mediolanensis Canonicis in fœdissimo Ænobarbi Schismate , legitimo Pontifici Alexandro profugo comitem se dedisse , ac quinquennem in Galliis voluntarium recessum pati , mortemque extra Patriam , Beneventi obire elegisse , ne de vultu quidem Cæsaris Idolum agnosceret , aut eidem obsequi cogere-tur ? Hic autem irasci meritò fas est nonnullis nostris , nec infimi subsellii Scriptoribus , qui nimis prædenter , inexploratâ Causâ sententiam e trivio certè hautam in nitidissimas alioquin paginas suas intulere , Ecclesiam nempe Mediolanensem per longissimum ducentum annorum spatium , contra Romanam Sedem teterrimum Schisma confluxisse , eidemque obedientiam perscrutissimè denegasse . Iniquam injustamque hanc famam optimè dispulit falsique coarguit Puricellus , nolque etiam suo loco ,

loco, & in *Vindiciis de Sancto Barnaba*, luce meridiana clarioribus documentis prorsus contrivimus; ibique etiam exile illud fulcrum infregimus, quo sustentare aliqua ex parte ruentem hanc sabellam nifus est doctissimus Papebrochius in *Exegeti*, asserens, Schisma Mediolanensium non fuisse *positivum*, sed *negativum*.

§. III.

Ceterum quam fideli obsequio Apostolicam Sedem coluerint Antislites nostri, abundè docent susceptæ in arduis Ecclesiæ negotiis nomine Summorum Pontificum Legationes ad Reges Cæsaresque, ac felicissimè expletæ; propugnata in Conciliis eorundem auctoritas, necnon præstita quoque armorum subsidia, cum tyrannicâ rabie a Schismaticis Principibus infestissimè opprimerentur. Horum autem exempla non rarè Lectoribus offeret præsens Historia. Illud peculiari ac æternâ etiam dignum est memoriâ, ad nutum Urbani II. Pontificis Maximi, Crucem contra Turchas Catholicis omnibus regionibus indicentis, Anselmum IV. Archiepiscopum ducem se fecisse quinquaginta mille Italis militibus, ab ipso collectis improbo labore, inter quos septem mille Mediolanensium numerabantur; initoque in Oriente cum Infidelibus prælio, pro Catholica Fide gloriosè ibidem occubuisse.

§. IV.

§. I V.

HActenus tamen ea tantum connotavimus, quibus Mediolanenses Archiepiscopi sese strenuos Orthodoxæ Religionis propugnatores, Sanctæque Matris Ecclesiæ obsequentissimos Filios comprobavere. Verum non minore supra ceteros præstantiâ eminuerunt in mantenenda aut restituenda quæ decidisset Ecclesiasticâ primorum temporum disciplinâ. Facile omittimus præclara illa nostrorum Præsulum Acta seorsim enarrare, qui continuatâ ferme usque ad octavum Seculum serie, ita virtutum omnium & Sanctimonix splendore effulserunt, ut ab illorum met obitu Sacris Aris donati, & Cœlitum Catalogo inscribi meruerint: Ipsi enim, uti procul dubio notum cuilibet esse potest, tantâ vigiliantâ diligentîâque ad excolendum Dominicum hunc agrum incubuere, infundendis æternæ vitæ seminibus, atque succrescentibus extirpandis zizaniis semper intenti, ut (quantum vires ferrent in calamitosa Barbarorum irruptione) numquam passi sint, ad eum salutaris fructibus refertum servandum, soliciudinem suam desiderari. Admiranda certè subsequentium Mediolani Archiepiscoporum sedulitas fuit, qua impensè curavere, ut Clerus præsertim Ambrosianæ Ecclesiæ, caudore morum, cul-

cultuque vitæ ad sacras omnes Canonum Leges compo-
sitæ, familiarem ac perennem sibi redderent laudem,
olim a Sancto Basilio Magno tributam Sacerdotibus hu-
jus Metropolis, in Armeniam missis a Sancto Ambro-
sio, ob transferendum inde Mediolanum Corpus Decel-
soris sui Sancti Dionysii; rescribens namque ad eum-
dem, illos tamquam Clericalium virtutum magistros &
exemplaria commendavit.

§. V.

Porro in hac morum integritate perseverasse Clerum
hujus Metropolis Seculo XI., testis est Landolphus
Senior, editus inter *Scriptores Italiae* Tom. IV., qui in
nostra Urbe degens, eodemque tempore Historiam
suam scribens, Libr. II. Cap. XXXV. post plura in-
ejusdem commendationem relata, sic prosequitur: *Quid*
multa? Omnes ita vivebant in Domibus propriis, quasi
in alienis; circa Divina Officia solliciti, circa usus Eccle-
siae & suorum accuratissimi. Intantum enim in Clericali
habitu longâ Seculi vetustate ac usitatione multis transactis
temporibus, vultu, habitu, incessu erant nutriti, ut si
aliquem Chori Ambrosiani totius in Burgundia, aut in
Teutonica, aut in Francia Literarum studiis deditum in-
venires, etiamsi non ultra vidiesses, de hujus Ecclesiae usu

Tom. I.

P

bus

bus aliquantulum notus, sine mora hujus esse Ecclesiæ affirmans. Illiusque testimonium nobis reliquit Cardinalis Ostiensis Sanctus Petrus Damiani, qui Legatus Mediolanum missus Anno MLIX. a Nicolao II. Pontifice Summo, cum primò ingressus est Templum Maximum, admiratus decorem & majestatem Myllarum psallentium & Sacra peragentium, exclamasse traditur a Tristano Calcho ad eum Annum: Nusquam, testor Deum, tam honestum, tam venerandum Sacerdotum Collegium agnovi.

S. VI.

GLoriam hanc non modicè denigravit protervia plurimum Clericorum, qui falsò prætendentes acceptam a Sancto Ambrosio facultatem, se illicito connubio Fæminis adstringebant. Non omnes tamen Altaribus adiectos Dei Ministros ista incontinentiæ pestis infecerat; memoratus namque Landolphus, licèt acerrimus Sacerdotum uxoratorum Patronus, sincerè fateretur, alterum in hac Urbe eorundem genus tunc exiitisse, qui inviolatam castimoniam profitebantur & propugnabant. Inter eos autem celeberrima est Atrialdi memoria, qui sæpiùs exprobratâ publicè indignâ eâ Connubiorum licentiâ, tandem truci sed gloriosâ morte, per Sicarios illatâ occubuit, atque Anno MLXVI. ab Alexandro II.

Pon-

Pontifice Maximo , Mediolani morante , Sanctorum Martyrum Catalogo est adscriptus . Vitam hujus Sancti Martyris , & Herlembaldi Comitæ vulgavit Puricellus , multa referens , quæ in illa etiam morum depravatione Ecclesiam Mediolanensem , ejusque fideles Ministros plurimum exornavere .

§. VII.

EVulsis radicitus ab hoc feracissimo Domini agro zizaniis , quæ superseminaverat hostis antiquus , nihil omittere subsequentes Anzites , ut primæva viriditas Ecclesiasticæ disciplinæ , bonorumque operum fecunditas Mediolanensi Clero restitueretur . Et sanè , quodnam respexere tot edita ab ipsis Decreta & Constitutiones , tot celebrata Concilia ac Synodi , quarum numerus usque ad septimam supra trigessimam jam excrevit , nisi ut pars illa in primis Dominici gregis , Clericalis nempe Ordo , detersâ omni rubigine ac depravatâ Seculi contagione , in speculum purioris sanctimonix efformaretur , atque in imitationis exemplum populis eluceret ? Nulla tamen nitidior hac in re lux refulsit eâ , quam Magnus ille veteris disciplinæ instaurator Carolus Borromeus in nostram Ecclesiam invexit . Is enim Clerum suum præclaris aded Sanctionibus , omnimodam sancti-

moniam spirantibus, instruxit, Regula communivit, vniæque ab ipso integerrimè ductæ exemplis informavit, atque insuper pretioso Doctrinæ quovis in genere patrimonio ditavit, ut jam nomen ipsum hujus Ecclesiæ venerationem ingerat Exteris omnibus; illudque aureum Volumen a Sancto Carolo editum, inscriptumque *Acta Mediolanensis Ecclesiæ*, in quo simul cum aliis saluberrimis Pastoralibus admonitionibus descripiæ sunt Clericales Institutiones, ac quiddam excogitare valuit mens indefessa tanti Præsulis, ad rectam præscribendam Ecclesiasticorum munerum administrationem, a peregrinarum etiam nationum Episcopis summâ sollicitudine ac sumptibus comparetur.

§. VIII.

DEerat hoc unum implendis Sancti Caroli votis, ut nempe vigens in Clero primis Ecclesiæ Seculis Communis vita, in Canonicorum saltem Collegiis refloresceret. Acuebat illius animum, in egregium hoc Opus satis jam superque propensum, inductæ in Ambrosianam, Nazarianam, Laurentianam, aliasque Mediolani Basilicas hujus praxis, exemplum præcedentium Archiepiscoporum expirante Seculo decimo; multòque magis pio imitationis desiderio succendebatur, inspectis Brevis

bus

bus Literis , ab Eugenio III. expeditis ad Obertum Archiantisthem nostrum Anno MCXLIX. , quibus summo petè laudans Summus ille Pontifex captum consilium instituendæ in primario Metropolitani Templi Clero vitæ Communis , facultatem imperitur colligendi in unum. redditus omnes Canonorum eidem inservientium , ut simul cubare , mensæque simul valeant assidere . Itaque opportunam occasionem nactus restitutæ salubritatis aëri post teterrimam Luis cladem , agere cum Canonicis Ordinariis Borromeus Antistes cœpit; eosque in plena Concione ferventissimè adhortatus est , ut in hanc commendatissimam utilemque fraternæ caritatis communionem. convenirent . Verùm , cùm gravia objici difficultatum momenta a potiori eorundem parte intelligeret , a proposito desistit , Divinæque voluntati , ut refert Glusianus Libro V. Cap. II. propriam obloquentissimo sacrificio dicavit . Non ita facilè exaruerè jacta a Sanctissimo Pastore semina Ecclesiasticæ perfectionis ; quinimmo transmissâ veluti in Successores omnes hæreditate spiritûs Caroli , Clerus Mediolanensis semper vividius effloruit , fructusque uberrimos edidit , ad pingua Ovibus tum Metropolis , tum Diœcesis , æternæ salutis pascua. paranda .

§. IX.

PRÆter egregias res gestas in propugnanda Catholica Fide, inflaurandoque cultu Ecclesiasticæ disciplinæ, plura alia splendida honestamenta propriæ Dignitati conjuncta illustre Archiepiscoporum Mediolanensium nomen quovis tempore reddidere. Et sanè, quàm insigne Antistitum nostrorum decus fuit, antiquissima ea consuetudo, qua recens instituti hujus Ecclesiæ Episcopi, non præsentibus a Summo Pontifice, sed per Legatum transmissis Mediolanum Pallio decorarentur? Memorat hunc morem Seculo VI. vigentem Sanctus Gregorius Magnus; scribens enim ad Constantium, nuper electum in Ecclesiæ Ambrosianæ Antistitem, hæc ait in Epistola, quæ est prima libri IV. Editionis Parisiensis: *Præterea Pallium, ad Sacra solemnia utendum, ex more transmittimus.* Gloriosius est, quod Urbanus II. Pontifex Maximus suæ inseruit Epistolæ, ad Arnulphum III. Mediolani Archipræsulem missæ, & a Papebrochio in *Exegeti* relatæ; inquit enim: *Pallium Fraternitati Tux, præter consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, quæ nulli hoc Dignitatis genus, nisi præsentibus concedit, Literis Tuis exorati, ex Apostolicæ Sedis benedictione transmittimus.* Equidem de singulari hujusmodi honore conservando plurimum solliciti

citi fuere Mediolanenses Antistites . Inter alia , quæ hoc loco ianui possent exempla , referre placet illud Robaldi Archiepiscopi , utpote majori celebritatis strepitu editum . Post arreptam a Sancto Bernardo Carævallesi Abbate fugam ab ipsi oblata Insula Mediolanensi , susceptus fuerat Cleri suffragiis memoratus Robaldus , Albanensis Episcopus ; cùmque Pisas profectus ad Generale Concilium intellexisset , Innocentium II. ibidem morantem , velle illum propriis manibus Pallio insignire , noctu inde excessit , Mediolanum reversus . Ægerrimè tulit hunc secretum recessum Pontifex Maximus , minasque intentabat . Verùm Sanctus Bernardus , eodem pacatiore per Epistolam reddito , obtinuit , ut ad Robaldum ab Innocentio Pallium transmitteretur , quemadmodum ipsemet Sanctus Abbas in Epistola tunc scripta ad Mediolanenses testatur , inquiens : *En ad complementum , Pallium præstò est , plenitudo honoris* . Nemo tamen pompa solemniorè Pallium a Clemente VI. Summo Pontifice , per duos Episcopos Cumanum , & Cremonensem missum recepit Anno MCCCXLII. , quàm Joannes II. Vicecomes ; indictà namque peculiari utriusque Cleri Supplicatione a Templo Maximo , ad Basilicam Sancti Ambrosii , ipse collo illud appentum gestans præcessit , comitantibus Episcopis , atque innumeris Nobilium Civium & exterorum turmis in plausus cîsus .

Non

Non minori splendore exornavit Dignitatem Mediolanensium Præfulum, vetustissimum jus sessionis ad dexteram Summi Pontificis, cum ipso præsentē Concilia celebrarentur. Nota ex Historiis sunt ea Concilia, quæ convocavit Pontifex Maximus Symmachus, apud Theodoricum Regem Gothorum de falso crimine accusatus. Iisdem Romæ interfuit Laurentius Episcopus noster circa Annum D., primoque loco sedit atque subscripsit. Obstitere quidem postmodum Episcopi Aquilejenses & Ravennates, hunc sibi locum ex privilegio uterque vindicare studens; sed irritō semper conatu, ut eruditè docet Puricellus in *Vita* ejusdem *Laurentii*, Cap. XXIV., nosque compertum fecimus, ubi de Heriberto Archiepiscopo Mediolani egimus.

§. X.

Citra omnem dubitationis aleam versatur excelsum decus illud, quo per longum ævum insigniti fuerē Mediolanenses Archiepiscopi, præsidendi videlicet Comitibus Italicorum Principum & Procerum, cum de eligendo Italiæ Rege consilia agerentur, illumque suffragio suo designandi confirmandique. Nota hæc adeo sunt, ut de iis testimonia congerere idem foret, ac in meridiana luce facem accendere. Difficilius est fontem indi-

indicare, unde in Antistites nostros tantæ honorificentiae jus dimanaverit. Sigonius ad Annum DCX., Mediolanensium Annalium fidei innixus, hujus splendoris Privilegii Sanctum Gregorium Magnum auctorem facit; sed falsò, ut in *Annotationibus* ibidem demonstravimus. Fusiùs opinionem hanc solidis argumentis evertit Clariss. Muratorius Tom. II. *Anecdotorum*, ubi agit de *Corona Ferrea*, Cap. XV. Alii Privilegium hoc profectum esse a liberali Caroli Magni beneficentia erga Præsules Mediolanenses asserunt; sed nullo allato sinceræ fidei Documento, aut Scriptore. Itaque cùm in obscuro vagemur, tutius nobis videtur opinari, ex consensu ipso Optimatum Italicorum jus illud tributum fuisse Ambrosianæ Ecclesiæ Archiepiscopis, qui potentia, divitiis & auctoritate supra ceteros tunc exercebant. Extat in *Collectione Scriptorum Italiæ* Tom. II. Concilium Ticinense, cœctum Anno DCCCLXXVI., quod integrum ex MSto Codice Bibliothecæ Ambrosianæ, Præfatione & Annotationibus a nobis illustratum primò evulgavimus. In eo Anspertus Mediolanensis Antistes eligit in Regem Italiæ Carolum Calvum, præstitis invicem juramentis fidelitatis, quæ ibidem leguntur: Cùm autem neminem enunciet, cujus beneficio aut privilegio hæc auctoritas in ipsum defluerit, conjici posse satis dilucidè arbitramur, ab iisdem met Proceribus & Episcopis Comitibus

constantibus, fuisse jus illud Ansperto, tamquam omnium
Primate concessum .

§. XI.

AN verò Archiepiscopus hic noster Regem illum
Ferro quoque diademate redimiverit, quemadmo-
dum Scriptores plures contendunt, cùm Acta memo-
rati Concilii, & alterius Pontigonensis, in ejusdem con-
firmationem celebrati, nihil de hoc innuant, mutæque
etiam sint cœvorum Historiæ, ab eo asserendo abtine-
mus . Quomodolibet autem ista se habuerint, certum
est, Berengarium I., ab Anselmo Antislite Mediolanensi
in Regem Italiæ Anno DCCCLXXXVIII. electum ,
fuisse ab eodem Ferreâ Coronâ præcinctum ; ac dein-
ceps omnes Mediolani Archiepiscopos hoc jure fruitos
esse, etiam cùm depulso Arduino, Arnulphus II. Ita-
liæ Regnum in Germaniam transtulit, electo in Regem
Henrico I., illius Provinciæ Rege, ac postmodum Im-
peratore . Præclarum hujus rei testimonium est Diplo-
ma Nicolai V., relatum a Raynaldo ad Annum MCD-
LII., num. II. Fridericus III. ad Imperium delectus ,
Romanum iter aggressus fuerat, ut Augustalem Coro-
nam reciperet de manu Summi Pontificis . Verùm quia,
vetere Instituto, præire debuerat Langobardici Regni
Co-

Corona, ab Archiepiscopo Mediolani Regiæ cervici imponenda, ipse verò ob justas causas, præsertim pestis per Insubricam regionem serpentis, ad nostram Urbem accedere nolle, supplicem Libellum obtulit Nicolao, ut ab eodem, viroque diademate redimiretur. Ne tamen ullæ moverentur querelæ, Pontifex Maximus Breves Literas expedivit Anno præcedente MCDLL, XV. Calendas Aprilis, in quibus post enunciatum benignum a se præstitum assensum iussis Friderici petitionibus, ista subiungit: *Per hanc tamen traditionem & assignationem nostram, non intendimus juri aut consuetudini dicti Regni Lombardia, aut prædicto Archiepiscopo (Nicolao Amidano) quo ad factum dictæ Coronationis, nisi præ hac vice dumtaxat in aliquo esse derogatum; immo illud illæsum, inviolatumque manere decernimus per præsentem.*

Neque tantùm jus præcingendi Ferreâ Coronâ Reges, in Italicis aut Germanicis Comitibus electos, sed etiam alterum offerendi Summo Pontifici Principes promotos ad Solium Regale, Archiepiscopo Mediolanensi competeat, ut Romæ aureo Imperii diademate ab illo redimirentur. In hujus honoris certissimum documentum, non aliud proferimus, quàm testimonium Conradi, qui post Henricum I. Augustali Coronâ donandus, in alma Urbe atque in Episcoporum Concilio ibidem collecto residebat. Audito enim tumultu, excitato a

Ravennensi Episcopo, ut superius innuimus, illum his verbis sedavit: *Certum quidem est, quia sicut privilegium est Apostolicæ Sedis, Consecratio Imperialis, ita Ambrosianæ Sedis privilegium est, electio & consecratio Regalis. Unde ratum videtur, ut manus quæ benedicit & prius Coronam Regni imponit, si præsens fuerit, repræsentet Regem ad Imperium promovendum Sancto Petro & ejus Vicario; quatenus Ambrosiano testimonio jure possit imperare, qui ab Ambrosiana Consecratione didicit & cepit regnare; ut refert Arnulphus coævus Libr. II. Cap. IV., editus Tom. IV. Rer. Italicar.*

§. XII.

AD augendum Archiepiscopalis hujus Dignitatis splendorem accessit Civile regimen & imperium in hanc ipsam Metropolim, atque amplam illius ditionem. Quando autem primò cœperint Antistites nostri tam illustis generis jus exercere, si Puricellum in antiqua Eruditione præstantissimum consulamus, Diploma indicabit, ab ipso in *Monument. Basil. Ambr.* recitatum, in quo Carolus Magnus universæ hujus Metropolis plenam dominationem Petro Archiepiscopo ac Successoribus liberali dono elargitur. Verùm, cùm Papebrochius in *Exegi*, aliique ætatis nostræ Viri eruditi hujusmodi Char-

tam

tam ad apocrypha retrudant, tutum in ea pedem figere non valemus. Itaque, ut securius Epocham istam statuamus, ad ea tempora recurrendum est, idest ad Se-
culum XI., circa quod Italicæ Civitates, absentibus, seu parùm de Italia sollicitis Germanis Regibus, sese in Reipublicæ speciem composuere, Municipalia Statuta condentes: Cùmque in Urbe Mediolanensi nemo inter Cives dignitate aut opibus æquari Archiepiscopo valeret, illum Reipublicæ Caput constituerunt, qui præsideret communibus Consiliis, aliorumque nomine jura in populum distribueret, & fræno quodam publicæ privatæque auctoritatis seditiones compeferet, enatis præsertim paucos post annos Civilibus discordiis, quæ Patriæ sinum miserrimè lacerabant. Dissidia tamen ista, annorum decursu acerbius recrudescentia, novum Antistiti Mediolanensi decus peperere: Cùm enim acerrima contentio exarsisset inter Plebem ac Nobiles, atque utraque Pars suos Patronos & Duces haberet, Plebeja Pars victoriam supra æmulos adepta, quamplures Nobiles Mediolano expulit, ipsumque relegavit Archiepiscopum Leonem de Perego, qui pro illis stabat; nec umquam revivere potuit Sponsam suam Ecclesiam, defunctus post exilium ferme septenne, in Palatio sui juris, extra Urbem Mediolanensem. Fervente igitur Civili hoc bello, Otto Vicecomes, delectus a Summo Pontifice in Medio-

diolani Archiepiscopum , sed a Turrianis qui Plebi fa-
vebant repulſus , armorum vi opus habuit , ut ſibi viam
ad Eccleſiæ ſuæ ſolium aperiret . Inita eſt pugna Anno
MCCLXXVII. ad Oppidum Decii , fractiſque copiis
Turrianæ Familiæ , ipſoque etiam Duce capto , victor
Mediolanum ingreſſus , univerſo plaudente populo , ſuam
Sedem recepit . Præmium autem diuturni exilii , proſpe-
rique poſtremi certaminis fuit , abſolutum in hanc Me-
tropolim Provinciamque imperium , quod per non mo-
dicam annorum ſeriem in Archiepiscopis ſubſequentibus
perſeveravit , ut ſuis locis liberiore calamo enarrabi-
mus .

Recenſeri quoque hic fuſè poſſet ſplendidiffimum
aliud decus , quo inſignita fuit poſtremo hoc Seculo
Eccleſia Mediolanenſis , facultas nempe ab Apoſtolica
Sede benigniſſimè collata ſingulis ex Primario Metro-
politaneæ Baſilicæ Clero , Inſulam & reliqua Episcopalia
indumenta deferendi in Sacris Solemnibus peragendis ,
publicis Supplicationibus , aliisque Eccleſiaſticis imple-
dis muneribus tum in hac Metropoli , tum in Diœceſi
univerſa . Verùm cum fulgor iſte honoris planè eximii
excelsique , in omnium oculis obverſetur , ſatis eſſe cen-
ſuimus , illum hoc loco indicare : Inde enim arguere
cuilibet fas eſt , quot illuſtribus prærogativis enituerit
ſemper Eccleſia Ambroſiana , quam Supremus Hierar-
cha

cha Clemens XL dignam existimavit, ut tanto munere donaretur.

§. XIII.

PRæmissis turbulentis Rerum publicarum negotiis; superius relatis, quibus intermissa fuit Ambrosianæ Ecclesiæ administratio, arbitrari quispiam posset, defuisse Præsulibus nostris tempus aut animum, seriam constantemque diligentiam impendendi, ut Grex iisdem a Domino commissus, subsidiis, institutionibus, exemplisque instructus, ad æternæ vitæ quietem securo tramite progrediretur. Quàm gravi tamen præjudicatæ mentis errore laboraret, qui hanc sibi cogitationem obrepere, siceret, universa hæc evincit Historia. De Ecclesiastica Disciplina, quavis ætate ab Archiepiscopis nostris in Clerum inductâ confirmatâque, aliqua sub initium hujus Præstationis innuimus: Ex hac verò Sacerdotum castigatæ vitæ ratione quantum pendeant populi mores ac salus, nemo est qui ignoret. De altera verò Pastoralis Officii cura, quæ pauperes respicit, vix enarrari, vel etiam credi potest, quàm profusâ largitate eorundem indigentia tum animatum, tum corporum semper subvenerint Mediolanenses Antillies. Unum vel alterum exemplum huc revocare sat erit; cùm plura alia insignia

CKXVIII P R Æ F A T I O .

gnia paternæ erga egenos caritatis nostrorum Præsulum testimonia , sicuti etiam reliqua omnia , quæ ad implendam optimi Pastoris provinciam spectant , aut desiderari queant , admirabili sedulitate ab ipsis præstita , hæc paginas evolvētibz passim occurrent .

Obstinata viginti annorum annonæ penuria sub initium Seculi XI. miserâ vastitate Italiam omnem perculerat . Promotus ad hanc Sedem Heribertus Archiepiscopus , ne Oves suas teterrima fame consumi videret , horrea & Arcas aperuit tam effusâ liberalitate , ut singulis diebus summo mane octo mille panes , octoque leguminum modios distribui in pauperes jussit ; singulis verò mensium Calendis propriâ ipse manu largam nummorum stipem , novasque vestes iisdem sit elargitus . Quodque admirationem ac laudem plurimum augeat , non modico temporis spatio , sed per octennium sui regiminis , quo pertinax ea calamitas substitit , in eâdem subsidiorum largitione constantissimè perseveravit . Narrat hæc cœvus Scriptor Landulphus Senior in *Historia Mediolanensi* , editâ Tom. IV. *Scriptor. Italiae* . Non minori significatione animi ad relevandam egestatem Civium propensissimi emicuit caritas Joannis II. Vicecomitis , Archiepiscopi simul & Domini Mediolani ; in æquali namque propemodum fumis per Urbem hanc tristissimè desævientis infortunio , quadraginta pauperum

rum millia quotidie, publici aerarii impensis, ali mandavit: Restituta autem agris fecunditate non refriguit in Antistite Vicecomite erga inopes, amor & cura; continuato enim more, quoadusque in vivis superfuit, sexaginta pauperibus dietim in Archiepiscopalibus Aedibus victualia & nummos subministravit. Quamvis verò temporum inconstanti vicissitudine a Principatu hujus Metropolis deciderint Archiepiscopi, nobilis tamen hæc consuetudo, veluti pretiosa Majorum hæreditas, adeò immota Successorum animis inhæsit, ut ferme neminem ex iis, qui diutius apud nos moram duxere, reperijs, cujus nomen, aliquo insigni edito liberalitatis in pauperes experimento, seu constructo in eorundem gratiam Aedificio illustratum in posterorum memoria non perennaverit.

§ XIV.

JAm verò ut ad ea, quæ nos impulere ad hanc spartam adornandam, sermonem convertamus, illud in primis incitamento nobis fuit, nullum hæcenus prodixisse Scriptorem, qui fideli calamo, plenâque & compositâ ad rectum temporum ordinem narratione, res præclarissimè quavis ætate ab Archiepiscopis Mediolanensibus gestas, eorumque splendidissima decora complecte-

movente, ut fulgor eximius, quo illam cumulavere, præstantissimi ejusdem cultores Archiepiscopi, pompam sui facerét; disjectoque velo incuriæ vetantis, ne integer omnino prodiret, reverentiam a populis, & imitationem a posteris Præsulibus promeretur. Proinde inspirari nobis alacres spiritus sensitus, ad hoc præstandum grati animi obsequium Ecclesiæ ac Metropoli nostræ, universam Archiepiscoporum Mediolanensium Historiam condendo; licet conscii optime essemus tenuitatis ingenii nostri, viriumque diuturnis laboribus, provectoque senio jam attritarum.

§. XV.

UT autem quid egerimus in præsentî Opere (qualecumque demum illud sit) parando, Deoque benignè annuente ad umbilicum penè deducto, paucis exponamus: In primis ad securiorem adstruendam fidem rebus enarrandis, curæ nobis fuit, Archiva præsertim Cœnobiorum diligenter scrutari, ut si quæ superfuere injuriis bellorum & temporum, seu potius rudium ætatum negligentiae atque insciæ, Diplomata & Charte, in publicam lucem produceremus; quanti enim in re historica pretii sint hujusmodi merces, eruditi ævi nostri Viri manifestum reddunt, quorum genio nihil gratius

tius arridet, quàm eas e secretioribus latebris erutas, iustisque Voluminibus comprehensas, in commune Literariæ Reipublicæ bonum prælo evulgare. Præterea abstinuimus a Cognominibus Familiarum apponendis ad nomina veterum Antistitum. Quamvis enim exemplo suo præverint Galestinus, Ughellus, alique Scriptores nostri, eadem intrepidè referentes, sequi tamen maluimus antiquum Ecclesiæ morem, quo etiam in Dypeticis, Sacris Codicibus, aliisque historicis monumentis, nudo tantum nomine baptismali, Ecclesiæque cui præsidebant, Episcopi recensentur. Insignis certè doctrinā & Insulā Novariensi Carolus a Basilica-Petri, ubi de Familia sua in *Fragmentis* agit, Sanctum Gerontium Mediolanensem Antistitem, eidem gratiū assignatum, se minime inter Gentiles suos agnoscere candidè proficitur. Immo Libr. II. *Novariæ Sacre*, loquens in *Sancti Agabii Vita*, de Tabella Episcoporum illius Urbis, Prædecessoris sui Francisci Bossii jussu descripiā, temeritatis damnat eos, qui cognomina in illam intulerant, subjungens, *quæ neque Inscriptionibus, neque in Scriptis ullis, neque in Novariensibus, neque in aliarum Urbium Episcopis probari possunt.*

Multò minus insequi voluimus Ughelli vestigia, qui ut peculiari aliquo testimonio diligentiam suam comperitam faceret, gentilitia Scuta incidi curavit, ac singulis Epi-

Epi-

Episcopis præposuit: In nostris autem exordium cepit a Sancto. Mona, sub exitum Seculi II. delecto in Mediolanensem Antistitem. Quàm longè tamen a vero distet opinio ista, eruditi nostri temporis Viri optimè norunt. Siquidem seriùs admodum invalere hujusmodi Familiarum tesserae, institutæ circa Seculum XI., quemadmodum inter ceteros Araldicos Scriptores docuit celeberrimus P. Menerrierius; seu potius restitutæ post irruptionem Barbarorum, ut eruditè contendit Clarissimus sanguine & doctrinâ Comes Gabriel Verrus, nunc in Amplissimum Senatorium Ordinem meritò cooptatus, in suo *Tractatu de Titulis & Insigniis temperandis*, recentissimè in hac Urbe typis vulgato.

Pari adducti ratione, Antistites nostros usque ad Seculum VIII. *Episcopi* solummodo nuncupatione produximus; quamvis ab ætate saltem Sancti Ambrosii Metropolitico jus exerceuerint, ipso manus ultro dante Bæchinio, qui in *Dissertatione de Ecclesiasticis Originibus* nonnisi eo tempore institutas fuisse Metropoles omni eruditæ contentioni nisu evincere studet. Quod ad rem nostram attinet, antiqui MSi Mediolanensium Episcoporum Catalogi, in Ambrosiana Bibliotheca atque alibi asservati, quorum aliquos Papebrochius in *Exegesi*, & Mabillonius in suo *Musæo Italico* typis evulgavere, in iis recensendis *Episcopi* tantum nomen adhibuerunt. Quin etiam

etiam postremus hic Auctor animadvertit, a Gallicanis Præsulibus *Archiepiscopi* titulum serius quoque fuisse passim usurpatum; licet nonnulli ex Scriptoribus eodem mulò antea illos aliquando decoraverint.

§. XVI.

DEtum sedulitatem omnem impendimus, ut Chronologicæ notæ, quæ Historiarum veluti oculi sunt, enunciatis eventibus, præsertim electioni ac morti nostrorum Antistitum rectè adaptarentur: Hactenus enim absque Duce probatæ fidei vagati sumus, ignari, cui ex tot temporis recentioris Scriptoribus & Catalogis invicem diversa tradentibus manum daremus, ut tunc incedere nobis liceret. Itaque cœvorum MStos Codices, necnon Diplonata & Chartas, quotquot propitia fors obtulit, consulimus, ut ex genuinis iis fontibus puriorem Chronologiam hauriremus. Nec infeliciter cessit hic labor; inde enim nonnulla eruimus, quorum ope diligentissimi etiam Papebrochii Catalogum plurium veterum Archiepiscoporum Mediolanensium, ab aliquibus mendis in annorum computo expurgare valuimus. Quidquid hac in re pro viribus nostris actum sit, unico intuitu Lector intelliget in Tabella, hujus Operis fronti præfixa, ubi annos Electionis, Regiminis, & Mortis

Ar-

Episcopis præposuit: In nostris autem exordium cepit a Sancto Mona, sub exitum Seculi II. delecto in Mediolanensem Anusilem. Quàm longè tamen a vero distet opinio ista, eruditi nostri temporis Viri optimè norunt. Siquidem seriùs admodum invalere hujusmodi Familiarum tesserae, institutæ circa Seculum XI., quemadmodùm inter ceteros Heraldicos Scriptores docuit celeberrimus P. Menerierius; seu potius restitutæ post irruptionem Barbarorum, ut eruditè contendit Clarissimus sanguine & doctrinâ Comes Gabriel Verrus, nunc in Amplissimum Senatorium Ordinem meritò cooptatus, in suo Tractatu de *Titulis & Insigniis temperandis*, recentissimè in hac Urbe typis vulgato.

Pari adducti ratione, Aptilites nostros usque ad Seculum VIII. *Episcopi* solummodo nuncupatione produximus; quamvis ab ætate saltem Sancti Ambrosii Metropoliticum jus exereuerint, ipso manus ultro dante Baechinio, qui in *Dissertatione de Ecclesiasticis Originibus* nonnisi eo tempore institutas fuisse Metropoles omni eruditæ contentioni-nisu evincere studet. Quod ad rem nostram attinet, antiqui MSi Mediolanensium Episcoporum Catalogi, in Ambrosiana Bibliotheca atque alibi asservati, quorum aliquos Papebrochius in *Exegesi*, & Mabillonius in *suo Musæo Italico* typis evulgavere, in his recensendis *Episcopi* tantùm nomen adhibuerunt. Quin etiam

etiam postremus hic Auctor animadvertit, a Gallicanis Præsulibus *Archiepiscopi* titulum serius quoque fuisse passim usurpatum; licet nonnulli ex Scriptoribus eodem multò antea illos aliquando decoraverint.

§. XVI.

DEnum sedulitatem omnem impendimus, ut Chronologicæ notæ, quæ Historiarum, veluti oculi sunt, enunciatis eventibus, præsertim electioni ac morti nostrorum Antistitum rectè adaptarentur: Hactenus enim absque Duce probatæ fidei vagati sumus, ignari, cui ex tot temporis recentioris Scriptoribus & Catalogis invicem diversa tradentibus manum daremus, ut tutò incedere nobis liceret. Itaque cœvorum MStos Codices, necnon Diplomata & Chartas, quotquot propitia fors obtulit, consulimus; ut ex genuinis iis fontibus puriorem Chronologiam hauriremus. Nec infeliciter cessit hic labor; inde enim nonnulla eruimus, quorum opæ diligentissimi etiam Papebrochii Catalogum plurium veterum Archiepiscoporum Mediolanensium, ab aliquibus mendis in annorum computo expurgare valuimus. Quidquid hac in re pro viribus nostris actum sit, unico intuitu Lector intelliget in Tabella, hujus Operis fronti præfixa, ubi annos Electionis, Regiminis, & Mortis

Ar-

Archiantistitum Ecclesiæ Ambrosianæ seorsim designavimus, addito etiam Sepulcri loco.

§. XVII.

ADmonere insuper Lectorem, necessarium ducimus, in hac describenda Historia minimè nobis placuisse eam methodum; quæ familiaris ac propria est condentium Blenchos aut Synopses, ut videlicet pressis succosoque calamo referant Acta, posterorum memoriæ consignanda. Nos, ut quemlibet, cui gratus esse queat labor hic noster, molesto incommodo levaremus aliud divertendi, ad uberiores relatæ rei notitiam captandam, liberiores narrationem latius excurrere sivismus, ex Ecclesiasticis profanisque Annalibus decerpentes quæ opportuna videbantur, ut primo aspectu de origine ac circumstantiis tot repentinarum vicissitudinum per annorum seriem occurrentium, satis superque Legentes instruerentur. Non ideo tamen hujusmodi libertate utentes, quidquam de Instituti nostri ratione detraximus; sed potius exillimavimus, susceptum a nobis tramitem brevibus hisce eruditis morulis planiorem amoenioremque per eam incedentibus reddendum fore.

§. XVIII.

IN eorundem quoque Lectorum gratiam , alterum nobis innascebat desiderium persensimus , videlicet exorandi hunc nostrum laborem jam ferme absolutum navo , nec alieno prorsus a semita quam terebamus , apparatu Ecclesiasticæ eruditionis . De illo conscios privatim fecimus quamplures ex doctis hujus Metropolis Viris , qui non modò favorabilem calculum suum meditationis nostris præbuere , sed etiam stimulos addiderunt , ut quod mente conceperamus , calamo quoque perficeremus . Quænam nobis mens esset , facillè palam depromimus . Cùm de Archiepiscopis Mediolanensibus ageremus , obviam se nobis semper exhibuit peculiaris sollicitudo , qua adlaborare , ut mysticus iste Ambrosianæ Ecclesiæ campus sedulò a selectis Colonis excoleretur ; amplificatis autem Urbis hujus mœniis , & succrescente Christianifidelium numero , memores Evangelicæ a Patrefamilias prolatae querelæ : *Messis quidem multa , Operarii autem pauci* , in Cleri subsidium Regularium Ordinum Alumnos aut advocare , aut sese ultro offerentes extensis brachiis sunt amplexi , ut sudores suos unâ cum illo , ad uberiores Sanctorum operum & pœnitentiæ fructus maturandos , impenderent . Itaque non-

Tom. I.

f

nisi

CXXXVIII P R Æ F A T I O .

nisi rem Civibus nostris gratam, & in non mediocrem laudem gloriamque Mediolanensium Antistitum reddaturam nos facturos censuimus, si, cui ex illis accepta hæc ad animæ proventum auxilia debeantur, enunciaremus. Nulli idcirco diligentiae & labori pepercimus, ut ex penitioribus Archivis Regularium Familiarum, quibus nunc affluit Metropolis ista, edoceremur, quo Seculo, quove Anno huc penetravissent; inde enim compertum illico reddebatur, quis Archiepiscopus eas certa Sede donaverit, & in auxiliares veluti copias admiserit, ad repellendam ab Ovili suo, publicis Concionibus, privatisque exemplis, ac precibus diu noctuque, ad Deum effusis, infernalium Luporum infestissimam rapacitatem. Neque omnino reconditæ Eruditionis fructu caruit suscepta a nobis hæc cura: Nonnullos namque Regulares Cœtus in lucem educere licuit, *Basilianos Armenos, Pauperes Catholicos, Fratres de Penitentia*, vulgò appellatos *de Sacco*, seu *Sacchetos*, quos omnes diuturnissimo contubernio incolas & Sacrorum Ministros in Ecclesiis Cœnobiisque suis habuit Civitas Mediolanensis; cùm tamen nulla in Patriæ Historiis inventio illorum occurrat, nomenque ipsum magis eruditis nostri temporis Civibus peregrinum aliquid insonare videatur. Hac verò occasione, ut iustis Lectorum votis obsequeremur, non refugimus laborem exquirendi
indi-

indicandique obscuriores fontes horum , aliorumque remotæ ætatis Ordinum Religiosorum ; recentiorum namque clara cuilibet , modice quamvis in Libris versato , innotescunt exordia & Institutores , quin illa singillatim recensentes , inutili pondere Chartæ oneraremus .

Consulid etiam omisimus ea omnia excellentium virtutum & Sanctimonie Acta , quæ privatam Antistitum Mediolanensium vitam Deo acceptissimam , atque admirabilem populis præstiterè ; in illum enim unice scopum curas nostras intendimus , ut , quid præclari egerint tamquam fideles Dei Ministri in Archiepiscopali Ambrosianæ Ecclesiæ regimine , in publicam lucem educremus , ad excitandam gratam Civium recordationem , nobilemque stimulum gloriosâ eâdem semitâ semper incedendi Successoribus adjungendum . Ceterùm nisi Opus istud quavis sui parte Dignitati argumenti responderit , saltem animum & conatum inserviendi , usque ad ultimæ senectutis confinia , gloriæ Mediolanensis Ecclesiæ ac Metropolis , in pretio futuros , nobis non inani spe pollicemur .

ARCHIEPISCOPORUM
MEDIOLANENSIIUM
CHRONOLOGICA TABULA
E M E N D A T A.

S. BARNABAS APOSTOLUS

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
S. ANATALON.	53.	—	. —	8.	—	. —
S. CAJUS .	61.	—	. —	24.	—	. —
S. CASTRITIANUS.	97.	—	. —	41.	—	. —
S. CALIMERIUS Martyr .	138.	—	. —	53.	incomplet.	
S. MONAS .	193.	—	. —	59.	incomplet.	
S. MATERNUS.	282.	circiter .		22.	incomplet.	

ECCLESIAE MEDIOLAN. INSTITUTOR.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES	
AN.	mens.	die	recepit	Ann.	mens. dieb.
61.	Septem.	24.	Brixiae in Ecclesia S. Floriani in Monte; postmodum in Ecclesia Cathedrali,		
85.	Septem.	24.	In Hortis Philippi; postmodum in Basilica Naboriana.	12.	circiter.
138.	Decem.	1.	In Cæmeterio Romano; postmodum in Ecclesia S. Joannis ad Concham.		
191.	Julii	31.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Calimerii.	1.	6. —
251.	Mart.	25.	In Cæmeterio Caji; postmodum in Ecclesia S. Vitalis; demum in Basilica Metropolitana.	32.	circiter.
303.	Julii	17.	In Basilica Naboriana, seu S. Francisci.		

S. MI.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	An.	menf.	dieb.
S. MIROCLES:	303.	—	. —	12.	—	. —
S. EUSTORGIUS L.	315.	—	. —	16.	incomplet.	
S. PROTASIUS:	331.	—	. —	22.	incomplet.	
S. DIONYSIUS.	352.	—	. —	4.	incompl. Mediol. 10. in Exilio.	
S. AMBROSIUS.	374.	Decem.	7.	23.	incomplet.	
S. SIMPLICIANUS.	397.	—	. —	3.	4. circiter.	

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT		TUMULUM	VACAVIT SEDES
Ann. mens. die.		recepti	Ann. mens. dieb.
315. Novem. 30.		In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	2. VENERIUS.
331. Septem. 18.		In Basilica Regum, seu S. Eustorgii.	2. MARCIUS.
352. Novem. 24.		In Basilica Portiana, seu S. Victoris.	2. JULIANUS.
365. in Exilio.		Ex Armenia translatus est in Ecclesiam S. Dionysii; postmodum ad Basilicam Metropolitanam.	9. occupata ab Auxentio Ariano, usque ab Anno 355. quo in exilium pulsus est S. Dionysius.
397. April. 4.		In Basilica Martyrum, seu S. Ambrosii.	2. VALENTINIANUS.
400. August. 15.		In Basilica Virginum, seu S. Simpliciani.	2. EUSEBIUS.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
S. VENERIUS.	400. August. —	8. incomplet.
S. MAROLUS.	408. Maji —	15. incomplet.
S. MARTINIANUS.	423. — . —	13. incomplet.
S. CLICERIUS.	436. Januar. —	3. incomplet.
S. LAZARUS.	438. — . —	11. incomplet.
S. EUSEBIUS.	449. — . —	17. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA:

OBIIT			TUMULUM			PACAPIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.		
408.	Maij	4.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.					
423.	April	23.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.					
435.	Decem.	29.	In Basilica S. Stephani.					
438.	Septem.	20.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.					
449.	Mart.	14.	In Basilica Apostolorum, seu S. Nazarii.					
465.	Augst.	6.	In Basilica Laurentiana.					

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
S. GERONTIUS.	455. — . —	3. incomplet.
S. BENIGNUS.	470. — . —	8. incomplet.
S. SENATOR.	477. — . —	3. incomplet.
THEODORUS I.	480. — . —	10. incomplet.
LAURENTIUS I.	490. April. —	22. 3. circiter.
S. EUSTORGIUS II.	512. — . —	6. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES		
Ann.	mens.	die	recepit		Ann.	mens.	die
470.	Maji	5.	In Basilica S. Simpli- ciani .				
477.	Decem.	13.	In Basilica S. Simpli- ciani .				
480.	Maji	29.	In Ecclesia S. Euphe- miæ .				
490.	Mart.	27.	In Basilica Lauren- tiana , ad S. Hyppo- liti Sacellum .				
512.	Julio exeunte.		In Basilica Lauren- tiana , ad S. Hyppo- liti Sacellum .				
518.	Junii	6.	In Basilica Lauren- tiana , ad S. Xisti Sa- cellum .				

S. MA-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. menf. die	Ann. menf. dieb.
S. MAGNUS.	518. — . —	13. incomplet.
S. DATIUS.	530. — . —	22. incomplet.
VITALIS.	552. — . —	4. incomplet.
S. AUXANUS.	566. — . —	2. incomplet.
S. HONORATUS.	568. ineunte.	2. incomplet.
LAURENTIUS II.	573. — . —	19. 7. —

TABULA CHRONOLOGICA

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES
An.	mens.	die	recepit	An. mens. dieb.
530.	Novem.	4.	In Basilica Regum, scu S. Eustorgii.	
552.	Januar.	14.	In Basilica S. Victo- ris, translatus ab Ur- be CPlitana.	
	vel post Nonas Februarii, juxta Pagium.			
555.	—	—	In Ecclesia S. Vitalis, nunc diruta.	11. circiter, occupa- ta ab Episcopo Schif- matico, Paulini A- quilejensis ordinato- re.
567.	Septem.	3.	In Basilica S. Stepha- ni.	— . 4. circiter.
570.	Februar.	26.	Genuæ; translatus post- modum ad ecclesiam S. Georgii ad Noxe- tam, dein ad Basilicam Eustorgianam.	3. circiter.
593.	ineunte.		Genuæ, in Ecclesia Sancti Syri.	

CON-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
CONSTANTIUS:	593.	—	—	8.	incomplet.	
DEUDEDIT.	601.	Septem.	16.	28.	1.	14.
ASTERIUS.	630.	Januar.	28.	10.	5.	7.
FORTIS.	641.	—	—	3.	—	—
S. JOANNES. I.	645.	—	—	10.	incomplet.	
S. ANTONINUS:	655.	—	—	2.	—	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
600.	Septem.	3.	Genuæ in Ecclesia Sancti Ambrosii.	i.	—	13.
629.	Octobr.	30.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	—	2.	29.
640.	Julii	4.	Genuæ in Ecclesia Sancti Syri.	—	6. circiter.	—
644.	—	—		—	6. circiter.	—
655.	Januar.	2.	In Ecclesia Sancti Mi- chaëlis ; postmodum in Basilica Metropo- litana .			
657.	Octobr.	31.	In Basilica S. Simpli- ciani .	—	1.	—

Tom. I.

u

S. MAU.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
S. MAURICILLUS.	657.	—	. —	10.	4.	—
S. AMPELLIUS.	668.	—	. —	3.	incomplet.	
S. MANSUETUS.	672.	—	. —	9.	incomplet.	
S. BENEDICTUS I.	681.	—	. —	44.	—	. —
THEODORUS II.	725.	—	. —	14.	—	. —
S. NATALIS.	740.	Mart.	—	1.	2.	—

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
668.	Mart.	31.	In Ecclesia Sancti Sa- tyri.			
672.	Julii	8.	In Basilica S. Simpli- ciani.			
681.	Februar.	19.	In Basilica S. Ambro- sii; postmodum in Basilica S. Stephani.			
725.	Mart.	11.	In Basilica S. Ambro- sii.			
739.	—	—	In Ecclesia Monaste- rii Auronæ, nunc Mo- nialium S. Augustini in Porta Nova.			
741.	Maji	13.	In Basilica S. Georgii ad Palatium.	—	3;	—

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
ARIFREDUS.	741.	Auguft.	—	—	. 9.	—
STABILIS.	742.	Auguft.	12.	2.	4.	—
LÆTUS.	745.	Maji	—	13.	11.	—
THOMAS.	759.	Septem.	23.	24.	—.	8.
PETRUS I.	784.	Mart.	—	22. incomplet.		
OLDEPERTUS.	805.	—	. —	8.	7.	—

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
Ann.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
742.	—	—	In Baſilica Sancti Na- zarii .	—	3.	—
744.	Decem.	13.	In Baſilica S. Ambro- ſii .	—	5.	—
759.	April.	4.	In Baſilica S. Ambro- ſii .	—	5.	19.
783.	Octobr.	1.	In Baſilica S. Ambro- ſii ; poſtmodum in Laurentiana .	—	5.	circiter.
805.	Maji	15.	In Baſilica S. Ambro- ſii .			
814.	—	—	In Baſilica S. Ambro- ſii .			

AN-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDI
	An. mens. die	An. mens. dieb.
ANSELMUS I.	814. — . —	5. incomplet.
BONUS.	818. — . —	4. incomplet.
ANGILBERTUS I.	822. Julii 18.	1. 2. 22.
ANGILBERTUS II.	824. Junii —	36. — . —
THADO.	861. Novem. 9.	8. incomplet.
ANSPERTUS.	869. — . —	13. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	menſ.	die	recept	Ann.	menſ.	dieb.
818.	depoſitus	Aquil-	In Baſilica S. Ambro-			
	grani ; poſtea	Med-	fii .			
	diolanum redux	an-				
	no 822.	obiit				
	die					
	11. Maji.					
822.	Januar.	25.	In Baſilica S. Ambro-	— .	5.	23.
			fii .			
823.	Octobr.	9.	In Baſilica S. Ambro-	— :	8. circiter.	
			fii .			
860.	Decem.	13.	In Baſilica Sancti Na-	— :	10.	27.
			zarii .			
869.	Maji	16.	In Baſilica S. Ambro-			
			fii .			
881.	Decem.	7.	In Baſilica S. Ambro-	— :	3. circiter.	
			fii .			

AN-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
ANSELMUS II.	882.	Martii	6.	14.	6.	22.
LANDULPHUS I.	896.	Octobri	incun- te .	3.	incomplet.	
ANDREAS .	899.	Novem.	30.	6.	3.	—
ATTO.	906.	— .	—	12.	6.	circiter.
GARIBERTUS .	918.	Decemb.	—	2.	8.	—
LAMPERTUS.	921.	Octobr.	4.	9.	8.	15.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACANT SEDES
An.	mens.	die	recepit	Ann. mens. dieb.
896.	Septem.	27.	In Basilica S. Ambrosii.	
899.	—	—	In Basilica S. Ambrosii, ad S. Marcellinæ Sacellum.	
906.	Februar.	28.	In Basilica S. Ambrosii.	
918.	Septem.	—	In Basilica Metropolitana, fortè Romæ translatus.	— : 3. circiter.
921.	August.	—	In Ecclesia S. Stephani ad Fontem, prope Basilicam Metropolitanam.	— : 2. circiter.
931.	Junii	19.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropolitana.	

Tom. I.

x

HIL-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDIT	
	An.	mens. die	Ann.	mens. dieb.
HILUINUS.	931.	Junio exeunte.	5.	— . 26.
ARDERICUS.	936.	August. 13.	12.	2. —
ADELMANUS.	948.	— . —	5.	— . —
VALPERTUS.	953.	— . —	18.	— . —
ARNULPHUS I.	971.	Decembri exeunte.	3.	4. —
GOTHIFREDUS.	975.	Julii 28.	5.	1. 22.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	INACAPIT SEDES		
An.	menf.	die	recepit	Ann.	menf.	dieb.
936.	Juli	24.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana.	—	—	19.
948.	Octobr.	13.	In Basilica Nazariana, ad S. Lini Sacellum.			
953.	Archienifcopa- tum dimifit; & an- no 956. obiit.					
971.	Novem.	6.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana.	—	2.	circiter.
975.	April.	16.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana.	—	3.	12.
980.	Septem.	19.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana.			

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA

ELECTUS

SEDIT

An. mens. die An. mens. dieb.

LANDULPHUS II.	980. Septem. —	18. — , —
ARNULPHUS II.	998. Septem. 18.	19. 9. 6.
HERIBERTUS.	1018. Junio exeunte.	27. incomplet.
WIDO.	1045. Julii 18.	26. incomplet.
GOTHOFREDUS.	per simoniam intrusus.	numquam resedit.
ATHO.	1072. Januar. 6. legitimè.	numquam consecrationem recipere potuit.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	An.	mens.	dieb.
998.	Septem.	14.	In Ecclesia S. Celsi.			
1018.	Junii	23.	In Basilica Portiana, feu Sancti Victoris.			
1045.	Januar.	16.	In Basilica S. Diony- sii.	1.	6.	2.
1071.	—	—	In Bergolii Oppido apud Derthonam.			
1075.	anathemate percutus, obiit ex- torris & profugus.					

THE:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT		
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.		
THEDALDUS.	1075. intrusus.	10. incomplet.		
ANSELMUS III.	1086. Julio ineunte.	7.	5.	4.
ARNULPHUS III.	1093. Decem. 6.	3.	9.	19.
ANSELMUS IV.	1097. Novem. 2.	3.	10.	28.
GROSSULANUS.	1102. — , —	9.	4.	—
JORDANUS.	1112. Januar. 1.	8.	9.	3.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM		VACAVIT SEDES	
Ann.	mens.	die	recepit		Ann.	mens. dieb.
1085.	Maji	25.	In Aronæ Oppido , ad oras Verbanæ La- cus .		1.	circiter .
1093.	Decem.	4.	In Basilica Nazariata.			
1097.	Septem.	24.	In Monasterio Cliva- rensi , Duceffus Me- diolan.		— .	1. 7.
1101.	Septem.	30.	Constantinopoli , in Monasterio S. Nico- lai .		1.	circiter .
1112.	Januar.	1.	Romæ , in Monaste- rio Sancti Sabæ .			
	declatur per simo- niam electus. Obit anno 1117. 6. Au- gusti .					
1120.	Octobr.	4.	In Basilica S. Ambro- fii .		— .	1. 13.

OLRI.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDIT		
	An.	menf. die	An.	menf. dieb.	
OLRICUS.	1120.	Novem. 17.	5.	6.	11.
ANSELMUS V.	1126.	Junii 30.	10.	1.	14.
S. BERNARDUS.	1134.,	deposito An- selmo V.	fugâ elapsus obla- tam dignitatem re- cusavit.		
ROBALDUS.	1135.	Julii 29.	10.	4.	26.
OBERTUS I.	1146.	Januar. 22.	20.	2.	6.
S. GALDINUS Val- valforius de Sala., S. R. E. Cardinalis.	1166.	April. 18.	10.	—	—

TABULA CHRONOLOGICA :

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
Ann.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	die
1126.	Majj	28.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— .	1.	2.
1136.	August.	14.	Romæ , ubi captivus detinebatur ; In Ec- clesia S. Jo: Lateran.			
1145.	Decem.	30.	In Ecclesia Hyemali, feu Basilica Metropo- litana .	— .	— .	23.
1166.	Martii	28.	Beneventi , in Eccle- sia Sanctæ Sofiæ .	— .	— .	20.
1176.	April.	18.	In Ecclesia S. The- clæ ; postmodum in Basilica Metropolita- na .	— .	2.	13.

Tom. I.

y

AL

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
ALGISIUS.	1176.	Julii	2.	8.	4.	26.
UBERTUS I. Cribellus, S. R. E. Cardinalis, postmodum Urbanus III. Pont. Max.	1185.	Januar.	9.	2.	9.	10.
MILO de Cardano.	1187.	Decem.	5.	7.	8.	8.
OBERTUS II. de Tertiago.	1195.	Septem.	8.	—	9.	5.
PHILIPPUS I. de Lampugnano.	1196.	Julii	10.	10.	4.	7.
UBERTUS II. Pirovanus, S. R. E. Cardinalis.	1206.	Decem.	11.	4.	3.	2.

TABULA CHRONOLOGICA

OBIIT.		TUMULUM	VACAVIT SEDES	
An.	mens. die	recepit	An.	mens. dieb.
1184.	Novem.	28.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropo- litana.	— . 2. 11.
1187.	Octobr.	19.	Ferrario, in Ecclesia Cathedrali.	— . 2. 16.
1195.	August.	13.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropo- litana.	— . — . 26.
1196.	Junii	13.		— . — . 26.
1206.	Novem.	17.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropo- litana.	— . — . 24.
1211.	Martii	23.	In Ecclesia Hyemali, seu Basilica Metropo- litana.	— . 1. 20.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
GERARDUS de Scffa, S. R. E. Cardinalis.	1211.	Maji	4.	—.	7.	11.
HENRICUS I. Septala.	1213.	Novem.	4.	16.	10.	12.
GULIELMUS Ruzzolius.	1230.	Octobr.	14.	10.	5.	15.
LEO Valvafforius de Perego.	1241.	Junii	15.	22.	4.	1.
OTTO MAGNUS Vicecomes.	1263.	ab Urbano IV. Summo Pontifice.		32.	incomplet.	
RUFINUS Frixetus.	1295.	Octobr.	21.	1.	1.	16.

TABULA CHRONOLOGICA: 157

OBIIT		TUMULUM	VACAVIT SEDES
Ann. mens. die	recepit	Ann. mens. dieb.	
1211. Decem. 15.	Cremonæ.	1. 10. 19.	
1230. Septem. 16.	In Oppido Brebbiæ; postmodum in Basili- ca Naboriana.	—: —: 28.	
1241. Martii 28.	In Monasterio Caræ- vallenfi.	—: 2: 18.	
1263. Octobr. 16.	In Oppido Lignani, in Ecclesia S. Ambro- sii.		
1295. August. 8.	In Basilica Metropo- litana.	—: 2: 13.	
1296. Decem. 7.			

FRAN:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	Ann. mens. dieb.
FRANCISCUS I. Parmensis.	1296. — . —	12. incomplet.
CASSONUS Turrianus.	1308. — . — 1311. — . — 1314. — . —	9. — . —
AYCARDUS Antimianus.	1317. Septem. —	22. incomplet.
JOANNES II. Vicecomes.	1341. August. 6.	12. — . —
ROBERTUS Vicecomes.	1354. — . —	7. incomplet.
GUILIELMUS Pufferla.	1361. — . —	9. — . 4. incompl.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBITU TUMULUM VACANTI SEDES

An. mens. die. recepit. Ann. mens. dieb.

1308. — — —	In Basilica Metropolitana.	
1317. Archiepiscopus dimisit; deinde Insula Aquileje ornatus obiit an. 1319. mense Augusti.	Florentiae, in Ecclesia Fratrum Minorum.	
1339. Augusti. 10.	In Basilica Naboriana, nunc S. Francisci.	
1354. Octobr. 5.	In Basilica Metropolitana.	
1361. Augusti. 8.	In Basilica Metropolitana.	
1370. Decemb. —	Avenione, in Ecclesia PP. Ordinis Praedicatorum.	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDIT
	An. mens. die	An. mens. dieb.
SIMON de Borfano, S. R. E. Cardinalis.	1370. Decembri ex- cunte.	10. incomplet.
ANTONIUS de Salutio.	1380. ————	21. ————
PETRUS II. FILAR- GUS S. R. E. Cardi- nalis; dein Alexan- der V. Pont. Max.	1402. ————	7. incomplet.
FRANCISCUS II. Creppa.	1409. Novem. 23.	5. incomplet.
BARTHOLO- MÆUS Capra.	1414. Februar. 7.	19. 7. 33.
FRANCISCUS III. Picolpassus.	1435. ————	7. 3. 35.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT		TUMULUM	VACANTI SEDES
An.	menf. die	recepit	Ann. menf. dieb.
1380.	Archiepifcopatu fortè ipoliatus; obiit anno 1381. Augufti 27.	Niciæ in Provincia.	
1401.	— . — .	In Bafilica Metropolitana .	1. — . — .
1409.	Junii 26. electus in Summum Pontificem; obiit 4. Maji 1410.	Bononiæ, in Ecclefia Fratrum Minorum .	
1414.	ineunte .		— . 1. circiter.
1433.	Septem. 30.	In Urbe Bafilienfi .	2. circiter;
1443.	— . — .	In Bafilica Metropolitana .	

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS		SEDIT		
	An.	mens. die	An.	mens. dieb.	
HENRICUS II. Rampinus, S. R. E. Cardinalis.	1443.	August. 24.	6.	10.	10.
JOANNES III. Vicecomes.	1450.	August. 3.	2.	7.	—
NICOLAUS Amidanus.	1453.	Martii 26.	—.	11.	23.
TIMOTHEUS Maffeus.	1454.	Martii 29.	Archiepiscopatum a Nicolao V. sibi delatum repudiavit.		
GABRIEL Sfortia.	1454.	Junii 21.	3.	2.	22.
CAROLUS I. de Forlivio.	1457.	Octobri incunte.	4. incomplet.		

TABULA CHRONOLOG'CA.

OBIIT			TUMULUM	FACAVIT SEDES		
An.	menſ.	die	recepit	Ann.	menſ.	dieb.
1450.	Julij	4.	Romæ, in Ecc'ia a. S. Clementis.	— .	1.	circiter.
1453.	Martii	3.	In Baſilica Metropo- litana .	— .	— .	22.
1454.	Martii	21.	In Baſilica Metropo- litana .	— .	— .	8.
				— .	2.	23.
1457.	Septem.	12.	In Eccleſia B. V. Ma- riæ Coronatæ.	— .	— .	20.
1461.	— .	—	In Eccleſia S. Celfi.	— .	— .	circiter.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS	SEDI
	An. mens. die	Ann. mens. die;
STEPHANUS Nardinus, S. R. E. Cardinalis.	1461. —. —	23. —. —
JOANNES IV. Arcimboldus, S. R. E. Cardinalis.	1484. —. —	4. incomplet.
GUIDO ANTONIUS Arcimboldus.	1488. Aprili exeunte.	9. 6. circiter.
OCTAVIANUS Arcimboldus.	1497. Octobri exeunte.	nondum exacto mense.
HYPPOLITUS I. Erfensis, S. R. E. Cardinalis.	1497. Novem. 18.	23. incomplet.
HYPPOLITUS II. Erfensis, S. R. E. Cardinalis.	1520. —. —	30. incomplet.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT	TUMULUM	VACAVIT SEDES
An. mens. die	recepit	Ann. mens. dieb.
1484. Octobr. 22.	Romæ, in Basilica Vaticana.	
1488. Archiepiscopatum dimisit; & Romæ obiit anno 1491. 2. Octobris.	Romæ; in Ecclesia S. Augustini.	
1497. Octobr. 18.	In Basilica Metropolitana.	
1497. Novem. —	Romæ.	
1520. Archiepiscopatum dimisit; & eodem anno obiit die 3. Septembris.	Ferrariæ, in Ecclesia Cathedrali.	
1550. Archiepiscopatum dimisit cum jure regressus; & obiit anno 1572. die 2. Decembris.	Ad Urbem Tiburtinam, Româ translatus, in Ecclesia Sancti Francisci.	

JOAN.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	mens.	die	Ann.	mens.	dieb.
JOANNES ANGE- LUS Arcimboldus.	1550.	Februar.	5.	5.	2.	1.
PHILIPPUS II. Archintus.	1556.	— . —	—	2.	circiter .	
S. CAROLUS Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1560.	Februar.	11.	24.	8.	23.
GASPAR Viceco- mes .	1584.	Novem.	29.	10.	1.	13.
FEDERICUS I. Borromeus, S. R. E. Cardinalis.	1595.	April.	24.	35.	4.	27.
CÆSAR Montius, S. R. E. Cardinalis.	1632.	Novem.	28.	17.	8.	18.

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDE		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1555.	April.	6.	In Basilica Metropolitana.			
1558.	Junii	21.	Bergomi; postmodum in Basilica Metropolitana, ad S. Catharinæ Sacellum,			
1584.	Novem.	3.	In Basilica Metropolitana.	—	—	25.
1595.	Januar.	12.	In Basilica Metropolitana, ad S. Agnetis Sacellum.	—	3.	12.
1631.	Septem.	21.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	1.	2.	7.
1650.	August.	16.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	1.	10.	circiter.

ALC

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

NOMINA	ELECTUS			SEDIT		
	An.	menf.	die	Ann.	menf.	dieb.
ALPHONSUS Litta, S. R. E. Cardinalis.	1652.	Junii	—	27.	2.	circiter.
FEDERICUS II. Vicecomes, S. R. E. Cardinalis.	1681.	Junii	25.	11.	6.	12.
FEDERICUS III. Caccia, S. R. E. Cardinalis.	1693.	April.	11.	5.	9.	3.
JOSEPH I. Archintus, S. R. E. Cardinalis.	1699.	Maji	18.	12.	10.	22.
BENEDICTUS II. Herba Odeſcalcus, S. R. E. Cardinalis.	1712.	Auguſt.	18.	24.	5.	incom- plet.
CAROLUS CAJE- TANUS Stampa, S. R. E. Cardinalis.	1737.	Martii	31.	5.	8.	23.
JOSEPH II. Putcobonellus, S. R. E. Cardinalis.	1743.	Junii	15.	quem Deus diu ſer- vet incolumem.		

TABULA CHRONOLOGICA.

OBIIT			TUMULUM	VACAVIT SEDES		
An.	mens.	die	recepit	Ann.	mens.	dieb.
1679.	Augùst.	28.	Romæ, in Ecclesia S. Caroli ad Cursum; dein in Basilica Metropolitana.	1.	9.	28.
1693.	Januar.	7.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	—.	3.	4.
1699.	Januar.	14.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	—.	4.	3.
1712.	April.	9.	In Basilica Metropolitana, ad S. Cathari- næ Sacellum.	—.	4.	8.
1737.	Januar. ineunte		In Ecclesia S. Joannis	—.	3.	circiter.
	Archiepiscopatum		ad Concham.			
	dimisit; & an. 1740.					
	13. Decembr. obiit.					
1742.	Decemb.	23.	In Basilica Metropolitana, ad Aram B. V. Mariæ de Arbore.	—.	5.	23.

Tom. I.

22

PRÆ.

1000
1000

1000

1000

PRÆSULUM NOMENCLATURA.

QUOS A NONNULLIS SCRIPTORIBUS

IN MEDIOLANENSIVM ANTISTITVM NUMERVM RELATOS,

NOS IN HAC SERIE HISTORICA

Ab eorundem Tabula expunximus.

MARINUS, post S. Monam intrusus An. 251. ad implendam
lacunam annorum 32. Sedis vacantis. Tom. I. pag. 35.

OROSIUS, post Sanctum Miroclem An. 315.
a Galsinio & Ughello falsò enumeratus. Tom. I. pag. 50.

JULIUS, post Sanctum Eustorgium I. An. 331.
etiam a Baronio admissus. — — — Tom. I. pag. 56.

AUXENTIUS Arianus, invasor ab Anno 355.
post pulum Sanctum Dionysium, usque
ad Annum 374. — — — — — Tom. I. pag. 70.

NATALIS Episcopus Toletanus, qui exulan-
te S. Dionytio dicitur vicario nomine Ec-
clesiam Mediolanensem admittitasse. Tom. I. pag. 71.

AUXENTIUS junior, seu **MERCURINUS**,
ope Justinæ Imperatricis, tempore S. Am-
brosii, intrusus. — — — — — Tom. I. pag. 80.

S. GUNDULPHUS, a Papebrochio post Vi-
talem admissus An. 555. — — — Tom. I. pag. 179.

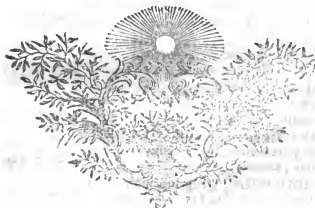
SAEINUS a Petro Paulo Bosca post eundem
Vitalem intrusus, ad lacunam imple-
dam. — — — — — Tom. I. pag. 180.

S. ARSATIUS, post Sanctum Auxanum An-
no 567. donec clariora emergant Docu-
menta. — — — — — Tom. I. pag. 182.

222

FRON.

- FRONTIUS, qui Anno 570. Sedem simonia-
cè invasit, usque ad Annum 581., quo
obiit Genuæ captivus. — — — — Tom. I. pag. 190.
- OLDOBERTUS Marionius, a Galefinio ad-
ditus, post Thomam Anno 783. — — Tom. II. pag. 274.
- MANASSES Episcopus Arelatensis, post Ar-
dericum An. 948. intrusus a Berengario
Rege. — — — — — Tom. II. pag. 347.
& seqq.

ARCHIEPISCOPORUM

MEDIOLANENSIIUM

INDEX ALPHABETICUS.

A

A DELMANUS. — — — —	Tom. II. pag.	347.
ALGISIUS. — — — —	Tom. II. pag.	591.
S. AMBROSIIUS. — — — —	Tom. I. pag.	76.
AMIDANUS NICOLAUS. — —	Tom. III. pag.	898.
S. AMPELLIUS. — — — —	Tom. I. pag.	237.
S. ANATALON. — — — —	Tom. I. pag.	4.
ANDREAS. — — — —	Tom. II. pag.	317.
ANGILBERTUS I. — — — —	Tom. II. pag.	281.
ANGILBERTUS II. — — — —	Tom. II. pag.	283.
ANSELMUS I. — — — —	Tom. II. pag.	276.
ANSELMUS II. — — — —	Tom. II. pag.	310.
ANSELMUS III. — — — —	Tom. II. pag.	443.
ANSELMUS IV. — — — —	Tom. II. pag.	456.
ANSELMUS V. — — — —	Tom. II. pag.	495.
ANSPERTUS. — — — —	Tom. II. pag.	300.
ANTIMIANUS AYCARDUS. —	Tom. II. pag.	780.
S. ANTONINUS. — — — —	Tom. I. pag.	233.
ARCHINTUS PHILIPPUS II. —	Tom. III. pag.	1009.
ARCHINTUS JOSEPH I. — —	Tom. III. pag.	1174.

^a R.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

ARCIMBOLDUS JOANNES IV.	—	Tom. III.	pag.	944.
ARCIMBOLDUS GUIDO ANTON.	—	Tom. III.	pag.	949.
ARCIMBOLDUS OCTAVIANUS.	—	Tom. III.	pag.	956.
ARCIMBOLDUS JO. ANGELUS.	—	Tom. III.	pag.	980.
ARDERICUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	342.
ARIFREDUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	255.
ARNULPHUS I.	— — — —	Tom. II.	pag.	359.
ARNULPHUS II.	— — — —	Tom. II.	pag.	381.
ARNULPHUS III.	— — — —	Tom. II.	pag.	449.
ASTERIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	226.
ATHO.	— — — —	Tom. II.	pag.	434.
ATTO.	— — — —	Tom. II.	pag.	321.
S. AUXANUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	181.

B

S. BENEDICTUS I.	— — — —	Tom. I.	pag.	242.
S. BENIGNUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	129.
S. BERNARDUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	509.
EONUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	279.
BORROMEUS FEDERICUS I.	— — — —	Tom. III.	pag.	1080.
de BORSANO SIMON.	— — — —	Tom. III.	pag.	825.

C

CACCIA FEDERICUS III.	— — — —	Tom. III.	pag.	1166.
S. CAJUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	10.
S. CALIMERIUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	21.

CA-

INDEX ALPHABETICUS.

CAPRA BARTHOLOMÆUS. — —	Tom. III. pag.	849.
de CARDANO MILO. — — —	Tom. II. pag.	608.
S. CAROLUS BORROMEUS: — —	Tom. III. pag.	1017.
S. CASTRITIANUS. — — — —	Tom. I. pag.	15.
S. CLICERIVS. — — — —	Tom. I. pag.	115.
CONSTANTIUS. — — — —	Tom. I. pag.	199.
CREPPA FRANCISCUS II. — —	Tom. III. pag.	846.
CRIBELLUS UBERTUS I. — —	Tom. II. pag.	599.

D

S. DATIVS. — — — —	Tom. I. pag.	169.
DEUSDEDIT. — — — —	Tom. I. pag.	221.
S. DIONYSIVS. — — — —	Tom. I. pag.	60.

E

ESTENSIS HYPPOLITUS I. — —	Tom. III. pag.	958.
ESTENSIS HYPPOLITUS II. — —	Tom. III. pag.	964.
S. EUSEBIUS. — — — —	Tom. I. pag.	122.
S. EUSTORGIUS I. — — — —	Tom. I. pag.	52.
S. EUSTORGIUS II. — — — —	Tom. I. pag.	153.

F

FILARGVS PETRVS II. — —	Tom. III. pag.	836.
de FORLIVIO CAROLVS I. — —	Tom. III. pag.	928.
FORTIS. — — — —	Tom. I. pag.	228.
FRIXETUS RUFINVS. — — —	Tom. II. pag.	759.

S. GAL-

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

G

S. G	GALDINUS VALVASS. DE SALA.	Tom. II.	pag.	556.
	GARIBERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 326.
S.	GERUNTIUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 126.
	GOTHIFREDUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 362.
	GOTHOFREDUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 345.
	GROSSULANUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 466.

H

H	ERBA ODESCALC. BENED. II.	Tom. III.	pag.	184.
	HERIBERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 398.
	HILDUINUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 335.
S.	HONORATUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 185.

I

S. J	JOANNES I.	— — — —	Tom. I.	pag. 229.
	JORDANUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 478.

L

L	ÆTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 257.
	LAMPERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 328.
de	LAMPUGNANO PHILIPPUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 624.
	LANDULPHUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 314.
	LANDULPHUS II.	— — — —	Tom. II.	pag. 365.
	LAURENTIUS I.	— — — —	Tom. I.	pag. 137.

LAU-

INDEX ALPHABETICUS.

- LAURENTIUS II. — — — — Tom. I. pag. 192.
 S. LAZARUS. — — — — Tom. I. pag. 117.
 LITTA ALPHONSUS. — — — Tom. III. pag. 1143.

M

- M**AFFEUS TIMOTHEUS. — — — Tom. III. pag. 901.
 S. MAGNUS. — — — — Tom. I. pag. 164.
 S. MANSUETUS. — — — — Tom. I. pag. 239.
 S. MAROLUS. — — — — Tom. I. pag. 109.
 S. MARTINIANUS. — — — — Tom. I. pag. 111.
 S. MATERNUS. — — — — Tom. I. pag. 38.
 S. MAURICILLUS. — — — — Tom. I. pag. 235.
 S. MIROCLES. — — — — Tom. I. pag. 48.
 S. MONAS. — — — — Tom. I. pag. 29.
 MONTIUS CÆSAR. — — — Tom. III. pag. 1122.

N

- N**ARDINUS STEPHANUS. — — — Tom. III. pag. 934.
 S. NATALIS. — — — — Tom. I. pag. 250.

O

- O**BERTUS I. — — — — Tom. II. pag. 537.
 OLDEPERTUS. — — — — Tom. II. pag. 273.
 OLRICUS. — — — — Tom. II. pag. 487.

To m.

bb

PAR:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

P

- P**ARMENSIS FRANCISCUS I. — Tom. II. pag. 761.
 de PEREGO LEO VALVASSORIUS. Tom. II. pag. 696.
 PETRUS I. — — — — — Tom. II. pag. 264.
 PICOLPASSUS FRANCISCUS III. — Tom. III. pag. 858.
 PIROVANUS UBERTUS II. — — Tom. II. pag. 630.
 S. PROTASIIUS. — — — — — Tom. I. pag. 58.
 PUSTERLA GUILIELMUS. — — Tom. II. pag. 819.
 PUTEOBONELLUS JOSEPH II. — Tom. III. pag. 1208.

R

- R**AMPINUS HENRICUS II. — Tom. III. pag. 882.
 ROBALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 516.
 RUZZOLIUS GULIELMUS. — — Tom. II. pag. 682.

S

- de **S**ALUTIO ANTONIUS. — — — Tom. III. pag. 831.
 S. SENATOR. — — — — — Tom. I. pag. 132.
 SEPTALA HENRICUS I. — — — Tom. II. pag. 640.
 de SESSA GERARDUS. — — — Tom. II. pag. 638.
 SFORTIA GABRIEL. — — — Tom. III. pag. 921.
 SIM.

INDEX ALPHABETICUS.

- S. SIMPLICIANUS. — — — — — Tom. I. pag. 94.
 STABILIS. — — — — — Tom. I. pag. 256.
 STAMPA CAROLUS CAJETANUS. Tom. III. pag. 1201.

T

- de TERTIAGO OBERTUS II. — Tom. II. pag. 620.
 THADO. — — — — — Tom. II. pag. 296.
 THEDALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 438.
 THEODORUS I. — — — — — Tom. I. pag. 135.
 THEODORUS II. — — — — — Tom. I. pag. 246.
 THOMAS. — — — — — Tom. II. pag. 259.
 TURRIANUS CASSONUS. — — Tom. II. pag. 769.

V

- VALPERTUS. — — — — — Tom. II. pag. 352.
 S. VENERIUS. — — — — — Tom. I. pag. 105.
 VICECOMES OTTO MAGNUS. — Tom. II. pag. 716.
 VICECOMES JOANNES II. — — Tom. II. pag. 793.
 VICECOMES ROBERTUS. — — Tom. II. pag. 813.
 VICECOMES JOANNES III. — — Tom. III. pag. 891.
 VICECOMES GASPAR. — — — Tom. III. pag. 1061.

b b 2

VI.

ARCHIEPISC. MED IOL. IND. ALPHAB.

VICECOMES FEDERICUS II. — Tom. III. pag. 1159.

VITALIS. — — — — — Tom. I. pag. 176.

WIDO, — — — — — Tom. II. pag. 419.

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIIUM,

Qui in hoc primo Volumine continentur.

S. A NATALON. - pag. 4.	S. BENIGNUS. - - pag. 129.
S. CAJUS. - - - pag. 10.	S. SENATOR. - - - pag. 132.
S. CASTRITIANUS. - pag. 15.	THEODORUS I. - - pag. 135.
S. CALIMERIUS. - - pag. 21.	LAURENTIUS I. - - pag. 137.
S. MONAS. - - - pag. 29.	S. EUSTORGIUS II. - pag. 153.
S. MATERNUS. - - pag. 38.	S. MAGNUS. - - - pag. 164.
S. MIROCLES. - - pag. 48.	S. DATIUS. - - - pag. 169.
S. EUSTORGIUS I. - pag. 52.	VITALIS. - - - pag. 176.
S. PROTASIUS. - - pag. 58.	S. AUXANUS. - - - pag. 181.
S. DIONYSIUS. - - pag. 60.	S. HONORATUS. - pag. 186.
S. AMBROSIUS. - - pag. 76.	LAURENTIUS II. - - pag. 192.
S. SIMPLICIANUS. - pag. 94.	CONSTANTIUS. - - pag. 199.
S. VENERIUS. - - pag. 105.	DEUDEDIT. - - - pag. 221.
S. MAROLUS. - - pag. 109.	ASTERIUS. - - - pag. 226.
S. MARTINIANUS. - pag. 111.	FORTIS. - - - pag. 228.
S. CLICERIUS. - - pag. 115.	S. JOANNES I. - - - pag. 229.
S. LAZARUS. - - - pag. 117.	S. ANTONINUS. - - pag. 233.
S. EUSEBIUS. - - - pag. 122.	S. MAURICILLUS. - pag. 235.
S. GERUNTIUS. - - pag. 126.	S. AMPELLIUS. - - pag. 237.
	S. MAN-

INDEX CHRONOLOGICUS.

S. MANSUETUS. - - pag. 239.	S. NATALIS . - - - pag. 250.
S. BENEDICTUS I. - pag. 242.	ARIFREDUS . - - - pag. 255.
THEODORUS II. - - pag. 246.	STABILIS . - - - - pag. 256.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIVM,

Qui in hoc primo Volumine continentur .

A

- S. **A**MBROSIVS . - pag. 76.
 S. AMPELLIVS . - - pag. 237.
 S. ANATALON . - - pag. 4
 S. ANTONINVS . - - pag. 233.
 ARIFREDVS . - - pag. 255.
 ASTERIVS . - - - pag. 226.
 S. AUXANVS . - - - pag. 181.

B

- S. **B**ENEDICTVS I . - pag. 242.
 S. BENIGNVS . - - pag. 129.

C

- S. **C**AJVS . - - - pag. 10.
 S. CALIMERIVS . - - pag. 21.
 S. CASTRITIANVS . - pag. 15.
 S. CLICERIVS . - - pag. 115.
 CONSTANTIVS . - pag. 199.

D

- S. **D**ATIVS . - - - pag. 169.
 DEVSDEDIT . - - - pag. 221.

E

- S. **E**USEBIVS . - - pag. 122.
 S. EUSTORGIVS I . - - pag. 52.
 S. EUSTORGIVS II . - pag. 153.

F

- F**ORTIS . - - - pag. 228.

G

- S. **G**ERONTIVS . - pag. 126.

H

- S. **H**ONORATVS . - pag. 186.

I

- S. **J**OANNES I . - - - pag. 229.

L

- L**AURENTIVS I . pag. 137.
 LAURENTIVS II . - pag. 192.
 S. LAZARVS . - - - pag. 117.

INDEX ALPHABETICUS.

M

- S. MAGNUS.** - - pag. 164.
S. MANSUETUS. - - pag. 239.
S. MAROLUS. - - pag. 109.
S. MARTINIANUS. - pag. 111.
S. MATERNUS. - - pag. 38.
S. MAURICILLUS. - pag. 235.
S. MIROCLES. - - pag. 48.
S. MONAS. - - - pag. 29.

N

- S. NATALIS.** - - pag. 250.

P

- S. PROTASIVS.** - - pag. 52.

S

- S. SENATOR.** - - pag. 132.
S. SIMPLICIANUS. - pag. 94.
STABILIS. - - - pag. 256.

T

- T** **HEODORUS I.** pag. 135.
THEODORUS II. - pag. 246.

V

- S. V** **ENERIVS.** - - pag. 105.
VITALIS. - - - pag. 176.

ME-

MEDIOLANENSIVM ANTISTITVM HISTORIA CRITICO-CHRONOLOGICA.

DE SANCTO BARNABA.

Ermatâ satis superque (ut nobis videtur) in Vindiciis de Adventu Mediolanum S. Barnabæ jamdiu in lucem editis Traditione antiquissima institutæ ab eodem Apostolo Ecclesiæ Mediolanensis, superest statuenda Epocha tantæ gloriæ, qua nos donavit egregius ille Præco Evangelii, ut inde chronologicam succedentium Episcoporum Mediolanensium Historiam contexere valeamus. Verùm cum omnia obfita sint densa caligine, nec Scriptis de Sancto Barnabæ per ea tempora confectis, utpote in apocryphorum classem passim rejectis, minimè adhibenda sit fides, nonnisi conjectando verisimilius aliquid nobis figendum relinquitur. Varias in hac re opiniones protulere Patriæ nostræ Scriptores. Alii enim Sancti Apostoli Barnabæ adventum in hanc Metropolim, secundo Claudii Imperatoris anno adscribunt; alii verò quarto, aut quinto. Carolus a Basilica-Petri (a) pro ea, qua semper se gessit,

A

pru-

(a) In *Hist. Prov. Mediol.*, & *Vitis XI. prior. Episcopos. Mediol.* ubi agit de S. Barnabæ.

ARCHIEPISCOPOR. MEDIOLANENS.

G

S. G	GALDINUS VALVASS. DE SALA.	Tom. II.	pag.	556.
	GARIBERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 326.
S.	GERUNTIUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 126.
	GOTHIFREDUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 362.
	GOTHOFREDUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 342.
	GROSSULANUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 466.

H

H	ERBA ODESCALC. BENED. II.	Tom. III.	pag.	1184.
	HERIBERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 393.
	HILDUINUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 335.
S.	HONORATUS.	— — — —	Tom. I.	pag. 185.

I

S. J	OANNES I.	— — — —	Tom. I.	pag. 229.
	JORDANUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 478.

L

L	ÆTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 257.
	LAMPERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag. 328.
de	LAMPUGNANO PHILIPPUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 624.
	LANDULPHUS I.	— — — —	Tom. II.	pag. 314.
	LANDULPHUS II.	— — — —	Tom. II.	pag. 365.
	LAURENTIUS I.	— — — —	Tom. I.	pag. 137.

LAU-

INDEX ALPHABETICUS.

LAURENTIUS II.	— — — —	Tom. I.	pag.	192.
S. LAZARUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	117.
LITTA ALPHONSUS.	— — — —	Tom. III.	pag.	1143.

M

M AFFEUS TIMOTHEUS.	— — — —	Tom. III.	pag.	901.
S. MAGNUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	164.
S. MANSUETUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	239.
S. MAROLUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	109.
S. MARTINIANUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	111.
S. MATERNUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	38.
S. MAURICILLUS.	— — — —	Tom. I.	pag.	235.
S. MIROCLES.	— — — —	Tom. I.	pag.	48.
S. MONAS.	— — — —	Tom. I.	pag.	29.
MONTIUS CÆSAR.	— — — —	Tom. III.	pag.	1122.

N

N ARDINUS STEPHANUS.	— — — —	Tom. III.	pag.	934.
S. NATALIS.	— — — —	Tom. I.	pag.	250.

O

O BERTUS I.	— — — —	Tom. II.	pag.	537.
OLDEPERTUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	273.
OLRICUS.	— — — —	Tom. II.	pag.	487.

To m.

bb

PAR:

ARCHIEPISCOPOR. MEDIO LANENS.

P

- P**ARMENSIS FRANCISCUS I. — Tom. II. pag. 761.
 de PEREGO LEO VALVASSORIUS. Tom. II. pag. 696.
 PETRUS I. — — — — — Tom. II. pag. 264.
 PICOLPASSUS FRANCISCUS III. — Tom. III. pag. 858.
 PIROVANUS UBERTUS II. — — — Tom. II. pag. 630.
 S. PROTASIUS. — — — — — Tom. I. pag. 58.
 PUSTERLA GUILIELMUS. — — — Tom. II. pag. 819.
 PUTEOBONELLUS JOSEPH II. — Tom. III. pag. 1208.

R

- R**AMPINUS HENRICUS II. — Tom. III. pag. 882.
 ROBALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 516.
 RUZZOLIUS GULIELMUS. — — — Tom. II. pag. 682.

S

- de **S**ALUTIO ANTONIUS. — — — Tom. III. pag. 831.
 S. SENATOR. — — — — — Tom. I. pag. 132.
 SEPTALA HENRICUS I. — — — Tom. II. pag. 640.
 de SESSA GERARDUS. — — — Tom. II. pag. 638.
 SFORTIA GABRIEL. — — — Tom. III. pag. 921.
 SIM.

INDEX ALPHABETICUS.

- S. SIMPLICIANUS. — — — — Tom. I. pag. 94.
 STABILIS. — — — — — Tom. I. pag. 256.
 STAMPA CAROLUS CAJETANUS. Tom. III. pag. 1201.

T

- de TERTIAGO OBERTUS II. — Tom. II. pag. 620.
 THADO. — — — — — Tom. II. pag. 296.
 THEDALDUS. — — — — — Tom. II. pag. 438.
 THEODORUS I. — — — — — Tom. I. pag. 135.
 THEODORUS II. — — — — — Tom. I. pag. 246.
 THOMAS. — — — — — Tom. II. pag. 259.
 TURRIANUS CASSONUS. — — Tom. II. pag. 769.

V

- VALPERTUS. — — — — — Tom. II. pag. 352.
 S. VENERIUS. — — — — — Tom. I. pag. 105.
 VICECOMES OTTO MAGNUS. — Tom. II. pag. 716.
 VICECOMES JOANNES II. — — Tom. II. pag. 793.
 VICECOMES ROBERTUS. — — Tom. II. pag. 813.
 VICECOMES JOANNES III. — — Tom. III. pag. 891.
 VICECOMES GASPAR. — — — Tom. III. pag. 1061.

b b 2

VI.

ARCHIEPISC. MED IOL. IND. ALPHAB.

VICECOMES FEDERICUS II. — Tom. III. pag. 1159.

VITALIS. — — — — — Tom. I. pag. 176.

WIDO, — — — — — Tom. II. pag. 419.

INDEX

INDEX CHRONOLOGICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIIUM,

Qui in hoc primo Volumine continentur.

S. A NATALON. - pag. 4.	S. BENIGNUS. - - pag. 129.
S. CAJUS. - - - pag. 10.	S. SENATOR. - - - pag. 132.
S. CASTRITIANUS. - pag. 13.	THEODORUS I. - - pag. 135.
S. CALIMERIUS. - - pag. 21.	LAURENTIUS I. - - pag. 137.
S. MONAS. - - - pag. 29.	S. EUSTORGIUS II. - pag. 153.
S. MATERNUS. - - pag. 38.	S. MAGNUS. - - - pag. 164.
S. MIROCLES. - - pag. 48.	S. DATIUS. - - - pag. 169.
S. EUSTORGIUS I. - pag. 52.	VITALIS. - - - pag. 176.
S. PROTASIIUS. - - pag. 58.	S. AUXANUS. - - - pag. 181.
S. DIONYSIUS. - - pag. 60.	S. HONORATUS. - pag. 186.
S. AMBROSIUS. - - pag. 76.	LAURENTIUS II. - - pag. 192.
S. SIMPLICIANUS. - pag. 94.	CONSTANTIUS. - - pag. 199.
S. VENERIUS. - - pag. 103.	DEUSDEDIT. - - - pag. 221.
S. MAROLUS. - - pag. 109.	ASTERIUS. - - - pag. 226.
S. MARTINIANUS. - pag. 111.	FORTIS. - - - pag. 228.
S. CLICERIUS. - - pag. 115.	S. JOANNES I. - - - pag. 229.
S. LAZARUS. - - - pag. 117.	S. ANTONINUS. - - pag. 233.
S. EUSEBIUS. - - - pag. 122.	S. MAURICILLUS. - pag. 235.
S. GERUNTIUS. - - pag. 126.	S. AMPELLIUS. - - pag. 237.
	S. MAN-

INDEX CHRONOLOGICUS.

S. MANSUETUS. - - pag. 239.	S. NATALIS . - - - pag. 250.
S. BENEDICTUS I. - pag. 242.	ARIFREDUS. - - - pag. 255.
THEODORUS II. - - pag. 246.	STABILIS . - - - pag. 256.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS

ARCHIEPISCOPORUM MEDIOLANENSIIUM,

Qui in hoc primo Volumine continentur .

A

- S. **A**MBROSIIUS . - pag. 76.
 S. AMPELLIUS . - pag. 237.
 S. ANATALON . - pag. 4
 S. ANTONINUS . - pag. 233.
 ARIFREDUS . - pag. 255.
 ASTERIUS . - pag. 226.
 S. AUXANUS . - pag. 181.

B

- S. **B**ENEDICTUS I. - pag. 242.
 S. BENIGNUS . - pag. 129.

C

- S. **C**AJUS . - pag. 10.
 S. CALIMERIUS . - pag. 21.
 S. CASTRITIANUS . - pag. 15.
 S. CLICERIUS . - pag. 115.
 CONSTANTIUS . - pag. 199.

D

- S. **D**ATIUS . - pag. 169.
 DEUSDEDIT . - pag. 221.

E

- S. **E**USEBIUS . - pag. 122.
 S. EUSTORGIUS I. - pag. 52.
 S. EUSTORGIUS II. - pag. 153.

F

- F**ORTIS . - pag. 228.

G

- S. **G**ERUNTIUS . - pag. 126.

H

- S. **H**ONORATUS . - pag. 186.

I

- S. **J**OANNES I. - pag. 219.

L

- L**AURENTIUS I. pag. 137.
 LAURENTIUS II. - pag. 192.
 S. LAZARUS . - pag. 117.

INDEX ALPHABETICUS.

M

- S. **M**AGNUS. - - pag. 164.
 S. MANSUETUS. - - pag. 239.
 S. MAROLUS. - - pag. 109.
 S. MARTINIANUS. - pag. 111.
 S. MATERNUS. - - pag. 38.
 S. MAURICILLUS. - pag. 235.
 S. MIROCLES. - - - pag. 48.
 S. MONAS. - - - - pag. 29.

N

- S. **N**ATALIS. - - pag. 250.

P

- S. **P**ROTASIVS. - - pag. 58.

S

- S. **S**ENATOR. - - pag. 132.
 S. SIMPLICIANUS. -- pag. 94.
 STABILIS. - - - - pag. 256.

T

- T**HEODORUS I. pag. 135.
 THEODORUS II. - pag. 246.

V

- S. **V**ENERIVS. - - pag. 105.
 VITALIS. - - - - pag. 176.

ME-

MEDIOLANENSIVM ANTISTITVM HISTORIA CRITICO-CHRONOLOGICA.

DE SANCTO BARNABA.

Eternitatem fatiſ ſuperque (ut nobis videtur) in
Vindictis de Adventu Mediolanum S. Barna-
bæ jamdiu in lucem editis Traditione anti-
quiſſima inſtitutæ ab eodem Apoſtolo Eccle-
ſiæ Mediolanenſis, ſupereſt ſtatuenda Epocha
tantæ gloriæ, qua nos donavit egregius ille
Præco Evangelii, ut inde chronologicam ſuccedentium Epiſco-
porum Mediolanenſum Hiſtoriam contexere valeamus. Verum
cum omnia obſita ſint denſa caliginè, nec Scriptis de Sancto
Barnaba per ea tempora conſectis, utpote in apocryphorum
clafſem paſſim reſectis, minimè adhibenda ſit fides, nonniſi con-
jectando veriſimilius aliquid nobis ſigendum relinquatur. Va-
rias in hac re opiniones protulere Patriæ noſtræ Scriptores.
Alii enim Sancti Apoſtoli Barnabæ adventum in hanc Metropo-
lim, ſecundo Claudii Imperatoris anno adſcribunt; alii verò quarto,
aut quinto. Carolus a Baſilica-Petri (a) pro ea, qua ſemper ſe geſſit,

(a) In Hiſtor. Prov. Mediol., & Vitæ XL. prior. Epiſcopor. Mediol. ubi
agit de S. Barnaba.

prudentia in scribendo, ubi de hoc Sancto Apostolo agit, ita loquitur: *Quo anno fuerit adventus Barnabæ, equidem dicere non possum; sed tamen sub Claudio fuisse, facile nostris affirmantibus concesserim*: Baronius verb in Annalibus, nonum Claudii annum designat.

Nos, qui mortem Christi Domini affigimus Anno XXIX. Æræ vulgaris, juxta Chronologiam, quam recentiores Scriptores Henschenius (1), Papebrochius (2), Emmanuel a'Schelestrate (3), Cardinalis Norisius (4), & Pagius (5) amplexi fuere, altius rem exordimur. Certum est ex Apostolicis Actis, directos fuisse a Domino Nostro Jesu Christo Apostolos suos primo ad *Oves Israël, quæ perierant* (6); adeoque jamna ad prædicandum Gentibus Evangelium minime referata est; nisi Anno XL., quo Sanctus Petrus Romam se contulit, duodecim nempe annis post Christi obitum, quibus præceptum fuisse Apostolis a Domino, ne discederent ab Jerosolymæ confiniis, tradit Apollonius Martyr, iis temporibus proximus. His positis, quamvis a tempore in Almam Urbem delati Principis Apostolorum pateret aditus ad hæc nostras regiones, nihilominus adventum Sancti Barnabæ Mediolanum statuere non possumus, nisi Anno LII.; Siquidem ex iisdem Actis Apostolorum colligimus, individuum comitem illum fuisse Sancto Paulo in suis itineribus; donec ob causam ibidem assignatam Cap. XV., sese invicem disjungere Anno Christi LI., Paulo in Asiam proficiscente, Sancto verò Barnabæ Cyprum adnavigante. Ex hæc autem

(1) In *Act. SS. ad diem XXV. Martii.*

(2) In *Act. SS. ad diem XXIX. Junii.*

(3) In *Antiquitatib. illustrat.*

(4) In *Canonaphis. Bysanis.*

(5) In *Critica Baronii.*

(6) *Matth. X. v. 6.*

autem Insula in Italiam facile trajicere potuit, & Mediolanum proficisci Anno sequente.

Etiam de tempore, quo moram duxit in hac Metropoli Sanctus Barnabas, secuta non suppetunt monumenta. Communius tradidere Scriptores nostri, degisse hunc Sanctum Apostolum apud nos annis VII.; sed cum hic numerus annorum desumptus sit ex falso Dorotheo, non facile admittitur ab Eruditis; Præterquam quod repugnaret Epochæ Anatalonis, & subsequentium Episcoporum, ut progrediendo videbimus. Pauciori itaque tempore Mediolani constituisse Sanctum Barnabam nos opinamur, cum more Apostolico, instituta ista Ecclesia, eique Episcopo relicto, credibile sit, illum aliò excurrisse ad disseminandum Evangelium ceteris Urbibus ac Provinciis, in faciundo præsertim Italiæ solo, & flexili incolarum indole. Verùm, tacente Scripturâ reliquum itinerum, quæ suscepit Apostolus Barnabas, postquam sejunctus est a Sancto Paulo, ac Cyprum adiit, nec tutum aliquod lumen suppeditantibus antiquis Historiis, nihil tamquam certum fundamenti loco hic statuere volumus. Imo miramur, Ughellum in Catalogo Mediolanensium Episcoporum intrepidè affixisse Sancti Barnabæ adventum in Insubriam Anno Christi XL., ejusque Sedem extendisse usque ad Annum LHI., quo consecratum in hujus Ecclesiæ Antistitem asserit Sanctum Anatalonem, cum tamen nullo id testimonio confirmet.

SANCTUS ANATALON.

Primum, qui Episcopali auctoritate in Mediolanensi Ecclesia resederit, fuisse Sanctum Anatalonem, unanimi consensu Scriptores nostri, atque Exteri tradidere; quòd enim Sanctus Barnabas ante illum adscribi debeat nostris Catalogis Episcopi titulo, si rem æqua lance expendere volumus, evinci minimè potest; ex Apostolico namque Instituto, qui missi fuerant ad prima Fidei fundamenta jacienda, se minimè ut Episcopos Ecclesiarum gerebant, sed consecrato in Antistitem Sacerdote alio, ad inferendum in reliquis regiones Evangelii lumen progrediebantur, solusque Apostolorum Princeps Petrus Sedem fixit Antiochiæ primò, dein Romæ, utpote Caput Orientalium atque Occidentalium Ecclesiarum, a Christo Domino constitutum. Non alià igitur ratione in Catalogis Mediolanensium Episcoporum legitur primò adnotatus hujus Urbis Antistes, Sanctus Apostolus Barnabas, nisi ut ad posteros transmitteretur memoria, ab ipso fuisse institutam Ecclesiam istam, quæ subinde inter omnes Occidentis, post Romanam, in tantam gloriam excrevit.

Antequam quidquam de Sancto Anatalone loquamur, præmittendum est, recentissimum Scriptorem Historiæ Brixianæ Joannem Mariam Biemmi, accuratum sanè atque eruditum, in dubium revocasse, an Sanctus Anatalon verè fuerit Episcopus Brixiz, ac etiam Mediolani; censet enim, unum cum fuisse ex iis Episcopis, qui vagi, & nulli Ecclesiæ affixi, ab Apostolis

ad

ad Nationes mittebantur, ut cæcæ Gentilitatis tenebras a populis dispellerent, lucemque illis Evangelii, prædicationibus impertirentur. De hisce tamen Apostolicis Missionibus in Langobardiæ Urbes directis nullum testimonium asserit; Traditio autem nostra antiquissima refert, unâ cum Sancto Barnaba Mediolanum venisse Sanctum Anatalonem ejusdem Discipulum; & ista prius convellenda erat, antequam opinionem suam palam exponeret. Fundamentum, cui innititur, est fallax persuasio, quòd fama de Sancto Anatalone Episcopo & Mediolani & Brixie emerferit solummodo tempore Sancti Caroli Borromei; quamvis subinde asserat, traditam fuisse a Jacobo Malvecio (a), Scriptore multò anteriore ad Sanctum Antistitem Borromeum, tamquam securam in Brixienfibus Chronicis. In hac controversia, quam movet eruditus Biemmius, nostri non est, illius Urbis Patronum agere, præsertim cum non longè abludat ab ejusdem sententia P. Franciscus Anthonius Zacharias Societatis Jesu, Vir eximii ingenii profundæque eruditionis, in Serie Episcoporum Cremonensium, ab ipso egregiè illustrata. Tantum dolemus, dejectum a primo Auctore de Sede sua fuisse Sanctum Anatalonem, quem concors omnium Scriptorum calamus, & vetustissima primorum nostræ Ecclesiæ lex Antistitem Historia, sexto circiter Seculo contexta, antiquissimo Catalogo Bibliothecæ Ambrosianæ adnexa, atque edita Tom. I. Part. II. *Scriptorum Italiæ*, inter Mediolanenses Episcopos primum enunciant. De Sancto autem Barnaba, quem ambo isti Scriptores repellunt a nostra Ecclesia, tamquam minime ab ipso instituta, nolumus hic inani labore verba prodigere, cum hanc nobis gloriam

(a) *Inter Rev. Italiæ. Script. Tom. XIX. Distinct. III. Cap. III.*

riam abundè afferuerimus, difficultates omnes in aduersum altas diluentes, in *Vindiciis de Adventu Mediolanum Sancti Barnabæ Apostoli, &c.* in lucem typis emissis Anno MDCCXLVIII.

Sed, ut priui nostri Antistitis Auatalonis Historiam retexamus, fuit ille natione Græcus, & Sancti Barnabæ Discipulus. Quantà autem sanctimoniz & virtutum laude floruerit, facem aliquam nobis præfert Auctor Historiz sex priorum Mediolanensium Episcoporum superius relatus; ait enim, ipsum *caritatis igne fervidum, virtutum nitore splendidum, jugis parsimoniz ac vigiliarum instantiâ, Deique verbo indefinenter intentum, id effecisse, ut commissum sibi Gregem & assiduâ orationibus ad alta subueheret, & admonitionibus saluberrimis, ex profano simulacrorum ritu eruire non cessaret.* Cùm autem copiosam esse messem videret, paucos verò Operarios, præter Cajum discipulum, & Magistri Barnabæ cohæredem, quem semper suo lateri in opus verbi promulgandi comitem adscivit, & Presbyterum consecravit, aliquot etiam ex iis, qui crediderant, *Fidei Christianæ decore ornatos, & omni morum honestate probatos, instituit Diaconos.* Moram ipse trahebat in suburbano Civitatis Loco, ob Paganorum rabiem ac sæditatem evitandam, ibique administrando Sacri Baptismatis Sacramento, & Missarum, orationumque solemnia cum his, qui Fide juncti erant, sub dio celebrabat. Dum autem Pastor iste Sanctissimus ad amplificandum Crucifixi Domini regnum ferventissimè insisteret, crudelissimi Neronis persecutio contra Christianos acerbius incruduit, adeo ut qui sacro lavacro intincti fuerant, latebras & cavernas quærere debuerint, ubi excubias suas agerent in Divinis rebus, & furorem sævientium Præfectorum saltem ad tempus vita-

vita-

vitarent. In ista debacchantium Infidelium ferali barbarie, Scriptores aliqui tradidere, Sanctum Anatalonem fuisse pro Christi Fide martyrio coronatum. Carolus a Basilica-Petri in ejusdem Vita illos innuit, sed calculum suum minimè adjicit; & rectè, cum Auctor antiquissimus prædictæ Historiæ, qui sumus Sancti hujus Pastoris refert, de relicta sub Carnificum ferro vita, ne verbum quidem protulerit.

Mediolanensem Ecclesiam simul cum Brixienſi rexit usque ad obitum, qui contigit VIII. Calendas Octobris; ibique sepulchro datus traditur in Sancti Floriani Monte. Sacrum ejus Corpus a priori tumultu translatum est ad Ecclesiam Majorem Anno MDLXXII., nuncque in eadem colitur, piâ Brixienſium veneratione. Ambrosiana Ecclesia, quæ Sanctum hunc Episcopum suum Officio tantum *Pontificis & Confessoris* prosequitur, minimè recolit solemnem ejus memoriam die, quo obiit, sed subsequenti; translatus enim est ejusdem cultus ob Sanctæ Theclæ sacrum eum diem, cujus nomini dicata erat Ecclesia Cathedralis Æstiva. Innuere tantum opus est, lubentissimè a nobis omitti Epigramma, quod Sancto huic Episcopo contexuisse Sanctum Miroclem, inter illius Successores septimum, tradunt Ughellus, Bosca, alique passim Mediolanenses Scriptores, tamquam jubente ipso descriptum sub picta Imagine Sancti Anatalonis; illud namque, veluti commentum recentiorum temporum, ad fabularum classem rejiciunt Viri omnes nostræ ætatis Eruditi.

Tempus, quo Ecclesiæ Mediolanensi præfuit Sanctus Antistes Anatalon, si consulamus antiquissimum Catalogum Bibliothecæ Ambrosianæ, editum & illustratum a Daniele Papebrochio

chio Societatis Jesu, ante Tomum VII. Maji, in Actis Sanctorum, annos tredecim absumpsit. Auctorem hujus Catalogi sexto Seculo vixisse, idem eruditus Scriptor asseruit. Multò recentior ætate illum fecit Clariss. Ludovicus Antonius Muratorius Tom. I. Part. II. *Scriptor. Italiæ*, in Præfatione ad Opusculum *de Situ Civitatis Mediolani*; difficultates tamen, quas objicit celeberrimus iste Auctor, ut opinionem Papebrochii convellat, ad lancem veritatis librata non ita nos commovent, ut recedere a prolato illius judicio debeamus; a postremis namque adnotatis in Catalogo Episcopis Mediolanensibus, in quorum Chronologia palmares occurrunt errores, argumentum capit, minimè adscribendam esse Anonymo Catalogi Scriptori antiquitatem illam, quam venditat Papebrochius. Non hac viâ incescit insignis hic ejusdem Commentator, sed ad pronunciandam sententiam suam de tam remota a nostris temporibus illius ætate, se adductum ait ex diversis formulis antiquioribus, quibus is utitur in exprimendo Sepulcri loco, in quo uniuscujusque Antistitis Corpus tumulatum fuit; inviolatâ enim lege semper hanc vocem adhibet *Depositus est*, usque ad Seculum sextum: Hinc verò occasionem capit judicandi, fuisse diversum Catalogi Auctorem, qui ab eo Seculo prosequens Mediolanensium Præfulum Seriem, hac semper recentiori formulâ utitur *sepultus est*. Nihilominus hunc numerum annorum Sancto Anataloni tributum cæcis oculis amplecti minimè valemus; siquidem cum superius comprobaverimus, Epocham adventûs Mediolanum Sancti Barnabæ figi non posse, nisi Anno Christi LII., Historia verò primorum sex Mediolanensium Antistitum, adnexa eidem Catalogo, fortè ab

eodem Auctore contexta, & eodem caractere in pergameni conscripta, clarius indicet initium & finem Sedis Anatalonis, idest ab Anno VII. Claudii, nempe Æræ vulgaris XLIX., usque ad VIII. Neronis, scilicet ejusdem Æræ LXI.; intelligi nequit, quomodo, antequam Sanctus Barnabas Crucis vexillum in hac Metropoli defigeret, Episcopus federit in Mediolanensi Ecclesia Sanctus Anatalon. Hunc scopulum animadvertens Papebrochius, in Commentariis suis ad memoratum Catalogum hanc clausulam apponit: *Quis autem spondere in rem antiqua, sub fide testis tantò posterioris auferit?* quo loquendi modo videtur erroris arguere Auctorem Catalogi, in primis annis computandis. Itaque decurtandam censemus notam Chronologicam annorum XIII., & revocandam ad annos VIII., commutatâ litterâ X, in V. (qui error facilè irrepere potuit in calamum amanuensis) videlicet ab Anno LIII. ad LXI., quo Sanctus Anatalon traditur obiisse. Sed hæc nonnisi ad proferendum quod nobis verisimilius videtur, scripta fuisse candidè profitemur; cùm in nocte concubia ambulemus, nullâ historicâ face rectam viam indicante.

S A N C T U S C A J U S .

Omana in Urbe genitus Sanctus Cajus (quidquid asserant Scriptores aliqui, a confectis Flavii Dexter Chronici decepti, natione fuisse Hispanum) Sancti Barnabæ Apostoli Discipulus fuit; ejusdemque per Italiam itinerum Socius, Mediolanum unâ cum illo adiit, multumque profuit in iis Christianæ Fidei primordiis, ut Evangelii lumen per hanc Metropolim propagaretur. Post obitum Sancti Anatalonis, regendi hujus Gregis curam suscepit, Clero, quem instituerat Prædecessor, & parvo eorum Christifidelium cœtu, qui Evangelio parebant, adnitentibus. Cœpit itaque Decefforis sui vestigia sanctissimè relegere, numquam desitens a Divini verbi prædicatione, exhortationibus ac precibus ad Deum effusus, ut Idolis inservientium corda flecteret ad Fidei obedientiam præstandam, excutiendumque ignominiosum tyrannidæ jugum, quo Dæmon illos premebat, ut gloriosam filiorum Dei libertatem consequerentur. Solatus est Deus ejusdem vota ac sollicitas preces; siquidem plures ex Civibus, sanguine ac opibus claros, sacro baptismate ablutos Christi vexillo descripsit. Inter eos recensentur Vitalis & Valeria nobilissimo ex genere orti, eorumque filii Protasius & Gervasius. Illorum exemplum secutus est etiam Philippus (cui Oldanæ Familiæ cognomen tradidere nostrates Historici) unâ cum filiis Portio & Fausta, Vir ob pia officia nascenti huic Ecclesiæ præstita celeberrimi apud nos nominis. Ejusdem Domum, Urbis mœnibus adjacentem.

San-

Sanctus Cajus in Ecclesiam commutavit, quæ primò dicata fuit SS. Martyribus. Nabori & Felici, nunc sub Seraphici Patris Sancti Francisci nomine in magnificum Templum evasit: Hortum, verò eidem Domui adnexum, in Cœmeterium Christifidelium, convertit, appellatum postmodum *Polyandrium Martyrum*. Advenientibus autem Paschalibus solemnibus, ut eos, quos Evangelio acquisiverat, sacris undis ablueret, ad vicinum Fontem perrexit, peractoque jejuniorum cursu, solemnæ cæremoniæ ipsum benedixit, cunctosque Cathecumenos, invocato Trinitatis nomine, Baptismatis lavacro intinxit, ac manus impositione sanctificavit. Divinis subinde libatis Mysteriis, ac prece iterum fusa, supremo Pastori novum hunc Gregem commendavit. Peracta hæc sunt in Ecclesia ab ipso benedicta in Domo Philippi, cum in Neroniana sævissima persecutione minime locus daretur palam exercendi Apostolici officii ministeria.

Præclara hæc initia felici exitu coronavit Deus; siquidem Vitalis, quem Auctor Historiæ vocat *Civium Mediolanensium maximum*, Ravennam profectus martyrii palmam recepit, & ejusdem religiosissima, uxor Valeria in reditu Mediolanum gravissimè cæsa, in hac Metropoli martyrium consummavit. Protasius autem & Gervasius comprehensi jussu Præfecti Urbis, equuleis & flagellis acerbissimè torti sub ferro catenarum gloriôsè cervices reliquere; eos verò, Corporibus deinde inventis, in Defensores hujus Ecclesiæ nostræ sibi adscivit Sanctus Ambrosius. In hisce desævientium Tyrannorum turbinibus constitutus Cajus suscepti Pontificatus Sedem firmiter tenuit, & nunc Idololatrias divinâ exardens caritate avocare ab inani cultu contendens, nunc inviens latibula, ubi se condiderant infirmæ adhuc Ecclesiæ tenel-

la membra, nunc suavissimo sacræ lectionis atque in longam tempus productæ orationis pabulo Oves suas pascens, nihili faciens vitæ periculum, cujus dispendium pro Christi Fide enixè potius optabat, quidquid Pastoralis sui muneris esset, diligentissimè implebat.

Captus amore ac desiderio invisendi Apostolorum Principes Petrum & Paulum, qui Romæ tunc degebant, iter ad illam Urbem iniit Cajus, quinto Episcopatus sui anno; sed cum non longè abesset, Divino lumine interiùs effulgente intellexit, crudelissimi Neronis jussu, martyrii coronâ fuisse jam redimitos. (Contigit illustris iste Natalis Apostolorum Anno Christi LXV.) Romam tamen progressus est, ut cum Sanctis Lino, Clemente, aliisque Fidei primis Athleticis, & Apostolorum Discipulis piâ colloquiâ misceret, atque ab ipsis constantiam in Evangelio propugnando, ac in laboribus sui muneris patientiam edisceret; quemadmodum Historia nostra enarrat.

Mediolanum reversus Divino plenus spiritu sollicitam Gregis sui curam exercere prosecutus est, alios Idôlis servientes ad veri Dei cultum capessendum invitans, alios (ut jam egerat) sub Crucis vexillo militantes ad pugnam pro Fide Catholica impigrè subeundam confirmans. Sanè impius Nero per omnes Urbes sævissimæ persecutionis Edicta promulgaverat, Mediolani verò Anolino Præfecto Cæsaris mandata crudelissimè exequente, in ea opinione fuit Ughellus, etiam Sanctum Episcopum Cajum exquisitis tormentis tentatum, inter Martyres Christi gloriosâ cæde fuisse connumeratum. Ambrosiana nihilominus Ecclesia illius memoriam *Pontificis & Confessoris* tantum titulo quotannis veneratur. Auctor sanè noster refert, Sanctum Cajum ab Aedituis Idolorum

Iorum fuisse fustibus maceratam, eumque Paganos per sæpe nefariis manibus ab Urbis mœnibus violenter abtraxisse; sed de martyrio prorsus silet.

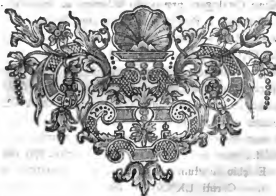
Consummato itaque Episcopalis sui Officii cursu, post actam sollicitam curam non tam Gregis Mediolanensis, sed etiam Urbium adjacentium, quievit in osculo Domini, sepultusque est in Horto Philippi.

Diem mortis Sanctissimi hujus Præfulis multò discordes regulare Historici nostri; neque mendo caret etiam Ughellus, qui Anno LXXXIX. eum martyrii palmâ insignem in pace obdormivisse testatur die XXVII. Septembris. Nos, qui Bibliothecæ Ambrosianæ Catalogum præ oculis habemus ac sequimur, constanter affirmamus, Papæbrochio etiam approbante, expletum fuisse a Sancto Cajo vitæ curriculum die XXIV. Septembris Anni LXXXV. Neque de hoc ambigi potest, cum vetusta Historia sæpius memorata primorum Antistitum Mediolanensium, clarè asserat, Sanctum Cajum decessisse *quinto Domitiani anno*, qui minimè inceptus est, nisi mense Septembri Anni LXXXV.

Tempus etiam regiminis hujus Episcopi in dubium vocatur; quidam enim duos supra viginti annos eidem attribuunt; alii verò XXVII., inter quos Carolus a Basilica-Petri, qui per errorem ab Eusebio haustum censuit; quintum Domitiani annum, nonnisi Anno Christi LXXXVIII. decurrisse. Catalogus noster XXIV. annos Sedis huic Episcopo assignat; ab Anno nempe LXI. ad annum LXXXV., cui nos subscribimus contra Galefium, tresdecim tantum annos eidem assignantem.

Jacuerè sacra hujus Præfulis ossa ubi primum deposita fuerant, usque ad Annum MDLXXI., quo Sanctus Carolus Bor-

romeus solempni supplicatione eadem transtulit die XIV. Septembris, & in ea ipsa Basilica, quæ jam decorabatur nomine Sancti Francisci, deposuit. Festum tamen diem Sancti Caji Ambrosiana Ecclesia celebrat V. Calendas Octobris, cum dies ejusdem Natalis, & sequens impediatur a Sanctæ Theclæ, & Sancti Anatalonis annuâ memoriâ ac cultu.

SANCTUS CASTRITIANUS.

Erō admodum in Sede Mediolanensi datus est
 Successor Sanctus Castritianus. Hujus tam-
 diuturnæ vacationis annorum XII. in causa
 fuit saevissima rabies, qua post sublatum e vi-
 vis Nerondæ Domitianus exarsit, omnesque
 conatus intendit, ut Christianum nomen e
 terris eraderetur. In hoc tam ferali discrimine Grex Mediola-
 nensis vigilantissimo suo Pastore orbatus dispergi cœpit, ac sese
 in latebris, ubicumque tum intus, tum foris occultavit, ac lon-
 gius etiam se proripuit, ne Sacra Divina Myſteria ab impiis con-
 culcarentur, ipsique Chriſtifideles præda infelix fierent inhian-
 tium eorum sanguini Tyrannorum. Perduravit hæc immanis Per-
 ſecutio uſque ad tempora Nervæ ad Imperium eveſti, qui cùm
 mitioris indolis eſſet, barbara Domitiani Ediſta abolevit, liber-
 tate etiam datâ iis, qui in exilium acti fuerant, Urbes proprias
 adeundi: Exiit Clerus ac populus Mediolanensis, Deoque gra-
 tias agentes e latibulis prodire, qui profugi hinc inde diſperſi
 erant, atque in hanc Metropolim confluxerunt: Primum igitur
 quod aggreſſi ſunt, id fuit, ſibi Rectorem deligere, a quo ſa-
 lutis pascua ſuſciperent. Inter Eccleſiaſticos autem Viros majoti
 virtutum ſplendore fulgebat Caſtritianus, quem Sanctus Cajus
 juvenem ſagacis animi, ac doctrinæ ſacræ intentum perſpicens,
 in Clericorum cœtum adſciverat, cumque in omni morum ho-
 neſtate ac inconvulſæ Fidei conſtantia præclarum, gradatim ad
 Sacerdotalis officiî culmen eveſtât. Hunc ergo, velut in cen-

ta-

taminibus pro tutando Evangelio exercitatum, in optimum Christiani praelii Ducem uno pariter consensu Clegus omnisque Christianicolarum coetus sibi enixis votis poseebat. Restitit ille quamplurimum, profundâ animi demissione illius gravissimi oneris fugam suadente. Eludere nihilominus haudquaquam valuit servidâ desideria collecti Gregis, qui oculis in ipsum semper intentis ed devênit, ut, cum precibus Castritianum flectere minimè posset, vim adhibuerit. Itaque volens nolensque capitur, trahitur, Deo disponente Mediolanensis Ecclesiæ Præsul effectus Anno XCVII.

Statim ac clavo regendo manum admovit, in pleno Fidelium conventu habitam fuisse a Castritano Orationem omni Divinæ caritatis in ipso serventis gratiâ redundantem, refert vetustus Auctor ejusdem Vitæ. Cum verò interfecto nequissimo Cæsare Domitiano suavius imperium gereret Nerva, Divini cultûs amplificandi curam suscepit Castritianus; proinde Domum Philippi jam superius laudati, quam Sanctus Cajus orationis Sedem fecerat, ad immolandam Deo hostiam, & conficienda pro Fidelibus Sacramenta consecravit. Neque satis habens, aperuisse Ovi-
bus suis sacrum christianæ Religionis asylum, duas alias Ædes Portii & Faustæ, Philippi filiorum, in Ecclesias convertit. Postmodum, quæ Portii erat, in insignem Basilicam transit, quam Sanctus Ambrosius incoluit, cum Ariana perfidiæ protervia illam invadere conaretur, nunc *Sanctæ Victoris* appellata; Faustæ autem Ecclesia usque ad ætatem Sancti Caroli stetit, prope Templum Sancti Francisci.

Breve nimis tempus datum est clementiori in Catholicos Cæsari Nervæ, ut regnaret; quocirca iterum timor invaserat pectora Sectatorum Christianæ Legis, ne Trajanus Successor, in
filiu

filiū a Nerva sene adoptatus, equuleos, cruces, atque ignes denuo contra eosdem expediret. Contigit tamen, ut fremente jam ipso ac minitante carceres, & mortem iis, qui cultum Idōlis præstare respuebant, a crudeli hoc proposito removeretur ab Epistola Plinii Asiæ Proconsulis, qui de placida Christianorum conversatione, vitæque omnium scelerum experte eundem certiores faciebat. Quamobrem illā acceptā mitigatus Imperator iussit, ne iis vis inferretur, ac tantummodo, si accusarentur, in illorum delicta Iudices sententiam proferrent. Opportuna fuit Castritiano Lex ista, securus namque fervidi animi sui desideria explere potuit in abstrahendis a cæca superstitione Idololatriæ, in augenda caritate erga Deum suis in Ovis, iisque frequentium concionum robore armandis ad omnes Gentilium insultationes impigrè tolerandas. Et sanè non deerat occasio, garrientibus undique, & minitantibus Infidelibus facies etiam subdere novis Christianorum Ecclesiis; iis præsertim, quibus profanarum Ædium cura incumberebat, ne cultus Deorum imminueretur. Adjuvit Pastoralem Castritiani sollicitudinem Deus, eidem sanitarum gratiam impertiens; advecti namque ad Sanctum hunc Præsulem non tantum ex Urbis mœnibus, verum etiam ex Suburbanis, & Subriensibus viculis Infirmi quique, restitutæ sospitatis donum protinus recipiebant: Addita sunt quoque miracula, quibus orante Castritiano, cæcis visus, surdis auditus; mutis loquela reddebatur; spiritibus quoque immundis de obsessis corporibus exire coactis, atque ad infernales suas domos propulsis; stupente Gentilium turbâ, quæ ignara mysteriorum Dei, Apollinem descendisse in terras impiè blasphemabat. Narrat hæc omnia antiquus Auctor Vitæ Castritiani, quem jam superius in-

nimus; quique profequitur referre, Beatissimum hunc Sacerdotem mirificis effuluisse virtutibus, quarum exemplo commoti plurimi, verum lumen adepti sunt, & abdicatis superstitionibus patriis, sese Christi vexillo adjungere, suavissimo odore summæ sanctimonix, caritatis frugalitatisque a Castritano diffuso unumquemque ad optimam Christianæ vitæ frugem adtrahente.

Præsentiens Præsul iste proximum obitûs sui diem, Presbyteros & Diaconos, quos de omni credentium multitudine selectos consecraverat in ministerium Ecclesiarum quas erexerat, convocavit, atque enixè cohortatus est, ut stabiles firmique in Fide perstarent, prælagiens etiam sæviores ultra quàm credi poterat, adversus Dei Ecclesiam Persecutiones, non modico post tempore excitandas; & futurum etiam, ut furibundi Tyrannorum Ministri non solum vivos, sed quoque mortuos insectarentur, tumulos subruentes, & arida busta flammis consumenda tradentes, ne ulla Christifidelium vestigia in terris relinquerentur. Obiit itaque Sanctus Castritanus Anno CXXXVIII., Calendis Decembris, quo die Ecclesia Ambrosiana ejusdem memoriam semper celebravit; postquam rexisset Mediolanensem Ecclesiam, ut tradit Auctor memoratus, *Annis XLI.*; *sepultus a Discipulis in Cameterio, quod dicitur Romano, eâ scilicet viâ, qua Roman tenditur, haud longe ab Arcu triumphali.* De Arcu isto sermonem habet Acerbus Morena, jam editus inter *Scriptores Italiae*, in narratione excidii ab Ænobarbo Imperatore huic nostræ Metropoli illati.

Hunc Sepulcri locum censuere Scriptores nostri, fuisse *Cameterium Peregrinorum*, eâ in aræ patens, ubi nunc surgit Ecclesia appellata *Sancti Joannis ad Concham*. Verùm, cum a vestro

tutto nostro Auctore *non longè ab Arcu triumphali* stetit dicatur hoc Cœmeterium, diversum procul dubio fuisse videtur ab altero Cœmeterio, dicto *Peregrinorum*; Arcus enim triumphalis inchoabat ab eo campo, quem nunc occupat Cœnobium Monialium Sancti Lazari, atque in longum protendebatur, usque ad Nosocomium Leproforum; Cœmeterium verò Romanum in eo jacebat terræ spatio, quod excurrit a Basilica Nazariana, ad Sancti Calimerii Templum. Ista prorsus non congruunt Cœmeterio Peregrinorum, quod recentiori postmodum tempore Advenis tumultandis apertum fuisse dici debet, cum nota sit Eruditis omnibus *Lex Romanorum de non sepeliendis Corporibus intra Urbem*, renovata etiam ab Adriano. Iltud autem Cœmeterium intra Urbis tunc angustioris mœnia extabat, non longè a Romana Porta, ubi nunc colitur Sanctus Victor in parva sua Ecclesia. Itaque testimonio tam antiquo freti asserere possumus, non primò sepultum fuisse Sancti Castritiani Corpus in hoc Peregrinorum Cœmeterio, sed translaturum ab altero jam dicto, ad Sancti Joannis ad Concham Ecclesiam, subinde ædificatam, quando primum *locum hominibus diu incognitum Deus tandem notum fecit*, sexto videlicet Seculo, quo Auctor ille vivebat.

Ex hucusque allatis corrigendi sunt Galefinius in Tabula Episcoporum, Actis Ecclesiæ Mediolanensis inserta, & Ughellus; primus enim annos tantum XII. Sedis Castritiano adscribit; imò pejori errore Ecclesiam ipsam Sancti Joannis ad Concham ab eodem constructam tradit; Tempia enim palam erigi non cœpere, nisi tertio Seculo sub Philippis Imperatoribus, qui aut Christiani erant, aut Christianis faventes: Superiores autem ætate nonnisi in privatis Domibus consecrabantur Oratoria, quæ

Domus, *Ecclesiæ*, idest Congregationes Fidelium appellabantur; hoc verò nomen *Domus* usque ad nostra tempora servatum fuit in Cathedralibus Urbium Basilicis, quæ antonomasticè *Domus*, vulgò *Duomo* nuncupantur: Id autem ex Scriptoribus Ecclesiasticis Justino, Eusebio, aliisque constat. Ughellus verò Anno CXXXI. defunctum hunc Episcopum Castritianum scribit. Quod tamen nobis admirationem ingerit, est, sub initium Vitæ Sancti Castritiani doctum certè Scriptorem istum, sequentem periodum exarasse: *Hic primus fuit, qui post Domitiani Imperatoris excidium, quod Christianis Templis intulerat, eadem Tempia, novaque iterum excitanda curavit.* Etenim Domitiano imperante Christiana Religio vix e cunabulis emergere incipiebat, atque ideo nulla extabant publica Tempia. Lapsus est in nomine optimus Vir, Domitianum scribens pro Diocletiano, a quo verè everfa sunt Tempia Christiana; sed ob longam temporis intercapedinem ab uno ad alterum Cæsarem excusari non potest, ut cuilibet vix de corrice Historias libanti patet.

SAN-

SANCTUS CALIMERIUS.

Estituta Sanctissimo Pastore ac Patre Castritano infans adhuc Ecclesia Mediolanensis, anxii precibus a Domino expetebat, ut, moto jam ab Adriano Cæsare in Christianos bello, cum Antistitem elargiretur, qui tenello timidoque Gregi cœlestem ingereret spiritum ad fortiter perferendos ignes, equuleos, cruces, ac bestias pro Fidei Catholicæ integritate propugnanda, cum jam Persecutionis turbo & procella Cisalpinas has terras concutere minaretur. Post diutinas igitur effusas in conspectu Domini orationes, nemine ex modico eo Cœtu quemquam proponente, Divino procul dubio afflatu permoti omnes, Calimerium sibi in Episcopum constituendum, acclamavere.

Progenitus fuerat Calimerius ex Græca gente; cùmque fu-
reret Gentilium insana tyrannis in patriis Locis, Romam adoles-
cens profugerat, ibique Telesphorum Summum Pontificem vir-
tutum omnium splendore ornatum nactus, ab eo veluti filius
habitus, atque Divinis informatus fuit Mysteriis. Pluriman ibi-
dem addiscendis sacris præsertim scientiis operam dedit hospes
Calimerius, tantumque profecit, ut exemplo foret præclaræ vir-
tutis omnibus, qui sub Telesphori disciplina castigatissimam vi-
tam ducebant. Per decennium in ea Metropoli commoratus est,
donec increbrescente sævissimâ Adriani Cæsaris Persecutione, in
qua, post patratam plurium illustrium Christifidelium stragem,
Telesphorus ipse, utpote eorum Antistes præcipuus, a Deorum
ina-

inanium Sacrificulis petebatur ad necem, quam etiam paulo inde generosè obivit martyrio coronatus, sese illinc proripere statuit Calimerius. Profugus igitur ac nescius quò pergeret, Deo iter dirigente, Mediolanum advēnit, ubi illum benignè Castritianus excepit, ac non multò post, probatà ejusdem constantiā in omni patientia & Fidei documentis, adoptavit in Clerum Ecclesiæ, quæ a memorata superiùs Philippi conditoris filia, Faustæ nomen acceperat. Quanta ibi sollicitudine in Divinis obsequiis, quantoque mutæ caritatis affectu in fraternis præstandis officiis se exercuerit, verbis exprimi minimè posse Auctor noster profitetur. Itaque, cum (ut in exordio narrationis hujus retulimus) Calimerium universus Clerus & populus in Episcopum deposceret, ad ipsum accedere supplices, ut in solatium lacrymarum, quas hætenus effuderant, onus hoc gratanter susciperet; repugnante autem illo pertinaciter, more insignium Virorum, qui honores veluti pestem refugiant, atque in data repulsa perseverante, opus fuit, ut catenis revinctus ab Ovibus suis in Ecclesiam traheretur, Episcopali benedictione sacrandus, eaque suscepta vinculis est absolutus Anno CXXXVIII.

Neque frustratus est Calimerius opinionem ab universo illo Christianorum cœtu conceptam de optimè sudoribus suis excolenda Vineâ, quam plantaverat Dominus. Siquidem (ut profequitur Auctor prædictus) ubique præfens erat eripiendis a Diaboli laqueis Idolorum cultoribus, accendendis ad sanctarum rerum amorem Christifidelibus, inflammandisque ad alacriter suscipiendam pugnam contra Idololatrias, crudelissimis cruciatibus ac cædibus conantes, eos abducere a Crucifixi Domini militia & cultu, atque insolenter adigere ad thura incendenda fictitiis Deorum

rum

rum simulacris, iisque impia sacrificia immolanda. Demum narrationem suam claudit asserendo, linguam nullam retexere posse, quot per ipsum Baptismi lavacro abluti fuerint, quotque simul animæ & corporis integram salutem receperint. Cum autem ista minimè effugere possent oculos Paganorum, adeoque in odium eorum, vindictæ desiderio flagrantium, incidisset Calimerius, ait memoratus Scriptor, non jam, ut aliàs Antistitem nostrum in latebris delituisse, sed intrepidè & palam exprobrasse profanos ritus, atque aliquando ad arguendam Gentilium insaniam Tribunalia ipsa penetrasse, paratum dura quævis & aspera perferre pro Christo. Quamobrem sæpe accidit (quemadmodum subinde prosequitur vetustus Auctor), ut, cum in carcerum angustias sese insinuaret, ad Christi militum ibidem degentium animos acuendos ad omnium pœnarum tolerantiam, ipse quoque vincus cum illis detineretur: Flagellis etiam non rarè acerbissimè cæsus est, aliisque cruciatuum generibus durissimè tortus. Sed Deo extremum impediens supplicium, ne perterrefactas Oves, absque Duce immatura adhuc mors Calimerii relinqueret, effectum est, ut fremens impietas, cum minarum terrore insiditque etiam verberibus ejusdem Antistitis constantiam in inceptis frangere nequiverit, carpento superimpositum simul cum aliis Christifidelibus longè relegatis in exilium abigeret.

Contempto nihilominus odio & furore Gentilium, post aliquam in exilio moram ductam, ad suum Mediolanense Ovile reversus est Calimerius; quapropter exacerbatis vehementius animis eorum qui Idola colebant, per Urbis Præfectum Literas ad Commodum Cæsarem transmisit, ut conscium eum facerent, adesse Mediolani quemdam nomine Calimerium, malefactorum.

omnium principem , Deos per plateas temerariè blasphemantem , ac totam pene Liguriam ab eorum debito cultu avertentem : *dedecus esse Reipublicæ , si ab uno diris omnibus devovendo Senæ , Deorum magna potentia derideatur , atque ab uno jugiter derisa , turpiter ab omnibus derideatur* . Allatum est Imperatoris rescriptum , quo præcipiebatur , ut *ubicumque inventus fuisset , sine mora puniretur* . Evulgatâ per Urbem hujusmodi sententiâ , sese Calimerius recepit in Cœmeterium Romanum ; sed quamvis in reconditis latibulis positus Sicariorum rabiem elusisset , cohibere tamen minimè potuit æstuantem Divina caritate animum linguamque , quin ad proximum Apollinis Fanum excurreret , ut Sacerdotes , qui Idôlo illi sacrilega adolebant thura , acerrimè objurgaret , omnique conatu studeret , a superstitioso eo cultu illos abstrahere , & ad veri Dei cognitionem amoremque traducere . Attamen illi eundem apprehensum multis undique plagis perfodère ; imo memores , plurimos ex Collegis suis ad Fidem Christi attractos , aquâ salutaris fontis , propria Calimerii manu ablutos fuisse , ut vindictam agerent de tam turpi probro , (quemadmodum ii blaterabant) Sanctum Præsulem adhuc seminecem , ante illorum pedes jacentem , in proximi putei profundum inversis immersum . pedibus barbarè interemerunt . Refert hæc omnia sapius laudatus Auctor ejusdem Vitæ .

Extractum e puteo a Discipulis , sepultum fuisse in Cœmeterio Caji tradunt Papebrochius & Ughellus , ex Ferrario in Catalogo Sanctorum . Cur autem tam longè a loco mortis transfulerint Sancti Calimerii Martyris Corpus , qui ejusdem funus tunc curavere , cùm sub oculis esset Cœmeterium Romanum , in quo illud condi facillè poterat , non alia ratione id peractum fuisse

cen-

censemus, nisi ob præfagium a Castritiano moriente antea prolatum, scilicet Deorum cultores etiam sepulcra Martyrum everfuros, ut cum sacris ossibus eorum pariter memoria omnino aboleretur; timeri autem prudentissimè id poterat ab efferatis contra Calimerium Sacerdotibus vicinæ Ædis Apollini sacræ, nunc Sancto Apollinari dicatæ.

Ut verò ad Calimerium revertamur, acceptum Episcopale munus summa cum laude administravit *per. curriculum annorum circiter quinquaginta trium*, idest ab Anno CXXXVIII, usque ad pridie Calendas Augusti, Anni CXCI, quo in computo multum aberravit Ughellus, qui ejusdem obitum statuit pridie Nonas Augusti, & annum designat CLXXXVI. Ædificata postmodum fuit Ecclesia, quæ gloriosum hujus Sancti Episcopi & Martyris nomen & Corpus etiam in præsentia retinet; sed quo tempore, designare non possumus. Certum est, multò antequam regimen Ecclesiæ Mediolanensis teneret Laurentius I. Episcopus, illam fuisse extructam, cum Sanctus Ennodius Ticinensis Antistes in altero ex *Epigrammatibus* ad ejusdem laudem conscriptis narret, ipsum Laurentium restaurandæ illi Ecclesiæ jam vetustæ & fatiscenti manum admovisse; vivebat autem Ennodius sub initium Seculi sexti, quo etiam Laurentius. Itaque verissimiliter credi potest, circa finem Seculi quarti, vel initium quinti erectum fuisse Templum, Sancto Calimerio dicatum, quod deinde Seculo sexto incipiente resectum fuerit a Laurentio, qui sedit ab Anno CDXC., ad Annum DXII., ut suo loco dicemus.

Carolus a Basilica Petri in Vita Sancti Calimerii, testem afferens Donatum Boffium in Chronicis Mediolanensibus ad Annum CLXXXIV. scribit, Corpus Beati hujus Martyris sub Francisco

Sfortia Mediolani Duce inventum fuisse *in puteo quodam in Confessione*, sive Sacello subterraneo Ecclesiae ipsi Martyri dicatae extra Portam Romanam. Hoc testimonium Bossii libenter amplectimur, si de inventione hujus sacri Corporis *in Confessione* loquamur; non ita, si de loco loci, idest *in puteo*, sermo sit; hoc enim quàm falsò prolatum fuerit ab hoc Auctore, confundente Martyrii locum cum Sepulcro, Calimerii corpori alibi a suis Discipulis dato, ex allatis conitat. Fidem autem omnem excedit, Ossa Sancti Calimerii, eruta a Coemeterio Caji, cum transferrentur ad Ecclesiam illius nomini dicatam, iterum in puteo recondita fuisse. Id procul dubio memoriâ dignum est, tantam fuisse erga sanctissimum hunc Martyrem suum Ambrosianae Ecclesiae venerationem, ut Thomas Archiepiscopus in perenne sui erga ipsum cultûs testimonium, VIII. Seculo Aram majorem Aedis Calimerio sacrae, aureo, ut vocant, pallio donaverit. Cardinalis verò Federicus Borromeus in Concilio Provinciali VII., solemnem Corporis Translationem celebravit Anno MDGIX., ac sub eodem Altari recondidit. Extat hujus rei memoria lapidi insculpta his verbis:

COR-

CORPUS S. CALIMERI EPISCOPI MEDIOL. ET MARTYRIS
SUB HOC ALTARI QUONDAM RECONDITUM
EX VARIIS LAPIDEIS ÆNEISQUE INSCRIPTIONIBUS
ACCURATE RECOGNITUM
FEDERICUS CARDINALIS MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
INDE AMOTUM
SOLEMNIQUE PROCESSIONE CIRCUMLATUM
PRÆSENTIBUS EPISCOPIS PROVINCIALIBUS
IN CONCILIO PROVINCIALI SEPTIMO
SUB HOC EODEM ALTARI HONORIFICE COLLOCAVIT
ANNO MDCIX. DIE XXXI. MAJI.

Antequam susceptam de rebus præclarissimè gestis ab hoc nostro Episcopo narrationem absolvamus, recensendum hic est, quod laudatus proximè Carolus a Basilica-Petri, in ejusdem Vita scriptum reliquit, nempe *Sanctum Calimerium Christi Fidem ad Transpadanos propagasse, iisque eo tempore Fidem recipientibus, ad eos confirmandos, eorumque progressum adjuvandum, Martianum, comitem Discipulumque suum, Derthonam legavisse*. Porro, si vetera monumenta scrutemur, multò ante Sancti Calimerii ætatem Derthonensibus Evangelii lumen affulserat; Sanctus enim Martianus, qui illis, nondum elapso Seculo Christi primo, datus Episcopus fuit, & Baronio ac Bollandistis testibus obiit Anno CXX., in longo, quo sedit, temporis spatio, eos Divinis omnibus My-

steriis imbuerat . Attamen , ne fidem doctissimo huic Scriptori omnino denegemus , ita innuimus , videlicet fieri potuisse , ut ferventibus ubique Cæsarum in Christifideles Persecutionibus , & debacchante in hisce regionibus Infidelium proterviâ , primævus Grex ille Christianus hinc inde dispersus , locum Idololatriæ dederit , Transpadanas oras profanâ eorum superstitione iterum inficiendi ; adeoque opus fuerit nostro Antistiti illuc mittere alterum Martianum discipulum suum , ad eas ab hac pestifera facie expurgandas . Ceterum , cum nulla nobis in hac re fax historica illuceat , de hujusmodi conjectura iudicium Lectori relinquimus . Certè hanc Calimerii legationem prorsus siluit Auctor noster antiquus .

SANCTUS MONAS.

Cum nondam subdidisset ita Gentilium, qua contra Calimerium, esserbuerant, ejusque memoriam passim execrarentur, ob relatam ab ipso, in tot contra Idololatrias certaminibus gloriosè actis, palmam invictæ constantiæ, abstinuit quoque Christifidelium Coetus per annum unum cum dimidio, a novo Antistite sibi deligendo. Pacatis postmodum aliquantulum rebus, extinctoque etiam nequissimo Casare Commodo, in Sacram Portii Ædem convenère Clerus & Populus, ut Deum deprecarentur, eoque auspice dignum Calimerii Successorem huic Ecclesiæ præficerent. Aderat inter Ecclesiasticos Viros, Presbyteros, & Diaconos, Monas. Hunc a teneris usque unguiculis, nobili ac Consulari genere ortum, Ecclesiasticæ disciplinæ studiis informaverat Calimerius, præsertim cum Parentes ipsi eundem adhuc infantem Altaribus obtulissent, ac consecrassent. Præclarissimam indolem sortitus Monas scientiis addiscendis totum se addixit, adeo ut Philosophica facultate instructus, inter æquales suos excelleret. Multò autem magis ad Divina penetranda Mysteria animum convertit, præsentem se assidue faciens in primævis Ecclesiis, cum Sacræ psalmodiæ a Christifidelibus decantarentur, aut peragerentur a Sacerdotibus Immaculati Agni sacrificia. Incontaminatam interim vitam ducebat, ceteris factus exemplum patientiæ in laboribus, pudiciæ in moribus, ac religionis in omnibus, quæ ad Divinum cultum spectabant; Ornatum itaque huic Virum tot virtutibus, vitæque
inte-

integritate conspicuum, censuit Præsul Calimerius, promovendum esse ad Ecclesiasticos gradus, eumque Diaconi officio consecratum, Ecclesiæ Portianæ ministeriis addixit. Nulla proinde dubitatione angebantur collecti Christifideles, quin in unum Monam electionis suffragia conferrent. Dum verò prosequerentur inceptas preces psalmosque, ac Sacra Hostia immolaretur, Deus ipse manifesto signo comprobavit, quàm placitus eidem foret Monæ in Mediolanensem Episcopum delectus; siquidem *aureo quodam nitore circumfusus*, & veluti nubis umbraculo tectum undique *splendore vallari* universus ille Christifidelium Cœtus Monam aspexit. Tum verò stupore correpti quotquot aderant, invicem de hoc miraculo fermocinabantur. Quid multa? Una vox inclamantium auditur: *Dignus honore Monas*. Pavidus ad hunc clamorem Monas, atque ignorans, quid circa ipsum ageretur, paulisper constitit; sed cùm voces allatæ ingeminarentur, intellexit, se deposci ab universo Grege in Pastorem. Igitur ex imo pectore alta trahens suspiria *immeritum sese atque inofficiosum* profiteri cœpit; instantium tamen Fratrum precibus victus, ac de cœlesti signo edoctus, Dei arbitrio se commisit, & in Episcopum passus est consecrari.

Quæ fuerint primordia hujus Sancti Antistitis, quàmque splendida insignium operum serie regimen suum illustraverit, describere superfedemus, cùm satis sit dicere, eundem, Deo assente, suamque voluntatem manifestè prodente, fuisse delectum. Peculiare illud est, quod ad nos transmisit ejusdem Vitæ Auctor antiquus, videlicet, mortuis clarissimis Monæ Parentibus, cùm hæreditario jure devoluta ad ipsum fuissent prædia, & opimi inclytæ suæ Domûs Censûs, statim eorum partem divenditam ab hoc

hoc Sancto Præsule fuisse, ut illam in eleemosynam pauperibus erogaret; reliqua vero Matrem suam Ecclesiam, cujus erat excubitor, donasse, ut redditus inde sumendi, Confratrum usibus, & eorum necessitatibus communes existerent; atque ideo cunctos in tribus Ecclesiarum, quæ tunc extabant, Ordinibus distributos Dei Ministros ad sui præsentiam congregavit, subrogavitque iis, quos aut mors aut ferrum absumpserat, novos sacros Operarios, qui Altaribus inservirent, & opus Dei uno corde atque animo administrarent. His in Urbe nostra peractis, sese ad extramuranas Oves suas in rectam semitam dirigendas convertit; cumque eas verbi Dei pabulo, Mensæque Eucharisticæ pretiosis dapibus deficientes inspiceret ob inopiam Sacerdotum; implorantibus ab ipso Christifidelibus, ut Ducem aliquem illis assignaret, qui eos Divina Mysteria doceret, & necessariis ad animæ salutem spiritualibus cibis reficeret, libentissimè Monas assensit, & Paroecias erexit, Magistros Ministrosque Sacros distribuens, qui eorundem curam gererent, atque ad Aras operarentur, *subministratis* etiam *sumptibus*, ad hoc grande Opus perficiendum *necessariis*; cum subinde, retento primitivæ Ecclesiæ more, qui tunc a Dæmoniaca servitute redempti, jugo Christi suavissimo levissimoque colla submitterent, quæcumque possidebant dividentes, receptum pretium & census suos *communi usui libentissimè exponerent*. Adnotari hoc loco debet, nostrates Historicis institutionem Paroeciarum a Sancto Mona peractam, transfuisse ad nostram ipsam Metropolim; Galefinius verò & Ughellus enormi exaggeratione eas excrefcere faciunt usque ad numerum CXV., cum tamen notum sit, Mediolanensem Urbem eâ ætate admodum angustam fuisse; omnesque intelligant, obitrepenibus undique Persecutio-

num

num Ediētis, minimè credibile esse, tot Ecclesias erectas, tantumque Dei Ministrorum populum hic additisse, qui illis regendis assignarentur. Auctor noster vetustus de tribus tantummodo Ecclesiis in Urbe extantibus mentionem agit, cum ait, congregatum fuisse a Sancto Mona in unum corpus Clerum illarum; & de Forensibus tantum Parœciis, ad Christifidelium in Vicis Pa-gisq̃ue dispersorum commodum divisim institutis memoriam reliquit.

Apostolico subinde servens spiritu, „ circumquaque positos „ Pagos, Oppida, Castellaque peragrans (verba sunt memorati Auctoris, digna quæ hic inferantur) „ maximas Idololatrarum „ prædas Sponsæ Christi, ac Reginae reportabat Ecclesiæ. Et „ jam non tam Mediolanensibus Civibus, sed universis etiam Pa- „ stor is operam dabat Liguribus, prædicando sedulè & Evan- „ gelicam sementem indifferenter largus sœnerator omnibus com- „ modando; baptizando passim quoscumque suaserat, & Christi „ populum Censor illustrissimus recensendo; profana demum toto „ conamine destruendo, & Christi Sacraria dedicando, (ita ut) „ Oppidanorum seu Agricolarum non parva multitudo Christi „ per eum signaculo insigniretur.

Præter Idololatriæ funditus extirpandæ laborem, altera perniciosior lues emerfit, ad quam avertendam ab hac Mediolanensi Metropoli plurimum sudorum curæque impendere debuit Sanctus Monas: „ Valentinus & Cerdon, Hebion, Cerinthus, alique „ complures veritatis inimici, in ipsa etiam Romana Arce virtus „ suum evomuerant, & diversis in locis zizaniorum dolo pura „ verbi Dei semina macularant, & areas Dominicas adulterini „ lollii admixtione sœdaverant. Itaque Sanctus Monas cum cœ-
vis

„vis atque Confratribus suæ Metropolis, more vigilantis Agri-
„colæ, excutere ac proturbare de suorum Collegio manipulo-
„rum mala semina procurabat. Imo ut Pastor eximius, insidia-
„tores Gregis Christi clamoribus simul atque infectionibus
„præveniens, longius estugabat, commonens & instruens suos
„sequaces, cum hujusmodi nullam habere communionem. Quin
„etiam, sicubi aliquos fortè ipsorum obvios habuisset, digna
„objurgatione refellere, & cominus perurgendo prosternere sa-
„tagebat. Hucusque Auctor memoratus.

Antequam e vita migraret Sanctus Monas, solari voluit
Deus egregium hunc Præfulem, ac gloriæ suæ fidelem Ministrum
inexpectato melioris sortis dono, Philippis Patre & Filio Au-
gustis ad Cæsareum thronum evectis, qui, nisi firmam pacem
Ecclesiæ attulere, saltem paucis iis septem incompletis annis
Imperii, aliquantulum respirare Christifideles ab anteaëctis Ty-
rannorum vexationibus permiserunt. An autem publicè professi
fuerint Catholicam Legem hi Cæsares, nostra non est hic di-
scutere. Fervet apud Eruditos controversia, eorumque com-
munior sententia est, illos secretò quidem, non tamen apertè
Religionem nostram amplexatos fuisse. *Ostrogensis* erat Mo-
nas, *referentibus iis, qui paterna illud nosse traditione posue-
runt*, quemadmodum tradit Auctor Historiæ prædictæ. Non
multò tamen longius vitam produxit: Quamobrem præfagiens
vicinum obitum suum, Discipulos coram vocavit, de proxima
nova Persecutione (Decii nempe pessimi Cæsaris) com-
monuit, armavitque servido sermone ad tutandam etiam inter
Cruces & gladios Christianam Fidem, qua, Deo largiente, de-
corati hæcenus fuerant; ac post aliquod tempus, iis vix per-

E

fen-

ſentientibus, ſenio reſolutus obdormivit in Domino, VIII. Calendas Aprilis, Anni CCLI.

Mediolanenſem Eccleſiam rexit annis LIX. incompletis. Papebrochius in Commentariis ad antiquum Catalogum Bibliothecæ Ambroſianæ, Sancti Monæ obitum figit Anno CCXLVIII.; ſed quo documento decurter illius Sedis tempus, in Catalogo aſſignatum, quem ipſe illuſtrat, ubi adnotantur Anni LIX., prorſus nobis ignotum eſt; nihil enim ibidem ad hanc firmandam ſententiam ſuam exaratum legitur. Itaque, cum nihil obſtet, integrum eidem Antiſtiti hunc annorum numerum tribuimus, ab Anno nempe CXCH., uſque ad Annum CCLI. Gaſſinius Monam ſediſſe ait ſub Eleutherio Pont. Max., qui jam obierat, multò antequam ipſe in Epiſcopum deligeretur.

Auctor Hiſtorix ſæpiùs adductæ aſſerit, Sancti Monæ Corpus fuiſſe *Prædeſſorum ſuorum tumulis adjuuctum*, ideſt in Cœmeterio Caji, ſeu in Hortis Philippi; ſubjungitque, ſepulcri illius locum, tempore, quo ſcribebat, Chriſtiſidelibus adhuc fuiſſe ignotum. Heribertus de Antimiano Archiepiſcopus noſter Sanctum Monæ Corpus poſtea invēnit, depoſuitque in Eccleſia Sancti Vitalis Anno MXXX., IV. Idus Octobris; ex qua Translatione arbitramur cum Carolo a Baſilica Petri, Eccleſiam Ambroſianam deſumpſiſſe occaſionem ſtatuendi cum diem, ad memoriam ſolemneſem Sancti Monæ celebrandam. Aliam celebriorem Translationem huiusmodi Sacrorum Offium peregit Sanctus Carolus Borromæus, cum, dirutâ Æde Sancto Vitali ſacrâ, illa in Metropolitanam Baſilicam invenilſſet; quæ ſacræ pompæ ſe interfuiſſe teſtatur prædictus Epiſcopus Novarienſis, Acta eſt ſolemnis iſta Supplicatio a memorata Eccleſia

ad

ad Templum Maximum, Sacram Arcam, in qua Sancti Monæ Offa pridie condiderat propriis manibus Sanctus Carolus, gestante ipso, unâ cum Famaugustano Episcopo, Visitatore Apostolico, die VI. Februarii, Anno MDLXXVI. Statim ac verò deposita hæc fuit in Ara Majore, idem sanctus Antistes Concionem e suggestu habuit, in laudem sancti hujus sui Prædecessoris; vespere aurem, antequam in Confessione recondere-tur, altero eloquenti Sermone Famaugustanus Præsul populum accendit ad exhibendam Sancto huic Mediolanensi Episcopo & Civi peculiarem venerationem. Narrat hæc fusiori calamo Glusianus in Sancti Caroli Vita, ad annum prænotatum.

Omittere non debemus, post obitum Sancti Monæ intru-sum fuisse ab aliquibus in seriem Mediolanensium Antistitum quemdam MARINUM; occasionem captantes amplissimi hiatûs Sedis vacantis, qui inter Monam, & Maternum ab antiquis etiam Catalogis adnotatur. Hermannus Chrobachius, vindex acerrimus undecim mille Virginum, cum Sancta Ursula Colo-niæ Agrippinæ interfectarum, speciosam fibellam cerebro suo distante adornavit; ait enim, Anno CCXXXV. hanc Virgi-num cohortem cum ipsarum Duce Ursula Romanum iter susce-pisse, ubi exceptæ a Cyriaco Summo Pontifice, Pontiani Successore, martyrium earum suumque divinitus præsentiente, Coloniæ postmodum adierant; subjungitque, in itinere Itali-co comites se illis dedisse nonnullos Episcopos hujus Provin-ciæ, inrer quos MARINUM Mediolanensem enumerat. Equi-dem a pluribus antea Seculis invaluerat opinio de tanto Vir-ginum numero; nec displicerat Mediolanensibus Scriptoribus mentio MARINI Episcopi, utpote quæ apta videbatur implen-

dæ lacunæ, quam superius enunciamus, teste Papebrochio in Exegeſi: Itaque Hermannus Chrobachius, Vir alioquin eruditissimus, eam totis lacertis propugnare contendit, duobus in lucem emissis Voluminibus; sed infelici conatu: MARINUS enim ab ipso in scenam protractus, ignotus omnino fuit omnibus antiquis ac etiam recentibus Catalogis Mediolanensium Antistitum; sicuti etiam Pontifex Maximus Cyriacus, cum certo certius sit (ut ait Pagius ad Annum CCCLXXXIII.) Pontiano Summo Hierarchæ defuncto, statim successisse Sanctum Antherum. Præterea commentitium esse Episcopum Mediolanensem MARINUM, prorsus evincit Series Chronologica nostrorum Antistitum, ex qua constat, Sanctum Monam Anno CCXXXV., & multò etiam post, Ecclesiæ nostræ præfuisse. Demum lapsus est Chrobachius, enormi anachronismo præveniens annum, quo verè Sancta Ursula cum sociis Virginibus martyrii palmam recepit; Eruditi enim Viri omnes, inter quos Pagius, gloriosam earum mortem consignant Anno CCCLXXXIII., vel biennio post; Tunc verò notum toti terrarum Orbi est, in Mediolanensis Ecclesiæ Solio celebratissimum Sanctum Doctorem & Episcopum Ambrosium confedisſe. Quapropter explodi omnino debet a numero nostrorum Antistitum fictitius iste MARINUS. Refert Petrus Paulus Bosca in Martyrologio Ecclesiæ Ambrosianæ ad diem XXIII. Julii, Eminentissimum Alphonsum Littam Mediolani Archiepiscopum incensum fuisse desiderio obtinendi Corporis Sancti Marini, quem audierat inter Episcopos nostros connumerari. Scripsit itaque Anno MDCLXXIV. ad Colonienſem Nuncium Apostolicum, qui ut obsequens esset Cardinalis Littæ petitionibus,

nibus , curam illius inquirendi memorato Patri Hermanno Chrombachio se dedisse respondit. Verum spes ista optimi nostri Pastoris prorsus evanuit, ut ex Literis, quas recitat idem Bosca, a Chrombachio datis ad Apostolicum Nuncium constat, cum, omni adhibita diligentia, se nihil de hisce Reliquiis in Colonienfibus Ecclesijs reperisse testetur.

SAN-

SANCTUS MATERNUS.

Ort Sanctum Monam, usque ad Sanctum Ambrosium perturbatam admodum Historiam Episcoporum Mediolanensium in recentioribus Catalogis atque Scriptoribus, non sine iusta aliqua indignatione & inspicimus, & dolemus. Perculit non parum historica hæc labes etiam oculos Caroli a Basilica Petri, sæpius laudati; quamobrem in Vita Sancti Materni ita scribit: *alii Episcopos silentio prætereunt, alii adiungunt falsos, neque in eorum ordine constituendo conveniunt.* Attamen ipse quoque in texenda Chronologica Serie succedentium Antistitum non modicè lapsus est, ut manifestum progrediendo faciemus. Quod in rem præsentem e tenebris erui debet, id est, quamplures Sancto Monæ successorem adscribere Sanctum Miroclem, inter quos esse videtur quoque Tillemontius in Notis ad SS. Naborem & Felicem, ac etiam antiquus Catalogus, a Papebrochio illustratus ante Tomum VII. Maji, quamvis id contigisse opinetur idem Papebrochius non Auctoris nostri culpæ, sed erroneâ alicujus Sciolii interpolatoris sententiâ. Itaque rectius sensit prædictus Carolus a Basilica Petri, qui Sanctum Maternum, primum post Monam Episcopum Mediolanensem enumerat. In hanc opinionem conveniunt Clariss. Papebrochius, & Gulielmus Cuperus Societatis Jesu, in Vita Sancti Materni ad diem XVIII. Julii, in Actis Bollandianis; nosque etiam his adhæremus. Siquidem, cum certum sit, interfuisse Sanctum Miroclem Concilio Romano, cele-

cele-

celebrato Anno CCCXIII. , & etiam Arelatenſi ſubſcripſiſſe Anno ſequentē , ut conſtat ex Harduini Conciliis , nimis longum iter conſciendum eſſet , ut ad Sancti Monæ obitum , quem Anno CCLI. aſſiximus , perveniremus . Neque ſuffragari poterit iis , qui contrariam ſententiam de Sancto Mirocle Succeſſore Sancti Monæ tuentur , diuturna viduitas Eccleſiæ Mediolanenſis , antequam Mirocles in Episcopum eligeretur , nefariis Imperatorum Ediſtis Catholicam Fidem tunc temporis divexantibus . Primò enim in hac ſerie Tyrannorum , ſerena aliquando pax Chriſtianis aſfulſit , ſub remotis etiam Principibus poſt Decii mortem , Tacito nempe , Floriano , & reliquis ante Diocletianum & Maximianum ; eo autem tempore dari poterat Eccleſiæ Mediolanenſi Sponſus ; Secundò , de hac vacatione tam proluxa nullum in veteribus Catalogis , Hiſtoriisſque verbum offendimus ; ea ve.ò complexa fuiſſet ultra quinquaginta annos , ſi Monæ Succeſſor ſtatuatur Mirocles ; cùm enim eidem assignari nequeant niſi duodecim anni Sedis , viveretque Anno CCCXIV. , ut proximè diximus , deligi debuit circa Annum CCCII. , imò etiam ſeriùs , juxta noſtram Chronologiam . Sed de his alibi agemus .

Quæ foret Materni Patria , minimè prodidere Acta ejusdem , ſive a Mombrizio , ſive a Gulielmo Cupero in lucem producta . Auctor noſter antiquus , Catalogo vetuſto Bibliothecæ Ambroſianæ a Papebrochio commentariis illuſtrato , & vacationem Sedis Mediolanenſis ad Annos XXXVI. protendenti , conſenſiſſe videtur ; ait enim , Mediolanenſem *Plebem diutina abſentiâ Paſtoris* (nempe Monæ defuncti) *viduſtam* , *cùm deligendo Epìſcòpo ageretur , graviter ſuſpiraffe* , nesciam , quem

vacuæ jamdiu Sedi nostræ præficeret: Siquidem *Sacerdotum nemo erat hujusce honoris dignus, vel potius oneris capax, quanto minus Clericorum quorumvis inferioris gradus*. Hanc autem inopiam in Clero fecerat aded in longum protracta Ecclesiæ Mediolanensis viduitas, & Gentilium protervia, quæ in Cæsarum nefandis Persecutionibus, invexerat in hanc Metropolim antiqua superstitionis suæ monstra; tradit enim idem Auctor, *Clerum & populum, quotquot Carnificum manus evaserant, cum primum in Philippi Basilicam convenere, ut Cæli Dominum suppliciter exorarent, quatenus hereditati huic suæ miseretur ac indulgentiam præstaret, expurgandæ a sordibus Idolorum*, quibus Ecclesiam illam iterum contaminaverant eorumdem Cultores, sollicitam operam impendisse. Prosequitur subinde enarrare, quod hærentibus illis in ea ambiguitate, quis deligi deberet, *quidam ex Sacerdotibus, quem longæva senectus, & meritorum gratia insigniebat*, Divino lumine illustratus, ceteris omnibus simul collectis Successorem Monæ designaverit, nempe Maternum, tunc Primicerium Lectorum, qui *pietate multimoda & benignissima caritate præstabat, atque ideo ab universis diligebatur*. Nullâ itaque morâ interjectâ, hunc veluti Divinâ revelatione datum Pastorem amplexi, eundem supplices deprecari sunt, ut Episcopale officium assumere non renueret. Ille verò, utpote tenerrimo corde præditus, licet illacrymans, Cleri simul & populi insistentis precibus annuit, seque ad hoc onus recipiendum inflexit. Hoc autem, si calculum incamus, contigit circa Annum CCLXXXIII. cum in re obscura & implexa nihil certi figere nobis liceat.

Antequam sermonem ulteriùs producamus, fateri debemus,

mus,

mus, miratos nos etiam fuisse cum Gulielmo Cupero in Vita Sancti Materni, Placidum Pucinelum, in *Zodiaco Ecclesie Mediolanensis*, pia cerebri sui meditatione pueritiam & virtutes Sancti Materni ante Episcopatum rerulisse, atque exornasse rhetoricis phaleris, ne videlicet hanc Vitam acephalam daret. Quis enim in tanta antiquitatis caligine minutiores hæc notitias valeat expiscari, nullâ Auctoris illorum temporum facie præeunte? Ut autem ad Maternum redeamus; incidit Pontificatus hujus Sancti Præsulis in ea tempora, quibus gemina illa humani generis pestis, Diocletianus, & Maximianus Hercules ad Imperium evecti, teterrimam contra Christianos infectionem, cruentissimis ubique stragibus editis, excitavere. Quoniam verò ferinum hoc odium primò in Milites, Christi religionem profitentes exarsit, refert Auctor noster vetustus, inter alias Pastoralis muneris curas, hanc quoque fuisse a Materno susceptam, „ ut positos in ergastulis Christi Milites patientiæ ar-
 „ mis indueret, certandi audaciâ imbueret, ac triumphandi fidu-
 „ ciâ recrearet; Eorum si qui forrè (mortem) oppetissent aut
 „ gladiâli sententiâ detruncati, aut acrioribus tormentis exani-
 „ mati, condignè corpora sepulturæ mandaret, jugibus excubiis
 „ pernoctanter invisere satagens, ne minimæ quoque ex ipsis
 „ particulæ, veluti pretiosæ cœlestis thesauri margaritæ disper-
 „ rent, inventasque condignis illico thecis reponeret „ . Pias
 hujus sollicitudinis luculentum testimonium præbent Acta celeberrimi in universa Ecclesia Sancti Victoris Militis & Martyris, a Bollandistis illustrata ad diem VIII. mensis Maji; cum enim diutinâ in carceribus inediâ tentatus, virgis acerbissimè cæsus, liquatoque plumbo perfusus, ac tandem securi percussus

sanctus hic Martyr , gloriosè de insana Cæsaris crudelitate triumphasset , sævitum est etiam in exangue Corpus , eodem noctu in densum nemus abjecto ad pabulum silveitrium bestiarum . Adfuit tamen Maternus , qui illo invento duabus capiti ac pedibus Feris excubantibus , post earumdem recessum , religiosissima veneratione sublatum idem Corpus tumulo dedit ; Et adhuc apud nos perseverat pretiosum hoc pignus in Portiana Basilica , nunc Sancti Victoris ; translatum solemnè pompa a Sancto Carolo Borromeo Anno MDLXXVI. , atque in eadem magnifica Æde reconditum . Plures alios Sanctos Milites Martyres , erga quos idem pietatis officium exercuit Sanctus noster Antistes , enumerat Carolus a Basilica Petri , in Vita Sancti Materni .

Verùm ne longius abeamus , Auctor antiquus , quo utimur , post relatum vesaniam huiusmodi tyrannorum barbariem , ad superiora tempora sermonem convertit , serièque textit Cæsarium , qui a Decio usque ad Diocletianum Imperii diademate caput præcinxere ; narrat autem , Valerianum sub exordia sui Principatus , *humanum multum Dei famulis , ac benignissimum extitisse , intantum ut venerationi apud ipsum habitus essent , & sua Domus familiam , Christi efficeret Ecclesiam ; sed postmodum a quodam Mago dementatum , Christianos persecutum esse , & exterminari præcepisse* . Transít subinde ad Gallienum , inquit , illum datis confestim Decretis , *inhibuisse supplicia , persecutionesque extinxisse* . Alios Cæsares postmodum enumerat , sub quibus usque ad decimum Diocletiani annum , per sex circiter lustra , *lucè sub obscura ac repenti pace , Ecclesiarum Christi Persecutio cessavit* ; atque ista subiungit : „ Per idem tempus gloriosissimus „ Antistes Dei Maternus omni studio invigilans , suas Oves

„ pa-

„ pascuis necessariis adhibitis elegantissimè saginabat , peragrans-
„ que cunctas Metropolitanæ Sedi subditas , juxta & procul
„ extentas Italarum Parœcias , Ecclesiasticis officiis imbuebat ,
„ propriis jamdudum Pastoribus destitutas , præelectis tum de-
„ mum ex Clero earundem Ecclesiarum Magistris , morum-
„ dignitate ac Fidei vigore refectis , recreabat ut pia Mater , &
„ suâ quodammodo diligentia animabat „ . Carebat eo tempo-
re Episcopo suo Derthonæ Civitas ; quamobrem illuc profectus
Maternus , ex Diacono Meliodorum , summæ Sanctitatis Levi-
tam , Episcopali ministerio decoravit , plebique poscenti Pasto-
rem tribuit . Denique fusè describit Auctor memoratus vorax
incendium Persecutionis , succensum a pessimis Cæsaribus Dio-
cletiano & Maximiano , quo per Orientem atque Occidentem ,
in cinerem redigere quidquid Christianam Religionem redo-
lebat , tentavere , Ecclesias Dei funditus extirpantes , *Præsules*
ipso & Christi Ministros , reorum more , catenarum nexibus alli-
gando , atque in horrendis carceribus includendo , *Virosque illu-*
stres ac Matronas nobiles inverecundè & inhonestè in publicum tra-
hendo , & palam denudatos , Latromen lege , virgis plumbatis ac
fustibus cædi jubendo ; quoque dolendum est , *Divinæ Scripturæ*
Libri in medio platearum igne cremati sunt , & in Urbibus ,
Dei Laudibus silentium impositum , cum in carceribus nullus va-
cuus Cleri Ordinibus locus adesset . In hoc funesto Ecclesiæ in-
fortunio viscebantur juges lacrymæ depluere ab oculis Materni ,
& ora pectusque rigare , etiam cum munera sua exerceret , &
ad Gregem sibi commissum concionaretur . Interrogatus verò a
Discipulis , quam ob causam ita ploraret , respondit , se non
rerum damna fragilium , sed animarum misérias lugere , cum

qui a Conditore omnium in summam libertatis gloriam creati essent, Dæmonum obsequiis se mancipatos plauderent; proinde ab assidua Oratione nunquam desisteat, Deum exorans, ut constantiam Christifidelibus in equuleis, flagris, metallis, exiliis, adustionibus impertiretur. Imo pro ipsis Tyrannis ac Carnificibus sollicitas preces Cœlesti Patri affundebat, ut a profanæ superstitionis tenebris, in filiorum lucis sortem illos evocaret. Non expers tamen fuit furoris Gentilium ipse etiam Maternus; claudens enim compendium illius Vitæ Auctor hucusque laudatus, ait, Sanctum hunc Antistitem sæpe inter alios vinculum fuisse catenis, Principi nequissimo præsentatum cum reliquis; interdum quoque carceris ergastulo includi jussim, & flagris atrocibus quàm toties affectum; inter quos tamen cruciatus, Christi semper clypeo protectus & galeâ, hostiles ictus egregius hic Miles propulsabat, obtundebatque.

Obiter hîc describere lubet quæ de nostra Metropoli Scriptor idem antiquus Materni Vitæ inseruit, cùm in maximam illius gloriam vergant; delectum videlicet fuisse a Maximiano Mediolanum, in Imperii sui Sedem, atque ibi Augustale Palatium collocasse, Urbemque istam præ omnibus, qui ante ipsum Romani Regni Principes extiterant, fovisse, auxisse, ac dilexisse, adeo ut ad majorem hujus Urbis amplitudinem, non parvum muri ambitum addiderit, diversis quoque eam schematibus ornaverit, & antiqua Romæ cognatam effecerit.

De Anno obitus Sancti Materni minimè concors est Scriptorum opinio. Nos in hac Historicorum disensione statui-
mus, illum decessisse circa Annum CCCIII., cùm enim Traditio & Acta Sancti Victoris Martyris referant, ejusdem San-
cti

eti Corpus sepulturæ datum fuisse a Sancto Materno, cùm-
que Martyr ille non occubuerit, nisi in gravissima Persecu-
tione Maximiani, excitata prædicto Anno CCCIII., competi-
tum sit, nonnisi post Sancti Victoris cædem, fuisse a San-
cto nostro Antistite vitam depositam. Gulielmus Cuperus su-
pra relatus opinatur, Sanctum Maternum defunctum fuisse
Anno CCCV.; cùm sub Maximiano Imperatore, qui eodem
Anno ab Imperio se abdicavit, dicatur obiisse in antiqua
Historia. Verùm hæc non a Scriptore hucusque a nobis al-
lato, sed a Mombrizio addita est ex aliis Exemplaribus, teste
Clariss. Muratorio. Hoc autem etiam omisso, ratio doctissi-
mi Cuperi minimè nobis attidet; potuit enim Sanctus Ma-
ternus obire sub Maximiano, Anno CCCIII., quo ille Per-
secutioni initium dedit, postquam pium officium exercuit erga
Sanctum Victorem, hujus Martyris Corpus sepulturæ traden-
do; atque id facile autumare nobis licet, fuisse nempe il-
lum, tot cruciatibus supra relatis malè affecto corpore, quan-
to citius e vivis ereptum.

Difficilior nodus exsolvendus emergit, in assignando tem-
poris spatio, quo Sanctus Maternus Mediolanensem Ecclesiam
administravit; alii enim illius regimen ad brevius tempus con-
trahunt, ut Galestinus, alii longius, quàm par est, protrahunt.
Catalogus a Clariss. Muratorio editus Tom. I. Part. II. *Scriptor. Ital.*, duodecim tantùm annos Sedis Materno assignat;
Carolus verò a Basilica Petri in Vita hujus Sancti Præsulis
statuit, illum sedisse ab initio Deciani Imperii, ad Maxi-
mianum, intervallo nempe XXXV. annorum circiter. Pape-
brochius in Catalogo nostro, quem illustravit, duos supra vi-
ginti

ginti annos Sedis Sancto Materno tribuit, ab Anno scilicet CCLXXXII., ad Annum CCCIII.; ejusque opinioni nos subscribimus, tum quia incidit electio in Annum, quo Ecclesia Catholica sub mitiori Cæsaris imperio paululum respirabat, tum quia ejusdem obitus optimè componi potest cum Martyrio & Depositione Sancti Victoris, quam Maternus peregit, Sententiæ huic minimè acquiescit laudatus Gulielmus Cuperus, qui paulò post mortem Sancti Monæ electum tradit in Episcopum, Sanctum Maternum, eidem tribuens LII. annos regiminis. Negari tamen nequit, ab Auctore Catalogi Bibliothecæ Ambrosianæ, inter Monam & Maternum XXXVI. annos Sedis vacantis adnotari. Clariùs etiam loquitur Anonymus Scriptor Historiæ antiquæ, hætenus a nobis memoratæ, quam ipse Clariss. Cuperus in Vita Sancti Materni Actis Sanctorum Bollandianis inseruit; ait enim sub initium, Clerum simul & populum, qui evaserant Carnificum manus, ad Philippi Basilicam convenisse, & eam expurgasse Idolorum facibus, quæ injectæ fuerant, *plebemque viduatam diuinâ absentia Pastoris, jamdudum cum Christo sociati, graviter suspirasse*. Hæc verba procul dubio indicant, vacasse Mediolanensem Sedem non parvo temporis spatio, & Idololatriæ apertum fuisse campum inferendi in Christianissimam Ecclesiam profanos cultus, illamque miserè contaminandi. Quo posito corrui omnino fundamentum a Cupero allatum statuendi annos LII. regiminis Sancto Materno; præsertim cum ille nullum vetustum Codicem proferat, quo ejusdem opinio firmetur, & tantum conjectando culpam rejiciat vel in amanuensem, vel in ipsum etiam Catalogi Auctorem, qui loco scribendi annos LII., vigintiduos adnotaverit.

Se-

Sepultus est Sanctus Maternus in Ecclesia tunc Philippi, postmodum SS. Martyribus Nabori & Felici dicatâ. S. Carolus Borromeus XVIII. Calendas Octobris, Anno MDLXXI. Corpus Sancti hujus Antilitis in eadem Ecclesia quiescens recognovit, ac solempni pompâ transtulit, simul cum Sacris Lypsanis SS. Naboris & Felicis, quæ ibidem recondebantur.

Ecclesia Ambrosiana Natalem hujus Sancti Episcopi celebrat XV. Calendas Augusti, quo die in antiquis Catalogis legitur, vitam deposuisse.

Adnotare postremo hoc loco necessarium ducimus, extrasse doctissimum Cardinalem Baronium, qui Maternum Episcopum nostrum, unum eundemque fuisse censuit cum Julio Firmico Materno, cujus extare ait in Vaticana Bibliotheca *Commentarium de Erroribus profanarum Religionum*; nemo enim ex Scriptoribus hunc Julium Firmicum Episcopis connumeravit. Neque congruit ætas; Julius enim Firmicus longo post Maternum nostrum tempore floruit, mortuus Anno CCCXXX, sub Constantio & Constante Augustis Fratribus. Ripamontius & Bollandistæ ad diem XVIII. Julii, in Vita Sancti Materni, hoc mendum in Annalibus Baronii detexere, ac etiam emendavere.

SANCTUS MIROCLES.

Successor Sancti Materni datus est Sanctus Mirocles; idque statuimus contra Auctorem Catalogi inscripti: *Successores Sancti Barnabæ*, editique ex Bibliotheca Vaticana ab Eugenio Cattaneo, & Galefinium in *Tabula Antistitum Mediolanensium*, Actis nostræ Ecclesiæ inserta, qui, ut adnotavimus superius, Miroclem Protasio & Materno præponunt. Carolus a Basilica Petri, qui optime illos emendaverat, substituens Monæ Maternum, in designando hujus Successore seriem Præsulum Mediolanensium iterum perturbavit, post Maternum enumerans Eutorgium, dein Miroclem. Quibus fundamentis innitatur doctus hic Auctor, Capite sequenti enarrabimus.

Cum ipso quidem dolemus, nihil de Miroclis Vita proferri posse, eò quòd rerum præclarissimè gestarum ab ipso in nostra Ecclesia notitiam nobis prorsus invidit antiquitatis silentium. Unicum tamen sat est Elogium Sancti Ambrosii, qui in *Oratione de Tradendis Basilicis* Episcopos Prædecessores suos recensens, a quibus opulentam sanctitate & gloria hereditatem receperat, Miroclem enunciat. Opratus quoque Milevitanus, celebris IV. Seculi Scriptor, Historiam texens Schismatis Donatitarum, nomina eorum refert, qui pro Catholica Ecclesia contra Schismaticos pugnare, primumque Miroclem enumerat; quod magnum est argumentum virtutis atque existimationis hujus Episcopi, ut idem a Basilica Petri adnotavit. Sanè duobus Conciliis, adver-

adversus illos coactis, Romæ primum sub Melchiade Summo Pontifice, Anno CCCXIII., dein Arelate sub Silvestro I. Melchiadis Successore, Anno CCCXIV. Mirocles interfuit. Hujus autem Concilii Synodicam Epistolam ad Summum Pontificem, refert Labbeus Tom. I. Conciliorum, in ejusque fronte legitur nomen Miroclis Episcopi Mediolanensis, ac in calce inrer alios Anriscites subscriptus invenitur idem Mirocles, quemadmodum, etiam in Romano Concilio.

Egregium quoque tanti Præfulis decus est, Pax Catholicæ Religioni data, Constantini Magni & Licinii Decreto, in hac Metropoli expedito Anno CCCXII., dum ipse Mediolanensem Ecclesiam administraret: Ea enim uberrimum gaudium peperit universæ Civitati nostræ, quod hinc in ceteras omnes Ecclesias propagatum, calamitarum præteritarum lacrymas & mœrorem absterfit.

Ughellus in ejusdem Vita scribit, statutum a Mirocle fuisse, ut Clerus designatis horis ad psallendum in Ecclesias conveniret; Joseph verò Vicecomes in suis Observationibus Ecclesiasticis tradit, Divinum Officium, quod postea *Ambrosianum* appellatum est, ordinem ab ipso accepisse: Sed ista ex Traditione tantum proficiuntur. Quod admirationem aliquam ingessit Mabilionio & Viris eruditis, est assertio intrepida memorati Ughelli, qui ait, conditum fuisse a Sancto Mirocle Cœnobium Monachorum, prope Basilicam Sancti Victoris; etenim nemo ex Scriptoribus peculiarem hanc laudem nostræ Urbi assignavit; quæ si vera foret, in gloriam non modicam Mediolanensium cederet, cum nullum aliud antiquius Cœnobium ostendere posset Occidens universus; & sententia Baronii prorsus elideretur, qui

traductum ab Oriente in Occidentem Ordinis Monastici Institutum circa Annum CCCXL. Sancto Athanasio constanter adscribit. Sed Monasterium istud tam citò Mediolani erectum, nullo adducto vetusti alicujus documenti fundamento, facile corrui.

Anni XII. Sedis Mirocli tribuuntur a Papebrochio, qui eum e vivis ereptum affirmat Anno CCCXV.; & nos hanc eandem Epocham amplectimur, contra Ughellum, qui juxta Ripamontii calculum, veriore ab ipso appellatum, Miroclem obiisse eodem anno, quo rediit a Concilio Romano, idest Anno CCCXIII., profitetur; non advertens, hunc ipsum Antistitem subscriptum legi Concilio Arelateni, Anno sequenti celebrato. Etiam Galefinius in numerandis annis Sedis hujus Episcopi lapsus est, vigintiduos annos eidem assignans.

Antiqui Catalogi concordēs, hunc Sanctum Antistitem depositum referunt in Basilica Portiana, nunc appellata *Sancti Vitalis*, pridie Calendas Decembris: Nostra tamen Ecclesia eundem colit III. Nonas Decembris.

Post Miroclem Ferdinandus Ughellus & Galefinius loco jam dicto, in Seriem Antistitum Mediolanensium quemdam OROSIUM intrudunt, quem nullus ex nostris Catalogis & Scripturibus umquam agnovit. Occasionem huic errori dedit falsa subscriptio, quæ legitur in Concilio Arelateni II., his verbis concepta; *Ex Provincia Italia, Civitate Mediolanensi, Orosius Episcopus, Nazarius Lector*. Sed decepti sunt Auctores ævi recentioris, qui ex uno Concilio Arelateni, duo fecere, eum tamen utrumque, unum sit, Anno CCCXIV. celebratum. Legitima autem subscriptio, quæ jacet sub memorato Concilio, hæc habet: *Mirocles Episcopus, Severus Diaconus de Civitate*

Me-

Mediolanensi, Provincia Italia. Post hunc verò subscribunt :
Orosius Episcopus, Nazarius Lector, de Civitate Massiliensi,
Provincia Viennensi. Confusionem hujusmodi Conciliorum Eru-
diti nostræ ætatis Viri adnotavere.

De Carminibus ab hoc Sancto Antistite confectis in laudem
Sancti Anatalonis, egimus in Vita ejusdem, nec ulterius vacat
disserere, cùm doctis Scriptoribus notum jam sit, ea esse com-
mentum recentium Auctorum.

SANCTUS EUSTORGIUS I.

Sanctum Eustorgium Miroclis Successorem affirmamus, reclamante licet Carolo a Basilica Petri, qui, ut proximè inuimus, primum Mediolanensium Antistitum Seriem diversimodè texit. Itaque opus est expendere hoc loco, cujus roboris sint adducta ab ipso argumenta, ut inde veritas innotescat.

Primo itaque ait, Trifanum Calchum, omnesque nostros Auctores in enumerandis Mediolanensibus Episcopis, statim post Maternum, Eustorgium refert. At pace tam docti Viri, auctoritas eorundem contra ipsum pugnat; illi enim, quotquot vidimus, concordi testimonio Sanctum Miroclem non tam Eustorgio, sed etiam Materno præponunt. Quamvis ergo erraverint in assignanda ætate Materni, ut nos etiam professi sumus, cur, quæso, Eustorgius quoque trahendus est ante Miroclem?

Validior videri posset ratiocinatio, quam desumit ex verbis Sancti Ambrosii in Oratione *de Tradendis Basilicis*; in ea namque Sanctus ille Præsul vocat Eustorgium *Confessorem*, inquit: *Ab sit, ut tradam hereditatem Patrum, hoc est hereditatem Dionysii, qui in exilio, in Causa Fidei, defunctus est, hereditatem Eustorgii Confessoris, hereditatem Miroclis, atque omnium retrò Episcoporum*: Inde verò arguit, vixisse Eustorgium eo tempore, quo fervebant Persecutiones, adeoque ante Miroclem, sub cujus regimine tranquillâ pace fruebatur Ecclesia; Utque robur addat sententiæ suæ, disciplinam allegat, quæ illo & superioribus

ribus Seculis in Ecclesia vigeat, quod nempe ii tantum *Confessores* appellarentur, qui minis ac cruciatibus Tyrannorum minime territi, Christum, veramque Religionem nostram confessi essent; proinde eos Tertullianus vocabat *Martyres designatos*, & Gregorius Nazianzenus *Martyres vivos, victoria sua superstites*. Sed desumpta hæc ab antiqua eruditione ratiocinatio facile dissolvitur, si illorum temporum conditionem attendamus; quamvis enim deleta tunc foret in Occidente Tyrannorum barbaries, Constantino Magno auctore, supererant tamen Gentilitatis reliquæ, quas postmodum abolevit Magnus Theodosius. Præterea Schismata & Hæreses, Ariana præsertim, invaluerant, quæ novo Persecutionum genere Catholicam Ecclesiam ejusdemque propugnatores improbe divexabant: Sanctus verò Eustorgius non tam voce quàm Scriptis contra Arianos pugnaverat, ut constat ex Epistola Encycliça Sancti Athanasii Alexandrini, ad *Episcopos Egypti & Lybie*, in qua recensens insignes Viros, qui superioribus annis scripserant, inquit: *Itaque si quæ scribunt, ea scriberent Orthodoxi, ut magnus Confessor Hosius*; alios autem enumerans, post plures Catholicos Antistites Orientis atque Occidentis, nostrum Eustorgium iisdem accenset his verbis: *Cecilianus, Africa, Eustorgius Italia*. His autem positis, quid verisimilius est quàm credere, plura pro vera Fide tutanda vel ab Idololatriæ, vel ab Hæreticis perpeffum fuisse Eustorgium; atque ad hæc respexisse Sanctum Ambrosium, dum illum appellavit *Confessorem*? Testimonium verò ejusdem Sancti, quod assert in defensionem suæ opinionis laudatus a Basilica Petri, contra ipsum militat; siquidem ordine retrogrado proximos Prædecessores suos Ambrosius enumerans, postremum facit

Miro-

Miroclem, & Eustorgio anteriorem. Quid itaque fortius ad illam enervandam, quàm ipsa auctoritas tanti Doctoris, qui eodem Seculo & in eadem Urbe scribens, eorum successionem tam apertè designat? Porro gravis injurià fieret sapientissimo huic Præsuli, si retexendo propiorum sibi præcedentium Antistitum Seriem, vel ignorantia cum laborasse diceremus, vel tumultuario confusoque ordine illos recensuisse.

Alterum non leve sulcimentum addit Sententiæ nostræ Epistola Sancti Athanasii *ad Episcopos Egypti & Lybie*, proximè relata (a), in qua, ut eos confirmet in Fide Nicænâ, contra Arianos constanter tenenda, *Eustorgium Italiæ* iisdem proponit. Vivebat igitur Eustorgius Mediolanensis Episcopus post Nicænam Synodum, adeoque multò post defunctum Miroclem, si in exemplum exhiberi debuit mèmoratis Episcopis, ut in Orthodoxa Nicæna confessione perseverarent.

Denum adjungimus, ob hanc novam conceptam opinionem, opus fuisse Carolo a Basilica Petri subvertere chronologiam Episcoporum Mediolanensium, statutam Sedi eorum in antiquis Catalogis, brevem reddendo Episcopatum Eustorgii, longum Miroclis, ut ipsemet fatetur. Quamobrem cum hucusque viderimus, argumenta ab eodem producta nihil evincere, perspicuum sit, locum Eustorgio dandum esse post Miroclem, & annos diuturnioris Sedis eidem conservandos.

Merito dolet prælandatus Auctor, etiam insignis hujus Episcopi monumenta periisse, nihilque superesse, quod ad illustrandam ejusdem Vitam præferat faciem opportunam. In recentioribus Catalogis, & in Historia Patriæ Andreæ Alciati legimus,

(a) Editionis Parisiens. Anni 1678. num. VIII, scripta Anno CCCLXI.

mus, Eustorgium in Græcia claro genere natum, & militiæ adscriptum, versatum fuisse in Aula Constantini Magni Imperatoris, atque ab eodem missum Præfectum ad regendam Mediolanensem Provinciam, in qua, cum inuncto sibi muneri optime satisfaceret, delectus est in Antistitem hujus Metropolis. Traditur etiam, nomine Mediolanensium Legationem obtinisse Eustorgium ad eundem Constantinum, a quo subinde donatus est Corporibus Sanctorum Magorum, quæ octo ante annis e Perside Constantinopolim advecta, ibidem jacebant.

Papebrochius in Exegesi sæpius laudata hanc Traditionem erroneam credidit, censuitque melius assignari posse prædictam Translationem Eustorgio II. seu alteri ejusdem nominis, sed diverso a duobus hisce Episcopis, sub Imperio Phocæ, hominis impii, & de Sanctorum Reliquiis nihil solliciti, sub finem Seculi VI. Verum hujusmodi conjectura enervatur ab iis, quæ in Dissertatione *de Corporibus SS. Martyrum Protasii & Gervasii* protulimus; nullum namque vestigium legitur tum in antiquis, tum in recentioribus Historiis tam serò delati Mediolanum Sacri hujus Thesauri. Contra verò Hermannus Crombachius in Historia trium Magorum, testimonia refert Auctorum supra triginta, Eustorgio I. hanc laudem tribuentium. Itaque & nos eidem adharemus, donec certiora producantur ad diem XII. Novembris, quo Bollandistæ se hanc controversiam pertractaturos promittunt; neq. dubitamus, eosdem tunc animadverturos, Eustorgium II. ferme centum annis a Phocâ distasse; & alterum Eustorgium, quem Papebrochius nominat, ignotum, prorsus esse omnibus Historiis.

Ecclésiâ Portæ Ticinensî proxima, in qua deposita fuere

Sacra

Sacra Magorum Corpora, *Basilica Regum* olim appellabatur; sed illato in eam Eustorgii I. Corpore, hujus Episcopi nomen accepit; clarum indicium, quod ab ipso in eandem Ecclesiam inductæ fuerint Sacræ Magorum exuvie. Ab Ænobarbo Imperatore, instante Raynaldo Colonienſi Archiepiſcopo, creptum nobis fuit pretioſum trium Regum pignus Anno MCLXII., atque Coloniam tranſlatum; nec aliud relictum fuit tantæ ja-cturæ veſtigium, niſi Arca marmorea, in qua jacebant, viduitatis ſuæ doloriſque noſtri perpetuum monumentum.

Sedit Eustorgius annis XVI., nempe ab Anno CCCXV., ad Annum CCCXXXI. Galeſinius liberalior eidem tribuit annos XIX. Vitam depoſuit XIV. Calendas Octobris, quo die ab Eccleſia Ambroſiana ejusdem Feſtum agitur; ac ſepultus eſt, ut diximus, in Eccleſia ſui nominis, quemadmodum Catalogi antiquiſſimi noſtrorum Antitiſtitum teſtantur.

Ferdinandus Ughellus & Galeſinius locis jam adnotatis, poſt Eustorgium recensent JULIUM, tamquam ejusdem Succefforem in Eccleſia Mediolanenſi. Huic opinioni fundamentum præbuere Acta ſuppoſititia Concilii Romani, celebrati Anno CCCXXXVII., ſub Julio I. Pontifice Maximo. Baro-nius illam amplexus eſt tantâ conſtantiâ, ut aſſerat, mirari ſe, omiſſum fuiſſe Julium a Panvinio Viro docto, dum Se-riem texeret Mediolanenſium Episcoporum, inquitens: *Si alijus Eccleſia antiqui quarantur Episcopi, illi certiores erunt, quos veterum Conciliorum Acta ſuppeditant*; adeoque cenſet, hunc Julium non alium fuiſſe, quàm Julium Firmicum Mater-num, Scriptorem inſignem ſeculi IV., qui donatus ſit Inſulâ Mediolanenſi, Carolus quoque a Baſilica Petri, licet dubius hæreat

hæreat de hoc Julio, utpote ignoto toti Mediolanensi antiquitati, illum tamen expungere veretur a numero nostrorum Præfulum: Imo de Sancto Protasio agens ait, se libenter mentionem de illo fecisse, ut veteris hujus Antistitis memoriam intermortuam revocaret ad lucem.

Attamen omnia hæc falsa esse Viri eruditi jam agnoverunt; ac primò Pagius ad Annum eundem CCCXXXVII. aperte professus est, Synodum Romanam sub Julio I. Summo Pontifice aliud non esse, quàm farraginem, quamdam ab Isidoro Mercatore collectam ex Historia tripartita, aliisque Scriptoribus, & in formam Concilii redactam, cum nullæ ejusdem mentio fiat in Libello Synodico. Subinde Benedictus Bacchinius in Pontificali Agnelli de Episcopis Ravennat. Dissertationem instituit, in qua, rebus omnibus quæ in his Actis recitantur ad examen vocatis, eadem Acta suppositia esse, dilucidè ostendit.

SANCTUS PROTASIIUS.

P N' Catalogis antiquis & Historiis accuratius conscripris, post Sanctum Eustorgium in Episcopali Sede sufficitur Sanctus Protasius, quem Mediolani e nobili Familia progenitum scribunt Auctores nostri. Magnum Athanasium ab Arianis in Oriente exagitatum, atque coactum se transferre in Italiam, ut coram Summo Pontifice Julio I. aliisque Episcopis in Concilio collectis se a nefariis Adversariorum calumniis expurgaret, Mediolani hospitio recepit noster hic Antistes, ac etiam comitatus est in Gallias, ad colloquium cum Imperatore Constante. Postmodum profectus ad Sardicensem Concilium Anno CCCXLVII, illidem tum Athanasii causam, tum Fidem Nicenam constantissimè propugnauit, eidemque Synodo nomen suum apposuit, his verbis: *Protasius ab Italia, de Mediolano.*

Scriptores nostri silentio prætereunt Synodum Mediolani celebratam, præsentibus Romanæ Ecclesiæ Legatis, eodem Anno, quo coacta est Sardicensis proxime relata. Hanc fuisse Occidentalibus Catholicis Episcopis confertam scribit Sanctus Hilarius in Fragmentis Synodicis, cum ageretur de Metropolitano, Hæresis impio, ac etiam deponendo. Itaque in hoc pleno Sacro Confessu primâ vice damnatus est Paganus, teste Pagio, qui eruditè contra illustres Scriptores depugnat, pro eadem huic anno figenda. In hac quoque Synodo Ursacius & Valens Arianam hæresim ejurare, atque ideo

ideo in Fidelium communionem recepti fuere. Alterum Mediolanense Concilium collectum fuisse in nostra Metropoli Anno superiore, idest CCCXLVI. refert Labbeus. Laudatissimus Pagius, disiectis tenebris quibus illud Scriptores involverant, hoc idem illustravit ad Annum CCCXLIV.; Cum enim in Antiöchena Synodo Episcopi Orientales formulam Fidei obtulissent, quæ Occidentalibus minimè arridebat, eam in hoc Conventu expenderunt, simulque etiam rejecere. Dolendum est, hæc tanti momenti Synodos periisse. Ceterum ambigi nequit, in iis primas egisse Sanctum Protasium Antistitem nostrum, utpote Fidei Orthodoxæ strenuissimum propugnatorem.

Per Annos XXII. incompletos Ecclesiam hanc rexit Protasius, nempe ab Anno CCCXXXI., ad Annum CCCLII.; obiit enim VIII. Calendas Decembris, depositus in Basilica Portiana, nunc Sancti Victoris. Ejus solemnem memoriam agit Ecclesia Ambrosiana eodem die, quo vitam absolvit. Sacras hujus Antistitis Reliquias, simul cum aliis plurium Sanctorum, Sanctus Carolus Borromeus e veteri Portii Ecclesia in novam Sancti Victoris nobilius extructam transtulit VII. Calendas Augusti, Anno MDLXXV., teste Glusiano.

Carmina quædam ad Fontem Sancti Barnabæ, in quibus adventus Mediolanum ejusdem Apostoli memoratur, posuisse Sanctum Protasium tradit Alciatus, qui alia etiam a Sancto Mitocle Episcopo condita in idem argumentum refert, tamquam in antiquis lapidibus sculpta. Sed hæc marmora numquam lucem viderunt, ut eorum antiquitas possit dignosci; nosque in nostra Dissertatione, in qua *vincias* egimus de *Sancti Barnabæ Adventu*, ne illa quidem innuere voluimus, cum securum Auctorem desiderent.

SANCTUS DIONYSIÛS.

Ost Sanctum Protasium Mediolanensis Ecclesiae regimen suscepit Sanctus Dionysius. Annos XIV. Sedis eidem assignat antiquus noster Catalogus ; constat nihilominus, quatuor tantum annis incompletis huic Ecclesiae illum praefuisse, ab Anno nempe CCCLII., ad LV., quo pulsus est in exilium a Constantio Imperatore, ob intrepidè propugnatam Nicænam Fidem, atque denegatum Athanasii condemnationi suffragium in Mediolanensi ejusdem Anni Concilio, de quo mox loquemur. An verò reliquos decem annos exul absumpserit, non ita securè asserere possumus. Papebrochius in Vita Sancti Dionysii ad diem XXV. Maji statuit, illum obiisse saltem Anno CCCLXI., quo Julianus Apostata facultatem omnibus relegatis Episcopis fecit, redeundi ad suas Ecclesias : Id autem confirmat ex Vita hujus Sancti Episcopi a Mombrizio jam vulgata, in qua narratur, præceptum ab Imperatore Constantio fuisse, ut Dionysius Episcopus *omni cum honore Sedi suae restitueretur ; sed Virum Dei votis exegisse, ut vitam in exilio poneret, ne regressus, confusa Infidelium Instituta studia plebis aut Cleri inveniret*. Porro cùm nos de hac Constantii indulgentia erga Sanctum Dionysium nihil enunciatum viderimus aut a Sancto Ambrosio, a quo desumpta sunt postrema hujus textus verba, aut ab alio vetusto Scriptore, non ita facile Papebrochio subscribimus ; nec intelligimus

ginus, cur solo Mombratii testimonio minuendi sint anni, quos exegisse in exilio Dionysium innuit Catalogus memoratus. Quocirca censemus, id quod Sanctus Ambrosius scribit, referendum esse ad favorabile Juliani Decretum, quod ille acceptare noluerit, Auxentio & Arianis in Ecclesia Mediolanensi tyrannidem exercentibus; præsertim cum Baronius etiam ultra decennium ejus Vitam protendat, asserens, hunc Sanctum Episcopum decessisse Anno CCCLXXI.

Quid actum sit a Dionysio, & Eusebio Vercellensi in concertatione habita cum Arianis in Concilio Mediolanensi, coacto anno CCCLV. præstat referre, ut ratio ob quam ad exilium damnatus fuit, magis innotescat. Synodus illa, missa Legatione ad Constantium, Liberius Summus Pontifex in votis habuerat, ut Imperatoris auctoritate colligeretur, ad definiendam per Episcopos Athanasii Causam. Convenere tercentum & ultra Antistites Occidentis, ex Orientalibus verò pauci aut morbo aut itineris difficultate detenti, ut tradunt Severus, Socrates, & Sozomenus. Verùm prævalentibus Arianis Synodus ista, referente Labbeo, non Concilium, sed *tyrannica consultatio*, *Diaboli Synagoga*, *Conventus malignantium*, *conjuratio Arianorum*, *salto Scleratorum*, *conspiratio impiorum*, ac demum *publicorum Latronum violenta grassatio* appellata est. In ea damnatus est Athanasius, & rejecta vox *Consubstantialis*, statuta a Concilio Nicæno. Post multum clamorem re deducta in Plebis conscientiam, verentes Ariani illius judicium, ab Ecclesia in Palatium se receperunt, Epistolam ad Populum inde dirigentes sub nomine Imperatoris. Sed tunc cecidit magna cum laude sincera Fides, atque infracta constantia

stantia Populi Mediolanensis, cùm non solum letam in Ecclesia Epistolam Imperatoris avertatus sit, vtrum semper in eadem sententia persistit, licet eidem ablatu fuisset Episcopus Catholicus, & Arianus suffectus; verba sunt Baronii apud Spondanum ad hunc Annum. Contigit eo tempore quod legitur in Operibus Sancti Ambrosii, Sermonem LXIX., qui verè Ambrosii non est, sed cujusdam Anonymi, tamen antiqui Scriptoris, Maurinis Monachis testantibus; Siquidem, cùm Dionysius Mediolanensis Episcopus, deceptus ab Arianis subscripsisset damnationi Athanasii, ea tamen conditione, ut in reliquis Catholicæ Fidei consultum foret, requisitus etiam Eusebius Vercellensis Episcopus, ut Dionysii exemplo subscriberet, renuit inquit, nolle se nomen suum pergamænæ apponere post Episcopum ipso juniorem; quapropter statim expunctâ Dionysii subscriptione, intrepide obstitit Arianorum votis, nobili hac fraude Dionysium eximens ab illorum fallaciis, atque invictum Athanasii innocentiz se vindicem probans; licet qui Concilio præsidebat Constantinus Imperator eundem & Socios Episcopos Dionysium, & Luciferum duro exilio damnatos ab improbæ illius Synodi conspectu ablegaret.

Cùm Ughellus in amplo Volumine de Suffraganeis Episcopis Mediolanensis Metropolis, nonnullis aliis sacris Insulis insigniat Dionysium nostrum, antequam hujus Ambrosianæ Ecclesiæ regimen caperet, necessarium esse arbitramur, aliqua disserere de hisce splendidis mercibus Ecclesiasticæ eruditionis, quas doctus ille Scriptor in publicum protulit, ut quanti valeant expendatur. Primò enim Dionysium Albensem Episcopum fuisse asseruit, creatum circa Annum CCCLII., dein Antistitem quoc

que Laudensem constituit. Priusquam quidquam de hac re pronunciemus, candidè profiteamur, nolle nos honori invidere, aut Traditionem elidere; qua fortasse gloriantur memoratæ Ecclesiæ, habuisse videlicet inter superiores Episcopos suos commemoratum hunc Præfulem, ob excellentium virtutum splendorem invictamque in propugnanda Catholica Fide constantiam, toto terrarum Orbe celebratissimum. Quod attinet ad Albensem Episcopatum, nos ab onere quidquam proferendi exemit Papebrochius, qui in Vita Sancti Dionysii hæc scribit ad diem XXV. Maji: „Ferdinandus Ughellus asserit, ab Albenfi apud Intubres „Episcopatu, ad-vacantem Mediolani Sedem fuisse translatum „Dionysium; sed nimis alienum ab ejus temporis usu fuit, præsertim in Occidente nostro, ejusmodi translatio ab una Ecclesiæ ad alteram; & sponsalicio contractui similis censebatur Sacerdotalis Ordinatio, ut non minus absurdum videretur, si Episcopus Ecclesiam commutaret, quàm si, vivente Sponsa, ad alia vota transiret Vir quispiam. Quare malim innominatos censerì quorquor ante Lampadium Romanæ Synodo subscribentem Anno CCCXCXVIII. (sequenti anno celebratam fuisse Pagius contendit) Albæ præfuerunt. Hæc tantum adjungimus; Quantum in re ista labatur Ughellus, conjici ex eo potest, quòd assignet huic Translationi annum CCCLVII. cum illo anno jam pulsus in exilium foret Dionysius a Metropoli Mediolanensi, cui jam a pluribus annis Episcopus præfidebat.

Non ita facilè expedire nos possumus, si de Laudensi Episcopali Sede sermo instituat. Siquidem Scriptor iste in suæ opinionis præsidium refert Sancti Athanasii Apologiam ad Constantium Imperatorem, in qua mentio fit Dionysii Laudensis Episcopi,

scopi. Sane non desunt qui hujusmodi lectionem ex eadem Apologia desumptam tueantur; existimant enim, scripsisse Sanctum Athanasium, dum alios Episcopos recenset, qui cum comitati sunt ad Constatium Augusti colloquium, loco Laudæ, *Dionysium Leidis*; quocirca Dominus Bruzen la Martiniere in suo Dictionario magno Geographico inquitens, quæ foret hæc Civitas, Laudem Pompejam designat. Attamen recentissimus Auctor magni Operis, inscripti *Oriens Christianus*, Michaël le Quien opinionem hanc prorsus refellit; referens namque Apologiam Sancti Athanasii, ubi fuisse dicitur socius ejusdem *Dionysius Leidis*, legendum esse asserit *ab Elide*; Elis autem est Achajæ Civitas, quemadmodum memoratus le Quien agens de Ecclesia Elidis tradit. Quomodo ergo poterat esse hic Dionysius, Episcopus Laudæ in Italia? Certè in genuina scriptione Apologiæ prædictæ Maurini Monachi, Operum Sancti Athanasii Editores eandem vocem retinere *Leidis*, quam Elidem Civitatem Achajæ esse, P. la Quien invictè propugnat. Cur autem transferri debeat ad Laudem Pompejam, deficientibus vetustis monumentis, & Scriptorum testimoniis, nos ignorare fatemur. Omittimus, eandem difficultatem, quam Albensibus objecit Papebrochius, proponi posse etiam contra Laudenses; esse videlicet contra morem antiquæ Ecclesiæ hæc Episcoporum Translationes. Nihilominus Laudenses Sanctum hunc Dionysium Martyrologio suo Manuscripto insertum ostentant sub die XXV. Maji, sed ætas, qua Codex iste exaratus fuit, & quando illatum sit in eundem, Sancti Dionysii nomen, non exprimitur; nisi forte conscriptus fuisse dicatur, jubente Gregorio XIII. Pontifice Maximo, loco Martyrologii Romani Anno MDLXXXIV. Insaper addunt Lau-

den-

denſes, a vigilantiffimo Antiſtite Joſepho Gallarato, nunc Laudenſem Eccleſiam egregiè adminiſtrante, impetratam fuiſſe facultatem a Sac. Rit. Congregatione extendendi ad univerſam Diœceſim cultum, & ſacra Officia in memorati Sancti Dionyſii honorem. Verùm facultas iſta evincit quidem poſſeſſionem cultûs perennis, ex quo induc̃ta eſt in Laudenſe Martyrologium Sancti Dionyſii memoria, non tamen defiñit, cum verè fuiſſe Eccleſiæ illius Ep̃iſcopum. Ceterùm, quemadmodum ab initio profeſſi ſumus, huiusmodi gloriam, qualis ea ſit, Laudenſibus libentiſſimè relinquimus, cum non alia ratione moti, de hac re diſſeruerimus, niſi ut veritatem e ſuperiorum ætatum tenebris, quantum nobis licebat, erueremus, & ne injuriū eſſe huic Præſuli videremur, ſi collata meritis, & compertæ jamdudum per Italiam ſingulari ejuſdem Sanctimoniz, Ep̃iſcopalia illuſtrium Eccleſiarum decora, quæ ab aliis Scriptoribus memorantur, ingrato ſilentio præteriſſemus.

Non abs re erit, referre hoc loco præclarum Elogium, quod in duobus MSS. antiquis Codicibus, Mediolanenſi & Blaudunenſi deſcriptum Papebrochius edidit in Vita Sancti Dionyſii: „ Vir ſæpe memoratus Ep̃iſcopus Dionyſius apud „ Mediolanenſem Civitatem erat, immunis a vitiis, conſpi- „ cuus caritate, humilitate facilis, patientia atque benigni- „ tate mirabilis; flebat cum ſlentibus, gaudebat cum gau- „ dentibus, aderat operantibus, opem ſerebat miſeris, ale- „ bat egentes, operiebat nudos Ita Beati Viri no- „ men enituit, ut qui Sanctus ab omnibus habebatur, ſerè „ ut Apoſtolus haberetur „ . Idem autem repetit Auct̃or MS. Codicis memorati; loquens enim de Sancti Dionyſii mo-

ra in exilio, hæc habet. „ Ita autem sanctitatis ejus cu-
 „ mulus per totam Armeniam provinciam effluit, ut nemo
 „ eum du'itaret Apostolorum esse consortem; quisquis enim
 „ infirmorum eum visere potuisset, procul dubio sanus abi-
 „ bat, & plerique, ab eo benedictione mandatâ, convale-
 „ scebant.

Nunc de Translatione Corporis Sancti Dionysii ad hanc
 Urbem est differendum: Scriptores Mediolanenses laudem
 istam adscribunt Sancto Aurelio Redicianensi, seu (ut verius
 se emendare vocem hanc putat Papebrochius ex Geographia
 Sacra Pauli a Sancto Carolo) Araratensi, in Armenia Epi-
 scopo. Scimus tamen, rogatum fuisse a Sancto Ambrosio
 Basilium Magnum, de hoc Sancto Corpore Mediolanum trans-
 ferendo, illumque vota ejusdem implevisse; Id autem con-
 stat ex Literis ejusdem Basilii, missis ad Sanctum Ambro-
 sium, in quibus asserit, se dedisse comitem Sacerdotibus iis,
 qui ad ipsum Mediolano advenerant, Therasium compresby-
 terum suum, ut facilem redderet Sacri Thesauri asportatio-
 nem, & Custodes inflecteret ad eum concedendum; laudans
 summo opere Mediolanensium Presbyterorum concinnitatem in
 moribus, modestiam, & communem omnium gravitatem,
 quibus reliquo Clero nostro exultationem conciliaverant.
 Extat hæc Epistola in postrema Parisiensi Editione, num.
 CXCVII. Tom. III. Operum Sancti Basilii Græco-latîn., quam,
 prout ibidem facit, dabimus ad calcem hujus Vitæ. Pro-
 inde Præsides delecti ad Breviarium Ambrosianum rectè in
 rebus historicis instituendum, hoc animadvertentes, antiquam
 Lectionem de Sancto Dionysio, in qua solus Aurelius Au-
 ctor

stor. hujus sacri pignoris ad nos deducti memorabatur, in alteram commutantes, utrumque his verbis conciliare crediderunt: *Ejus Corpus Mediolanum ad Beatum Ambrosium ab Aurelio Episcopo translatum est, cui pia atheni officium quoque Sancti Basilii Magni accessisse traditur.*

In Historiis Patriæ nostræ unanimi consensu Scriptorum legimus, delatum fuisse Sacrum hoc Corpus rectè in Urbem Mediolanensem, atque obviam processisse Sanctum Ambrosium extra muros, unà cuni Clero & Populo, ut illud exciperet. Incolæ Cassani (quod Oppidum est, decimosexto ab hac Metropoli lapide distitum) mordicus tenent, Sanctum Ambrosium, divino afflatum Spiritu Mediolano illuc profectum esse cum Sacerdotio & plebe, ut deducto per Abduæ Flumen sacro huic pignori obviaret; cùmque Arcam aperiri jussisset, ut Prædecessori suo complexum daret, Dionysium surrexisse, & post amicam salutationem, cum Ambrosio paululum ambulasse disserendo de Fide & Christi Divinitate; demum eundem rogasse, ut in Æde Salvatoris Ossa illius recondideret, ac statim in Arca se composuisset: Qua re peracta, ac iterum curru impositâ Capsâ, dum Mediolanum versûs iter institueretur, substituisse immota jumenta, quin ullo modo ulterius possent urgeri; quævisse autem Ambrosium, an aliqua Sacra Ædícula Salvatoris eo loco extaret, inventumque fuisse inter vepres stirpesque erectum Sacellum, quod Oppidani asseriebant fuisse a Sancto Barnaba conditum ac consecratum in honorem Salvatoris; atque in eo decentius ornato depositum esse Corpus Dionysii, simulque Oppido commutatum antiquum nomen, atque imposterum dictum a *Cassa* CASSANUM.

Ut hanc Traditionem tueatur Joannes Baptista Castillioneus , qui peculiari Libello typis edito Historiam hujusmodi omnem describit , profert auctoritatem MS.ti Codicis , reperti sub initium Seculi XVII. in Arcula ferrea Cœnobii Mediolanensis , Sancto Dionysio dicati , in quo ista narrantur . Attamen qua ætate scriptus sit ille Codex , ac quo tempore Mediolanum delata sit ferrea Arca ipsum continens , minimè indicat , sicuti neque antiquitatem Picturarum , quas olim extitisse affirmat in Ecclesia Cassani .

Porro , quot fulcimentis indigeat hæc narratio ut fidem inveniatur , nemo non videt . Mirum nobis est , tam fidenter asseri , ædificatam in Oppido Cassani Ecclesiam sub nomine Salvatoris a Sancto Barnaba , eamque ita citò in tantam negligentiam & oblivionem Incolarum decidisse , ut fortuitò inter dumeta reperiretur & tribulos : Mirum , quòd de tanto miraculo nec Ambrosius , nec Paulinus , nec alii veteres Scriptores verbum umquam protulerint : Mirum , quòd tanto tempore occlusa remanserit Arcula ferrea , quæ certè Cassani aedesse priùs debuit , antequam unà cum Corpore Sancti Dionysii Mediolanum transferretur ; nec ulli umquam in mentem venerit curiosa cogitatio inquirendi , quid in ea clauderetur . Demum admirationem ingerit silentium omnium Auctorum , nihil prorsus invenientium de Translatione Sancti hujus Corporis ab Cassani Oppido Mediolanum . Omitimus ridiculam eam fabellam , quod , mutato nomine , locus ille , a Sancti Dionysii *Cassa* ibidem immotus , ut traditur , CASSANUM sit appellatus . Nihilominus cum ista cuicque pateant , Daniel Papebrochius in S. Dionysii Vita , ad diem superius memoratum
in

in Aëtis Bollandi, Traditionem hanc ambabus manibus amplectitur, & temeritatis audaciæque notam inurit iis, qui contrahere velint antiquæ huic Historiæ, quam fortasse Eruditi Viri ad fabulas ablegabunt. Nos in tam docti Scriptoris reverentiam judicium nostrum proferre nolumus; constantes tamen nos esse profitemur in afirmando, Sacras Dionysii Reliquias statim ab earundem advectione ex Armenia, Mediolanum fuisse rectâ viâ translatas, iisque erectum Templum a Sancto Ambrosio, qui illud in Sancti Dionysii & omnium quoque Confessorum honorem dedicavit, quemadmodum Scriptores nostri hætenus tradidere.

Ut autem aliqua etiam de Sancto Aurelio attingamus, referenda sunt, quæ Carolus a Basilica Petri decerpfit ex Historia Trithemii, Scriptoris Seculo XIV. florentis: Ait enim ille, Sanctum Aurelium, cùm ad suam redire Ecclesiam cogitaret, officiosis Ambrosii precibus victum hic constitisse, & orationibus quotidianis cogitationem suæ peregrinationis Domino commendasse, ut ab eo dirigeretur; post annum verò, quo Mediolanum venerat, eilem apparuisse Sanctum Dionysium, qui proximum ejus obitum, & sepulturam apud suum Corpus recipiendam nunciavit; quemadmodum etiam contigit, Sancto Ambrosio extremam illi opem ferente, atque Orationem illam in Aurelii Exequiis pronunciante, quæ incipit: *Amisimus Fratrem & Pastorem dulcissimum, ino premisimus Advocatum* &c. Sermo hic ad nos non pervenit, sed aliquod ejusdem exemplar delatum fuisse in Irfaugiam verisimile est simul cum aliqua Reliquiarum Sancti Aurelii parte, quæ Ludovico Pio regnante Anno DCCCXXX. collocatæ sunt in Irfaug-

Irfaugienſi Cœnobio, ut teſtatum reliquit idem Trithemius.. Non tamen verum eſt quod aliqui aſſeruere, abductum hinc fuiſſe integrum Corpus; prædictus namque a Baſilica Petri teſtatur, a ſe conſpectum fuiſſe Caput, & quædam alias Reliquias in Eccleſia M.iori.

Ut verò ad Dionyſium redeamus, poſtquam is Patriâ expulſus, in Armeniam ſeceſſit, AUXENTIUS monſtrum immane in Cappadocia ortum ac pluribus ibidem ſcleribus actis inquinatum (Sanctus Athanaſius (a) eundem vocat *hominem nedom linguæ Latinæ, ſed ſolius impietatis peritum*) favore Conſtantii Imperatoris in Inſubriam delatus, Sedem Mediolanenſem invaſit. Quas turbas excitaverit in afflicta hac Eccleſia, quantâque crudelitate in Catholicos Sacerdotes invecus ſit, illos a Templis expellens, atque ordines omnes præterita diſciplinæ ſubvertens, animus nobis non eſt hic reſerre; præterea Sanctus Hilarius duobus Libris in Auxentium ſcriptis, neſaria ejuſdem geſta narravit. Inſurrexit ferme univerſus Occidens Orientque, celebratis in Gallia, Hiſpania, Pamphylia, Iſauria, & alibi Conciliis, in quibus Epiſcopi, Auxentio damnato, ſeſe ab illius communione ſejungere. Athanaſius item per Literas Daniſum ſolicitavit, ut illum deponeret; ſed quamvis ſanctus hic Pontifex id præſtiterit, inſiſtente eidem anathemate in Concilio Romano, depelli numquam potuit a poſſeſſione hujus Sedis: Tantâ enim verſutiâ, pro tempore & locorum opportunitate, utebatur, ut Catholicum ſe ſimulans, Valentinianum ipſum, piſſimum alioquin Imperatorem, propitium ſibi reddiderit. Sola mors, quæ repenti-

na

(a) In *Hiſtoria Arianoꝝ ad Monachos.*

na ipsi contigit, ut tradit Papebrochius, liberare hanc Metropolim valuit a fœda tyrannide, quam per viginti ferme annos Auxentius exercuit; expunctus meritò a numero Mediolanensium Antistitum. Imo cum olim ejusdem nomen in Sacris Dypicis descriptum foret, Sanctus Ambrosius Libr. III. de Spiritu Sancto, Cap. XI., acerrimè conquestus est, falsum hoc & sacrilegum simulacrum in Ecclesiasticis Codicibus expressum fuisse.

Obiter hîc recensere placet lepidam fabellam, quam Placidus Pucinellus in Libro inscripto: *Zodiaco della Chiesa Milanese*, credule hausit a falsis Chronicis Liutprandi, editis & illustratis ab Hispanicis Scriptoribus, iisdem faventibus; nempe, exulante Dionysio, Sanctum NATALEM Episcopum, qui tunc forte redux ad Sedem suam Tolletanam Mediolani commemorabatur, sui e delectum in Episcopum nostræ Ecclesiæ a Clero populoque Catholico; sed eum reverentiæ gratiâ erga Dionysium, Vicarii tantùm nomine res Sacras administrasse. Commentum hujus Episcopi, Catalogis nostris prorsus ignoti, quod etiam agnovit Ughellus, facilè exsumatur, si hujus Natalis obitum expendamus; siquidem ab iisdem conficti Chronici Liutprandi illustratoribus traditur, decessisse Anno CCCLIV., cum nempe adhuc Mediolani Ecclesiastica munera perageret Dionysius, Anno tantùm sequenti in Armeniam relegatus. Propius ad veritatem accedit quod innuit Tillemontius, videlicet Clerum Mediolanensem, qui parère Ariano Auxentiò recusabat, seipsum, velut vacante Ecclesia, rexisse, quæstâ a finitimis Episcopis Sacerdotum consecratione.

Superest enunciandum , quo tempore & qua occasione Dionysii Corpus translatum sit ab antiqua Ecclesia sui nominis , ad Metropolitanum Templum . Paucis hæc refert sæpius laudatus a Basilio Petri , innuens , id fortasse accidisse , cum Ecclesia illa ab Abbate & Monachis , temporum calamitate esset deserta . Clarius tamen nobis enunciat hujus Translationis tempus Franciscus Castellus , qui in suis Miscellaneis MSS.tis , in Ambrosiana Bibliotheca servatis , sequens monumentum reliquit .
 „ MDXXXVIII. , die Veneris primo Martii . Nota , quòd die
 „ superscripto reposita fuerunt Corpora Sancti Dionysii Archie-
 „ piscopi Mediolani , & Aurelii Episcopi in partibus Armeniæ ,
 „ post Altare Majus Ecclesiæ Mediolanensis , prope tumulum .
 „ Sancti Galdini , videlicet versùs Meridionalem Sacristiam ,
 „ præsentibus Rev. Dño Joanne Maria Tonso , Vicario Archie-
 „ piscopi (Hyppoliti II. Estensis Mediolani Archiepiscopi)
 „ & toto Capitulo , & Officialibus Ecclesiæ , magnæque populi
 „ Mediolanensis multitudinè : de qua rogatum fuit Instrumen-
 „ tum per Spect. Dñum Joannem Georgium Castanum , Joan-
 „ nem Petrum Bernadigium , Joannem Jacobum Moltenum , &
 „ Hieronymum Seregnium , Mediolani Notarios publicos , An-
 „ no & die superscriptis .

„ Et ita Ego Franciscus Castellus , Mediolanensis Ecclesiæ
 „ Ordinarius , qui prædictis omnibus interfui , ad futuram
 „ rei memoriam scripsi &c.

Sanctus Carolus Borromeus Anno MDLXXVIII. , dum as-
 servatis in Metropolitano Templo Sanctorum Reliquiis nobilio-
 rem cultum adjicere curaret , Sacrum Corpus hujus Antistitis
 diligentissimè recognovit , præsentè & ministrante Carolo a Basi-
 lica

lica Petri supramemorato, & in subterraneo Sacello prædictæ Metropolitanæ Basilicæ cum aliis Sacris Corporibus deposuit, quemadmodum ipsemet a Basilica Petri testatur.

Festum solemne Sancti Dionysii agitur in Ecclesia Ambrosiana, VIII. Calendas Junii.

Basilus, Ambrosio Episcopo Mediolanensi. (a)

„ **M**agna semper & multa Domini nostri dona, nec eo-
„ rum magnitudinem metiri, aut multitudinem fas
„ est numerare. Unum autem ex maximis donis, illud etiam
„ est his, qui non sine sensu beneficia suscipiunt, quod nunc
„ longissime nobis locorum intervallo distantibus dedit inter
„ nos conjungi per Literarum alloquutionem. Ar cognoscendi
„ quidem modum duplicem nobis impertivit: unum per con-
„ gressum, alterum verò per Literarum colloquium. Quoniam
„ igitur cognovimus ex his quæ loquutus es; cognovimus au-
„ tem, non corporis figuram memoriæ nostræ imprimentes,
„ sed hominis interni pulchritudinem ex sermonum varietate
„ persipientes, siquidem unusquisque nostrum ex abundantia
„ cordis loquitur (b); glorificamus Deum nostrum, qui sin-
„ gulis ætatibus elegit eos qui sibi placent, ac prius quidem
„ ex ovium grege suscitavit Principem populo suo, & Amos
„ ex caprili corroboratum a Spiritu, in Prophetam evexit;
„ nunc autem Virum ex Regia Urbe, gentis totius Recto-
„ rem, animo sublimem, generis claritate, opum splendore,

K

di-

(a) *Dato est hæc Epistola Anno CCCLXXV., ut adnotant Monachi Benedicini in Editione Parisiensi Anni MDCCXXX.*

(b) *Matthæi XII. v. 34.*

„dicendi facultate omnibus in Seculo degentibus conspicuum,
„ad gregis Christi curam pertraxit. Qui projiciens omnia
„Seculi ornamenta, eaque damnum existimans, ut Christum
„lucrificiat, commissa gubernacula suscepit magnæ & ob Fi-
„dem in Deum celeberrimæ navis, Christi Ecclesiæ. Age-
„igitur, o homo Dei; quandoquidem non ab hominibus ac-
„cepisti aut edoctus es Evangelium Christi, sed ipse te Do-
„minus ex terræ Iudicibus ad Cathedram Apostolorum trans-
„tulit; certa bonum certamen; infirmitates populi cura, si
„quem fortè Arianæ insanix labe attingit; renova veterum
„Patrum vestigia, & dilectionis erga nos fundamento, quod
„a te jactum est, da operam, ut superstruas frequentia sa-
„lutationum: Sic enim poterimus vicini inter nos esse spi-
„ritu, etiamsi habitatione terrestri plurimum sejungamur.

„Tuus autem in Beatissimum Dionysium Episcopum ar-
„dor animi, omnem de te erga Dominum amorem, reve-
„rentiam in Antecessores, & studium Fidei testatur. Animi
„enim erga fideles Conservos affectio refertur ad Dominum,
„cui servierunt; & quisquis eos, qui pro Fide decertarunt,
„honorat, eodem se Fidei ardore accendi ostendit, itaut una
„& eadem actio multiplicitis virtutis testimonium habeat. No-
„rum autem facimus tuæ in Christo caritati, optimos Fra-
„tres, qui a tua pietate ad boni operis ministerium electi
„fuerunt, primum quidem toti Clero laudem conciliasse mo-
„rum suorum concinnitate; siquidem suâ ipsorum modestiâ
„communem omnium gravitatem indicabant; deinde verò
„omni studio ac diligentia usos, hyemem imperviam non re-
„formidasse, ac omni constantia fidelibus Beati Corporis Cu-
stodi-

„stodibus persuasisse, ut ipsis suæ ipsorum vitæ præsidium,
„concederent. Noveris autem, numquam futurum fuisse, ut
„Principatus, aut hominum Potestates vim hominibus illis
„afferre possent, nisi horum Fratrum animi firmitas eos fle-
„xisset, ut cederent. Contulit autem plurimùm ad optatam
„rem conficiendam & carissimi ac religiosissimi filii nostri
„Therassii Compresbyteri præsentia, qui laboribus itineris spon-
„te susceptis, vehementiorem Fidelium illius Loci impetum
„compressit; & cùm reluctantes oratione suâ flexisset, co-
„ram Presbyteris, Diaconis, multisque aliis Deum timentibus,
„sublatas cum debita reverentia Reliquias Fratribus ser-
„vavit; quas vos tanto cum gaudio suscipite, quanto cum
„mœrore persecuti sunt illarum Custodes. Nemo dubitet,
„nemo ambigat: hic ille est invictus Athleta. Ossa illa no-
„vit Dominus, quæ unâ cum beata anima dinicaverunt. Hæc
„cum ipsa coronabit in justa illa remunerationis ipsius die, uti
„scriptum est: *Oportet nos stare ante Tribunal Christi, ut re-*
„*ferat unusquisque, secundum ea quæ per corpus egit (a).* Una
„Arca erat, quæ venerandum illud Corpus excepit: nullus
„prope ipsum jacuit; insigne fuit Sepulcrum; Martyris honor
„ei delatus. Christiani, qui ipsum hospitio receperant, tunc
„& suis manibus deposuerunt, & nunc extulerunt. Hi fleve-
„runt quidem, tamquam a Patre & Patrono orbat; sed tamen
„prosequi sunt, gaudium vestrum suæ consolationi præfere-
„tes. Pii ergo, qui tradiderunt; diligentes, qui susceperunt.
„Nusquam mendacium, nusquam dolus: testamur nos; extra
„calumniam sit apud vos veritas.

K 2

SAN-

(a) *Ad Roman. XIV. v. 10.*

SANCTUS AMBROSIUS.

Motto Auxentio Sanctus Ambrosius, a quo reparandum erat in omni Italia Fidei Catholicæ decus, noto jam miraculo Infantis ipsum in Episcopum acclamantis, ex Præfecto Italix delectus est in Mediolanensem Antistitem Anno CCCLXXIV. Parentem ha-

buit alterum Ambrosium, nobilissimum Romanum Civem, missum in Gallias Præfectum Prætorio; Sed quo anno in lucem emissus fuerit Ambrosius noster, in incerto versamur, cum alii eidem tribuant vitæ annos LXIV., alii tantum LVII.

Celebrius dubium est de Loco, in quo primas hauserit auras; siquidem non secus ac de Homero, ita de Ambrosii solo natali plures Urbes contendunt. Scriptorum aliqui eundem Romæ natum asserunt, cum ipsemet Ambrosius Civitatem illam appelleret *Patriam suam*, ductumque in Gallias volunt adhuc infantem. Verum hæc opinio facile refellitur, cum verè a Romana Urbe originem Familia habuerit, a qua nonnisi ad tempus aberat Pater, adeoque *Patria sua* dici ab Ambrosio Roma poterat. Itaque communius Auctores tradunt, ortum illi in Galliis contigisse. Sed, cum in ea Provincia tres Urbes sibi hanc vendicent gloriam, unaquæque sibi adscribit Sedem, in qua Præfectus Prætorio legem dabat, *Treueris* nempe, *Lugdunum*, & *Arelates*, atque adeo quælibet earum primos excepisse nobilissimi hujus Infantis vagitus gloriatur. Tillemontius extra omnem dubitationem statuit ejusdem

dem ortum in Urbe Trevirensi; Theophilus autem Raynaudus peculiari Dissertatione evincere conatur, Sedem Præfecti Prætorio tunc constituisse Arelate, atque ibidem natalem suum Ambrosium duxisse.

Postremus fuit Præsul noster ex Liberis Genitoris; primò enim edita fuit Marcellina, dein Satyrus, appellatus etiam *Uranius*; postmodum Ambrosius. Crescente illius dexteritatis & prudentiæ famâ, missus est in Insubriam ad gerendum munus Italiæ Præfecti; subinde Mediolanensis Ecclesiæ renunciatus Antistes, patrimonium omne, quod amplum erat, ad Ecclesiam & pauperes transtulit, curamque omnem domesticæ rei in Satyrum Fratrem suum rejecit. Singulis Dominicis diebus verba facere ad Populum Ambrosium consuevisse, testis est Sanctus Augustinus Libr. VI. Confession. Cap. III., quamvis desiderari sermones suos passus non sit in Festis celebrioribus, & etiam semel atque iterum eodem die, ut in ejusdem Vita tradunt Monachi Maurini. Theodoretus auctor est, Ambrosium, statim ac Episcopus fuit, Valentiniano I. Imperatori, acri objurgatione objecisse, quæ malè a Magistratibus suis, in ministeriis eorundem curæ ac fidei commissis, gerebantur; Cæsarem verò respondisse, libertatem hanc gratam sibi esse, proinde animæ suæ saluti medicinam opportunam præstare imposterum non renueret. Sed citò Imperator illam vitam reliquit, defunctus Anno CCCLXXV.

Triennio post Ordinationem Sancti nostri Antistitis, Satyrus ejusdem Frater in Africam trajicere decrevit, reluctante licèt Ambrosio, ut debitam ipsi non modicæ pecuniæ summam redimeret a quodam Prospero, qui eam solvere detre-

ctabat,

ctabar, avaritiæ suæ indulgens, & falsa opinione ductus, quòd Ambrosius terrenarum rerum amorem a se ablegasset, despiceretque divitias. Cùm reditum in Italiam maturaret Satyrus, ac navim conscendisset, exortà repentè violentà procellà, ut tutius cum fluctibus luctaretur, quassatà navi Eucharisticam salutarem Hostiam a Catholicis infortunii consortibus petit, eamque in orario depositam collo appendens se in mare demisit, ac voto Sancto Martyri Laurentio nuncupato, incolumis ad litus evasit, atque ab Africano Catholico Episcopo (ut verisimilius tradunt Hermannus (a) & Tillemontius (b)) Baptismi & Eucharistiæ Sacramenta suscepit. Huic Metropoli restitutus Marcellinam Sororem Româ huc delatam invénit, ut Fratri Ambrosio ob gravissimum morbum vitæ periculo laboranti opem suam conferret. Quæ fuerit utriusque lætitia in adventu Satyri, refert ipse Ambrosius in funebri ejusdem Oratione. Citò tamen in lacrymas recidit gaudium; post breve namque tempus sex mensium ereptus est e vivis dilectissimus Frater. Mortui laudes prosequutus est Ambrosius in gemino Sermone, quem publicè habuit tum in Solemnibus Infertiis, tum in septimo ab obitu die. In tam gravi orbitate vicit tenerum fraternæ dilectionis sensum infracta Ambrosii constantia; quippe & seretro humeros supponere voluit, & præsentè cadavere e suggestu perorare. Acta hæc sunt Anno CCCLXXIX, quemadmodum concordēs asserunt Hermannus, Tillemontius, & Monachi Maurini (c).

Agitata celebris quæstio fuit, quo in loco Satyri Corpus

(a) *In Vita Sancti Ambrosii gallicè scripta;*

(b) *In Notis ad Vitam ejusdem Ambrosii.*

(c) *In Vita Sancti Ambrosii chronologicè descripta:*

pus deposuerit Sanctus Ambrosius; alii enim in Ecclesia Portiana, Sancto postmodum Victori dicata, apud hujus Martyris Corpus sepultum contendunt, alii in Ambrosiana Basilica, & in Sacello, quod olim dicebatur *Sancti Victoris in Cælo aureo* tumulum habuisse testantur. Raphaël Moneta pro Basilica Portiana stetit, edito typis contra Puricellum integro Libro; hic verò quasi pro Aris & focis decertans, altero impresso Libro, ad refutanda Adversarii argumenta vindicem calumiam impendit. Attamen si absque studio Partium rem hanc sincerè velimus expendere, primus lapis, quem sententia suæ firmandæ jacit Puricellus, sed valdè nutans, est Satyrum obiisse Anno CCCLXXXVII. Verùm Scriptores superioribus relati, ex verbis ipsis Sancti Ambrosii, uno omnes consensu statuunt, Satyrum decessisse octennio ante: Quo posito, quis non videt, ejusdem Corpus deponi minimè potuisse in Ambrosiana Basilica, quæ nondum extracta erat & consecrata? Siquidem illam a se conditam non dedicavit Ambrosius, nisi septimo post anno, nempe CCCLXXXVI., inventis, translatisque in illam Sacris Corporibus Protasii & Gervasii, ut constat ex eodem Ambrosio in Epistola ad Sororem. Nos tamen in hac Causa abstinemus a proferenda sententia, ne insignibus hisce Ecclesiis inter se decertantibus de tam pretioso thesauro, aliquid decoris invidere videamur. Certè Sanctus Carolus hæc Sacra Corpora recognovit in Ecclesia Portiana. Anno MDLXXVI., eaque, solemni institutâ per Urbem supplicatione, sub Majori Ara recondidit, quemadmodum in ejusdem Vita Libr. III. Cap. IX. refert Gussianus, qui ait, securo testimonio compertum fuisse Corpus Sancti Satyri, Fratris

tris Sancti Ambrosii, ibidem jacentis; atque ob id summam ab ipso Antistite lætitiā fuisse conceptam.

Nota est omnibus Justinæ Imperatricis perfidia, quæ abutens auctoritate infantis Filii sui Valentiniani II., omnem lapidem movit, ut populum contra Ambrosium concitaret, illumque ab Urbe depelleret. Sed non ita perspicuum est nomen alterius Auxentii Ariani Episcopi, insensissimè contra Ambrosium furentis; a nonnullis enim confundi cum Auxentio seniore tradit Baronius; qui tamen in eo fallitur, quòd asserat, hunc falsum Episcopum appellatum prius fuisse Auxentium in Patria sua, dein Mercurinum Mediolani, ut mutato nomine sese obtegeret, ac securius hic moraretur: Contrarium namque docent Tillemontius, & Monachi Maurini, scribentes, novam hanc pestem e Scythia Mediolanum delatam, ibidem nomen gessisse Mercurini; in Urbe autem nostra Auxentium se dici voluisse, ut Arianorum gratiam iniret, qui nomen Auxentii antesignani olim sui venerabantur. An is delectus fuerit in Episcopum ab affectis suis, statim ac decessit prior Auxentius, non satis liquet: Constat quidem, Justinam Augustam, non tam fœmineam suam rabiem & Aulicorum versutias, sed etiam vim militum adhibuisse, ut Basilica primùm Portiana, dein Basilica Nova huic perfido Episcopo, suisque Clientibus ab Ambrosio dimitteretur. Quid Præsul noster invictissimus egerit in rebus adeò afflictis, narrat ipse in *Oratione de Tradendis Basilicis*, & in *Epistola ad Marcellinam Sororem*.

Inquirendum solummodo remanet, quænam foret hæc *Basilica Nova*, quam Arianis cedere Præsul noster jubebatur.

Por-

Porro Intramurana non fuit, quæ *Nova* & *Major* dicta est tum a Paulino, tum ab eodem Ambrosio; in ea enim tunc ipse Sacris operabatur, nec tanta erat Arianorum audacia, ut principem Ecclesiam occupare tentarent. Neque asseri potest, fuisse Ambrosianam Basilicam; cum enim ista acciderint Anno CCCLXXXV., Templum illud nondum Dedicationem acceperat, quam sequente tantum anno, ut diximus, Ambrosius peregerat. Itaque Tillemontius censet, fuisse Basilicam Apostolorum extra Portam Romanam, quam ipse Ambrosius paulo ante, idest Anno CCCLXXXII. construxerat, ditaveratque eorumdem Reliquiis, Româ huc traductis a Sancto Simpliciano.

Invaluerat Mediolani, ac ferme in omnibus Italiz Ecclesiis prava consuetudo, quæ religionis specie obvelata in Sacrarum Ædium dedecus desciverat; deferebantur namque passim a Populo ad Sepulcra Martyrum, in Loco ipso precum & Sacramentorum, non secus ac ad Cœmeteria, panis vinum & dapæ, velut in Martyrum honorem, & mortuorum solamen; revera tamen, ut plurimum vivorum erant tripudia, qui sese cibis potuque ad ebrietatem usque infarciebant. Superstitiosum hunc morem, Paganisque ritibus affinem Anno CCCLXXXIV. prorsus abolevit Ambrosius; illumque ceteri per Italiam Episcopi suis ab Ecclesiis proscribere curaverunt. Baronius censuit, hisce Præfulis nostri & aliorum Antistitum Decretis sublata fuisse Convivia illa, quæ in usu erant primis Ecclesiæ Seculis, quibus, cum recurret solempnis aliqua Christi aut Sanctorum dies, ad mutuam fovendam caritatem Clerus populusque in Sacris Ædibus mensas instruebat; eaque græco vocabulo *Agapæ*

vocabantur. Verùm Tillemontius, ubi de Sancto Ambrosio agit Cap. XXXVI., optimè animadvertit, confundi a doctissimo hoc Viro consuetudinem memoratam cum Agapis, Sanctum Augustinum hujus rei Testem adducens, qui licèt vires omnes intenderit, ut illam in Africa quoque vigentem extirparet, Agapes tamen contra Manichæos egregiè propugnauit Libr. XX. Cap. XX. contra Faustum. Imo ex eodem Sancto Augustino Libr. VI. Confession. Cap. II. discimus, quænam Convivia deleta fuerint a Sancto Ambrosio; narrat enim, cùm Beata Monica Mater sua Mediolanum venisset Anno CCCLXXXIV., *fo-
brium prandium more suo supra sacros tumulos ferre voluisse; at
fuisse eam ab Ostiario, quem idcirco ibi constituerat Ambrosius,
prohibitam*. In nostra certè Ecclesia prandia illa, quæ Agapes appellabantur, multis post Sanctum Ambrosium Seculis inter Ecclesiasticos Viros perdurauerunt; Beroldus enim Scriptor Seculi XII., referens cæremonias & ritus Ambrosianæ Ecclesiæ qui tunc adhibebantur, & Festos præcipuos dies, dicatos Domino & Sanctis, sæpiùs adnotat prandia, quæ Archiepiscopus aut Abbates Cœnobiorum, Presbyteris, Diaconis, Lectoribus, aliisque ex Clero dare tenebantur; idemque enunciatum legimus in multis antiquis Archiavorum Chartis usque ad Seculum XV. Alibi maturis Convivia hæc defecerunt, saltem quoad Laicos, cùm apud intemperantem plebem, in luxum atque corruptelam degenerassent; atque ideo ab Episcopis Conciliisque damnata, fuere. Sed de his fusiùs suo loco disseremus, cùm de Ritibus Ambrosianæ Ecclesiæ sermo erit.

Memorato Anno CCCLXXXIV. Mediolanum delatus est Augustinus, missus a Symmacho Præfecto Urbis, ad quem Ci-
vitas

vitas Mediolanensis Legatos destinaverat, ut eximium in publico Gymnasio Rhetoricæ Interpretem impetraret. Acta celeberrima hujus Viri legimus narrata a se ipso in Libris Confessionum. Quatuor ferme annis apud nos moram traxit, Ambrosii Sermionibus & consuetudine delectatus; atque a Simpliciano plurimum adjutus, ut Catholicæ Fidei nomen daret.

Superest discutiendum, quo anno, & quo in loco Sacrum Baptismatis Sacramentum a Sancto Ambrosio Augustinus suscepit. Opinio quæ in vulgus prodit, quæque etiam insculpta fuit marmori, posito sub finem Sæculi XVII. in fronte Aediæ Sancto Augustino dicatæ & Mediolani extructæ prope Ecclesiam & Cœnobium Ambrosianum, ea est, Sanctum Augustinum baptismalibus undis expiatum ibidem fuisse Anno CCCLXXXVIII. Utrumque tamen falsum est; siquidem ex hoc ipso Sancto Doctore, in prædictis Confessionum Libris constat, eundem baptizatum fuisse Anno superiore, in Pervigilio Paschatis, post Inventionem Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quemadmodum adnotant Tillemontius, Monachi Maurini, alique Scriptores. Quod verò in Loco, ubi in præsentia surgit Aedes Sancti Augustini proximè relata, Baptismum receperit, veteri Ecclesiæ disciplinæ omnino repugnat; Joseph namque Vicesomæ in Libr. I. de Ritibus Baptismi, Cap. VI., Ludovicus Thomassinus de antiqua & nova Ecclesiæ disciplina, & recensitissimè Ludovicus Antonius Muratorius in *Anecdosis Latinis* Tom. I. constanter tradunt, unum tantum in Urbibus Baptisterium tunc temporis extitisse. Hoc autem, teste ipso Sancto Ambrosio, constructum erat prope Intramuranam Ecclesiam, quæ Major erat (neque enim intra Ecclesiam, sed foris ætate illa Baptismales

Fontes condebantur) quemadmodum apertè discimus ex Oratione *de Tradendis Basilicis* . Ecclesia Baptistarii prædicti appellabatur *Ecclesia Sancti Joannis ad Fontes* , ut scriptam reliquit in sua Historia Landolphus Senior , & media erat inter Ecclesiam Majorem , & Sanctæ Theclæ .

Anno CCCXC. contigit celeberrima simul & infausta Theſſalonicenſium cædes fontium ſimul & inſontium , juffu Theodoſii Imperatoris peracta , ob ſeditionem illius Urbis Civium , qui necem intulerant Præſecto aliſque Cæſareis Miniſtris . Delato ad Theodoſium hoc nuncio , Sanctus Ambroſius eundem adiit , rogavitque ut veniam ſceleri daret , & a piſſimo Cæſare gratiæ petitiæ ſponſionem accepit . Verùm Theodoſius Aulicorum perſuaſionibus victus , non admonito Ambroſio , præcepit ut a Militibus Cives Ludis Circenſibus adſtantes indifcriminatim occiderentur . Ingemuit hoc audito Ambroſius , & cum illo Epifcopi omnes , qui tunc ad Concilium convenerant , ut Itachianos & Felicem Trevirenfem Epifcopum ab ipsis conſecratum damnaverent ; cùmque Mediolanum adventaret Theodoſius , opportunum duxit Sanctus Præſul Urbe excedere . ne recens vulnus acerba manu tractatum exaſperaret , ſcripſitque ad eum Epiſtolam , in qua criminis gravitatem exponens ſubjunxit , ſe , ipſo adſtante , Sacrificium offerre non poſſe . Reverſus verò , cùm intellexiſſet Theodoſium ad Eccleſiam properare , obviuſ eidem factus , Imperatorem repulit ab ejuſdem ingreſſu .

Duo hinc emergunt expendenda , nempe a quo Templo , & qua ratione Ambroſius Theodoſium ingredi volentem rejecerit . Nonnulli cenſuere , Baſilicam a noſtro Præſule ædificatam , atque appellatam ipſo adhuc vivente *Ambroſianam* , fuiſſe ab

co-

eodem auctam Metropolitanæ honore, necnon in illam commigrasse Primarium Clerum, vitamque communem cum Ambrosio ibidem duxisse; eam verò esse Basilicam, a qua Theodosius repulsam tulit. Verùm quàm inani fundamento hæc scripta sint, ostendere conati sumus in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c. Cap. III., quam pro Metropolitano Primario Clero Mediolani edidimus Anno MDCCXXXIII., tum auctoritate Theodoretì, qui intra Urbem id contigisse narrat; Ambrosiana verò longè a muris distabat; tum Ambrosii & Paulini testimonio, qui Intramuranam Ecclesiam, *Majorem* appellant. Certè ibidem solemnioribus anni diebus Sacra ministeria se peregrisse, antequam Ambrosiana dedicaretur, disertis verbis testatur Ambrosius.

Quod spectat ad modum repulsæ, vulgata Traditio, quam etiam Baronius amplexus est in Vita Sancti Ambrosii, refert, eundem Theodosio adventanti postes Ecclesiæ clausisse. Nihil tale memorant antiqui Auctores, qui rem hanc distinctim enarrant; Theodoretus enim tradit, occurrisse Ambrosium ante vestibulum, eique imperasse, ne ulterius procederet; Sozomenus ait, obviam ivisse Ambrosium. Theodosio, cùm jam ad ostium pervenisset, & apprehensâ illius purpurâ sistere gradum jussisse; Nicephorus Callistus eadem narrat de apprehensa Imperatoris purpura, & de indicto eidem præcepto, ne sacræ Ædis vestibulum tangeret; demum recentior etiam Scriptor Hermannus Sancti Ambrosii Vitam gallicè conscribens, eadem eruditè confirmat. Quidquid tamen de hoc sit, immortalì laude digni sunt tum Præsul noster, tum etiam Theodosius; alter, quòd admi-

admirabili fortitudine resistit potentissimo Cæsari, alter, quod ignotâ Aulis demissione & præceptum & pœnam suscepit. Neque enim parvi huic constitit, Ambrosio satisfacere; licet enim sæpius rogaretur a Principe, ut ipsi tandem libertatem illam elargiretur, qua infimi quique plebis gaudebant, flecti renuit Ambrosius, atque per octo mensium spatium longè ab Ecclesia Theodosium detinuit. Annuit demum precibus afflicti Cæsaris Sanctus Antistes, illum admittens in Ecclesiam, eique Sacramenta ministrans in Matritia Solemnitate, ut Theodoretus testatur; sed prius datâ sponcione publicè pœnitentiam agendi, condendique Legem proprio nomine subscriptam, qua cavebatur, ne Reus ullus extremo supplicio afficeretur, nisi post diem a condemnatione trigessimum. Quàm obsequens fuerit Theodosius utrique Ambrosii præcepto, eorum temporum narrant Historici. Ingressus Templum, roto corpore in humum se dejecit, genuitque ac lacrymis veniam exoravit. Quocirca laudari meruit ob tam insignem pietatem a Sancto Ambrosio in Oratione ab ipso habita in ejusdem Cæsaris obitu. Quinque annos superfuit religiosus hic Princeps, nempe usque ad Annum CCCXCV., atque hoc temporis intervallo, ut ibidem ait Ambrosius, *nullus dies præterit, quo non doleres commissum errorem.*

Neque unica tantùm vice Theodosio Cæsari obstitit Sanctus noster Antistes; cùm enim semel Divino Sacrificio interesset, & ad Aram Maximam dona sua de more obtulisset, atque in area Sacerdotalis Chori constitisset, ut Sacra Synaxi reficeretur, non tulit hanc licentiam in Laico homi-

homine, licet Occidenti atque Orienti universo imperante, Sanctus Ambrosius, Ecclesiasticæ disciplinæ vindex acerrimus; sed per Diaconum suum illum admonuit, ut inde recederet, *purpura* enim, ut ipse aiebat, *Reges & Imperatores facit, non Sacerdotes*. Paruit Theodosius, seque ad communem Eucharisticam Mensam extra cancellos recepit; cùmque iterum Constantinopolim adisset, & a Nectario Patriarcha invitaretur, ut intra Sacerdotii septa confideret, hanc vocem adeò Ambrosio gloriosam emisit: *Episcopum, excepto Ambrosio, novi neminem*. Rem hanc perperam dignam memoriâ natrant Theodoretus & Sozomenus, atque ex iis Benedictini Monachi Parisienses in Vitam hujus Sancti Præsulis intulere.

Constans fama est in nostra Ecclesia, Sanctum Ambrosium, dum ad Aras Sacrum faceret, interfuisse spiritu celebrandis Inferiis Sancti Martini Turonensis Episcopi, atque hujus rei vetustissimum testimonium superest in Odeo Ecclesiæ Ambrosianæ, in quo versicoloribus lapillis expressum visitur opere musivo funus ductum memorati Martini ab Antilite nostro. Idem quotannis recitatur in nostro Ambrosiano Breviario, quod cùm emendare instituisset Federicus Cardinalis Borromeus, Viros sacra eruditione instructissimos consuluit, ut rem hanc mature discuterent; auditis verò eorundem votis decrevit, nihil de hac narratione expungendum, præsertim cùm adsit auctoritas Sancti Gregorii, Turonensis pariter Episcopi, qui monumenta & Traditiones in eadem sua Ecclesia vigentes noscere potuit, & historiam hanc Libris suis inseruit. Non acquievere recentis ævi Scriptores, qui nonnisi Anno CCCC., aut etiam bicennio post, obiisse Martinum tradunt. Tillemon-

tius

rius quidem retrahit hanc mortem ad Annum CCCXCVII. ; nihilominus Mediolanensi Traditioni minimè favet, cum illa contigerit ad III. Idus Novembris, obitus verò Sancti Ambrosii, qui eodem anno decessit, pridie Nonas Aprilis affigatur. Nos tamen, cum videamus, incertum esse apud Scriptores etiam magni nominis annum mortis Sancti Martini, recedere nolumus a Traditione nostra, quæ testem habet Auctorem Seculi VI., in eadem Turonensi Urbe. scribentem; præsertim cum alii etiam Auctores pro nostra stent parte, inter quos Caracciolus in *his Controversiarum Biga* Dissertationem integram edidit, ad hanc tuendam Traditionem.

Cum proximè admirabilis illius Viri Sancti Martini nomen protulerimus, minimè reticendum censemus, non tam hospitem illum fuisse Mediolani, cum Sanctus Hilarius. Pictaviensis Episcopus Anno CCCLVI. ab Arianis pulsus esset in exilium, sed etiam, teste Gregorio Turonensi ac Severo Sulpitio, primum apud nos Monasterium construxisse. Sanè Sancti Ambrosii ævo in hac Metropoli Monasterium extabat, illudque memorat Sanctus Augustinus in Libro Confessionum, inquit: *Erat Mediolani Monasterium plenum bonis Fratribus*. An verò illud idem fuerit, quod condiderat Sanctus Martinus, prorsus est in incerto. Porro non defunt, qui de hoc altero differentes, Conditorem ejusdem faciant Sanctum Ambrosium, a quo deinde appellati sint illud incolentes, *Fratres Ambrosiani*, postmodum per Italiam diffusi. Sanctus tamen Augustinus eundem Sanctum Ambrosium vocat illius Cœnobii solummodo Nutritorem, subiungens verbis jam relatis, *sub Ambrosio Nutritore; & ego nesciebam*. Nos in hæc veri-

veritatis indagatione, quam scrutari ex antiquitatis rudibus conantur Scriptores aliqui, aliis perfractè negantibus, calammum nolumus immiscere, cùm disceptationes istæ extra orbitam provinciæ nostræ divagentur, & fusè de his Fratribus loquatur Auctor Gallicus Historiæ Ordin. Religios. Tom. IV. Cap. X. Illud certè omittere piaculum esset, quod in summam perennem gloriam nostri Sancti Antistitis Ambrosii vergit, videlicet pugnassee illum Episcopalis animi robore contra Symmachum Romæ Præfectum, qui in ea Imperii perturbatione, junioris Valentiniani puerili ætate abutens, restituerat ibidem Aram Victoriæ, & Paganos sacrilegos ritus in eam reducerat; Literis enim ad Valentinianum Cæsarem datis, & eloquentissima edita Oratione tantum egit, ut Tristatus Chalcus narrationem suam claudens, hanc epigraphen subdidit: *Oratione Ambrosii Vestales sublata, & aterni illi ignes omnino extincti sunt*; Quamvis verò sub Eugenio Tyranno iterum revixerint, eodem tamen victo cæsoque, foci Vestales in primævum cinerem sunt relapsi.

Diximus, Sanctum Præsulem nostrum Ambrosium obiisse Anno CCCXCVII. Henschenius in Actis Sanctorum, peculiari Dissertatione ejusdem decessum differt in annum sequentem; sed hæc opinio sectatores non habuit. Maurini Monachi validissimis argumentis priorem sententiam tuentur, præcipuè ob testimonium Paulini, qui in Vita Sancti Ambrosii illum superfuisset ait Theodosio serè per triennium; id autem falsum esset, atque ultra triennium post illum vixisset Ambrosius, si differri deberet ejusdem mors usque ad Aprilem Anni CCCXCVIII., cùm Theodosius decesserit mense Januario Anni CCCXCV.

M

Se-

Sepulcri Locus nemini ignotus est; statim ac enim delatum est Sancti Ambrosii Corpus ad Ambrosianam Basilicam, quam ipse condiderat, & in qua tumulari voluerat vivens, ibidem usque ad præsentem diem requievit. Pridie Paschatis mortem obiit; nostra tamen Ecclesia, ut fixum diem teneret, memoriam ejusdem Natalis agit quarto die post Paschalem Solemnitatem; Festivum autem diem Sancti Ambrosii tamquam Patroni Metropolis ac Diocesis colit .VII. Idus Decembris, quo ille Episcopalem Ordinationem recepit.

Ecclesiam Mediolanensem vigintitrium annorum spatio sanctissimè administravit.

De Ritibus ab eo inductis, in Opere, quod de hac re meditatur, loquemur.

Supereſt tollendus error, qui invaluit in hac Urbe, nempe Sanctum Ambrosium cum Arianis bello decertasse. Patrii Scriptores quamplures id asseruere, indicantes Loca, in quibus aut prosperè aut infeliciter pugnam gesserunt Mediolanenses cum hostibus Catholicæ Fidei, Duce sancto hoc Antistite; quinimo flagello fuisse contractos ab Ambrosio Adversarios venditant. Cùm autem modus hic pingendi Sanctum Ambrosium equo insidentem non incœperit, nisi post victoriam relatam a Luchino in Vico Parabiagi, contra Affines suos Imperium Mediolani affectantes; flagellum verò, quod adhuc in piis Supplicationibus publicè deferitur, Symbolum tantum sit benignissimi patrocinii, quod erga nos gerit, *Patricellus in Dissert. Nazariana* rem hanc diligentissimè discutit, ostenditque ex ipsius Ambrosii Libris constare, non bello sed precibus sanctum hunc Præfulem, Fidem Catholicam propugnasse: Quamvis negari non possit,

con-

concertationes aliquas inter Catholicos Arianosque tunc temporis actas fuisse; sed numquam Duce, aut imperante Ambrosio, qui in Oratione *de Tradendis Basilicis* scribit, cum ipsi Sacra facienti ad Altare nunciatum fuisset, aliquot Catholicorum aut detentos aut fauciatos male haberi a Militibus, seipsum victimam Deo obtulisse, paratum etiam, sanguinem effundere, dummodo alieno sanguini parceretur. Hinc autem manifestè deducitur, injuriosum esse mansuetissimo, plenoque Divina caritate Antistiti nostro, credere, illum aliquando arma sumpsisse, cædeque suorum intrepidis oculis spectare voluisse.

De Scriptis Sancti Ambrosii non vacat quidquam referre, cum ejusdem Opera, Commentariis illustrata a Monachis Sancti Mauri, manibus omnium terantur, indicatis ibidem etiam annis, quibus conscripta fuere ab eximio hoc Ecclesiæ Doctore. Id tantum adjungimus, ejusdem eloquentiæ non modicè incitarum fuisse Sanctum Augustinum, ut in hac Urbe facundiâ Ambrosii allectus, Christi vexillum amplecteretur.

Addere quoque hoc liceat, fervidam quæstionem etiamnum inter Eruditos Viros agitari, quis fuerit Auctor receptissimi in universâ Ecclesia Hymni *Te Deum laudamus*. Traditio nostra, plurium Codicum MS. torum & sacrorum etiam Librorum fide roborata, a remotis temporibus continuè illum adscripsit Sanctis Ambrosio, & Augustino, dum Baptismalis lavacri salutaribus undis emergeret, unâ simul compositum. Recentiores nostri ævi ac superioris Scriptores id in dubium revocare, aliis illum referentibus ad Sanctum Sisebutum, aliis ad Sanctum Abundium, aut etiam ad Nicætam, postremò quibusdam ejusdem Auctorem fuisse Sanctum Hilarium affirmantibus. Cæta-

nus Maria Merati Clericus Regularis ; omni laude dignissimus , in suis ad Gavantum eruditissimis observationibus integram de hoc Hymno Dissertationem instituit ; ac fundamenta omnia harum opinionum expendit ; suam demum enunciat , sed suspicantis in modum , fuisse videlicet hunc Hymnum vel a Sancto Hilario Arelatenſi , vel ab aliquo Lirinensi Monacho compositum . Nos in tam diversa concertatione ingeniorum , cum videamus , nullum hæcenus certum hujus Hymni Auctorem , cui acquiescere securè possimus , fuisse productum , perſistendum esse arbitramur in antiquissima Traditione ; præsertim cum immortalis memoriæ Cardinalis Bona inter manuscriptas correctiones , quas Psalterio Romano , quo nunc Basilica Vaticana uritur , adhibendas adnotaverat , hæc asſerat : *Quamvis Hymnus Te Deum Laudamus in Psalterio manuscripto Basilicæ Vaticanæ nomen præferat Sancti Sisibuti , non est tamen recedendum ab antiqua Traditione , quæ Sanctis Ambrosio & Augustino ipsum tribuit . cum sit communiter recepta .* Idem reponi potest ceteris Codicibus manu exaratis , qui alios hujus Hymni Conditores in fronte præficerunt . Quousque igitur a cimeriis hæc tenebris veritas non extricetur , Metropoli nostræ gloriam hanc vindicabimus , quod vel a solo Ambrosio , ut in quibusdam MS.tis vetustis Codicibus legitur , vel ab utroque universæ Ecclesiæ Doctore Ambrosio & Augustino , primò hic conditus prolatusque sit celebratissimus iste Hymnus .

Ennodius in Sancti Ambrosii laudem carmina hæc scripsit ;

Egit

*Egit quod docuit , meritis & honore superstes
Ambrosius Vates , moribus , ingenio .
Rosida regifco cui fultit murice lingua ,
Vere suo pingens germina quæ voluit .
Serta redimitus gestabat lucida fronte ,
Distinctum geminis ore parabat opus .
Instituit populos gestu , probitate , pudore ,
Fovit respiciens , pertulit , admonuit .
Vatis ut officium postrema pericula poscunt
Sic teneras culpas qui tacet , insequitur .
Succinctus gladiis , clypei de pondere tutus ,
Pectora claudebat textilibus Chalybis .
Ensis habet vires vitiorum fellor & hostis .
Vipera non tangit squamea terga viri .*

SANCTUS SIMPLICIANUS.

Repto e vivis Ambrosio , suffectus est in Mediolanensem Episcopum Sanctus Simplicianus . De ejus natalibus primisque annis nihil a Majoribus nobis relictum fuisse Tillemontius quoque fatetur . Ferrarius in Annotationibus ad Catalogum Sanctorum Italix dubitare videtur , an Patriâ Mediolanensis fuerit , cò quòd a Sancto Augustino appelletur *Presbyter Romanus* . Nihil tamen id officit Traditioni Civium nostrorum , qui de illo tamquam de Cive suo hic nato gloriantur , cùm Patriam habere potuerit Mediolanum , & Sacerdotium Romæ , ut optimè animadvertunt Bollandiutæ ad diem XVI. Augusti . Vita Sancti Simpliciani a Mombrizio edita , Patrem etiam ejusdem nominis Ludovicum , & Matrem Senedragam , eumque natum in Pago Betuatensi tradit . Parum tamen fidere possumus huic testimonio tum ob barbarum nomen Matris , tum ob nativitatis Locum , Scriptoribus nostris ignotum . Sicut neque subscribere de'emus Ripamontio qui ait , illum prodissse ex Familia , quam Cæsares ob honoris vocabulum *Capitaneam* vocavere ; nomina enim hujusmodi Familiarum longè seriùs ab ea ætate audiri in hac Urbe cœperunt .

Romæ cùm esset Sanctus Simplicianus celebrem se reddidit , ob conversum ad Catholicam Fidem Victorinum , eloquentissimum Rhetorem , totâ admirante alma illa Metropoli , quæ Statuam eidem crexerat in Foro Trajani , ad perenne monu-

men-

mentum exstimationis conceptæ de singulari Victorini doctrina. Colebat ipse Paganam superstitionem, thura sacrilega Idolis incensens. Hunc adortus est Simplicianus. tanti suavi ac industri patientiæ, ut illum tandem expugnaverit, & Christianæ Religionis propugnatorem effecerit. Siquidem Victorinus, post suseptum publicè Baptismum, plures contra Paganos Arianosque Libros conscripsit, quos Sanctus Hieronymus aliique recensent.

Baronius narrat, Simplicianum a Damaſo Summo Pontifice missum fuisse ad hanc Metropolim, ut Ambrosio, c Præsfecto Italiæ in Episcopum renunciato, tamquam Magister & Monitor in rebus Sacris aditaret. Tillemontius id nullo fundamento scriptum dicit; attamen siue sponte sua, siue Pontificis Maximi mandato ad nos accesserit Simplicianus, certum est, a Sancto Ambrosio habitum fuisse tamquam suum Patrem; idemque professus est de seipſo Sanctus Augustinus; ad ejus namque conversionem ad Catholicam Fidem familiaribus sermonibus exemploque plurimum ille contulerat.

Præsens fuit Sancto Ambrosio morienti Simplicianus; cumque in Cubiculo de Successore inter Domesticos sermo fieret, & a quibusdam designaretur Simplicianus, audita est Ambrosii pene spiritum agentis vox, ter hisce verbis expressa; *Senex, sed bonus*. Itaque post ejusdem obitum, suffragiis omnium in Episcopum est delectus. Ughellus scribit, Simplicianum ex Archidiacono Majoris Ecclesiæ Ambrosianum solium conscendisse; verum a quo fonte id hauserit, latet. Coevi Scriptores non alio eum titulo appellant, quàm *Romani Presbyteri*.

Hanc Ecclesiam tantæ doctrinæ & sanctimonix famâ administravit, ut Patres Synodi Chartaginensis III. celebratæ illo-

met

met Anno CCCXCVII. Syricium Papam, & Simplicianum. confuluerint in dubia ea Causa, an admittendi essent ad Clericalem Ordinem illi, qui Baptismum a Donatistis susceperant. Addit Tillemontius, etiam Concilium Toletanum nihil decernere voluisse in Causa receptionis Priscillianistarum, antequam intelligeret, quid in hac re sentirent Syricius, & Simplicianus.

Hujus Episcopi tempore delatæ sunt Mediolanum Reliquiæ Sanctorum Martyrum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, qui insigni constantiâ crudelissimam, per vulnera & flammæ ab Idololatris illatam toleraverant mortem in Valle Anauniæ Tridentinæ Diœcesis, triennio ante, idest Anno CCCXCVII.; Nec sine miraculo Cœci, ad illarum in hanc Urbem adventum oculorum usum recipientis peracta est hæc Translatio. Eas ad Simplicianum Episcopum dono misit Sanctus Vigilius, Tridentinus Antistes. Depositæ fuerunt a Sancto nostro hoc Præsule in Ecclesia, quæ constructa fuisse dicitur a Sancto Ambrosio, & ab ipso dicata Deiparæ Virgini, atque omnibus Sanctis Virginibus, ac subinde Sancti Simpliciani nomen accepit post sepultum in ea Corpus ipsius, qui apud hosce Martyres tumulari voluit, non secus ac Prædecessor suus Ambrosius apud Martyres Protasium atque Gervasium. Patrocinium Sanctorum Sisinii, Martyrii, & Alexandri, magna Ossium parte in memorata Ecclesia quiescentium, experti sunt Seculo XII. Mediolanenses Cives; cùm enim committeretur prælium contra Federicum Ænobarbum, visæ sunt evolare, ex eorum Tumulo tres columbæ, atque in vertice Carroicii consistere. Omen itaque victoriæ inde capientes, tanto ardore
in

in hostem irrupere, ut eum prorsus deleverint. Contigit hæc felix pugna die XXIX. Maji, quo horum Martyrum memoria colitur; Quamobrem Civitas nostra diem illum, festum. voluit, iussitque ut imposterum pia Supplicatio Primorum Urbis, & Artificum sub suis Vexillis ad eorundem Tumulum institueretur, Sigonio in Historia Italiæ, & Puricello in *Monument. Basilicæ Ambrosianæ* id referentibus. Nunc auctoritate Apostolica, Sancto Carolo Borromeo, adnitente sollemnis iste Civitatis cultus redactus est ad postremum mensis Maji Dominicum diem.

Antequam de Sancti Simpliciani obitu differamus, opus esse arbitramur referre, ab hoc Sancto nostro Antistite consecratum fuisse Sanctum Gaudentium, primum Novariæ Episcopum. Præfererat illud Sanctus Ambrosius; cum enim in occasum declinante jam Sole Novariâ pertransiret, Vercellas petens, repente equus, quo ferebatur, immotus stetit, ultro progredi renuens; intellexitque Ambrosius, velle Deum, ut ad Gaudentium tunc ibi commorantem diverteret. Statim ac illum vidit, in amplexus ruit, atque oculos in ipsum figens prophetico affatus spiritu dixit: *Tu eris Episcopus, ut video; Gaudentius* verò eodem spiritu actus respondit: *Utiq; sed ero sacrandus ab altero*, prædicens proximam Ambrosio mortem, suamque Successori Simpliciano reservatam inaugurationem in Episcopum. Narrat hæc Bollandus in Actis Sanctorum, ad diem XXII. Januarii.

Paucis tantum mensibus supra triennium Mediolanensis Ecclesiæ regimen tenuit Simplicianus, mortuus Anno CCCC., die XV. Augusti, quo antiquitus duplex Missa caneatur, al-

N

tera

tera de Sancti Simpliciani depositione & Martyrum quos retulimus, altera de Assumptione Beatissimæ Virginis Mariæ, ut constat ex Missali MS.to vetustissimo, apud nos asservato. Postmodum in diem sequentem Sancti Simpliciani Sacra & Officium dilata fuere, ut integer cultus Assumptionis Cæli Reginae relinqueretur, quemadmodum etiam in præsentia, nostra servat Ecclesia.

Diximus obiisse hunc Sanctum Antistitem nostrum Anno CCCC., contra nonnullos Scriptores, & etiam Catalogos, qui eidem tribuunt octo vel decem annos Sedis; id enim veritati omnino repugnat. Siquidem Concilium Chartaginense IV., vulgò V., Anno CCCCL. celebratum, Legationem ad Anastasium Summum Pontificem, Syricii Successorem, & Venerium Mediolani Episcopum direxit, ut infra videbimus. Imo Pagius animadvertit, Literas Concilii Toletani I. superius memoratis, quæ datæ sunt III. Idus Septembris Anni CCCC. invenisse Simplicianum jam mortuum mense superiori; quod Patres illi, cùm scriberent, rescire nondum potuerant.

Plura de Sancto Simpliciano ad nos transmisit Majorum Traditio. Primum est, ab ipso delatas fuisse Romæ ad Beatum Ambrosium Reliquias Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Narrat hoc Landulphus Senior, Seculi XI. Scriptor, Libr. I. Cap. VII., qui subdit, Sanctum Ambrosium studiosè quæsitæ aliorum Apostolorum Reliquias condidisse in Basilica, quam extra Portam Romanam ædificaverat, indito illi nomine *Basilica Apostolorum*. Certè Paulinus in ejusdem Vita refert, post inventa Corpora Sanctorum Martyrum Nazarii & Celsi, translatum fuisse a Sancto Ambrosio Corpus Sancti Nazarii

zarii ad Basilicam memoratam, *ubi pridem Sanctorum Apostolorum Reliquiæ summa omnium devotione positi fuerant*. Quæ autem forent istæ Reliquiæ, nec Paulinus, nec Landolphus enunciant. Carolus a Basilica Petri in *Vita Sancti Caroli Borromei* Libr. V. Cap. VI. narrat, in Recognitione Reliquiarum prædictæ Basilicæ non inventa fuisse. Ossa aliqua Apostolorum, sed Brandea & Velamina, quæ tamquam Reliquias Apostolorum a Fidelibus coli Sanctus Carolus voluit, id enim congruit antiquæ disciplinæ, quæ in Romana Ecclesiâ vigeat. Siquidem non aliqua Corporum pars e Tumulo Sanctorum Apostolorum extrahebatur, sed Brandea tantum seu Velamina Sanctorum Corporibus superimposita dono mittebantur, ut ex Sanctis Leone & Gregorio Magno Summis Pontificibus constare ait idem a Basilica Petri. Ex immemorabili tamen tempore, & Majorum Traditione, in ea Basilica Fidelium venerationi exponitur quoddam Cranii fragmentum, cute adhuc capillisque hispidis, densis, ac canitie aspersis obtectum, tamquam pars Capitis Principis Apostolorum Petri; idque separatim in Sacratio asservatur.

Secundum est illud, quod Galvaneus Flamma scriptum reliquit, nempe Beatum Simplicianum, statim ac Mediolanensî Ecclesiæ præfectus fuit, congregasse Provinciales Synodum suffraganeorum Antistitem, ipsisque consentientibus statuisse, ut singuli Episcopi suffraganei integræ hebdomadæ spatio Sacra facerent in Ecclesia Sancti Ambrosii, ob reverentiam ejusdem Corporis ibidem jacentis. Itaque ait, unumquemque eorum, Mediolanum proficiscentem pro suis adimplendis vicibus, confedissee in Palatio, tribus ferme millibus

passuum a Romana Urbis nostræ Porta distante & appellato *ad Noxetam*, cui adjecta erat Ecclesia Sancti Georgii, cum Turri altissima. Cum autem æs Campanum Ecclesiæ Majoris Mediolani pulsaretur, consensu equo ad Urbem Templumque Sancti Ambrosii equitasse, ut in ejusdem honorem Divinum Sacrificium offerret. Puricellus in *Dissertatione Nazariana* hoc Simpliciani Institutum longamque consuetudinem pro viribus tueri contendit, plura alia exempla similia tum Ravennæ, tum Romæ, atque Coloniz data, Summis Pontificibus id concedentibus, referens. Nos refragari huic Traditioni nolumus, cum vergat in gloriam Mediolanensis Ecclesiæ, quæ gratum animum erga tantum Doctorem & Patronum suum Ambrosium, continuatâ per plura Secula Sancti Simpliciani institutione profiteri non destitit. Attamen approbare minimè possumus quod fidenter Galvaneus nobis obtrudit, videlicet Episcopos ex longinquo advenientes, veluti relegatos extra Urbem per integram hebdomadam in memorato illo Palatio moram traxisse, atque iter trium mille passuum quolibet die conficere debuisse, ut Sacra ad Aram Beati Ambrosii operarentur; censemus enim errasse illum in designando Loco Episcopis constituto. Siquidem in Urbe nostra olim exstabat Ecclesia Sancti Georgii, dicta *ad Noxetam*, ob parvam Nucis arborem ibi virentem, nunc autem appellatur *Sancti Georgii ad Puteum*, teste Joanne Baptista Castillioneo in Fasciculo Mediolanensium Antiquitatum; Ibi verò in Palatio Archiepiscoporum proximè condito domicilium habuisse Episcopos verisimilius esse quisque fatebitur. Subdit Galvaneus, post longam temporum seriem tædio affectos Suffraganeos Antistites,

tistites, præsertim Augustanum & Curientem, ob itineris molestias, sese redemisse ab hac vexatione, aliquot patrimonia Ecclesiastica constituentes, quæ Mediolanensi Ecclesiæ dono dedere, ut alii Sacerdotes ad onus hoc ferendum sufficerentur. Fama est, Canonicos Ordinarios munus illud, quod Episcopi detractaverant, obisse, quousque & ipsi grave reputantes ab Ecclesia sua abscedere, ut per hebdomadam Divina mysteria ante Altare Sancti Ambrosii perficerent, Monachos Sancti Benedicti inducere, ad præstandum quotidie Sacro Corpori cultum, Cœnobio iisdem constructo apud prædictam Basilicam, accedente Petri Archiepiscopi Mediolanensis consensu, & Canonicorum Metropolitanæ Ecclesiæ subscriptionibus Diploma firmantibus.

Tertium est, Sanctam Marcellinam Ambrosii Sororem, sepultam fuisse a Sancto Simpliciano prope Fratris Corpus; appositis ejusdem Tumulo in Epitaphii modum sexdecim carminibus, ab ipso confectis; sed, an verè hunc Præsulem auctorem habuerint, non satis est exploratum, ut etiam adnotant Bollandistæ in Vita Sanctæ Marcellinæ, ad diem XVII. Julii: Præsertim cum nemo hætenus designare potuerit annum, quo obierit Sancta illa Virgo; quinimo etiam Locus mortis in dubium vocetur. Baronius tradit, Marcellinam Romæ interiisse; Puricellus, alique Mediolanenses Scriptores ejusdem obitum Mediolani contigisse asseverant. Ut istud statuat Puricellus, pro certo refert, Sanctam Marcellinam post Satyri Fratris mortem numquam Romam repetiisse. Porro id asseri sine teste profitentur Bollandistæ, loco proximè indicato; qui etiam animadvertunt, hoc erui minime

mè posse ex verbis Sancti Ambrosii, quibus innititur Purcellus. Nullus dubio locus est, Sanctam Marcellinam sese iterum contulisse Romam post adventum Sancti Satyri in hanc Urbem; ad eam enim scripsit Sanctus Ambrosius quæcumque ipsi acciderant in persecutione Justinæ Augustæ, & in Inventione Sacrorum Corporum Protasii & Gervasii, quæ septennio a morte Sancti Satyri contigit. Supervacaneum autem fuisset, Sororem consciam reddere per Epistolam de rebus hisce, nisi absens Mediolano fuisset. Num verò de-nuo e Romana Urbe profecta sit Mediolanum, incertum nobis reliquit antiquitas; & Baronius, ut diximus, apertè tradit, mortales prædictæ Virginis exuvias depositas fuisse in alma Urbe, quamvis non inficietur, ejusdem Corpus postmodum Mediolanum potuisse transferri. Quidquid tamen de hoc sit, nulla Ecclesiarum nobis invidet pretiosum hunc thesaurum.

Quantum est, Ritus & Ordines Ministrorum Ecclesiæ auctos fuisse a Sancto Simpliciano. Landolphus Senior, editus Tom. IV. *Scriptor. Italiae*, Galvaneus Flamma, & Franciscus Castellus Canonicus Ordinarius in fide Miscellaneis MS tibus additamenta hæc retulere. Nos hic abstinemus ab iisdem exponendis; ista enim in Opere, quod paramus de Ritibus Ambrosianis, fusius illustrare conabimur.

Quintò varæ proferuntur Sententiæ de prima institutione Vitæ Sancti Simpliciani; alii enim eremiticam Regulam eundem amplexum fuisse, ac Monasterium prope Ecclesiam sui nominis ædificasse tradunt; alii Carmelitano Ordini eum adscribunt; demum nonnulli ipsum inter Canonicos Regulares San-

San-

Sancti Augustini enumeratum volunt. Hæc omnia cum Bolanditis nos rejicimus, partim quòd nullo antiquo documento fulciantur, partim verò quòd omnino erronea sint, ut de Carmelitæ, & Augustinianis Canonici eruditus quilibet præfenti ætate satis intelligit.

Obiter saltem innuere necesse est novum decus, quo ornare voluit Sanctum Simplicianum Pater Christianus Lupus celeberrimi in Republica Literaria nominis; *De Origine Augustinienf. Cap. IX.*, videlicet *obtinuisse hunc Mediolanensem Antistitem a Syrio, ac Apostolica ejus Sede Vicariam Præfectorum supra omnes Ecclesias Hispanicas, atque Africanas.* Porro ampla hæc Dignitas ignota fuit antiquis omnibus Historiæ nostræ Scriptoribus; eamque somnium existimavit etiam doctissimus Cardinalis Norisius, qui in *Dissertatione de Synodo Quinta*, Cap. X. hæc scribit: *Hujus Dignitatis nullum unquam vestigium vidi, nec Simplicianus eas regionis visitavit, nec Synodos indicebat;* Allatis autem exemplis plurium Apostolicæ Sedis Vicariorum, qui hæc munera exercebant, fictitiam prorsus esse ait hanc Metropolitæ Mediolanensis potestatem.

Aliquid referendum hic esset de Sancti hujus nostri Antistitis doctrina; satis tamen esse ducimus, habuisse illum æstimatorès laudatoresque duos eos Doctores eximios Ambrosium & Augustinum, Ecclesiæ universæ lumina; præsertim cum hic postremus Epistolam ad eundem direxerit, in qua deprecabatur Simplicianum, ut *non solum curam legisantis impenderet, sed etiam censuram corrigentis assumeret* circa Libros a se confectos, quos ad ipsum miserat. Extat hæc Epistola

stola inter alias Sancti Augustini, edita sub num. XXXVII. Tom. II. Editionis Antuerpiensis Anni MDCC., quam Maurini Monachi scriptam circa Annum CCCXCVII. adnotant in margine.

De Sancto Simpliciano cecinit Ennodius.

*Ambrosius linquens viduata munia plebis,
Transtulit ad curam Simpliciane tuam.
Successoris opes, spoliati viscera regni,
Creverunt merito temporis alterius.
At velut annosam zefiris parentibus ornum,
Ne metuat bellum, longa quies solidat.
Tyro tamen felix cana ad rudimenta vocatus,
Non flexit priscum degenerans apicem.
Nil timuit gelidis anima fervente medullis
Pontificis virtus, flores habet senium;
Æquora qui telto pressit terrena parenti
Moribus & cultu sidera cum tetigit.*

SANCTUS VENERIUS.

Sancto Simpliciano, quem diximus obiisse.
 Anno CCCC. mense Augusto, Successor datus
 est Sanctus Venerius. Fuerat iste Diaconus
 sub Sancto Ambrosio, & præsens adstite-
 rat eidem morienti, cum verba illa jam
 relata proferret in commendationem Sim-
 pliciani: *Senex, sed bonus*. Quàm castus moribus foret Ve-
 nerius, compertum facit Ennodius, inquires:

*Forma pudicitiae juvenis sectanda Veneri,
 Venit nominibus nil famulata suis &c.*

Præclarum autem testimonium sanctimoniae & famæ hu-
 jus Episcopi est Concilium Chartaginense, sub Aurelio Epi-
 scopo Anno CDI. celebratum, in quo decretum est de Le-
 gatione mittenda Romam ad Anastasium Summum Pontificem,
 atque Mediolanum ad Venerium ejus Sedis Episcopum, ut
 Africanæ Ecclesiæ, Sacris Ministris maximè indigenti consu-
 lerent. Assert Baronius Orationem Aurelii ad Patres Charta-
 ginenfes habitam, ex qua colligitur, quantâ penuriâ tunc
 Clericorum laboraret Ecclesia Africana. Fusiùs de hac Syno-
 do disserit Cardinalis Norisius, loco superiùs laudato; atque
 ibidem innuit aliam Synodum Mediolanensem, in qua veri-
 tum fuit, ne Donatistæ ad Catholicam unitatem conversi, Sa-
 cris Ordinibus insignirentur; quæ Lex, ob Diaconorum pe-
 nuriam,

O

nuriam,

nuriam, ab Afris observari non poterat. Sed Acta hujus Mediolanensis Synodi prorsus perire. Ob hanc causam favit Afrorum Præsulum voris Sanctus Venerius, Paulinum, Vitæ Sancti Ambrosii Scriptorem illuc mittens; qui egregiam operam præstitit illi Ecclesiæ, cum primis omnium adversus Cœlestium, Pelagianæ hæresis præmonem decertaverit, quemadmodum ex Synodo Chartaginensi, habita Anno CDXII. annotat Baronius,

Sanctus Anastasius Romanus Pontifex eundem Venerium adscivit sibi, adiutorem ad eliminandam translationem Operum Origenis, a Rufino Aquilejensi peractam, ut constat ex *Apologia* Sancti Hieronymi contra Rufinum Libr. II. num. VI., Scripsit quoque ad Venerium Epistolam idem Anastasius Pontifex Maximus; ea tamen petiit, Testibus Bollandianis Patribus in ejusdem Vita, ad diem IV. Maji. Alteram dedit Venerius ad Sanctum Paulinum, Nolanum Episcopum, de Ordinatione sua, ut patet ex alia, quæ est XVI. ejusdem Paulini,

Plurimum etiam operis impendit Antistes hic noster, unâ cum Innocentio I. Anastasii Successore, ut Sanctus Joannes Chrysostomus in exilium actus, ad Sedem suam Constantinopolitanam remitteretur; ipse verò Chrysostomus græcè Literas ad eundem dedit, in quibus ei gratias reddit pro sedulo ac diuturno in sui ipsius Causa studio impenso. Has Literas latine redditus primus edidit Baronius ad Annum CDV.; nos tamen ex postrema Parisiensi Editione, peracta Anno MDCCXXI. easdem, positas sub num. CLXXXII. Tom. II. Operum memorati Sancti Doctoris, ad Lectorum commodum hoc loco subjicimus.

Vr.

Venerito Episcopo Mediolanensi. (a)

„ **O** Mnes quidem fortitudinem vestram ac fiduciam, & pro
 „ veritate loquendi libertatem etiam antea noverant;
 „ sed accuratius fratrum vestrum amorem, caritatem, reli-
 „ gionem, commiserationem, sollicitudinem Ecclesiarum hoc
 „ tempore indicavit. Nam gubernatorem quoque maris tem-
 „ pestas præsertim indicat, & optimum Medicum graviores
 „ corporum morbi; sic & illum, qui religiosè vitam suam
 „ traducere studuit, ac multa præditus est fortitudine, tem-
 „ porum difficultates ostendunt. Quod vobis etiam contigit,
 „ & quantum in vobis fuit, omnia bene successerunt, neque
 „ ulla pars officii vestri desiderata est. Sed quoniam illi, qui
 „ turbas excitarunt & excitant, ed dementiæ sunt progressi,
 „ ut non modò priora gessisse illos non pudeat, sed illis
 „ etiam graviora patrare contendant, omnes vos simul co-
 „ hortor, ut fortissimam alacritatem animi adhibeatis, neque
 „ de tanto studio quidquam remittatis, sed illud ampliùs
 „ etiam augeatis, licet innumeræ difficultates occurrant: Qui
 „ enim pluribus cum sudoribus ac laboribus magnum ali-
 „ quod ac generosum facinus ediderit, uberiorem illis, qui
 „ faciliè ac nullo negotio idipsum gesserint, mercedem acci-
 „ piet. Siquidem unusquisque, inquit Beatus Paulus, *propriam*
 „ *mercedem accipiet, secundùm proprium laborem* (b). Ne

O 2

igi-

(a) *Data est hæc Epistola Anno CDVI. quemadmodum Maurini Monachi
 adnotaverunt in Perisvensi Editione.*

(b) *I. ad Corinth. III. v. 8.*

„ igitur idcirco animum despondeatis, quòd multi vobis fuerint exantlandi labores; sed hoc ipsum magis vos excitet: quòtò enim major afflictionum fit accessio, tantò magis augmentur coronæ, ac multiplicantur ea præmia, quæ vobis pro his præclaris certaminibus reconduntur.

Administratà ferme per octennium suà Ecclesià obiit Sanctus Venerius Anno CDVIII., IV. Nonas Maji, ut vult Papebrochius ex Catalogo, quem illustrat, & cui nos etiam adhæremus; quamvis Henschenius ejusdem Præfulis vitam ad sequentem annum protrahat. In Ambrosiana Ecclesia celebrabatur olim Sancti Venerii Officium die VI. Maji; qua de causa, ignoramus. Sanctus Carolus Borromeus ei suum diem, nempe IV. mensis Maji restitui jussit, quemadmodum adnotavit Papebrochius in Exegesi sæpius laudata.

Convocatam fuisse Mediolani Synodum a Sancto Venerio contra Origenistas refert Ughellus; sed nihil de hac legimus apud Labbeum, silentque omnino Bollandistæ in *Actis Sanctorum*, ad diem memoratum. Itaque hujus rei fides penes ipsum relinquitur.

Sepultus est in Basilica Apostolorum; ejusque Sacrum Corpus solènni Translatione collocavit Sanctus Carolus sub Ara Maxima ejusdem Ecclesiæ Anno MDLXXIX.. Erravit Ughellus in describendo Titulo prædictæ Basilicæ, cum vocans *Ecclesiam Sanctorum Nazarii & Celsi*; cùm Traditio constans sit, Sancti Celsi Corpus in Æde suo nomini Sacra usque ad præsentem diem remansisse.

SAN-

SANCTUS MAROLUS.

D Mediolanensem regendam Ecclesiam delectus est Sanctus Marolus, defuncto Venerio. Primam lucem in Syria viderat, Teste Ennodio, qui in ejusdem laudem Epigramma composuit, his carminibus conceptum:

*Marolus extremae potator Tygridis undae,
Qui jubar in madidis viderat hospitiiis;
Quem labor in proprio Syria solidaverat axe,
Orditur Vatem dotibus innumeris &c.*

Missum fuisse ab Innocentio I., cui familiarissimus erat, ad hanc Metropolim Episcopum, legitur in Libro inscripto: *Succeffores Sancti Barnabae*; verum de hac missione silent monumenta antiqua, nec quidquam enunciat Henschenius, qui ejusdem Vitam inseruit *Actis Sanctorum*, ad diem XXIII. Aprilis. Eximiâ sanctimoniae laude floruisse, dubitare non possumus, cum Sanctus Ennodius in memorato Epigrammate hæc scribat:

*Pervigil, intentus, jejunus, providus, ardens,
Quod morem tenuit, sat fuit officio.*

Quot annos vitæ exegerit in administranda Mediolanensi Eccle-

Ecclesia, variè numerant Scriptores, alii enim IX. annos, alii XIII. aut XIV. Sedis illi attribuunt. Communior tamen sententia, quam antiquis Catalogis fretus Papebrochius in Exegesi amplexus est, XV. eidem annos Sedis adscribit.

Mors hujus Sancti Præfulis assignatur Anno CDXXIII. Sepultus & ipse fuit in Basilica Apostolorum, nunc Nazariana: Ejus autem Festum in Ecclesia Ambrosiana die ipso agitur; quo decessit, nempe IX. Calendas Maji.

SAN-

SANCTUS MARTINIANUS.

Nuit Episcopatum Mediolanensem, post Sanctum Marolum, Sanctus Martinianus, (quem *Maternianum* etiam appellatum tradit Baronius in *Notis ad Martyrologium*) Anno CDXXIII. De ejusdem Familia loquens Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Mediolanensi* ad diem II. Januarii, ait, illum ab aliquibus credi profluxisse ex stirpe Sancti Materni, a qua postmodum Nepotes vocati sint *Materniani*, seu etiam *Matrignani*; ipse verò in eam opinionem propendit, fuisse hanc Familiam Maternam, quæ nunc dicitur *de Modernis*. Porro etymologiæ istæ genealogicæ in præsentia, tamquam futes rejiciuntur; Familiarum enim, quæ nunc vigent, origo multò est recentior. Certè hunc Sanctum Episcopum, *Martinianum* fuisse, nomine docet Sanctus Ennodius, ætate eidem proximus, qui condito Epigrammate ipsum laudavit. Hujus autem testimonio facile asserere possumus, esse inter Cives Mediolanenses connumerandum; quos enim aliena tellus nobis Episcopos dedit, Ennodius declarat.

In memorato Epigrammate innuit Sacer hic Poëta, restaurata fuisse ab eo duo Tempia, iisque lucem, qua carebant, additam esse, hoc Distico:

Post,

*Post, geminas Sanctis construxit mundior Aedes,
Lumine quas clauso jussit habere diem.*

Sed quænam fuerint Sacræ istæ Aedes, divinare non possumus.

Joseph Ripamontius duo emendare conatus est menda, quæ in Lectionem Breviarii Ambrosiani irrepsert. Primum est, missum fuisse a Martiniano Librum, a se conscriptum contra Nestorianos, ad Honorium & Theodosium Augustos, cum Honorius jam decessisset, antequam Nestorii Hæresis oriretur: Error iste sublatuſ jam fuit; loco enim Honorii substitutus legitur Valentinianus III., qui tunc præerat Occidenti. Alterum est, administratam fuisse a Martiniano hanc Ecclesiam per tres annos; cum certum sit, vixisse hunc Episcopum etiam post Synodum Ephesinam, celebratam Anno CDXXXI. Siquidem Nestoriani in altera Synodo ab ipsis coacta contra OEumenicum Concilium, Martinum Mediolanensem Antistitem, qui alius esse non potest quàm Martinianus, tamquam, hæresis suæ fautorem falsò nominavere, eum appellantes *Sanctissimum, Deoque carissimum Mediolanensem Episcopum*. Atque hinc alter emendandus est error, qui in Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium, a Galefinio confectâ occurrit; ibidem enim legitur: *Sanctus Martinianus, de quo in Concilii OEumenici Ephesini Actis relatum est: Sanctissimus Deoque carissimus Episcopus*; non enim OEumenicum Concilium, sed Conciliabulum Nestorianorum hæc verba dictavit, ut optime animadvertunt Puticellus in *Dissertatione Nazariana* Cap. LXIII., & Ri-

& Ripamontius laudatus: Curabant nempe Hæretici, quemlibet celeberrimum Italorum Antistitum, tamquam improbi eorum dogmatis fautorem in scenam trahere ac venditare, ut auctoritatem pertinaciæ suæ facerent, atque Hæresim confirmarent. Carpit postremò Ripamontius Lectionem Breviarii nostri, eò quòd in ea legantur hæc verba: *Vir fuit puracastissimæque mente* &c., *cujus imaginem vultu angelico præferulis*; ait enim, probari hoc non posse, cum nulla extet ejusdem effigies, & difficile sit credere, Traditionem de lineamentis Martiniani vultus per tot secula perdurasse. Attamen subscribere nolumus huic Ripamontii censuræ, cum habeamus Sanctum Ennodium Testem, qui loqui potuit cum Viris Sancto Martiniano coævis, & hæc in suo Epigrammate scripta reliquit:

Mens nivei lactis, species manifesta columba,
Astutiâ serpens, Martiniane vale.

Quamobrem non sunt damnanda Lectionis nostræ verba, quibus *speciem columba*, quæ certè in vultu elucere debebat, nobiliore titulo *angelicam* vocavit.

Obiit Sanctus hic Præsul circa Annum CDXXXV., juxta calculum Papebrochii, post annos ferme tresdecim Episcopatus. Puricellus censuit, illum vita decessisse die 11. Januarii, quo etiam in præsentia colitur. Sed in antiquo Papebrochii Catalogo Sancti Martiniani mors adnotatur IV. Calendas Januarii; cumque ea dies Octavis Natalitiæ Solemnitatis dicata sit, statuta est cultui hujus Sancti Episcopi dies XI. sequentis Anni.

P

Se-

Sepultus est in Basilica Sancti Stephani, quam aliqui censent, fuisse ab ipso constructam. Sacrum ejus Corpus solenni supplicatione Cardinalis Federicus Borromeus transtulit in Concilio Provinciali VII., Anno MDCIX., atque sub Ara Maxima Basilicæ prædictæ, cum aliis Sanctorum Reliquiis deposuit.

SAN-

SANCTUS CLICERIUS.

N locum Sancti Martiniani suffectus est Sanctus Clicerius, nobilis Mediolanensis Civis Anno CDXXXV. teste Papebrochio, seu sub initium sequentis, eodem antiquus Catalogus ab aliquo Amanuensi valde fuerit perturbatus, ut fatetur ipse Papebrochius. De Actis ejusdem in Ecclesia Mediolanensi nihil nobis offerunt antiqua monumenta, præter illud, quod scriptum reliquit in suo Epigrammate Ennodius, nempe fuisse integerrimis moribus, ac prætulisse virgineum vultum, indicem interni candoris, ardentisque in Deum & proximum caritatis. Ita enim exorditur Epigramma, in Clicerii laudem contextum:

*Suffusus minio, perque optima fæta rubescens,
Virginei vultus Clicerius sequitur.
Puram sanguineo maculat dum rore figuram,
Picta genas facies simpliciter placuit.
Candentem crocea gestans aspergine frontem,
Lata verecundis tinxerat ora notis &c.*

Ughellus tradit, sedisse Clicerium in Ephesino Concilio OEcumenico, tamquam Martiniani Legatum; in Actis tamen illius Synodi, relatis a Labbeo, nullus subscriptus legitur Clicerius.

Etiam hujus Sancti Antistitis annos Sedis diversimode numerant

merant Scriptores ; alii enim tempus Episcopatus ad annos octodecim , alii ad vigintiquatuor protrahunt . Breviarii nostri Lectio tantum octo designat ; atque hanc opinionem in *Dissertat. Nazarian.* Cap. LXIII. amplectitur Puricellus , & ex eodem Ughellus . Papebrochius vix quatuor illi attribuit , si quos Sedis annos Lazaro successori servare velimus . Itaque eundem e vivis ereptum verisimilius censet Anno CDXXXVIII . : Optimè tamen posuit vocem illam *vix* , cum revera , statuta Electione Clicerii sub initium Anni CDXXXVI . , ejusque morte affixa Anno CDXXXVIII . , nonnisi tres anni , & etiam incompleti , in exiguo hoc temporis spatio comprehendendi possint . Porro brevis iste annorum numerus indicari videtur a memorato Sancti Eanodii Epigrammate , cui utpote ætate proximo potior habenda est fides : Is autem juxta lectionem Puricelli loco laudato , pag. 378. hæc scribit :

Hunc habet & populus parvo vix tempore felix .

Sepultus est in Basilica Apostolorum , ejusque festiva memoria in Ambrosiana Ecclesia recolitur XII. Calendas Octobris , quo die e vivis traditur excessisse .

SAN-

SANCTUS LAZARUS.

Ortuo Clicerio, nonnulli ex nostris Scripto-
ribus vacationem Sedis per plures annos
interponunt. Nos antiquos Catalogos con-
sultentes, nullam hoc loco Episcopatus la-
cunam agnoscimus, nec admittere possumus,
ut infra videbimus; quare fidenter
asserimus, Sanctum Lazarum eodem Anno CDXXXVIII.
Clicerio successisse.

Fuisse illum hujus Metropolis Civem ferme omnes Scrip-
tores tradunt. A Sancto Clicerio dicitur ordinatus Presby-
ter, & in Lectione Breviarii nostri *Primicerius* appellatur.
Vox tamen ista intelligi nequit de illa Dignitate, quæ nunc
viget in Templo Maximo; ea enim multò seriùs inducta,
est in Metropolitanam Basilicam, Anno videlicet MCDXLI.,
ut constat ex publico Documento, typis vulgato in *Differ-
tatione ad vindicandam veritatem* &c., superiùs jam memo-
rata. Itaque, si verè titulum hunc gessit Sanctus Lazarus,
dicendum est, ei obvenisse juxta morem temporum antiquo-
rum, quibus primi ex Presbyteris, Notariis, & Lectori-
bus, *Primicerii* vocabantur. De his agit Ludovicus Thomaf-
sinus *de antiqu. & nov. Ecclæs. disciplina* Tom. I. Libr. II.
Cap. CIII. In Ambrosiana Ecclesia, altera erat Dignitas,
Primicerius nempe *Cleri*, qui extra Templum Majus in uni-
versos Clericos jus exercebat. Verùm an ævo Sancti La-
zari instituta hæc jam foret, incertum est. Seculo certè
XI.

XI. vigebar, prout vetusta Documenta testantur: Ea verò, ut jam diximus, Metropolitanæ Basilicæ accessit Sæculo XV.

Institutorem fuisse Sanctum Lazarum Triduanarum Rogationum in Urbe Mediolanensi, idque ante Sanctum Mammercum Viennensem in Gallia Episcopum, Scriptores nostri unanimes asserunt, quibus calculum suum adjecit Godefridus Henschenius in *Actis Sanctorum* Bollandi, ad diem XI. Februarii: describens namque Sancti Lazari Vitam, integrum Paragraphum hoc Titulo impressit: *Litanie Triduane, a Sancto Lazaro instituta*; ac tandem concludit: *Neque famam eam cum Ripamontio sequimur* (quod scilicet Sanctus Lazarus exemplum sumpserit a Sancto Mammerco, cum Præful hic noster jam obiisset viginti quinque annis antequam Sanctus Mammercus in Episcopum Viennensem eligeretur) *quam plures amplectuntur, sed quam, re accurate examinata; ratio cogit amplecti*. Et sanè, si hanc consulamus, conditio illorum temporum a Sanctissimo Viro & Antistite Lazaro exigebat, ut sollicitas publicas preces institueret, cum imminens esset Italicis Provinciis, exciso jam Illyrico, Attila Rex Hunnorum; atque in hunc prorsus finem a Sancto Lazaro fuisse indictas Triduanas Rogationes, dilucidè nos docent preces ipsæ, quibus in istum usque diem utitur Ambrosiana Ecclesia, quæque diriguntur ad Divinam compescendam iram lacrymis jejunisque, ne appropinquare sineret moribus nostris ferale barbari hostis flagellum; sed potius miserationem ac clementiam suam respiciens Dominus excubatores Angelos in Portis collocaret, Divina benignitate paratos repellendis infidelibus copiis, divitem hujus Regionis prædam

dam inhiantibus: Ita enim in Sacris Codicibus jacent: *Pons in muris & portis ejus Angelorum custodiam, salutis ancilia, munitionem omnium Sanctorum tuorum &c.* Non eadem Sancto Mammerco occasio obtigit Rogationes suas indicendi, cum non Barbarorum metu, sed cervorum luporumque incursionibus, terræmotibus, ac flammis etiam cœlitus demissis Viennensis Urbs miserè obrueretur. Sed de his plura offeret Lectori peculiaris Dissertatio, in Historia Literario-typographica Mediolanensi, sub Anno MCDXCIV. pag. CCCLXXXII, a nobis vulgata Mediolani Anno MDCCXLV.

Traditur etiam, ab hoc Sancto Antistite constructum fuisse in hac Metropoli Cœnobium, pro recipiendis ibidem Alumnis Sancti Augustini. Ripamontius ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* rem hanc ita refert: *Lazarus non modò Cæremoniarum instaurator fuit, sed Magister quoque severioris disciplinæ, & Ordinis Augustiniani Conditor prope alter. Primum quidem Aedes illis attribuit, quas psalmodiâ ceteroque cultu frequentarent, deinde Domicilium constituit, ut in unam congregati Sedem agerent, ubi nunc Virginis Coronatæ vetustissima stat Aëdes.* Eadem e Ripamontio exscripsit Ughellus: Verùm de re tam antiqua tamque fidenter narrata, sincera monumenta & veterum Scriptorum testimonia desiderantur.

Quæstio igitur non modica inter Mediolanenses Historicos, quo anno Sedem hanc inierit Sanctus Lazarus; cum enim Tabula Archiepiscoporum nostrorum a Galefinio confecta, diu vacasse Ecclesiam asserat, & Bossius per annos XI. vacuum fuisse Mediolani Sedem tradat, Puricellus colligit in
Dis-

Difffertat. Nazarian. Cap. LXIV., debuiffè creari Sanctum Lazarum Mediolani Episcopum circa Annum CDL., ac fupereffe in vivis ufque ad Annum LXI. Papebrochius tamen optimè animadvertit in fua Exegefi, non poffe pro-
tendi vitam Sancti Lazari, ultra Annum CDLI., cum eo Anno Concilium celebraverit Mediolani Sanctus Eufebius, ejufdem Succeffor, & fequente anno Epiftolam dederit ad Sanctum Leonem Summum Pontificem: Proinde, cum apud omnes conftet, Sanctum Lazarum annos XI. in Epifcopatu exegiffe, nullum vacationis tempus assignari poteft inter Clicerium, & Lazarum, cum mortuus dici debeat Lazarus ante Annum CDLI. Itaque ut chronologiam hanc emender, mortis ejufdem annum ftatuit anno CDXLIX. Atque hanc fententiam amplexi funt Puricellus (quamvis differat hujus Antiftitis obitum ad Annum fequentem) & postmodum Henschennius ad diem XI. Februarii; cum certiffimum testimonium fuppetat Concilii Provincialis, & Epiftolæ Synodicæ, ad Sanctum Leonem miffæ ab Eufebio Succeffore. Hinc verò Lectionem Breviarii noſtri, feſto Sancti Lazari die recitandam, parùm accurate fuiſſe a Ripamontio ejufdem Auctore digeſtam conjicimus, cum ita exordiatur: *Vaſtabat ſerviſſimè Italiam Aſtila* &c.; quo enim tempore in Italiam Aſtila irrupit, non Sanctus Lazarus, ſed Eufebius Eccleſiæ Mediolanenſi adminiſtrandæ jam præerat, Anno nempe CDLII., ut omnibus eſt compertum.

Dies quoque mortis Sancti Lazari non ea eſt, quam ejufdem Officio celebrando assignavit Eccleſia Ambroſiana, ideſt XI. Februarii; obiit enim Antiftes iſte Pridie Idus

Mar-

Martii : Sed cùm id tempus in Quadragesimam sæpissime cadat, præviè, juxta morem suum, memoriam hujus Sancti Episcopi colendam instituit.

Sepultus est in Basilica Nazariana, ubi nunc jacet; inque ejus laudem sequens Epigramma reliquit Ennodius:

*Lazarus ut diri premeret pede culmina Mundi,
Vocibus accitus frux venit in medium.
Quem frons lata parùm vitiiis depinxerat hostem,
Multantem culpas luminibus tacitis.
Respicens lapsus deterisit nubila vitæ;
Curam sæpe dedit vulneris obsequio.
Non latuit, tellis facinus qui gessit in antris,
Absens criminibus tortor ubique fuit.
Innocuis placida vernabat luce serenus,
Ceu speculum noxis injiciens faciem.*

SANCTUS EUSEBIUS.

Ort. Sanctum Lazarum Episcopalem hanc Sedem conscendit Sanctus Eusebius anno eodem, ut verisimilius videtur, quo ille decesserat. Natione Mediolanensem faciunt, & Paganicæ seu Paganæ Familiæ adscriptum tradidere Ferrarius, Ughellus, alii-que. Lectio etiam, quæ adhuc in Breviario nostro extat, ita incipit: *Eusebius Mediolani natus* &c.. Id tamen apertissimo testimonio suo falsi arguit Sanctus Ennodius, iis temporibus proximus, qui in Epigrammate, ab ipso Ughello, hac in re minimè excusando, post Sancti Eusebii Vitam relato, ita carmen suum exorditur:

*Eusebius Ligurum successit finibus hospes,
Ignotæ tractus gentis amicitia.
Grajus erat, solito Titan quò respicit ortu,
Flammigero lymphas vertice decutiens &c.*

Diaconi Officium in Ecclesia Mediolanensi gessisse Eusebium, Historiæ nostræ testantur; quinimo addunt, cum semel ad Altare ministraret, dilapsus ipsi e manu crystallinum Calicem atque in fragmenta redactum, imploratâ ope Sancti Martyris Laurentii, integrum ab ipso fuisse receptum; qua de causa Sanctum Laurentium in peculiarem Patronum sibi delegit. Bollandiæ controversiam de hoc miraculo minimè

nimè movent in Vita ejusdem, ad diem XII. Augusti: Tantùm mirantur, de hoc insigni prodigio nihil enunciasse in suis carminibus Sanctum Ennodium: Hoc tamen partim evincit, cum Ennodius ejusdem virtutes solum attigerit, nec ad peculiare Eusebii res gestas describendas descenderit. Præterea, illud distinctim retulit Gregorius Turonensis Libr. I. de gloria *Martyrum*, Cap. XLVI., subjungens, in perennem ejusdem memoriam ab Antistite nostro (Lazaro) institutam fuisse novam Solemnitatem annuam, ad vividius excitandam fovendamque Civium erga hunc Sanctum Martyrem religionem.

Inter cetera illustria ab hoc nostro Præfule acta, recensetur Concilium Provinciale Mediolanense, jussu Sancti Leonis Pontificis Maximi coactum Anno CDLI; id enim constat ex Epistola Synodica, ad eundem Sanctum Leonem missa anno sequente, quæ recitatur a Baronio, & legitur in Labbeo, subscripta a viginti Episcopis Provincialibus, inter quos Episcopus Ticinensis, Augustanus, Caricensis, Taurinensis, Comensis, & Genuensis, qui nunc Metropolitano Mediolanensi non parent. In eo damnata est omnium suffragiis Hæresis Eutychiana; inde verò Summus Pontifex Legatos Chalcedonem misit, qui Occidentalium Episcoporum sententias referrent, ut moris erat, in Concilio Oecumenico. Horum unus fuit Senator, Presbyter Mediolanensis, de quo mentionem agit in suis Literis idem Eusebius.

Narratur in ejusdem Vita, ad diem memoratum in *Actis Sanctorum* descripta, fuisse a Sancto Eusebio restaurata Tempia Mediolani, quæ Gothi vastaverant; præsertim

verò illud Sanctæ Theclæ, quod incendio perierat, ut restantur sequentia carmina, ad Posteror transmissa a Petro Paulo Bosca in *Martyrologio Mediolanensi*, quæ olim in eadem Ecclesia sculpta legebantur:

*Prisca rediivivis consurgant en'mias Templis,
In formam redire suam, quæ flamma vorarat;
Reddat hæc votis Christi, qui Tempia novavit,
Eusebii meritis noxia flamma perit.*

Addit Castitioneus Fascicul. VII.; Part. I., etiam moenia & portas Urbis fuisse ab hoc Sancto Antistite restructas; sed de hac re apud ipsum sit fides. Ughellus refert, combustos Divini Officii Codices, fuisse ab Eusebio restitutos; eos fortasse, qui in Sanctæ Theclæ Basilica servabantur; idemque tradit Lectio Breviarii Ambrosiani, addens insuper, institutum ab ipso fuisse, ut Dedicationis Ecclesiæ Majoris Officiam & Sacra tertio Dominico die Octobris in singulos annos solemni ritu celebrarentur; idque hæcenus perseverat. Sacris etiam Ritibus Ecclesiam nostram fuisse ab eodem exornatam memorata Lectio testatur. Sed quinam sint isti Ritus, nemo hucusque nos docuit. Quamobrem verissimius esse putamus asserere, antiquam Cleri disciplinam & Ritus, qui Barbaris imperantibus non parum existerant, sub Eusebio revixisse.

Ughellus tradit, Sanctum Eusebium interfuisse Synodo Romanæ, ab Hilario Pontifice Maximo, quem ipse per errorem *Hilarium* nominat, Anno CDLXV. convocata. Sanctum

In

in eo Concilio, ad quod convenere quadraginta octo Episcopi, legitur in Labbeo adnotatum: *Mediolanensis Provincia*, sed suppresso Antistiti nomine, duobus S. S. tantum designato. Verum, si dicamus cum Papebrochio, Tillemontio, & Joanne Baptista Solerio in Sancti Eusebii Vita, ad diem prædictum, obiisse ipsum Anno CDLXV., die VI. seu VII. Augusti, interesse certe non potuit huic Concilio, quod celebratum quidem est eodem anno, sed ad XV. Calendas Decembris. Porro summâ concordia antiquorum Codicum, seu Catalogorum, decem & septem anni Sedis Eusebio tribuuntur; qui si ab Anno CDXLIX. desumantur, in hunc annum desinunt.

Sepultus est ad Sanctum Laurentium; ejusque solemnem memoriam agit pridie Idus Augusti Ecclesia Ambrosiana.

SANCTUS GERUNTIVS.

Ublato Sancto Eusebio, Sedem Mediolanensem obtinuit Sanctus Geruntius. Traditur hic, prodiisse e Familia a Basilica Petri, sive Burra, ut alii opinantur, teste Ughello. Carolus a Basilica Petri, Novariensis Episcopus Libr. II. *Novarie Sacra*, candidè fatetur, se non agnoscere in Genealogicis Tabulis hunc Sanctum Episcopum, tanquam e stirpe sua enatum; quinimo rejicit famam, quæ invaluit, nempe originem hujus cognominis emanasse a quodam Nobili Viro, qui arcem domumque suam obtulerit, ut Basilica conderetur, Sancto Petro Apostolorum Principi sacra, atque ideo cognomen accepisse a *Basilica Petri*, sicuti etiam tradidit Ripamontius Decad. I. *Hist. Ecclesiast. Mediolan.* Libr. II. ex vulgi opinione.

Nihil in monumentis nostris relatam legimus de rebus gestis hujus Sancti Antistitis. Superest tantummodo Epigramma, in ejus laudem contextum a Sancto Ennodio Ticinensi, qui virtutes ejusdem innuit, ita illud claudens:

Ocia non passus, virtutibus veberis.

Ex ejusdem autem initio colligere possumus, contigisse Geruntio, quod de Sancto Simpliciano narrat Paulinus, videlicet, cum morti proximus esset Eusebius, & a Clericis ad-

adstantibus ageretur de Successore eligendo, collaudatum fuisse Geruntium; ita enim exorditur:

Ecclesia postquam parva est tibi Sekla, Geranti,

Funera Deceffor non timuit moriens,

Te reparante redit, patitur fors pallida lethum;

Vivit post obitum Discipu'is pretio.

Breviarii nostri Lectio, hæc de Sancto Geruntio recitat: *Geruntii maxima virtutes cum exemplis modisque aliis; tum præcipue claruere propter Barbarorum violentiam, qui sub Odoacre Rege Italiam ingressi, miserrime sævissimeque depopulabantur &c.* Porro ista componi non possunt cum ætate Sancti Geruntii, etiam in eorum sententia, qui asserunt, initam ab ipso fuisse Mediolanensem Sedem Anno CDLXVI., atque eidem præfuisse per VII. annos; multò enim seriùs Odoacer in Italiam irrupit, Anno scilicet CDLXXVI., quo Augustulum, postremum in Occidente Cæsarem, ab Imperio deposuit, atque in exilium amandavit. Chronologia, quam nos cum Papebrochio sequimur, initium Sedis Geruntii figit Anno CDLXV., & mortem assignat Anno CDLXX., post quinque incompletos Episcopatus annos; adeòque omnino falsum est, illum sub Odoacre vixisse.

Tumulum habuit in Sancti Simpliciani Basilica, ad quam Sanctorum Maroli, Clicerii, & Lazari Reliquias transtulisse adnotavit Ughellus, sed citra verum; cum tres illi Mediolanenses Episcopi, ut vidimus, sepulti adhuc jaceant in Basilica Apostolorum. In eundem autem errorem lapsus est Ripa-

Ripamontius, ut animadvertunt Bollandistæ ad diem V. Maji, quo obiit, & colitur etiam in præsentiarum ab Ecclesiâ Ambrosiana Sanctus Geruntius; idque manifestius constat ex Translatione solemni, a Sancto Carolo Borromeo peracta Sacrorum Corporum, in Basilica Sancti Simpliciani jacentium, scilicet Sanctorum Simpliciani, Benigni, Geruntii, & Ampellii. Congruentius loquitur Liber inscriptus *Successores Sancti Barnabæ*, in quo legitur, curasse Geruntium, ut Sanctorum ejusmodi Episcoporum Corpora decentiori loco in Basilica Romana reponerentur.

SAN-

SANCTUS BENIGNUS.

Eodem anno quo ad Deum migravit Sanctus Geruntius, promotus est ad Sedem Mediolanensem Sanctus Benignus, Anno scilicet CDLXX. . Lis magna orta est Seculo superiore, nempe XVII., e qua Familia prodiiſſet Sanctus iſte Antistes, *Bentiis*, & *Bosſiis* suum eſſe alternatim aſſerentibus. Romam delata est controversia; cūque Proceres de Bosſiis exhibuiſſent Sigillum Familiae suae, quod inventum fuerat in recognitione Sacri Corporis, a Sancto Carolo Borromeo peractā Anno MDLXXXII., adjudicata est Causa in eorumdem favorem. Imo Urbanus VIII. Pontifex Maximus plenariae Indulgentiae munus conceſſit omnibus Bosſiae Familiae, ubicumque degerent, ac ſeſe Divinis Sacramentis munirent perpetuò acquirendae, in Feſto ejuſdem Sancti Episcopii die, ut Bosca in *Martyrologio Mediolanensi* teſtatur, ad diem XX. Novembris. Nos intactum hoc decus nobiliſſimae huic Familiae relinquimus; ſed Sanctum Benignum abſque ullo cognomine referimus, cū ex plurimis Documentis antiquis, & Virorum doctriſinā inſignium teſtimonio ſciamus, occupantibus Italiam Gothis & Langobardis, oblitterata proſus fuiſſe Familiarum cognomina, neq. revivificare coepiſſe in hac Provincia, niſi circiter XI. Seculum.

Inter cetera, quae in hac Eccleſia praecclare geſſit Sanctus Benignus; illud recenſetur, quòd Tempia Mediolani diruta aut combuſta, in vaſtatione Odoacri Herulorum Regis, re-

R

ſtituen-

stituenda curaverit. Ex Libro inscripto *Successores Sancti Barnabæ* discimus quoque, hujus Antistitis tempore inventos fuisse Cineres Sancti Barnabæ: Ughellus autem addit, deportatos Mediolanum, honorificentiori loco fuisse ab eodem collocatos. Sed de hoc vetera quæ fidem faciant Documenta non afferuntur. Porro id certò scimus, sacros hos Sancti Barnabæ Cineres, ex Sacello eidem dicato in Templo Sancti Francisci translatos fuisse solemni ritu ad Altare Majus ejusdem Basilicæ a Sancto Carolo Borromeo postridie Idus Septembris, Anni MDLXXI., teste Carolo a Basilica Petri; qui etiam tradit, Sancti hujus Apostoli Caput multò antea in argentea theca fuisse repositum. Pretiosa hæc Sancti Barnabæ Lipsana inventa sunt sub altera ex columnis prædicti Templi, cum aliud magnificentius conderetur; idque constat ex MS.tis Codicibus Basilicæ Franciscanæ, quorum verba recitat Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Septembris; & etiam ex marmore veteribus literis exarato, quod in ea ipsa Ecclesia visebatur, ut tradit laudatus a Basilica Petri, ubi agit de Sancto Barnaba, in *Historia Mediolanensi*; demum ex Gofredi de Bussero testimonio, qui Vitas Sanctorum, adhuc publica luce carentes, & apud Canonicos Ordinarios Mediolani servatas, conscribebat Anno MCCXX. Verum, quo tempore ad nos delata sint sacra hæc pignora, inscii omnino sumus. Papebrochius censuit, missam fuisse a Mediolanensibus Civibus Legationem in Græciam ad ea obtinenda circa Seculum VII.. Sed cum iste locus non sit, accuratius hæc inquirendi, verbis Caroli a Basilica Petri brevi nos expedimus: *Quomodo Mediolanensis Ecclesia Cineres &*

Ca-

Caput Sancti Barnabæ habuerit, scribere non possum; gaudeo tamen, eam Auctoris sui præclara Pignora fuisse Dei clementiâ sortitam.

In Lectione Breviarii Ambrosiani dicitur Sanctus Benignus sedisse annis VI.; Verùm octo anni incompleti eidem assignantur in Catalogo vetusto, a Papebrochio illustrato; adeoque dicendum est, productam fuisse ab hoc Sancto Episcopo vitam ab Anno CDLXX., usque ad Annum CDLXXVII.. Erravit Baronius, qui in Notis ad Martyrologium Romanum scribit, sedisse illum circa Annum CDLX., multòque magis Panvinus, qui omnino extra viam graditur, asserens, Sanctum Benignum interfuisse Synodo Chartaginensi, celebratâ Anno CDL.

Delatum est Sacrum Corpus hujus Antistitis ad Sancti Simpliciani Basilicam. In ejus laudem extat Ennodii Epigramma; ex quo tamen nihil ad Vitam Sancti Benigni spectans colligi potest.

Memoratus Catalogus antiquus, quem sequimur cum Papebrochio, diem mortis Sancti Benigni figit Idibus Decembris; in nostra autem Ecclesia Festus illius dies agitur XII. Calendæ ejusdem Decembris.

SANCTUS SENATOR.

Mediolanensis Ecclesiæ regimini post Benignum susseçtus est Sanctus Senator. Etiam de hoc Antistite fervet controversia, e qua Familia prodierit; ea enim, quæ *Villanis* dicitur, stirpi suæ illum adscribit; *Septallia* verò inter suos Gentiles eundem constanter enumerat. Papebrochius in *Actis Sanctorum*, ad diem XXVIII. Maji Dissertationem integram instituit de *Antiquitate Septalliorum Familiae*, quam *Illustrissimam* quidem vocat, sed minimè approbat ejusdem Documenta publica, quæ usque ab Anno Dominicæ Incarnationis DLII. confecta esse dicuntur; illa enim pluribus mendis scætere ostendit, inter quæ illud est, quòd *Annum Incarnationis* præferant, cùm per ea tempora a Dionysio Exiguo inventus quidem fuerit, sed longè seriùs adhiberi cœptus, octavo scilicet Seculo, hujus Epochæ calculus: Secundò, quòd nemo ante ætatem Caroli Magni Antistites Mediolani, *Archiepiscopos* nominavit; adeòque Chartas hujuscemodi conscriptas fuisse Anno MCLII. arbitratur, atque ad ostentationem antiquitatis translatas subinde fuisse ad annum prædictum, eò quòd illo anno verè Indictio eadem decurrebat.

Bironius in Notis ad Martyrologium Romanum sub die XXVI. Septembris vocat hunc Antistitem *Romanum Presbyterum*, eundem asserens missum fuisse Legatum a Sancto Leone Summo Pontifice Constantinopolim ad Concilium Chalcedo-

cedonense ; sed Mediolanensi Ecclesiæ fuisse addictum , manifestè eruitur ex Epistola Eusebii Episcopi nostri ad memoratum Pontificem Maximum , in qua eum appellat *Compresbyterum suum* . Itaque tamquam Civem nostrum , eundem nos gloriose ostentamus ac veneramur .

Quo temporis spatio in Mediolanensi Ecclesia sederit Senator , antiquum Catalogum perlustrans Papebrochius inquit , successisse illum Benigno Anno CDLXXVII. , ac per triennium circiter perdurasse in hac Sede usque ad Annum CDLXXX . Tabula Archiepiscoporum Mediolanensium , inserta hujus Ecclesiæ Actis , plurimum errat , dum ait , Sanctum Senatorem sedisse sub Gelasio Pontifice Maximo ; siquidem iste nonnisi Anno CDXCII. Pontificatum iniiit : Item consecratum fuisse Episcopum die IX. Decembris , in Festo Sancti Ambrosii ; cum Sanctus iste Ecclesiæ nostræ Patronus colatur die VII. mensis ejusdem . Nos Papebrochio manus damus , asserentes Sanctum Senatorem post triennium incompletum Sedis , obiisse Anno CDLXXX. , die XXIX. Maji .

Ughellus refert , Sanctum Senatorem miraculis clarum , ab Anastasio II. Summo Pontifice meruisse , ut in Album Sanctorum referretur Anno CDXCVII. ; at Papebrochius subjungit , neminem sibi absque idoneo Teste probaturum , hoc muneris Romanos Pontifices iis Seculis sibi assumpsisse extra Romam , exceptis Ecclesiis Suburbicariis . Id quoque irrepsit in Lectionem Breviarii nostri , concinnatam a Petro Paulo Bosca , teste Papebrochio , ad quem ille hanc Lectionem a se consecratam transmisserat .

Sepultus est in Sanctæ Euphemie Templo , quod ipse

con-

considerat in memoriam Templi Chalcedonensis, eidem Sanctæ Martyri dicati; Sacra autem hujus Sancti Præfatis Celebritas in Ambrosiana Ecclesia peragitur V. Calendas Junii.

Præclarum Elogium huic Antistiti contexit Ennodius, ex quo colligimus missum eum fuisse Constantinopolim, ad Fidem Catholicam tutandam, & ab eo interpretationes accepisse Libros Prophetarum; nec non eloquentiâ & virtutibus eundem claruisse: Ita enim cecinit:

*Qui vincis trabes, solium, cinctumque Gabinum,
Consulibus præstans, ecce Senator adest.
Ingenium velox, sermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitia.
Abdita Librorum mysteria clausa Prophetæ
Qui dedis in lucem, schemate quo voluit:
Orbis ad extremi missus secreta, verendis
Curavit studiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens vultum peregrino lumine fassus,
Hæsit ad aspectum lampadis alterius.*

THEODORUS I.

N locum Sancti Senatoris substitutus est Theodorus I., ex Mediolanensi Familia. De rebus ab eo gestis parè admodum loquuntur Historiæ nostræ. De illo nonnulla scripsit Puricellus in Vita Laurentii I., Episcopi Mediolanensis Cap. XXVI., ubi num.

XXIV. Epigramma in ejus laudem conditum a Sancto Ennodio refert; atque ex eo colligit, hunc nostrum Antistitem præstitisse prophetiæ dono. Plura etiam alia innuit Ennodius, quæ plurimum hujus Præfulis sanctimoniam ac doctrinam extollunt. Quamobrem illud integrum huc transferre necessarium existimamus. Carminibus autem suis titulum hunc præfixit Scriptor ille:

De Domno Theodoro, virtutum omnium Episcopo

*Tu lux certa tuis, spes tu fidissima rerum,
 Vatis Apostolici tu, Theodore, vigor.
 Virtutum cumulus, substantia lucida veri,
 Monstrat acervatis quem labor in studiis.
 Præcius, accinctus, fortis, tranquillus, amicus,
 Compositus, simplex, tu bonus, & sapiens.
 Fatidicus semper tibi conscia corda futuri
 Deprehsus fluxit te referante malum,
 Quem timuere feri caleantes culmina Mundi,
 Dilexit spernens dura supercilii.*

Ughel-

Ughellus addit, ab hoc Episcopo *mirabiliter auctam fuisse* splendore ac censu *Mediolanensem Ecclesiam*, cum a Summo Pontifice omnia Civium bona decimandi facultatem obtinisset; fortassis enim, ut opinamur, imminuti fuerant reditus Episcopalis Mensæ ob irruptionem Barbarorum. Sumpsisse hoc videtur Ughellus a Libro, cui titulus *Succesores Sancti Barnabæ*; cujus tamen Auctor recentior est ætate Sancti Caroli Borromei.

Ecclesia Ambrosiana de hoc Episcopo Officium ac Festum diem non celebrat; attamen illud agitur in Basilica Sancti Laurentii, ad diem XXVII. Julii; ejusque memoriam recensuit in *Martyrologio suo Mediolanensi* Petrus Paulus Bosca cum Titulo *Sancti*, quem etiam præferunt Catalogi antiqui. Plura autem ejusdem sanctimoniz testimonia, quæ tum ex Scripioribus, tum ex Visitationibus Sancti Caroli, & Cardinalis Federici Borromei constant, collegit Puricellus loco proximè laudato.

Sepultus est in Sacello Sancti Hyppoliti, quod etiam nunc extat adnexum Sancti Laurentii Basilicæ. Sedit annos X. incompletos, nempe ab Anno CDLXXX., ad XC., quo obiit die XXVII. Martii; cum tamen per sæpe dies iste in Quadragesimam incidat, quo tempore Ambrosiano ritu solemnia Sanctorum Officia interdiciuntur, translata est festiva hujus Antistitis memoria, ut diximus, ad diem XXVII. Julii in Laurentiana Basilica.

Emendandus est Ughellus, qui ex malè initis ab ipso chronologicis calculis, sex tantum annos regiminis Theodoro attribuit, ejusque mortem biduo distulit, ad diem XXIX. Martii eandem referens.

LAU-

LAURENTIUS I.

Vices Theodori defuncti in administranda Mediolanensi Ecclesia multa cum laude implevit Laurentius I., electus in Antistitem. Anno CDXC. Vitam Sancti hujus Episcopi fusè digessit Puricellus, res ab ipso gestas singillatim exponens. Nonnulla tamen in eo Volumine expressa legimus, quibus calculum nostrum addere recusamus.

Primò enim Sanctum hunc Præfulem e nobilissima *Litarum* Gente prodiiſſe, mordicus aſſeverat. Sanè hanc Illustrẽ Stirpem a remotis temporibus clariſſe in noſtra Urbe, nemo inficiatur; protendiſſe tamen ramos ſuos uſque ad eam ætatem, itaut ex eadem enaſceretur, tamquam germen ſuum, Laurentius, Eruditis hujus temporis Viris Puricellus difficillimè perſuadebit; Præſertim cùm ipſemet pag. XV. ejusdem Libri, ingenuè fateatur, *primum omnium propria noſtrorum Archiepiſcoporum cognomẽta & Familias Petrum Galeſinium ſuperaddidiſſe*. Quocirca illum modèſtè ſugillat Papebrochius in Exegeſi, ſol. LXIX., inſuens; *hac in re paſſim graſioſa Nobilitati, ſe non mirari, quod paucos Galeſinius habuerit contradicſtores, aſſentatores plurimos*; ſubjungitque: *quibus vellem poſſe non accenſere ipſummet Puricellum, Virum aliis eruditum, & acris ad res examinandas judiciũ*.

Alterum, quod dimittere abſque cenſura non poſſumus, illud eſt quod hoc loco narrabimus. Intraverat Anno

S

CDLXXXIX.

CDLXXXIX. Italiam Theodoricus Rex Gothorum, decertaturus contra Odoacrem Herulorum Regem, nomine Zenonis Imperatoris, eumque etiam tribus præliis victum, sub specie pacis in Urbe Ravennæ interfecerat Anno CDXCIII. Successerat in Imperium Zenoni Anastasius Anno CDXC.; quapropter sublato infensissimo hoste Odoacre, Legationem ad illum misit Theodoricus. Verùm Gothi cum eo militantes, non expectato Cæsaris consensu, Theodoricum in Regem acclamavere, quemadmodum ex Anonymo Valesiano Pagius enarrat. Puricellus novum honorem huic Regi adjungere voluit, scribens postmodum, Theodoricum Ravennâ Mediolanum profectum, in Italiæ Regem fuisse institutum, ac Coronâ Ferreâ Italici Regni ab hoc nostro Antistite Laurentio propriâ manu redimitum in Ecclesia Sancti Michaëlis, prope Basilicam Sancti Ambrosii. Quin etiam refert, edidisse hunc Regem Decretum, de ceteris Italiæ Regibus eodem diademate imposterum insigniendis. Quid verò impulerit tam exacti criterii Virum, nempe Puricellum, ut tantâ fiduciâ rem hanc antiquis omnibus Scriptoribus ignotam nostris obijceret oculis, ipsemet filet, ac profiteretur, *se nullum vetustiores invenisse Auctorem, in præsentî Causa bujus rei testem, præter Galvaneum Flammam, Scriptorem Seculi XIV., qui antiquas Historias suas deque convolvens, gerras & fabulas quamplures posteris obtrusit, nec nisi in rebus ætati suæ proximis fidem meretur, ut omnibus notum est. De hac Ferrea Corona, quando instituta fuerit, ferbuere postremâ hac ætate acres disputationes inter Viros doctrinâ insignes. Nos sententiam nostram ediximus in Commentariis ad*
Histo-

Historiam Italiæ Caroli Sigonii, nec locus iste est eadem repetendi.

Ut autem ad res præclarè gestas ab Episcopo Laurentio referendas calamum convertamus; indubium Testem proferimus Ennodium Ticinensem, qui huic Antistiti cœvus erat, & panegyricam Orationem habuit in Natali, nempe anniversario ejusdem Consecrationis die. Antiquitus enim in more positum erat, ut, non secus ac Cæsares sua Quinquælia, Decennalia ac Vicalia publicâ ludorum hilaritate, effusâque in eorum laudes insignium Oratorum eloquentiâ celebrabant; ita Summus Pontifex, & Episcopus quilibet propria in Ecclesia Consecrationis suæ memoriam singulis annis recoleret; eâque occasione antiqui Patres intexere Sermones solebant in commendationem rerum ab ipsis egregiè gestarum, quorum plurimi adhuc supersunt. Religiosa autem ista festivaque pompa ab Ecclesiarum Præsulibus instituebatur, non ad inanem gloriam laudemque captandam, quemadmodum erat fastus Principum Augustorum; sed ne primigenium initi Episcopatus fervorem languescere sinerent, novosque potiùs animos sumerent ad gravissimi muneris sui onera alacriùs ferenda. Extat præclarum de se ipso testimonium Sancti Augustini, relatum a Clariss. Thomassino (a): *cùm dies anniversarius nostræ Ordinationis exoritur, tunc maximè honor hujus Officii, tamquam primò imponatur, attenditur.* Hujus antiquæ consuetutinis, quæ olim vigeat inter Episcopos, vestigium aliquod adhuc superest; quolibet nam-

S 2

que

(a) *De Antiqu. & Nov. Eccles. Disciplin. Part. II. Libr. II. Cap. VIII. num. XIII.*

que anno, recurrente die Consecrationis Episcoporum, & etiam Summi Pontificis, sit ejusdem commemoratio in Missis quoque solemnibus per omnes Ecclesias.

Narrat igitur in ea Oratione Ennodius, infausta fuisse Laurentio sui Pontificatus exordia; ait enim: *novellis te adhuc impositæ Dignitatis labantem vestigiis, inclulati temporis suscepit adversitas*. Sirmondus in Annotationibus ad hunc Ennodii locum, hæc scripsit: *Successit Laurentius in Cathedra Mediolanensi Theodoro Episcopo. Paulo post secuta est direptio Urbis Mediolanensis, & exilium Laurentii, per Odoacrem opinor, quando Tufa Duce adversus Theodoricum rebellavit*. Puricellus Cap. VIII. Viræ hujus nostri Episcopi, non tam in exilium pulsus, sed etiam captivum abductum Laurentium existimat, perpendens ea quæ Ennodius referre prosequitur. Ut autem hoc clarius pateat, præmittendum est, Theodoricum, cum, expulso Odoacre, Mediolano positus esset, plures habuisse ex Italicis militibus, qui se sponte eidem dedidere, & sub ejusdem vexillis militare sponponderunt. Cum verò Ticinum profectus ab Odoacre obsideretur, plurimi ex iis, qui ejus castra sequebantur, instigante quodam prædone, appellato Tufa, qui se Ducem illis præbebat, a Theodorico Rege ignominiose defecerunt. Tentatus est etiam Laurentius Episcopus, ut cum suis Civibus in eorum partes concederet; eo autem generosè renuente, irrupit hostis Tufa cum suis in hanc Urbem, & more pecudum populum per diversa distraxit, ipsumque Antistitem in captivitatem abduxit. Illum verò laudans Ennodius hæc habet: *Inter ista tamen fratrum te non vidit*
adver-

adversitas : hoc triumphis suis decerpi sensit inimicus , quod capti Sacerdotis animum non subegit ; & post pauca subiungit : Taceo inediam , frigus , & injurias , & illa quæ tibi inimici animus providit alimenta morborum . Occiso tandem Odoacre , dispersisque rebellibus , Laurentius Episcopus libertati restitutus , Urbem hanc præsentia suâ gaudio replevit , eamque a præteritis ærumnis afflictam quamplurimum recreavit .

Lætari tamen sincerè non potuit reditu suo Laurentius , cum oves suas inspiceret miserrime squallentes ob pessimam deprædationem illatam huic Metropoli in eo furentium militum impetu , qui sædâ rabidâque direptione cuncta vastaverant . Expresit hunc Laurentii nostri angorem animi Ennodius his verbis : *Latitiam ceteris tuo dedisti reditu , tu regressus ad lacrymas ; quæ tamen steriles minimè fuere , ociosæque in genis relictæ .* Siquidem erigendæ e ruinis Urbi liberalem manum admovit amantiſſimus Antistes , adeo ut Scriptor ille in hæc laudes eruperit : *Brevi post in antiquum statum , qui tibi post Deum debetur , Urbs jam sepulta revaluit ; & quæ non credebat , in se reparari posse quod fuerat , caput jam meliora æmulari .* Tunc qui vitæ usus est , jam cernere erat , omnis ad latior em profectum bonis successibus invitari .

Supererat flectenda ad clementiam ira Theodorici , qui indignatione servens contra Italos ob turpem defectionem , qua ab ipso recesserant ut se Odoacris & Tusæ castris adjungerent , eos privaverat Romano Jure testandi atque legandi . Hac Lege percussî qui perduellionis reatu infecti erant ,

ad

ad Epiphazium Ticinensem Episcopum, Theodorico Regi acceptissimum confugere, extremis precibus eum exorantes, ut Legationem ad illum fulciperet. Annuit Epiphanius, sed Socium quaesivit, cum se imparem obtinendae gratiae expetita, prae demissione animi reputaret. Itaque datus est eidem comes ad iter Ravennam aggrediendum Laurentius Episcopus Mediolanensis. Postquam illuc se contulere, *Beatus Laurentius* (ut ait Ennodius) *necessarium duxit, illi potissimum perorandi copiam dari, cujus vestigia frequentium Legationum laboriosus callis attriverat.* Sanè tanto apud Theodoricum eloquentiae robore peroravit Epiphanius, & post illum Laurentius, ut Rax facili benignitate acceptam injuriam condonaverit, reservatà tantum sibi poenà, in eos infligendà qui Auctores fuerant excitandae contra ipsum aliorum defectionis. Hæc appositè ad Ennodii scripta fusius enarravit in Libro XVI. *de Occidentali Imperio* Sigonius.

Functus optimè hoc officio simul cum Antistite Ticinensi, paceque redonatà Italix, vocatus est Laurentius a Summo Pontifice Simmacho Romam, qui in Schismate ibidem gliscente accusatus fuerat de gravi crimine ab æmulis suis apud Regem Theodoricum; ideòque Concilium convocaverat, ut hujus calumniae examen institueretur a collectis in plena Synodo Patribus. Non praesedit eidem Summus Pontifex, primamque ideo Laurentius Sedem occupavit. Re autem exactè discussà, depulsa fuit judicio omnium Antistitum infamis calumnia Pontifici Maximo affixa; sed nihil definitum, cum Pontifex Romanus a nemine in terris judicari possit. Quocirca professi sunt Episcopi, se Dei judicio omnia

omnia committere, & quantum ad homines spectabat, assuerunt, dignum esse Simmachum, qui Ecclesiæ Catholicæ tamquam Caput præset. Interim Antistites ac Pontifex ipse Simmachus Literas ad Regem dedere, quibus conficiam eum reddebant de rebus actis in Synodo, nunciantes Summum Pontificem per sacras Leges ad causam dicendam compelli non posse; ceterum eundem Regiæ voluntati obsequi esse paratum. Literas benignè accepit Theodoricus, sed, licet Arianam Sectam profiteretur, respondit *nihil ad se de Causis Ecclesiasticis, præter reverentiam pertinere*; adeoque *viderent Episcopi ac præscriberent, quid sibi consilii in tanto negotio capiendum*, ut ex Actis Concilii narrat Sigonius.

Coacta est Romæ alia Synodus, in qua rescissæ sunt Leges ab Odoacre promulgatæ contra Ecclesiasticam immunitatem; iis enim sanxerat, ne absque Italix Regis consensu electio Romani Pontificis fieret, neque prædia Ecclesiæ alienari possent. Sed de Simmacho nihil est actum, ut Pagius contendit; imo superiorem, quam retulimus, non esse sejungendam ab ea, de qua mox loquemur, contra Baronium, aliosque diversas Synodos enunciantes, evincere nititur.

Igitur recepto piissimo Theodorici Rescripto altera celebrata est, seu continuata Synodus, quæ *Palmaris* nomen accepit a Loco, in quo habita fuit, nempe Porticu Basilicæ Sancti Petri, quæ nuncupabatur *Palmaris*, seu *ad Palmam*. In ea *damnatus fuit Petrus Altinus, invasor Sedis Apostolicæ & Laurentius Nucerninus*, quia, vivo Simmacho, *perverserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus Episcopis & Presbyteris & Diaconibus, & ab omni Clero vel plebe redintegratur Sedi*

Apo-

Apostolicæ Beatus Simmachus, ut cum gloria apud Beatum Petrum federet. Pagius Anaitasium, qui hæc refert in Vita Simmachi, errasse ait, dum Petrum Altinensem invasorem appellat, cum tantum fuerit Schismatis fautor; & Annum DIII. huic Concilio figit, menda expungens, quæ irrepsere in Conciliorum collectionibus, ac Scriptorum de hisce rebus edita. Opera, necnon chronologicam seriem Synodorum quæ sub Simmacho coaluere ad justam veritatis trutinam, ut ipse arbitrat, reducere adlaborans. Quidquid tamen de hoc sit, nostri muneris ratio minimè patitur, ut tempus illustrandæ Antistitum Mediolanensium Historiæ dicatum, in hisce exfolvendis implicatissimis nexibus absumamus. Itaque id tantum, quod ad Laurentium Episcopum Mediolanensem pertinet, referimus, videlicet ipsum Synodis omnibus, quæ in Summi Pontificis Simmachi Causa celebratæ sunt in Alma Urbe, primo loco subscripsisse, ante Petrum Ravennatem Præfulem, aliosque Antistites, qui copioso numero ad eas confluxere, magnamque gloriam ex defensa veritate sibi conciliaffe, quemadmodum in ejus laudem scriptum reliquit Baronius ad Annum DII.

Cum superius retulerimus, accusatum fuisse Simmachum Summum Pontificem de gravi crimine apud Theodoricum, Puricellus Cap. XX. Viræ ejusdem Laurentii ex antiquis monumentis indagare nititur, quodnam fuerit hoc crimen, per calumniam Sancto illi Pontifici impactum; Baronii autem verba recitat, quibus ostendit, hoc juxta antiquam Sacerdotum praxim prudenti silentio omissum contactumque, ne suspicio aut scandalum de Primo Hierarcha, & Clero suboriatur.

retur. Ceterum ex Decreto Simmachi, scripto ab Ennodio, quo cautum est iussuque, ut oranes Presbyteri & Diaconi haberent Contubernales, quos vocant *Concellaneos*, seu *Cellulanos*, pudicitiae suae testes, Summum Pontificem Simmachum pulsatum ab adversariis fuisse enormi crimine adulterii colligimus. Prosequitur postmodum Puricellus enarrare, a Laurentio Episcopo Mediolanensi convocatum fuisse Provinciale Concilium, in quo Apostolicum hoc Decretum subjectis sibi Episcopis inviolata obedientia observandum indixit, quemadmodum testatur idem Ennodius.

Altera quoque occasio sese obtulit Laurentio nostro Antistiti, obsequium suum amoremque erga Apostolicam Sedem testandi. Cum Simmachus, antequam Synodi superius memoratae celebrarentur, pacem cum Laurentio Pseudo-Pontifice iniisset, eumque Nucernum Episcopatu donasset, novis semper adversariorum insidiis calumniisque impetitus, pati debuit priores Schismatis ærumnas, eodem Laurentio iterum Pontificiam Cathedram invadente. Perturbatis ita rebus, divisoque in diversas partes Clero, Marcellianus quoque Aquilejensis Antistes Laurentio adhæserat. Constantissimus in fide erga legitimum Pontificem Simmachum Laurentius Mediolanensis Episcopus, ad Præsulem Marcellianum direxit instructissimam Legationem, quemadmodum scripsit Ennodius ad eundem Pontificem Maximum. Quamvis autem Ennodius non exprimat nomen Laurentii, Sirmondus tamen in Adnotationibus subdit: *In certamine Laurentianæ factionis schismaticæ, quæ Simmachum variis modis oppugnavit, ad Marcellianum pro Simmacho scripserat Laurentius Episcopus Mediolanensis,*

T

quem

quem ab Ennodio designari puto. Nec inanis fuit iste conatus præstantissimi nostri Antistitis; in altera enim Epistola ad eundem Summum Pontificem scripta testatur Ennodius: *agnoverunt adversarii Sedis vestra, quo propugnante vincitur; quod proxime de Aquilejensi Redemptor noster personâ referavit*; redierat namque Præful ille ad Catholicam cum Simmacho communionem. Adscribenda igitur est nostro Episcopo Laurentio laus, reconciliati Romanæ Ecclesiæ Antistitis Aquilejensis. De hac Legatione agit Puricellus loco laudato, Cap. XXII.

Cùm adèb affluens foret meritorum seges, quam in Apostolicæ Sedis tutamine sibi comparaverat Laurentius, idem Puricellus Epistolam Simmachi Pontificis Maximi recitat, quæ usque ad id tempus genuina illius Pontificis censebatur, & plena est præconiis Laurentii Antistitis nostri, legiturque inserta reliquis Simmachi Epistolis in antiquis Conciliorum collectionibus. Jacobus Sirmondus, Vir singulari doctrina præditus, memoratæ Epistolæ larvam detraxerat, eumque viderat Puricellus. Nihilominus toto Cap. XVI. pertinax in sua opinione, eandem tamquam legitimam Simmacho adscribere omni conatu contendit. Non ita censuere præter Sirmondum eruditissimi nostri temporis Viri, inter quos Papebrochius & Bollandistæ ad diem XXVII. Julii; eandem enim Simmacho abjudicant, tum quia stylus ab aliis prædicti Pontificis Literis multum discrepat, tum quia plura in ea leguntur, Laurentio neuiquam convenientia; Quamobrem asserunt, esse *Distinctionem* ab Ennodio dictatam in laudem Maximi, Episcopi Ticinensis. Hinc verò effectum est, ut in

nova

nova Conciliorum Editione, qui eam curavere, errorem hunc ad marginem adnotaverint, ne imposterum Lectores deciperentur. Sanè capti falsâ hac persuasione Galestinus, Ripamontius, & Ughellus adoptaverunt laudes, quæ in prædictâ Epistola jacent, tamquam scriptas a Summo Pontifice, videlicet, *cum omnes Laurentium vererentur, neminem fuisse, qui vel in abditissimo loco scelus concepisset, quin illum, quasi resem spectatoremque metaret.*

Illud negari procul dubio nequit, usque ab initiis Pontificatus sui incensum fuisse Laurentium desiderio amplificandi cultus Divini; cum enim electus quidem foret Mediolanensis Episcopus, sed nondum sacrâ unctione inauguratus esset, interesse voluit Dedicationi Basilicæ Apostolorum, quæ peragebatur ab Honorato, Suffraganeo suo Antistite in Urbe Novariæ, postquam Ædes illa a facibus Gentilium expurgata a Victore ejusdem Decessore, ac in Templum Deo dicatum conversâ fuerat. Dum autem, juxta illius ætatis disciplinam, e suggestu Sermonem ad populum haberet Honoratus Antistes, hæc publicè de nostro Laurentio protulit:

„ Veni ergo piissime Domine, & ad consecrationem operis tui plenus illabere; vice humani per Baptisma peccoris purgentur hæc Tempia, turpi hæteq; dedicata putrocinio: Institue Domine, vertendo sacrificia; & dum putis cumulamur Altaria sancta donariis, præsentiam tuæ Majestatis interfere, evocatus Sanctorum merito Sacerdotum, Electi seorsim præsentis Patris nostri Laurentii conscientia, qui tot plenus dotibus ad Ecclesiæ fastigia crevit, quot fecissent Summum singulæ quæque Pontificem;

„ in quo vernet princeps boni operis & mater honestatis
 „ verecundia , religionis sanctæ nutrix patientia , Deum seni-
 „ per placatura pietas ; qui Ecclesiasticis membris non ser-
 „ mone , vitæ instituta tribuit , sed exemplis ; qui omnem
 „ callem , quo ad Deum itur , dum præviis incedit , osten-
 „ dit .

Neque ab hujusmodi virtutum cultu umquam destitit
 Antistes noster Laurentius ; quinimo cùm paciores illi dies
 affulissent , totum se addixit condendis exornandisque Sacris
 Ædibus , in quibus pietas Ovium suarum honestius aleretur ,
 Deoque sinceriora obsequia præstarentur . Primò enim prope
 Fanum Sancti Laurentii , Basilicam Sancto Xisto Pontifici &
 Martyri a fundamentis erexit consecravitque ; Ennodius verò ,
 prisco Ecclesiæ more , parietes versibus inscripsit , quemadmo-
 dum eruditè adnotavit Sirmondus : li autem sunt sequentes .

*Antistes genio pollens , probitate , pulchre ,
 Ornavit domum meritis , & lumina vitæ
 Ad pretium jungens Operis hæc Templum locavit .
 Lapsa per incertos non spargit fama recessus ,
 Sed veteris facti vivit lux aucta per ævum ,
 Quam dexter capiat Laurenti munera Xistus ,
 Sic manet officium , quod Sanctis contigit olim
 Obtulit hic Templum , veniens quod consecrat ille .*

Alteram etiam Basilicam in nobiliorem formam renova-
 vit Laurentius ; fortuito enim incendio consumpta , fere
 universa perierat : Ennodius hanc quoque memoravit , lau-
 davit-

davitque Laurentium Episcopum restauratorem hinc carminibus :

*Vilia tella prius facibus cessare beatæ,
Sic splendor per damna venit, sic culmina flammis
Consurgunt habitura Diem. Si perditæ crescunt
Ignis innocuis, si dant dispendia cultum,
Qualis erit reparans crepitantibus alta ruinis?
Laurenti tua bella gerens, incendia vince.
Sordida marcenti latuisset terra recessu,
Si statûs faciem tenuissent antra vetusta.
Sed postquam Superi flammæ misere secundas,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum.
Huc oculos converte pios qui cuncta vapore
Prædicis mundanda, Pater, rebusque docendos
Instrue, ne verbis titubet mens nescia recti.*

Siluit Ennodius nomen hujus Basilicæ a Laurentio resectæ; Puricellus tamen Cap. XXVII. eam pro certo credidit, fuisse Basilicam Nazarianam, sæpius incendiis vastatam.

Inter alias nobiles curas in erigendis de novo, aut reficiendis veteribus Ecclesiis, minimè oblitus est Laurentius Metropolitani sui Templi. Superiore ad hunc Episcopum Seculo in Italiam ac Mediolanum irrumpens Attila majorem Basilicam diruerat, ejusque ruina communem excisæ Urbis calamitatem doloremque Civium adauxerat. Quamvis autem, Barbaris Italiâ expulsis, Mediolanensis populi pietas cladem hæc reparasset, quemadmodum protulit Maximus, Taurinen-

sis

sis Antistes in eo Sermonē, quem habuit ad Cives Mediolanenses pro reparatione Ecclesiæ & Urbis; cuiusque fragmentum recitat Tristanus Calchus in *Historia Patriæ*, ad Annum CDLII; nihilominus nondum pristini splendoris sui faciem resumpserat. Igitur eidem expoliendæ ornandæque manum apposuit Laurentius. Quænam fuerint ornamenta, addita a nostro Antistite Majori Basilicæ, sparsim recenset Ennodius in pluribus Epigrammatis, a Puricello relatis Cap. XXVIII.: Ait enim in primo

*Herbida pasturam simulantis saxa vircentem
Illiciunt oculos nobiliore dolo.*

Sirmondus *herbida hæc saxa* scite adnotat, esse marmor Lacedæmonium viridis coloris, idque confirmat testimonio Prudentii & Sidonii, quorum primus in suis carminibus ait:

Quæ viridis Lacedæmon habet

alter verò:

. herbosis quæ vernant marmora venis.

Prosequitur autem Ennodius reliqua pretiosiora additamenta referre, inquit:

*Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearis, gemmas,
Non datur humanis plus rutilare bonis.*

De-

Demum hæc in altero Epigrammate subdit:

*Pontificis summi studio constructa renidet,
Laurenti, propriam possidet ista diem.*

Baptisterium quoque, quod Majori Ecclesiæ adhærebat in modum alterius Basilicæ, ab Ambrosio appellatæ *Baptisterii Basilica*, aut refecit, aut de novo condidit, cum vel senio vel Barbarorum injuriis labefactatum, ruinæ proximum foret. Testatur id Ennodius hisce carminibus:

*Mundior excolli fulgeat luce metalli
Munera disponit qui dare digna Deo.
Ante vaporosis Laurenti vira caminis
Constitit, ut blandum nobilitaret opus.
Marmora, picturas, tabulas, sublime lacunar
Ipse dedit Templo, qui probitate nitet.
Ædibus ad pretium sic mores Conditor addis,
Vellera, ceu serum, murice sintis feras;
Qualiter inclusas comis lux hospita gemmas,
Nunc lapidis quotiens pulchrior arte rubet.*

Ad sacram denique Sancto Calimerio Ædem reparandam animum adjecit. Inter cetera, quibus ea indigebat, id erat, quod amplio rem aditum ad Solis lumen excipiendum exposcere videretur. Hoc carere Ecclesiam illam minimè passus est Laurentius. Ennodius sollicitudinem hanc Antistitis nostri laudavit sequenti Epigrammate:

Li-

Libera captivum metruant culmina lumen,

Arridet facies, nubila nuda gerens.

Hic nuper astrigendi dos proxima venit Olympi,

Laurenti Vatis ducta ministerio.

Euge vetustorum reparator, perge novorum

Conditor, & vultu clarus & ingenio.

Abiurant priscam, te Præsule, Tecta figuram,

Advena casuris porrigitur genius.

Denique perfunctus optimè ex omni parte, Pastoralis suo munere Laurentius, depositis mortalibus exuviis, spiritu ad Cælestem Patriam evolavit VIII. Calendas Augusti, Anno DXII., sepultus in Ecclesia Sancti Hyppoliti Martyris, Laurentianæ Basilicæ adnexa. Mirum est, quantum dissonant Scriptores, recentioresque Catalogi, in assignandis Laurentio Sedis annis; eos imminuentibus nonnullis, inter quos Galef-
nius & Ughellus; aliis verò, ultra quam par est, proten-
dentibus. Nos cum antiquo Catalogo, Puricello, & Pape-
brochio, duobus supra viginti annis, ac tribus circiter mensibus
fediſſe Laurentium affirmamus, ab Aprilis nempe initiis Anni
CDXC., ad Annum DXII., mense Julio in finem abeunte.

Peculiaris sanctimoniz famâ conspicuum decessisse, & Sanctorum albo adscriptum esse Laurentium, invictis testimoniis toto Capite XXXII. Puricellus demonstrat: Ambrosiana tamen Ecclesia illius memoriam minimè Calendariis suis inseruit. Contra verò in Laurentiano Templo festus ejusdem dies Natalis quolibet anno celebratur. ab immemorabili tempore, omniq. Officiorum & Divinarum precum apparatu tamquam Sanctus colitur.

SANCTUS EUSTORGIUS II.

Successor Laurentio I. datus est Eustorgius II. hujus nominis, qui natione Græcus fuisse dicitur; quamvis Bollandistæ ad diem VI. Junii animadvertant, et Græciæ adscriptum fuisse hunc Episcopum, ob confusa fortasse Acta Eustorgii primi cum secundo. Erronee prorsus hunc censuit Galestinus, creatum fuisse Episcopum a Felice IV. Summo Pontifice, qui assumptus est ad Apostolicam Cathedram Anno tantum DXXXVI., hoc est XIV. annis post electionem Eustorgii, & VIII. ab ejusdem obitu.

Romæ vixit sub Gelasio, Simmacho, ac Hormisda Pontificibus Maximis; Laurentio autem Mediolanensi Antistite & vivis erepto, delectus est Anno DXII. ad regimen Ecclesiæ nostræ. Ughellus tradit, ob celebrem famam Sancti hujus Præsulis pertractum ab ultimis Pannoniæ finibus Florianum quemdam, ad Metropolim itam se contulisse, abjectoque Idolorum cultu ad Christi Fidem conversum adeo professisse consuetudine ac magisterio Eustorgii, ut ad Hispalensis Ecclesiæ Sedem promoveri meruerit. Idque translatum est in Lectionem Breviarii nostri de Sancto Eustorgio. Hispalenses tamen in suis Catalogis nullum umquam Florianum Episcopum descriptum agnovere. Quamobrem irrepisse errorem in nomine manifestè docemur; Hispani namque Sanctum Laureanum Hispalensem Episcopum colunt die IV. Julii, at-

que illum asserunt, sub Totila Gothorum Rege in Italia, martyrio coronatum Anno **DXLIV.** Bollandista ad memoratum diem IV. Julii Vitam hujus Sancti Laureani referunt atque expendunt; verum fatentur, incertum esse, an Pannonius, an Icalus, an Hispanus, an Gallus natione fuerit; Acta enim ejusdem plurimis scatent erroribus. Idem docet Pagius ad Annum **DXLVIII.** Ceteram in hisce Actis ista leguntur: „Beatus Laureanus Pannoniensium territorio oriundus Parentibus quamquam Paganis, nobilissimis tamen, genere gloriosus effulsit; qui ab ineunte aetate divina gratia praeventus, ab his contagiis, quibus solet juvenilis aetas illici, expertus fuit: Nam a quodam suae gentis suaque parentela Catholico, adhuc infantulus, Parentibus infans, sublatu, Mediolanensis Ecclesiae gremio est delatus, saepe croque Baptismate renatus, ac Clericus factus, ibidemque liberalibus disciplinis haud mediocriter eruditus. „His ergo atque hujusmodi proficiendo, accrescens robore, corporis & animi, vigesimo aetatis suae anno (Labbeus legit vigesimo quinto) Diaconatus suscepit Officium &c. Prosequuntur deinde eadem Acta narrare, Laureanum ob Totilae Regis perfidiam Arian sectam propagnantis, profugisse in Hispanias, ac in Episcopum Hispalensem fuisse delectum. Collecta fuere Acta praedicta ab Andrea Duchesne, & a Labbeo, qui ea inseruit Tomo II. *Bibliotheca Manuscriptorum*. Itaque ex his patet, non Florianum, sed Laureanum dicendum esse Juvenem illum, quem Sanctus Eustorgius Episcopus noster instruxisse dicitur; si tamen vera sunt quae in hisce Actis narrantur, cum dubiae fidei ea esse Bollandistae asse-

asserant, & nihil certi ex hisdem erui possit.

Pergit Ughellius referre, Augustanum Episcopum, Eustorgii suffraganeum, ob pravas ejusdem res patratas, fuisse illo Episcopatu spoliatum, *Theoderico Rege reclamante*; hocque constare ait ex *Epistola* ejusdem apud *Cassiodorum*. Sed quam male eam intellexerit, ex *Epistolæ* contextu, quamox subijcimus, Lector judicabit. Extat illa Libr. I. variar. *Cassiodori* num. IX. in hæc verba:

„*Eustorgio Viro Venerabili, Mediolanensi Episcopo*

„*Theodericus Rex*

„Tuta est conditio subjectorum, ubi vivitur sub æquitate
„regnantium, nec dubio decet rumore trahi, a quo debent
„non mutanda constitui. Fidem siquidem rerum a ratione
„colligimus, quæ numquam desiderantibus absconditur, si suis
„vestigis perquiratur. Atque ideo quod Beatitudini Vestræ
„gratissimum esse confidimus, præsentî tenore declaramus,
„Augustanæ Civitatis Episcopum, prodicionis Patriæ falsis
„criminationibus accusatum; qui a nobis honori pristino ce-
„situtus, jus habeat Episcopatus omne, quod habuit: Ni-
„hil enim in tali honore temeraria cogitatione præsumendum
„est, ubi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessi-
„bus excusatur. Manifesta proinde criminis in talibus vi-
„piant fidem: Quidquid autem ex invidia dicitur, veritas
„non pœatur. Volumus enim impugnatores ejus legitimâ
„poenâ percellere: Sed quoniam & ipsi Clericatus nomine
„fungebantur, ad Sanctitatis Vestræ judicium cuncta trans-

„mittimus ordinanda, cuius est & aequitatem moribus talibus imponere, quam novimus Traditionem Ecclesiasticam custodire.

En igitur, quid peractum sit ab Eustorgio, scilicet de Clericis judicare, non Episcopum a Sede amovere.

In hunc errorem impiegit etiam Galefinius, Auctor Tabulae Archiepiscoporum Mediolanensium, Actis Ecclesiae nostrae insertae, ubi haec tradit: *Augustus Urbis Episcopum, proditionis accusatum, Episcopali Dignitate multavit*. Longius etiam a vero aberravit Ripamontius, qui Augustanum Episcopum somniat, divertisse aliquando ad Eustorgium, & per iniquas artes curasse, ut eo depulso locum & Sedem ipse adipisceretur; eumque propterea fugillat Puricellus Cap. ultimo *Vitae Laurentii I., Episcopi Mediolanensis*.

Quod pertinet ad Augustanum Episcopum, jure & merito quaerit idem Puricellus, quanam sit Augusta, de qua loquitur Theodoricus (plures enim Urbes *Augusta* nomine appellantur); intelligendum tamen censet, fuisse potius *Augustam Vindelicorum*, cum Rhetis dominaretur Theodoricus, & Mediolanensis Episcopus tunc temporis Ecclesiae Curienfis & Augustanae tamquam Metropolitanus praeset: Nisi velimus conjicere, fuisse *Augustam Taurinorum*, quae itidem Antistiti Mediolanensi parebat.

Celebrior tamen laus, quam consecutus est in remotis, etiam Galliarum Provinciae Praefulus noster Eustorgius, ea est, de qua loquitur Sanctus Avitus Viennensis Episcopus, in Epistola ad illum transmissa, quae octava est ejusdem Epistolarum, Editionis Parisiensis Anni MDCKLHI. Ut autem dilu-

dilucidius hæc pateat, opus est evolvere temporis illius Annales. Dum Theodoricus Gothorum Rex Anno CDXC. acri bello cum Odoacre decertaret, Gundobadus Rex Burgundionum opportunam occasionem temporis nactus, specie foederis cum Odoacre percussæ, Alpes transcendit, atque in Italicos agros effusâ militum copiâ, loca omnia rapinis & vastationibus fœdavit; quodque deterius est, innumeram Italorum multitudinem captivam secum in Burgundiam abduxit, tanto, Liguriæ præsertim, damno, ut teste Sigonio *de Occidentali Imper.* ad Annum CDXCV., *maximâ Incolarum turbâ* ultra montes in servitutem transvectâ, *ipsa Liguria cultoribus prope videretur esse deserta*. Rex Theodoricus, statim ac, Odoacre sublato, Italici Regni solium sibi firmavit, precibus lacrymisque populorum permotus Legationem ad Gundobadum direxit, eamque Sanctus Epiphanius Ticinensis, & Victor Taurinensis Episcopi obiere, tam felici exitu, ut Rex ille sex millia captivorum in Italiam remiserit, veluti pignus amicitie suæ cum Theodorico. Nondum tamen exsiccatum erat in genis Italorum fletus ob liberale hoc donum Gundobadi, plurimis aliis suorum fœdâ captivitate pressis in Burgundia remanentibus. Reliquias hæcæ præteritæ calamitatis auro redimere decrevit piissimus Pastor noster Eustorgius. Magnam igitur pecuniæ summam illuc transmisit, rogavitque per Epistolam Sanctum Avitum, ut huic insignis caritatis operi manum propitiâ admoveret. Implevit ille, quod optabat Eustorgius, rescripsitque ad eundem plenâ laudibus Epistolâ, quam hic referre necessarium existimamus. Ita verò exorditur:

„ *Avi-*

„ *Avitus Viennensis Episcopus*

„ *Eustorgio Episcopo.*

„ Adventu praesentium portitorum ecce jam secundo a te
 „ desiderandi reverendique assatus vestri dona venerunt; quae
 „ tamen plus fierent prosperitate secunda, si fierent numero-
 „ sitate copiosa. Revera duplex in Literis vestris materia
 „ gratulationis accessit: Primum, quod salvam mihi gratiam
 „ sic etiam in vestro, sicut in veitrorum extitit animo De-
 „ cessorum, hereditario monstratis affectu; deinde quod in
 „ eo me famulari negotio praecepistis, quo, dum tuenda
 „ vel reparanda libertatis curam geritis, etiam me non in-
 „ dignum tali ministerio censuistis. Impletum est igitur Bea-
 „ titudinis vestrae sanctum ac spiritale praeceptum. Cumula-
 „ tis oratione mercedem: interventu vestro pretiosius factam
 „ est pretium quod misistis. Visita est per reverentiam ve-
 „ stri in rigore barbarico humilitate immanitas, intercessione
 „ crudelitas, illatione cupiditas. Conspicimus, qualiter illic
 „ Praedicationibus duriores animos edomatis, cum interve-
 „ niendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitatur
 „ opere vestro nostrarum aeterna regionum; & emanans ex
 „ largiendi thesauro irrigui fontis ubertas, cum Italiam riga-
 „ verit, adspersit & Galliam. Quapropter depenso saluta-
 „ tionis honorificae famulatu, me vestro intercessui vel fa-
 „ vori, votis praefusa supplicatione insinuo; optans, licet in
 „ cunctis, mihi tamen specialibus causis Literas vestras, in
 „ quibus sic vobis per misericordiam competat, ut etiam

me

„ me per obedientiam vestrorum operum, fructus attingat.
„ In memorato Codice variarum Cassiodori duæ aliæ le-
„ guntur Epistolæ, tempore hujus Sancti Eustorgii datæ a Theo-
„ dorico Rege, quæ ad eruditionem Ecclesiasticam Mediolanen-
„ sem pertinent. Prima extat in Libr. II. sub num. XXIX.,
„ directæ Adilæ Comiti. In ea Theodoricus Rex ita scribit:
„ Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos
„ videtur pietas nostra protegere (quia Regnantis est glo-
„ ria, subjectorum ociosa tranquillitas) tamen specialiter Ec-
„ clesias ab omni injuria reddi cupimus alienas; quibus dum
„ æquabilia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur:
„ Ex ideo Beatissimi Viri Eustorgii Episcopi Sanctæ Medio-
„ lanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affati-
„ bus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ
„ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas salvâ civilitate
„ præstare; nec a quopiam cujuslibet nationis homine con-
„ tra fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sub-
„ levari.

Altera jacet in eodem Libr. II. sub num. XXX., missa
a memorato Rege ad Faustum Præpositum, his verbis:
„ Non præjudicat juri publico personalis exceptio, quia be-
„ neficiale esse Principem licet, nec inter regulas consti-
„ tuti potest munificentia Regalis arctari Defen-
„ sores itaque Sacrosanctæ Ecclesiæ Mediolanensis pro expensis
„ pauperum, quæ sub lucri exaggeratione funduntur, unum
„ sibi ex negotiatoribus Urbis suæ desiderant oportere præ-
„ stari, qui pro-emptoris sanctus officio, exceptis negotia-
„ tionis oneribus, debeat implere quod suscipit; hæc enim

„ nos

„ nos & Ravennati Ecclesiæ commemorant metas rationabili
 „ allegatione tribuisse: quod pietatis exemplum, ad suum.
 „ quoque commodum supplicanti transferendum. Ideo illustris
 „ & præcellsa magnificentia tua (salva in aliis negotiationi-
 „ bus commoditate publica, quæ ab universo Corpore con-
 „ suevit inferri) unum eis, quem sibi visi fuerint elige-
 „ re, deputabit, qui ita commercium negotiationis exerceat,
 „ quatenus nec Monopolii, nec Siliquatici, nec Aurariæ
 „ (Tributa hæc erant) aliquid pensionis impendat, vel
 „ quodlibet gravamen ex præmissa nundinatione sustineat „.
 Hinc patet, *Defensores* Ecclesiæ Mediolanensi per ea tempo-
 ra non defuisse, quorum nomine exerceretur negotiatio, ut
 subsidia pauperibus pararentur.

Verùm ut ad Eustorgium redeamus, emendandus est al-
 ter, etiam a Galefinio pridem adoptatus, Ripamontii error,
 qui Libr. VII. Decad. 1. *Historia Ecclesiast. Mediolan.* tra-
 dit, Eustorgium fuisse Discipulum Sancti Joannis Damasceni;
 cum iste nonnisi ad dimidium Seculi VIII. vixerit,
 ideoque ultra ducentos annos post Eustorgium floruerit.

Inter insignia hujus Antistitis Opera, quibus Metropolim
 nostram exornavit, recensetur Baptistarium, ab ipso mirifice
 ædificatum. Siquidem cum unum tantum primis Ecclesiæ
 temporibus Baptisma Lavacrum: in Urbibus adesset, ubi
 simul Mares & Fœminæ distinctis temporibus regeneraban-
 tur ad gratiam, Eustorgius alterum extruxit pro solis Fœ-
 minis; idque appellatum est *Sancti Stephani ad Fontes*: Ve-
 tus namque dicebatur *Sancti Joannis ad Fontes*. Porro Ec-
 clesia, nuncupata *Sancti Stephani*, diversa prorsus erat ab ea,
 quæ

quæ nunc etiam nomen habet *Sancti Stephani ad Rotam*; jacebatque a latere Metropolitani Templi, versus Cœnobium Vindelindæ, nunc dictum *Sanctæ Radegundis*. Itaque ibidem Sanctus Eustorgius condidit Baptisterium Anno DXIII., ut Sigonius adnotavit Libr. XVI. *de Imper. Occidentali*; qui subdit, mirifico artificio aquam per tectum Templi deductam fuisse. Elegans satis descriptio hujus Operis legitur apud Ennodium his carminibus:

*En sine nube pluit sub tellis, imbre sereno,
Et Cæli facies pura ministrat aquas.
Profus marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis unda superna venit.
Sancta per athercos emanat lymphæ recessus,
Eustorgj vatis dulça ministerio.*

Huic Sancto Episcopo malè Galcinius gloriam tribuit, quod Sancta Magorum Corpora Constantinopoli Mediolanum transtulerit. In eadem opinione fuisse videtur etiam Pater Daniel Papebrochius in Exegesi, ante Tomum VII. Maji, ubi de Episcopis Mediolanensibus loquitur. Attamen recepta passim Traditio Scriptorum Patriæ nostræ, quæ non invalidis argumentis fulcitur, quemadmodum legi potest in *nostra Dissertatione de Corporibus Sanctorum Protasii & Gervasii*, edita Mediolani Anno MDCCVIII., docet,tribuendum esse hoc munus Sancto Eustorgio, hujus nominis Primo.

De anno, qui postremus fuit Vitæ Sancti Eustorgii II. diffident Auctores. Ughellus scribit, eum ad Cælos evolasse sub Hormisdæ Pontificæ Maximo Anno DXXII; Joannes de Deis in Libro sapius allato, inscriptoque *Successores Sancti Barnabæ*, inquit, hunc Episcopum obdormivisse in Domino sub Silverio Papa, subdens, ab eodem in Sanctorum Confessorum numerum fuisse relatum; eumque secutus est etiam Bespatius in *Historia Pontificali*; Citra verum tamen; cum Silverius non conscenderit Pontificiam Sedem ante Annum DXXXVI. Igitur cum in Catalogis antiquis septem circiter anni regiminis assignentur Eustorgio, statuendum est eum Papebrochio, obiisse illum Anno DXVIII., VI. Junii die, post susceptam administrationem hujus Ecclesiæ anno eodem, quo defunctus est Laurentius, idest Anno DXII.

Sepulcri locum habuit in Ecclesia Sancti Xisti, quæ adjacet Basilicæ Sancti Laurentii. Bossius in Chronicis Mediolanensibus asserit, jacere hujus Sancti Episcopi Corpus in Basilica Laurentiana; fortasse namque illuc a primo sepulcro translatum fuit.

Ejusdem Festum agitur in Ecclesia Mediolanensi, VIII. Idus Junii, quo die ad Dominum migrasse legitur in antiquis Catalogis.

Habitu fuisse in honore Antistitem nostrum Eustorgiam a Gothorum Regibus Theodorico, atque Amario, scripsit Ughellus; sed non omnino appositè ad veritatem. Quod enim ad Theodoricum spectat, utique assentimur; cum verè acceptissimus huic Regi fuerit Eustorgius, ut docent allatæ superius ejusdem Literæ ad ipsum datæ. Quis autem esset iste

iste *Amerius* Gothorum Rex., a quo diligi meruerit Præsul noster, prorsus ignoramus; nullus enim in serie Regum Gothicæ Nationis, Italici Regni sceptrum gestantium a Scriptoribus recensetur, qui *Amerii* nomen prætulit. Quinimo hoc etiam omisso, perperam scripsit Ughellus, vixisse Eustorgium sub duobus Regibus Gothis, cum Theodoricus, sub quo Pontificatus initia sumpsit hic Præsul, per octennium eidem mortuo superstes fuerit, usque ad Annum DXXVI.

SANCTUS MAGNUS.

N Successorem Sancti Eustorgii delectus est Sanctus Magnus Anno DXVIII., quidquid nonnulli asserant ex Scriptoribus, Datum fuisse susceptum defuncto Eustorgio II.; hos namque refellit Jacobus Sirmundus in annotationibus ad Epistolam Sancti Aviti, quam inferius referemus. E Familia Trincheria progenitum eundem tradunt post Galefinium Ughellus, alique; sed de hac Familiarum distributione, gratis inducta a memorato Galefinio, sapitus jam differuimus.

Jejunè admodum hujus Episcopi Vitam referunt Scriptores nostri. Breviarium Ambrosianum, & Galefinius Sancti Magni elogium exordiantur a peculiari abstinentiæ laudè, & rebus mirificè gestis, quarum tamen nullam enunciant, Insuper favisse illum eximie pauperibus, præsertim iis qui carcere detinebantur. adnotat Lectio, quam in Divinis Officiis recitamus; quamobrem desumpta hæc fuisse credendum est a veteri aliquo monumento, quod ætate nostra non superest.

Nobis bono omine contigit, inter Epistolas Sancti Aviti, Viennensis in Gallia Episcopi, unam offendere, quam Præful ille direxit ad Magnum Mediolanensem Antistitem; ex ea enim nonnulla in nostri Præfulis virtutum laudem decerpere possumus. Posita hæc est sub num. X. Epistolarum Sancti Aviti, Editionis Parisiensis Anni MDCXLIII., & ita exorditur.

Avi-

*Avitus Viennensis Episcopus**Magno Episcopo.*

„ Licet nulla, quibus ad præsumendum hoc ipsum officium
„ provocarer, vestri Apostolorum scripta promeruerō, offerre
„ me tamen paginam debiti famulatus, cum compellatione
„ non jusseritis, optatione compellitis. Siquidem ad occurren-
„ dum animis vestris, si non meremur aspectibus, famam tra-
„ himur, etiam dum absentiam cohibemur. His additur, quod
„ ita ærumnas infelicium Gallorum consolatione consilii &
„ largitate palpatis, ut sub specie ejus quam comperi misce-
„ ricordiam, ad agnoscendam suorum necessitatem in Italiam
„ festinantes, post longam peregrinationem cum Duce Chri-
„ sto, vestram meruerint videre personam, merito propriam
„ credant intrare se Patriam. Commendo quod superest,
„ regionis nostræ Presbyterum, præsentis scilicet obsequii por-
„ titorem, qui licet pro redimenda cujusdam propinqui sui
„ Filia laborem fatigationis aggressus sit, a quodam tamen
„ Nobili Viro Provinciali cum mea prosecutione directus
„ est, ut præfati filium a Comite Betanco, nomine Avu-
„ lum, ante hos circiter quatuor annos pro pignore obida-
„ tus adsumptum, sub auxilio vestre intercessionis requirat
„ ac revocet. Quod superest, obsecro, ut dignabili Beati-
„ tudinis vestre Rescripto & illic exultantibus ingenuitatis
„ statum reparabilem, & hic desiderantibus scribendi aditum
„ doceatis esse communem.

Epistola ista, licet paucis periodis comprehensa, cam-
pum

pum nobis aperit arguen-
 ti, quàm splendida foret sanctimo-
 nia hujus Antistitis nostri, cùm Sanctus Avitus asserat, sa-
 mam ejusdem pervasisse Gallias; ipsumque pettractum ab ea-
 dem fuisse, ut licet longè abiens, ad eum scriberet, ejus-
 que patrociniū imploraret: Conjicimus deinde, non ina-
 nem vacuumque fuisse rumorem, in ijs Provinciis de nostro
 Episcopo Magno diffusum, sed iunxum solido insignium
 Operum fundamento; cùm enim Galliarum incolæ afflictī ad-
 modum forent ob Hunnorum irruptiones, qui Burgundiam
 prius, dein universum Gallicum Regnum fœda alluvione,
 sub Duce Attila deturpaverant, iisque Sanctus Antistes Medio-
 lanensis Magnus non tam consiliis, vgrum etiam largitate,
 opportunè subvenisset; quisque intelligere potest, quàm
 ampla esset caritas qua ipse servebat, quaque oves suas pro-
 sequebatur, si ejusdem fructus etiam ad Exteros relevan-
 das calamitates protendebat; tantā istorum admiratione, ut
 ad hoc veluti asylum Christianæ pietatis festinarent, puta-
 rentque post longam peregrinationem, se Mediolani alteram
 Patriam reperisse sub oculis & auspicio nostri Pastoris, Au-
 ctoritas quoque & gratia, qua ille pollebat apud Theodo-
 ricum Regem, dignoscitur, cùm eidem Episcopo nostro com-
 menderet Avitus Presbyterum quemdam, ut a Ministro, Regis
 memorati, Comite Betanco, redimere valeret Filium propin-
 qui sui; & Filium Nobilis Viri Provincialis, obsidem in
 Aula detentum, intercessionis suæ auxilio requirere posset ac
 revocare. Illustrandæ huic Epistolæ calamum admovit Jaco-
 bus Sirmondus; nec ingratum Lectori erit, si quæ ipse di-
 gessit, nos hic imprimamus. Ait igitur, directam Episto-
 lam

lam Magno, Episcopo Mediolanensi, Eustorgii Successori, Datique Decessori; nam quod Datum nonnulli, dum Mediolanenses Episcopos recensent, Magno praponunt, ordo est prepositus, qui ex hac ipsa Epistola revincitur. Ubi autem de Comite Beranco loquitur, inquit, Theodorico Regi Italia tunc temporis inservisse, Avulos verò, sive Avolos præter hunc, Nobilis ut ait Viri Provincialis Filium, alios eodem seculo habuisse eam Provinciam affirmat, hosque singillatim enumerat.

Diluenda remanet admiratio, quæ aliquibus in antiqua Ecclesiæ disciplina minus versatis suboriri potest, cui Beatitudinis vocabulo Antistitem nostrum compeller Sanctus Avitus. Facillè tamen ista dissolvitur, si veterem consuetudinem attendamus, qua, sicuti Paulus Apostolus scribens ad Christianifideles, Discipulos suos, eos omnes Sanctos vocabat; ita Episcopi sese invicem titulo Sanctissimi, Beatissimi, Sanctitatis, Beatitudinis, & etiam Papæ nuncupabant. Diutius in Ecclesia obtinuit mos iste appellandi Episcopos, Summos quoque Pontifices, testibus Mabillonio (a) & Sirmondo (b); donec Gregorius VII. in Synodo Romana illum abrogavit, reservatis hisce nominibus soli Supremo Romano Hierarchæ. Plura de his ac similibus illustribus Titulis, nunc obsoletis antiquisque, adnotavimus in *Dissertatione ad vindicandam veritatem* &c., Anno MDCCXXXIII. Mediolanensibus typis a nobis vulgata: Quamobrem in re compertissima Eruditus Viris, calamum ne ultro excurrat prohibemus.

Vitam Sancti Magni absolvimus iis verbis, quæ nobis
in

(a) *De Re Diplom. Lib. II. Cap. II.*

(b) *In Not. ad Ennod. Libr. IV. Epistol. I.*

in Matutinis Officiis recitanda præscribit Ecclesia Ambrosiana: *Pietatem populi Mediolanensis testantur Sacra Aedes, quæ per Diocesim ejus Nomini posita conspiciuntur.* Inter alias celebris admodum ea est, quæ in Oppido Legnani, tribus ab hac Metropoli circiter Leucis distito, eleganti structurâ & ornamentis nitens assurgit, atque insuper Præpositurâ & Collegio Canonicorum insignitur, qui Sanctum Magnum, utpote illius Ecclesiæ ipsi dicatæ Patronum, cultu religiosissimo venerantur.

Quo temporis spatio Mediolanensem Ecclesiam administraverit Sanctus Magnus, compertum nobis est ex antiquo Catalogo, quem sequitur Papebrochius, videlicet sedisse illum annos XIII., adeo ut pervenerit usque ad Annum DXXX. Quamobrem multum aberraverunt Ripamontius, Joannes de Deis, Ughellus, & ante illos Galefinius loco lapdato, qui hujus Sancti Præsulis Episcopatum ad tres tantum annos contraxerunt. Lapsus etiam est hic postremus in designando Pontifice, sub quo Mediolanensis Ecclesiæ clavum regendum Magnus suscepit; siquidem Episcopum eum delectum tradit sub Silverio Pontifice Maximo, qui Apostolicam Cathedram conscendit post mortem nostri hujus Antistitis, nempe Anno DXXXVI.

Extremum diem obiit Sanctus Magnus Calendis Novembribus, & depositus fuit in Basilica Eustorgiana, quemadmodum, tradit antiquus noster Catalogus. Ambrosiana Ecclesia festivam ejusdem memoriam agit Nonis Novembris, cum Calendæ hujus mensis dicatæ sint Sanctorum omnium Celebritati; argue in hoc hallucinatus est Ughellus, qui censuit, Nonas Novembris fuisse diem Natalem Sancti Magni, cum revera tantum sint designatæ ad Divina Officia in ejusdem cultum celebranda.

SAN-

SANCTUS DATIUS.

Mediolani ortum habuit Sanctus Datus, ut Ecclesie Mediolanensis monumenta tradunt. Hollandiis ad diem XIV. Januarii proditisse eum referunt ex Familia *Alliatis*, Ughellus verò ex *Aliciata*; antiqui tamen Catalogi nullum eidem cognomen adscribunt.

Post Sancti Magni obitum delectus est ad Ambrosianæ Ecclesie regimen circiter Annum DXXX, non quidem Vigilio Apostolicam Sedem occupante, ut voluit Galestinus, sed falso; cum Vigilius nonniſi ſeptennio poſt electus fuerit Summus Pontifex: Verum in ea tempora incidit, quibus preſſa tum rapinis bellorum, tum annonæ penuriâ, miſerrimè vexabatur Italia. Flagrantiffima Datii in egenos caritas tunc maximè reſulſit; ſiquidem cum fame acerrimè laboraret populus Mediolanenſis, non tam horrea propria, quàm Eccleſiæ aperuit exhaustique. Imo & in ceteros per Italiam ſparſos pauperes amorem ſuum effudit, dato ad Gothorum Regem ſupplici Libello, ut ejuſdem inuiſcentiani imploraret. Extat inter Epiſtolas Caſſiodori Libr. XII. Epiſtola XXVII., inſcripta *Datio Epiſcopo Mediolanenſi*, in qua Senator, Præſectus Prætorio, facultatem eidem tribuit, ut ex Regiis horreis annonam pauperibus vili pretio divenderet, non ſine magna illius pietatis commendatione. Sed præſtat integrum Regium Reſcriptum dare, ut, quanto in honore eſſet Datus, clariùs eluceat.

Y

„ Da-

„ *Datio. Episcopo Mediolanensi,*
„ *Senator Praef. Prator.*

„ Minus prodest bonum habere, nisi hoc per Viros san-
„ ctissimos velimus efficere. Auget enim beneficium volun-
„ tas recta iustorum; & quidquid sine fraude geritur, hoc
„ verè donantis meritis applicatur. Decet enim, ut mun-
„ ficentiam Principalem Sacerdotalis puritas exequatur. Nam
„ cui est studium, bonum de proprio facere, laudabiliter
„ potest aliena vota complere. Et ideo Sanctitatem vestram
„ petimus (cujus propositi est Divinis inservire mandatis)
„ ut de horreis Ticinensibus & Derthonensibus panis spe-
„ ciem, sicut a Principe jussum est, tertiam portionem esu-
„ rienti populo ad viginti quinque modios per solidum di-
„ strahi sub nostra Ordinatione faciatis; ne cujusquam vena-
„ litate ad illos perveniat, qui se de proprio videntur posse
„ transigere. Accipiat minus, habens indulgentiam Principa-
„ lem: Egentibus visum est, non divitibus subvenire; sum-
„ dit potius, qui mittit in plenum; nam illud potius re-
„ conditur, quod vasis vacuis congregatur. Quapropter San-
„ ctitas Vestra miserationis officia non patet injuriam, quia
„ totum vobis dignum est, ubi pietas invenitur. Siquidem
„ aliena desideria fideliter gerere, hoc est bona propria per-
„ fecisse. Ad quam rem Deo adjuvante procurandam ill. at-
„ que ill. curavimus destinare; qui Sanctitatis Vestrae Ordi-
„ nationibus obsecuti, nihil ex se faciant, sed tantummodo
„ vobis obedire contendant. Solidi verò quanti ex supradli-
„ „ eta

„éta quantitate panici poterunt congregari, vestrá nobis re-
„latione declarate; ut apud Arcarium reconditi ad supra-
„memoratum speciem reparandam, futuris reserventur, Deo
„auxiliante, temporibus; more vestris redivijs, cujus aduna-
„tio per síla resolvitur, ut in novam faciem splendido
„potius decore texatur „. Hæc Epistola data est post Con-
sulum Belisarii Anno III., Indictione XV., quæ Annum
Christi DXXXVII. designat.

Eodem anno Datus Episcopus uná cum Primoribus Ci-
vitatís Legationem nomine Civium Mediolanensium obivit ad
Belisarium Justiniani Imperatoris militiæ Generalem Præse-
ctum, Romæ degentem: Cúm enim Wisiges Gotharum Rex,
soluta obsidione ob famem & lætem, quæ tum intus Almam
Urbem, tum foris in exercitu grassabatur, per alias Urbes
Italiz depopulatricis copias duceret, atque ideo periclitaretur
Metropolis nostra, ne & ipsa furori Gothici Regis sub-
jaceret, validum Militum auxilium requirebar, ut ab effra-
ni Barbarorum licentia ruinas undique & strages sequeptium,
incolumis servaretur. Neque inanis fuit Datij postulatio: Si-
quidem Belisarius Venerabilis hujus Præsulis preces reveren-
tius, non modicam militum manum ad nostram Urbem mi-
sit; quæ tamen remorari hostem non potuit, quin arctâ
obsidione cinctâ hæc Civitas ferale illud excidium Anno
DXXXIX. subiret, quod narrant Procopius & Pagijs ad
eamdem annum, trucidatis tercentum millibus Civium, &
solo æquatis Aedificiis Ecclesiisque. Tristatus Calchus, per-
teritus tam magno numero intersectorum, triginta tantum
hominum millia occisa scribit; sed fides major habenda est

Procopio, cœvo & Socio Gothorum in hoc Bello, qui expressis verbis superiorem numerum refert.

Capto itaque Mediolano Anno jam prædicto, Datus, ut fertur, Fidei causâ Civitate exactus, Constantinopolim, adiit. Quæ in itinere ad illam Urbem gesta sunt ab hoc Sancto Antistite, narrat Sanctus Gregorius *Lib. III. Dialogorum* Cap. IV. : cùm enim Corinthum advenisset, atque hospitaretur in Domo, vacuâ relicta ob Demonum ibidem incolentium strepitus, eam ab infesta larvarum molestia prorsus liberam fecit iis verbis, quæ nos etiam in Matutina Breviarii Lectione ad diem XIV. Januarii, quod Sancti Dattii memoria colitur, recitamus, nempe: *En, ut tu præ superbis tuis e Cælo pulsus, dignus es, qui bestias imiteris.*

Agebatur tunc Constantinopoli celebris ea controversia de tribus Capitulis, quæ admiserat Concilium Chalcedonense, & Justinianus Imperator promulgato Edicto damnaverat: Imperatori adhærebant Orientis Episcopi, Occidentales verò refragabantur. Inter istos Datus Mediolanensis Antistes cum aliis Sacerdotibus subscribere noluit Justiniani Edicto, immo se subtraxit à communionem eorum, qui ejusdem sententiam approbaverant. Interim evocatus ad Regiam Urbem, Justiniano Vigilus Pontifex Maximus, iter illuc direxit, ei, que occurrit Datus, eundem de re omni consilium facturum; cùmque Constitutum Vigilus edidisset, quo Xanthique Partì silentium indicebatur usque ad definitionem Concilii OEcumenici proximè convocandi, Datus Summo Pontifici prorsus consensit, ut idem Vigilus testatur in Libello Sententiæ, qua Theodorum Cæsariensem damnavit; sed interesset

se Synodo V. OEcumenicæ non potuit, morte sublatuſ in Regia ea Urbe Anno DLII., ut communius Scriptores tradunt, Baronius videlicet, Henſchennius in *Vita Sancti Datrii*, & Papebrôchius in *Exegeſi*. Quamobrem erravere Ripamontius & alii, qui ejus Vitam protrahunt uſque ad Annum LVI., aut LXi. illius Seculi.

Abſuit Sanctus Datus ab Eccleſia Mediolanenſi per quindecim annos circiter, ut tradit Cardinalis Noriſius in *Diſſertatione de V. Synodo*, Cap. (V.), qui ſubjungit, miſſum fuiſſe a Clero Mediolanenſi ſupplicem Libellum ad Juſtinianum Imperatorem, ut Pontificem ſuum Datum reſtitueret huic Eccleſiæ, propterea quòd aliis pluribus deſunctis Suffraganeis Episcopis, multi ex populo ſine Baptiſmo, periſſent: Eo enim tempore ſolus Episcopuſ baptizabat, ut ſuſe docet Martene de *Antiqu. Eccleſ. Ritib.* Tom. I. colum. XVII. poſtremæ Editionis Mediolanenſis.

Tenuit Ambroſianam hanc Sedem Sanctus Datus per Annos XXII., incompletos, iis etiam comprehenſis, quibus commoratus eſt Conſtantinopoli, ab Anno nempe DXXX., ad Annum DLII., die XIV. Januarii, quo obiſſe dicitur; Pagio tamen refragante (num. XXV. ad hunc annum) qui in viſtis documentis tradit, illum adhuc in vivis fuiſſe pridie Noſas Februarii, adeòque cenſet, diem memoratum, quo colitur, non obitum eſſe, ſed Translationis ejuſdem Sacri Corporis Mediolanum.

Deportatum fuiſſe Conſtantinopoli Mediolanum Sancti Datrii Corpus, atque ſepultum in Æde Sancti Victoris tradit Henſchennius in *Actis Sanctorum Bollandi*; exiſtimat verò

Trans-

Translationem hanc peractam fuisse a Narsete Romani exercitus imperatore, eo tempore quo restauravit hanc Metropolim, dirutam ab Uraya Duce Witigis Regis Gothorum. Certè Cardinalis Alphonsus Lira Mediolani Archiepiscopus insignes Reliquias Sanctorum Datii, Protasii, & Miroclis Mediolanensium Antistitum, extractas ab Arca, in qua eorumdem Lipsana condiderat Sanctus Carolus Borromeus in Aede Sancti Victoris, misit ad Cosimum II., Magnum Etruriæ Ducem, teste Petro Paulo Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XIV. Januarii.

Superest inquirendum, an Sanctus Datus Chronica scripserit Mediolanensis Ecclesiæ. In ista opinione quamplures fuerunt Scriptores, & etiam nostro ævo servavit hæc controversia inter Patrem Eustachium a Sancto Ubaldo, qui pro parte affirmativa stetit, & Clariß. Muratorium, qui constanter idem negavit. Certè ab antiquis Scriptoribus Procopio, & Anastasio Bibliothecario nihil aliud refertur, nisi scriptam fuisse a Datio *Epistolæ* narrationem de penuria annonæ, qua laborabat adèò Italia, ut Matres ipsæ cogerentur filios suos comedere. Fucum omnibus fecisse videtur Inscriptio, quæ legitur in fronte Libri asservari in Bibliotheca Metropolitana nostri Capituli, his verbis: *Chronicon Datii Mediolanensis Episcopi*; sed revera Opus illud Auctorem habere dicitur Landulphum Seniore, qui Seculo XI. Mediolanensem Historiam contexuit. Quæ in fulcimentum sententiæ suæ scripserit laudatus Muratorius, legi possunt in *Anecdotis* ejusdem, & in Præfatione ad ipsum Landulphum, editum Tom. IV. *Rerum Italicar.*, quibus in locis argumenta omnia Patris Eustachii sub-

subvertere nititur. Muratorii sententiam jam propugnauerat Pagius in *Critica Batonii*, ad Annum DLM., num. XXVI. & seqq., qui prorsus negat, a Datio Episcopo scriptum fuisse Chronicon de Rebus Urbis & Ecclesie Mediolanensis, & valde miratur, Puricellum aliosque nostros Scriptores supposititiam hanc mercedem pro vetâ vendidisse.

In insigni Opere *Scriptorum Gallie*, quod Clariss. Martinus Bouquet Congregationis Sancti Mauri Parisiis evulgare prosequitur, Tom. IV. pag. LXVII. Datii Episcopi nostri memoria inseritur recoliturque in Epistola Floriani Civis Mediolanensis, Abbatis Romani Monasterii (vulgo Roman. Monasterii, in Valdensi pago & Diocesi Aventicensi seu Lausanensi situm) scriptâ ad Nicetiam Trevirensis Antistitem; ex qua colligitur, Francicas quoque regiones pervasisse famam sanctimonie Datii Mediolanensis Pontificis; cum tandem Florianus roget Præsulem Trevirensis, ut ad Deum sollicitas preces fundat pro illius incolumitate. Verba, quibus ea Epistola clauditur, hæc sunt: „ Rogate illum meum „ Sacratissimum Confessorem Ambrosium, quatenus me ut pecculatorem simulum tueatur, ut proprium Civem foveat, ut familiarem alumnum eruat: Qui apud Dominum Jesum. Christum quod oraverit, exorabit. Quocirca salutationis obsequium famulante insinuans, precor, ut pro beatissimo Viro Domino meo Datio Episcopo (Mediolanensi), Fratres vestro semper oretis. Equum est enim, ut pro eo, quem Monasterii septa sacrarunt Successorem, etiam Confessorum Successor egregius Beatorum, exorare non desinas.

VITALIS.

Erepto e vivis Sancto Datio, promotus est Vitalis ad regienem Ecclesie Mediolanensis Anno DLII. sub Vigilio Summo Pontifice, non autem sub Joanne III., quemadmodum tradidit Galepinus, cum hic potestatem Apostolicum Solium non consecrasset, nisi Anno DLX.

De hoc Antistite nihil aliud Scriptores nostri tradunt, nisi ordinatum ab ipso fuisse Paulinum Schismaticum, Patriarcham Aquilejensem; adeoque evocatum fuisse Ravennam a Narsete, ut Constantinopolim cum eodem Paulino transferretur; in poenam Schismatis sui, quemadmodum ipsum Narsetem Pelagius I. Summus Pontifex per Epistolam rogaverat. In hanc sententiam abiit etiam Ughellus, & recentissime Clariss. Pater Bernardus Maria de Rubeis in *Monumentis Ecclesie Aquilejensis*. Expurgare ab hac labe Vitalem Episcopum aggressus est Daniel Papebrochius in *Exegesi* sapientius memorata; cum enim Catalogus, quem ipse illustravit, assignet Vitali quatuor tantum annos Sedis incompletos, obiisse is debuit Anno DLV., adeoque biennio antequam Paulinus ordinaretur.

Hinc autem oritur controversia, quinam ex Mediolanensibus Episcopis Paulinum Schismaticum consecraverit. Siquidem certum est ex Epistolis Pelagii I. ad Narsetem, Paulinum a Mediolanensi Episcopo consecrationem recepisse; scri-

lit

bit enim Summus Pontifex ad Narsetem his verbis: *Istud est, quod a vobis poscimus, & nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquilejensem, & illum Mediolanensem Episcopum ad clementissimum Principem (Justinianum) sub digna custodia dirigatis*: In altera verò Epistola, quæ est secunda ad Narsetem, ait Pelagius, *morem antiquum fuisse, ut se invicem ordinare isti Episcopi debuissent*. Aliunde autem ex nostro Catalogo constat, Auxanum Vitalis Successorem, Ecclesiæ Mediolanensi datum non esse Episcopum, nisi Anno DLXVI.

Prædictus Clariss. Pater de Rubeis ut tueatur, Ordinatorem Paulini fuisse Vitalem nostrum Antistitem, eidem assignat annos Sedis XIV., ab Anno nempe DLII., quo Ravennæ consecratus fuerat a Macedonio, Aquilejensi Metropolitâ, usque ad Annum DLXVI.

Nos Papebrochii opinionem amplectimur, qui agens de Vitali, putat, eodem mortuo, successisse in Ecclesia Ambrosiana Episcopum Schismaticum, cujus nomen & ipse ignotum fatetur, cum Pelagius Pontifex Maximus illud minimè dignatus sit patefacere. Quamobrem in ea est sententia, delectum prorsus fuisse a Catalogis Mediolanensem Antistitem eo tempore, quo Clerus Ambrosianus cum Apostolica Sede consensit in damnationem trium Capitulorum, cui antea refragabatur in reverentiam Concilii OEcumenici Chalcedonensis: Non secus ac Auxentius Arianus expunctus est a numero nostrorum Præfulum, tunc quando Catholicus Episcopus, nempe Ambrosius, delectus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam. Tantò autem magis hoc credibile videtur, cum Papebrochius in Vita Sancti Gundulphi, de

quo mox loquemur, asserat, a Pelagio I. Summo Pontifice latam fuisse excommunicationis sententiam contra Episcopos Schismaticos, cum Imperiali mandato de ipsis gradu novendis, quam spreverit contumax iste Anonymus Pseudo-Episcopus Mediolanensis; præsertim cum Narſes in hoc negotio remissè admodum se gereret, & ægrè ad violenta contra Schismaticos consilia procederet, teste ipso Papebrochio loco laudato.

Sanè fundamentum huic opinioni præbent antiqui Catalogi, qui tantum quatuor Sedis annos, ut diximus, Vitali statuunt. Defunctus ergo erat Vitalis, antequam Paulinus Ordinationem reciperet; hunc enim consecratum fuisse Anno DLVII idem Bernardus de Rubéis asseverat. Cur autem ipse regimen Vitalis usque ad sexagesimum sextum hujus Seculi annum producat, nullum solidum fundamentum videmus. Porro in patrocinium Sententiæ suæ non aliud affert, nisi Epistolam ipsam Pelagii, in qua Mediolanensem Episcopum vocat solummodo *Ordinatorem*, Paulinum verò ordinatum compellat *Pseudo-Episcopum execratum*; adeoque ex eo mitiori vocabulo arguit, fuisse Vitalem jam consecratum a Macedonio, antequam tria Capitula damnarentur in Quinta Synodo. Verùm nutat hæc ratio, si attendamus Epistolam eandem Pelagii, in qua signa videntur manifesta indignationis conceptæ a Summo Pontifice contra Mediolanensem Antistitem. Quid enim contra illum acerbius proferre poterat, quam rogare Narsetem, ut Ordinatorem simul cum Ordinato ad Justinianum sub custodia remitteret? Certè æqualis pœna æqualem contra utrumque iram Pelagii designat facto,

cto, si non verbis. Veniam igitur petimus ab Eruditiss. hoc Viro, cujus comitatem ac doctrinam plurimum expertam habemus ac commendamus, si Vitalem ab hujus Ordinationis probro eximimus; cum nullum adductum a Patre de Rubeis antiquum documentum videamus, cujus auctoritate protrahi debeat per decennium, ultra terminum Sedis a Catalogis & Scriptoribus nostris eidem statutum, Vitalis Episcopi vita; nec observationes ad Epistolam Pelagii ab ipso additæ tanti ponderis sint, ut nos a sententia nostra cogant recedere.

Altera expendenda est opinio, quam occasione hujus intervalli inter Vitalem & Auxanum profert Papebrochius, qui ait, in Actis Translationis Corporis Sancti Gundulphi legi, ipsum fuisse Mediolanensem Episcopum; adeoque censet, Pelagium I., ut mederetur malis Ecclesiæ nostræ, accedente ad eum e Galliis Romam Sancto GUNDULPHO, eundem in Antistitem hujus Metropolis consecrassè; verum obfistente Schismaticorum factione, numquam illum potuisse pacificè in hac Sede morari, atque moræ pertæsum, transiens Alpibus ad Bituricenses commigrasse. Nos tamen difficilè acquiescimus huic opinioni, quæ nullo documento legitimo firmatur; eoque magis fidem suspendimus, cum nomen Sancti GUNDULPHI prorsus ignotum sit Catalogis nostris tum antiquis tum recentibus, arque altum silentium de eodem videamus in Historiis Mediolanensibus. Neque ab hoc proposito dimovemur, ea legentes, quæ tum Henschenius, tum Papebrochius protulerunt in Vita memorati Sancti Gundulphi ad diem XVII. Junii, cum ipsi quoque fateri cogantur,

tur, incertum prorsus esse, cujus Urbis ille verè Episcopus fuerit, & per conjecturam solum eundem faciant Mediolanensem Antistitem.

Etiā Petrus Paulus Bosca in *Micrologo de Serpenteæneo*, cū hanc lacunam videret, opportunum censuit, inducere in nostram Ecclesiam alium Episcopum, nempe SABINUM quemdam, qui comes erat Sancti Theodori Abbatis Casinensis ad Sancta Loca invisenda. Verū hanc quoque opinionem minimè adnittimus, cū Papebrochius ipse eam refellat, ostendens distantiam temporis, nempe quadraginta annorum ab ætate Sancti Theodori, qui fuit cœtaneus Sancti Gregorii, & sub Bonifacio III. floruit; adeoque SABINUS ejusdem socius implere minimè potuit lacunam inter Vitalem & Sanctum Auxanum Mediolani Episcopos, cū ipsis multò posterior fuerit.

Obiit Vitalis Anno DLV., ut jam adnotavimus, & Tumulum recepit in Ecclesia Sancti Vitalis, quæ olim ex-
tabat propè Sancti Ambrosii Templum; diruta autem fuit Sancti Caroli ætate, qui Anno MDLXXVI. inde transtulit Corpus Sancti Monæ Episcopi Mediolanensis in Metropolitana Basilicam, solemni habitâ per Urbem supplicatione, ut narrat Glusianus Libro Terrio, Capite Octavo ejusdem Vitæ.

SANCTUS AUXANUS.

Diit hanc Ecclesiæ nostræ Sedem S. Auxanus post Vitalem, seu potius post Schismaticum Episcopum, ut nos verisimilius opinamur, Anno DLXVI. Ejus operâ Mediolanensem Clerum ad Romani Pontificis obedientiam redactum esse damnatis tribus Capitulis, & approbatâ Synodo Quinta, cùm adhuc Illyrici Episcopi in Schismate permanerent, existimat Papebrochius in *Exegesi*.

Brevis fuit ejusdem Episcopatus, cùm vitam deposuerit biennio nondum expleto, Anno videlicet DLXVII. III. Nonas Septembris.

Ughellus tradit, Episcopatum Auxani incidisse in tempora Alboini Langobardorum Regis, qui a Narsete invitatus Italiam invasit. Sed cùm Langobardæ Gentis ingressus in has Provincias contigerit Calendis Aprilis Anni DLXVIII., obiisse dicendus est Sanctus Auxanus, antequam e Pannonia Alboinus cum exercitu suo proficisceretur; præsertim cùm Paulus Diaconus nullam de Sancto Auxano mentionem injiciat in sua Langobardica Historia.

Sepultum fuisse Sanctum Auxanum in Ecclesia Sancti Stephani *ad Rotam* adnotat antiquus noster Catalogus. Ejus certè Sacrum Corpus solemniter transtulit per Urbem Cardinalis Federicus Borromeus in Concilio VII. Provinciali, atque in Ara Majori ejusdem Ecclesiæ reposuit: Festum autem hujus Sancti Antistitis celebrat Ecclesia Mediolanensis III. Nonas Septembris.

Non

Non omittenda est hoc loco gravis controversia, quæ adhuc fervet inter Mediolanenses Scriptores, utrum Sanctus ARSATIUS, cujus Corpus sub Ara Maxima Basilicæ Sancti Stephani mox memorati bis translatus ab Archiepiscopis Mediolanensibus Sancto Carolo, & Federico Borromeis jacet ac colitur, fuerit, necne Archipræsul Mediolanensis. Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, ad diem XII. Novembris assignatum recolendæ hujus Sancti memoriæ, dubitationem suam proponit, an Sanctus ARSATIUS præfuerit aliquando Mediolanensi Ecclesiæ. Verum, cum testimonia solummodo Scriptorum & Liturgicorum Codicum congerat, qui hanc sententiam confirmant, nihil tamen in adversum enunciet, propendere hunc Auctorem atque huic parti adherere, non difficulter quisquis illum consulere velit, existimabit. Non ita expeditè manus dabit, qui altius rem expendat. Siquidem evolutis diligentissimè Catalogis Historiisque tum antiquis tum recentioribus, nulla umquam objicitur oculis Sancti ARSATII mentio, tamquam Ambrosianæ Insulæ quandoque insigniti. Sanè Bosca ipse se ignorare fatetur, num Vitali successerit, vel Sancto Auxano: Papebrochius verò in *Exegesi Mediolanensium Episcoporum* refert, missam ad se fuisse a Patre Gamansio ab Ingolstadiensi Urbe Vitam Sancti ARSATII, tamquam Mediolanensis Antistitis, quæ MS.ta ibidem asservabatur. In ea autem scriptum esse testatur, vivente adhuc Sancto Simpliciano, ARSATIUM Mediolanum migrasse; cùmque Antistes ille senio gravis Ambrosianæ Ecclesiæ oneri ferendo imparem se videret, collecto Provinciali Concilio illud deposuisse, eoque ornatum statim

statim fuisse Sanctum ARSATIUM. Prosequitur subinde reliquam eam Historiam compendio enarrare, ac tandem iudicium suum profert, inquit, Scriptionem illam minimè fidem mereri, utpote fabulis undique affluentem. Nihilominus plura de hoc Sancto subjungit, nihil tamen definiens, reservatà posteris suis libertate, ut expensis jam digestis ab ipso notitiis, ad hunc implexum nodum exsolvendum spectantibus, quæ verisimiliora videbuntur, in publicam lucem educant sub diem XII. Novembris, qui sacer est in Bavaria Sancto ARSATIO. Interim historiam omnem Mediolanensem convellit, dum ait, ubi de Sancto Eutorgio II agit, totam gratiam delati ad nos thesauri Sanctorum trium Magorum deberi Sancto ARSATIO, qui Corpora illorum e Perside Constantinopolim devexerat, postea Mediolanum deportanda; atque insuper probro ignominiosæ oblivionis tam circa Sanctum ARSATIUM, quàm erga Sanctum Aurelium nos onerat, quorum cultum prorsus evanuisse Mediolani asseverat: Quod quàm falsum sit, quisquis Mediolani degens poterit dignoscere, & ex Ambrosiano Martyrologio patet, in quo notus Novembris dies Sancto Aurelio, & duodecimus ejusdem mensis Sancto ARSATIO ab immemorabili tempore ad eorum memoriam Divinis Oñiciis ac Sacrificiis recolendam assignatur.

Diximus proximè, gemina vice translatum fuisse Sancti ARSATII Corpus a Mediolanensibus Archiepiscopis. Glilianus, qui Translationem a Sancto Carolo peractam narrat Anno MDLXXXI universo Clero Urbis & Diœcesis aditante post Octavam Synodum Diœcesanam, hunc Sanctum ARSATIUM Episcopum quidem nominat, sed nullo assignato-Sedis suæ loco. Contra verò

in

in altera solemniore, a Cardinali Federico Borromeo celebrata Translatione, Suffraganeorum omnium Præfulum interventu, post Concilium Provinciale VII. positus est lapis a dextero latere Aræ Maximæ Sancti Stephani hæc verbis insculptis:

CORPORA SS. MARTINIANI, AUXANI, ET MANSUETI
MEDIOLANI ARCHIEPISCOPORUM
PROTASII MARTYRIS, MARTIANIQUE EREMITÆ
SUB VETERI HUIUS ECCLESIAE CHORO
QUONDAM SE PULTA
ET PROPTER NOVAM TEMPLI STRUCTURAM
INDE AMOTA,
DILIGENTERQUE EX ANTIQUIS MONUMENTIS,
PICTURIS,
TRADITIONIBUSQUE RECOGNITA,
FEDERICUS CARDINALIS
ET MEDIOLANI ARCHIEPISCOPUS
POST EORUMDEM CELEBERRIMAM TRANSLATIONEM
IN SEPTIMA PROVINCIALI FREQUENTISSIMA SYNODO
A SE CELEBRATAM
UNA CUM CORPORIBUS SS. ARSATII
MEDIOL. ARCHIEPISCOPI
MARINI MARTYRIS AC LEONIS EREMITÆ,
QUA IN ARCA JAM OLIM A B. CAROLO CARD.
ET MEDIOL. ARCHIEP.
CONDITA FUERANT INCLUSIS
SUB HOC ALTARI DECENTIUS COLLOCAVIT
PRIDIE CAL. JUNII MDCIX.

Nos in hac tenebrosa Historia, in qua omnia videmus incerta & confusa, satius censuimus ab inferendo in Seriem Mediolanensium Archiepiscoporum Sancto ARSATIO, donec solidiora suppetant documenta, quæ lumen præferant ad eum inter Antistites nostros securè collocandum.

SANCTUS HONORATUS.

Ancto Auxano vitā functo ad hujus Ecclesie Cathedralē evectus est Sanctus Honoratus Anno DLXVII. vel ineunte Anno DLXVIII. Sub hoc Episcopo Langobardi in Italiam irrupere, & sequente Anno DLXIX Nonis Septembris ingressi sunt

Mediolanum.

Honoratum ante hunc Barbarorum adventum sedisse in Ecclesia Mediolanensi colligunt Bollandistæ in ejusdem Vita ad diem VIII. Februarii, ex Actis Sancti Verani Episcopi Cabellionensis, seu verius Cavallicensis, ut adnotavit Sirmondus & Fratres Sammartani in *Gallia Christiana*. In iis enim narratur, Sanctum Veranum, cum Romā reverteretur in Gallias, exceptum fuisse hospitio Mediolani a Sancto Honorato, & petente Honorato eodem, ad Civitatem, cui nomen Albigauno, profectum recessisse. Hinc verò arguunt, tunc temporis Italiam fuisse pacatam, nondum illam occupantibus Barbaris, cum tam securè Vir peregrinus varia hæc itinera peregerit. Nihilominus si hæc verba expendamus, dicendum potius est, id contigisse, cum Episcopus noster declinaturus hostilem Langobardorum sævitiam, Genuam confugisset; neque hunc Antistitem Mediolani, sed Albigauni prope Ligusticam oram hospitio excepisse Sanctum Veranum. Quidquid verò de hac re sit, certum est ex Paulo Diacono, Honoratum nostrum, adventante Alboino, ab hac Metropoli ad Genuensem Civitatem commigrasse.

Plu-

Plurium Mediolanensium Scriptorum opinio est, Sanctum Honoratum, cum Alboinus Mediolanum obsedisset, Auctorem fuisse Civibus, ut sese ac Urbem hosti dederent, pactâ conditione, ut immunes ab excidio forent: Cum verò in irritum abiisset hoc votum, Langobardis hanc Metropolim barbarè depopulantibus, acerba objurgatione reprehensum fuisse a Civibus Sanctum hunc Antistitem, & appellatum etiam Patriæ proditorem; quemadmodum præ ceteris Ripamontius eleganti descriptione, sed falsâ, narravit; atque ab eo etiam Ughellus deceptus est. Siquidem absque ullo antiquitatis fundamento id asseritur, cum nulla excidii ab Alboino Mediolano illati mentio extet in vetustis Historiis; & Paulus Diaconus clarè scribat, Honoratum Mediolanum deseruisse, profecturum ad Urbem Genuensem, quin ullam innuat deditionem factam a Civibus, Episcopi hujus persuasione. In hoc consentiunt etiam Bollandistæ ad diem superius memoratum.

Alterum Honorato probum affinxere qui illum in Historiis Mediolanensibus reum fecerunt indignationis Pelagii I. Pontificis Maximi, ob consecratum Episcopum Sedis Aquilejensis Paulinum Schismaticum. Id præter alios Metropolis nostræ Scriptores tradidit Dandulus in *Chronis Venetis*, & Galestinus in Tabula nostrorum Antistitum. Sed veritati hoc omnino repugnat, cum Honoratus duodecim saltem annis post Ordinationem Paulini, regimen Ecclesiæ Mediolanensis suscepit, idest ineunte Anno DLXVIII., ut superius innuimus. Quamobrem Lectio, quæ inserta erat antiquitus Ambrosianis Breviariis, & injuriosum hoc Paulini Schismatici Ordinationis signum iniebat fronti Sancti hujus nostri Præfatis, ætate Sancti Caroli prorsus expuncta fuit.

Parum in vivis superfuit exul Honoratus, mortem obiens Genue Anno DLXX., ut etiam Cardinalis Norisus in *Dissertatione de Quinta Synodo* adnotavit. Catalogus noster antiquus obitum Sancti hujus Antistitis affigit diei XXVI. Februarii; Ecclesia autem Ambrosiana illius Natalem celebrat die VIII. ejusdem mensis: fortasse enim Translationis Genuæ Mediolanum Corporis Sancti Honorati dies iste fuit; quem admödum diximus in Sancti Datii Vita peractum, cujus memoriam colit Ecclesia nostra non die Natalis memorati Sancti, sed Translationis Constantinopoli Mediolanum.

Refellenda est hoc loco Fabula, quam in suis Chronicis vulgavit Galvaneus Flamma, quamque ab illo credula haustam Mediolanenses aliqui Scriptores ad posteros transfirere, videlicet Ordinarios Cardinales Metropolitane nostræ Basilicæ, quo tempore excisum est ab Alboino Mediolanum, hospitatos fuisse ad Noxetam simul cum Honorato, qui ibidem interlisse dicitur; eosque constitisse in illo Palatio, quod duobus circiter passuum millibus ab hac Metropoli extra Romanam Portam distabat. Ita Galvaneus tradidit. Verüm, quantum hoc veritati repugnet, clarè docet Paulus Diaconus, qui, ut jam adnotavimus, testatur, Honoratum non ad aliquem Urbi proximum Vicum, sed Genuam confugisse. Et sanè, quis credat, vastantibus omnia Barbaris, Clerum Primarium cum suo Episcopo Sedem voluisse figere in loco aperto, atque omnibus militum injuriis expositò? Huic somnio occasionem dedit Translatio Corporis Sancti Honorati Genuæ Mediolanum: Antonius enim Bessa Negrinus in *Elogiis Castillioneæ Familie Sacram Aedem* designat, ubi Scri-

cti.

Si Honorati Corpus depositum fuit, cum ad nostram Urbem deferretur, nempe Sanctum Georgium, olim appellatum *alla Nocetta*, ob parvam Nucem, quæ illic frondescens Ecclesiæ cognomentum fecit, nunc verò *ad Putem* appellatur, ut etiam Paulus Morigia asserit in *Historia Mediolanensi*, & Bollandistæ adnotavere. Nonnisi autem similitudo ad *Noxetam* fabulæ campum dedit, ut Sanctus hic Præsul unâ cum Cardinalibus Mediolanensibus ad Noxetum extra Urbem secessisse diceretur, atque ibidem interiisse.

Nunc sacrum istud Corpus redactum in cineres religiosè asservatur arculâ argenteâ inclusum, in Basilica Sancti Eustorgii; sed quo tempore illuc translatum sit, ignoratur!

Admonere hic Lectores necessarium ducimus, ne imponi sibi sinant, quamplures Scriptores hallucinatos esse, Sancto Honorato Mediolanensi tribuentes, quæ aliis ejusdem nominis Viris verè propria fuere. Nonnulli Sancti Ennodii Epigrammata, quæ in laudem Honorati Novariensis Episcopi contexuit, ob conditum ab eo Castrum juxta morem illius ætatis, qua Antistites Sacri passim propugnacula construebant ad prædonum aut hostium excursiones arcendas; insuper Epistolæ aliquot Sancti Gregorii Magni ad diversos Honoratos scriptas, ad nostrum Honoratum referunt, quem constat obiiisse XX. annis antequam ille Summus Pontifex crearetur: Gravius lapsus est Galestinus, qui in Tabula Mediolanensium Antistitum ait, ab hoc nostro Præsule *optimâ institutione corroboratas fuisse Ecclesiæ ipsi commissa partis, Langobardorum barbarie debilitatas*; nondum enim ingressus fuerat Mediolanum Alboinus eo tempore, quo Sanctus Honoratus Genuam aufu-

aufugit, ut superius diximus, ac parùm in vivis superstes fuit post Barbarorum in hanc Urbem adventum. Deterius etiam errat, cùm scribit, Sanctum Honoratum *interfuisse Aquilejensi Concilio*; nam illud convocatum fuit a Paulino, Schismaticorum Antesignano, atque ideo, tamquam Conciliabulum, contra Synodum Quintam coactum, a Catholicis rejicitur atque execratur. Omittimus confutare alterum mendum, quod admittit Galefinius, asserens Antistitem hunc nostrum initia Pontificatus sui sumpsisse *sub Benedicto I. Summo Pontifice*, longè serius ad Apostolicam Cathedram promotus; cùm ferè semper in assignandis Summis Pontificibus a veritatis tramite aberret.

FRONTUS, ut eum appellat Catalogus antiquissimus nostrorum Antistitum, a nonnullis Patris nostræ Scriptoribus vocatur *Frontonus*, & etiam *Janus Frontonus*. Hic, mortuo Sancto Honorato, symoniacis artibus Ambrosianam Sedem invasit. Vir erat, nobilitate & opulentia clarus in hac Metropoli; sed inter Pseudo-Episcopos reneretur, ob malè acceptam & retentam Dignitatem. Plura de hoc invasore Episcopo fabulosa narrantur, videlicet damnatum ab ipso fuisse injustè quemdam Presbyterum, ut flammis vivus combureretur; FRONTUM verbò huic immani spectaculo adstitisse, donec ad Romanam Portam perveniens, terrà hiante vivus ipse absorberetur. Alii non hoc loco mortem a Deo vindice illatam eidem tradunt; sed igne consumptum volunt, ubi nunc surgit Ecclesia Sancti Petri, vulgò dicti *in Caminadella*. Commenta hæc sunt somniantium Scriptorum. Securum habemus testimonium Catalogi vetustissimi sæpius memorati,

rati, in quo iste Pſendo-Epiſcopus aſſeritur Genuæ captivus obiiſſe, poſtquam tyrannicè Mediolanenſem Sedem occupave-
 rit XI. annos, ab Anno nempe DLXX., ad Annum
 DLXXXI.

Cardinalis Noriſius in *Diſſertatione hiſtorica de Quinta,
 Synodo* Cap. IX. hæc de FRONTO ſcribit. „ Honoratus
 „ Genuam cum pluribus Clericis ac Civibus ſe recipiens,
 „ paulò poſt, diem obiit. Tunc duo electi ſunt Mediolanen-
 „ ſium Antifiſtes; etenim exules apud Genuam Laurentium
 „ nominarunt circa Annum DLXXI. (de hoc Epiſcopo
 „ mox loquemur) Mediolani verò, majori ac meliori par-
 „ te Civium exulante, *Fronto* quidam, veluti vacuum Se-
 „ dem occupavit „. Papebrochius in *Excegeſi* mortem Fron-
 ti ita deſcribit: *Perrexerit Fronto inter ruinas deſolatæ Urbis
 Mediolanenſis titulum tenere Epiſcopi, ac demum comprehenſus
 Genuamque ductus, ibidem obiit Anno DLXXXI.*

LAURENTIUS II.

Ortuo Honorato, Laurentius II. Civis Mediolanensis Genuæ residens, delectus est in legitimum hujus Ecclesiæ Antistitem: Sed quo anno id contigerit, inter Scriptores non satis liquet. Eminentiss. Norisius loco proxime laudato electionem Laurentii statuit ad Annum DLXXI.: Papebrochius & Pagius ad incuntem Annum DLXXXIII. illam protrahunt: Baronius verò deceptus a recentioribus Catalogis nostrorum Præsulum, qui XII. tantum annos Sedis Laurentio assignant, initium ejusdem Episcopatus affigit Anno DLXXXIV.: Tenebras hæc diluit vetustus noster Catalogus, in quo XIX. anni, septemque Menses Sedis Laurentio tribuuntur. Itaque eodem tempore, quo Fronto, seu Frontonus Ecclesiam Mediolanensem vexabat tamquam Episcopus, susceptus est Genuæ Sancto Honorato Laurentius. Quamobrem dicendum est cum Papebrochio, Ambrosianam Sedem ferme per tres annos vacasse. Neque id mirum esse debet, cum, furentibus per Italiam Langobardis, non ita facile posset Clerus, partim in hac Urbe degens, partim Genuæ, in novi Præsulis electionem consentire. Certum est, saltem Anno DLXXXIII. datum fuisse vacuæ Sedi Mediolanensi Laurentium Episcopum; cum enim constet, ejusdem Successorem sedisse Anno DXCIII. ex Epistolis Sancti Gregorii Magni, quas suo loco enunciabimus, tempus Sedis in vetusto Catalogo, ut diximus, Laurentio assignatum, sub prædicti anni initium expletur.

De

De hoc Episcopo nihil ab ipso actum in Historiis refertur, cum semper in exilio Genuensi permanserit. Quod colligere possumus ex Epistolis Sancti Gregorii illud est; Presbyterum quemdam nomine *Magnum* Ecclesiæ Mediolanensis fuisse anathemate a Laurentio pertulsum; Extat enim ejusdem Summi Pontificis Epistola num. XXVI. Libr. III. Epistolarum postremæ Editionis Parisiensis ita inscripta: *Magno, Ecclesiæ Mediolanensis Presbytero*, qua cum Sanctus Gregorius hortatur, ut non obstante excommunicatione a Laurentio quondam Episcopo, eidem innocenti inflictâ, officium suum secure peragat, & Clerum populumque moneat, ne in Episcopi electione dissentiant. Data ea est mense Aprili, Indictione XI., quæ Annum DXCIII. designat. Hinc verò patet, Laurentium eodem anno vix inchoatq. vitam deposuisse, cum de eligendo ejus Successore ageretur.

Galesinius de Laurentio II. hæc scripsit: *Ecclesiæ Mediolanensis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit, præclarè defendit; ob eamque rem Constantium Diaconum Romanæ ad Gregorium Pontificem misit*. Atque in hoc laus ei debetur; id enim constat ex Epistola Sancti Gregorii, posita sub num. LXXXII. Libr. I. Editionis postremæ Parisiensis, peractæ Anno MDCCV., quam non abs re esse credimus integram dare, cum Ughellus de his prorsus siluerit, asserens solimmodo, *Laurentium arumnis periculisque circumventum hanc Ecclesiam administrasse*. Quæ tamen fuerint noxia ista incommoda, neque ipse explicat, neque nos ex Historiis indicare valemus. Epistola autem memorati Pontificis Maximi ita se habet:

Bb

„Grc-

„ *Gregorius Laurentio Episcopo Mediolanensi.*

„ Scripta Fraternitatis Vestrae suscipiens, gratias Omnipoti-
 „ tenti Deo retuli, qui desiderabili me sospitatis ejus nuncio
 „ relevavit. Quod autem perhibetis ab exactiōe Patrimonii
 „ Siciliae Provinciae, juri Sanctae cui Deo Auctore praesidetis
 „ Ecclesiae certam redhiberi pecuniae quantitatem, pro eo quod
 „ ab Actoribus Sanctae Romanae Ecclesiae illo in tempore,
 „ Patrimonii Ecclesiae vestrae celebrabatur exactio; necessa-
 „ rium fuit, juxta tenorem scriptorum, a vobis directo-
 „ rum, acceptarum illatarumque pecuniarum summam inspi-
 „ cere, & totius ratiocinii meritum subtiliter indagare; qui-
 „ bus perspectis, nihil a Sancta Romana Ecclesia Ecclesiae
 „ vestrae allegatum est redhiberi. Sed quia, dum Constan-
 „ tius Diaconus vester ad ea, quae obiecta a nostris fuerant,
 „ aliud allegavit, examen negotii venit in dubium, quod
 „ subtilius poterat ventilari, si qua persona existeret, cum
 „ qua definiri aliquid stabiliter posuisset. Proinde, necesse
 „ est, ut Sanctitas Vestra hac de re personam instituat,
 „ cum qua Romana Ecclesia aliquid debeat solidè definire,
 „ ut siue nihil debet, ex judicio pateat: seu aliquid de-
 „ buit, & restituit, persona quam instituitis securitatem so-
 „ lemniter emittat.

Ne autem ita jejune vitam hujus Antistitis absolvamus,
 eximiam ejusdem laudem proferimus, quam nobis exhibent
Annales Francici, a Duchesnio editi *Tomo I. Rer. Franci-*
car., & Pater Theodoricus Ruinart. in *Appendix Operum.*

San-

Sancti Gregorii Episcopi Turonensis, colum. MCCCXLVII. novæ Editionis. Literas simul cum quinquaginta millibus solidorum per Legatos suos miserat (teste Paulo Diacono Libr. III. Cap. XXVII.) Mauritius Constantinopolis Imperator ad Childebertum II. Francorum Regem, eundem rogans, ut arma jungeret cum Exarcho suo Ravennæ, ad expellendam ab Italia barbaram Langobardicam Gentem, quæ eam invaserat, duroque jugo premebat. Annuit Rex ille votis Mauriti, scripsitque Epistolam ad Laurentium Mediolanensem Episcopum, quem primò insignivit Titulo *Patriarchæ*. Sanè usque ad Seculum VI. inauditum fuerat in Occidente, Metropolitanis Præsulibus datum hoc nomen. Illud usurpavere Aquilejenses Antistites post constatum ea ætate teterrimum obstinatumque Schisma causâ, Synodi Quintæ Constantinopoli celebratæ. Diversa tamen erat ratio, qua illustrem eum Titulum sibi impudenter arrogaverant memorati Episcopi; namque hoc vocabulo eminentiorem Dignitatem redolentem arbitrabantur, majorem ipsis conciliari auctoritatem ad Schisma validius fovendum, seque ut Autocephalos ab Apostolica Sedis imperio tutius subducendos: Ratio autem, cur Childebertus hoc Titulo exornavit Laurentium Episcopum, singularis fuit existimatio, per omnes regiones diffusa amplissima nobilissimæque hujus Mediolanensis Metropolis, & Ecclesiæ a Sancto Ambrosio institutæ, ac succedentium Episcoporum Sanctimoniâ illustratæ; ob quam nemini magis congruere hoc *Patriarchæ* nomen, quàm Antistiti Mediolanensi censebat. Nihilominus neque Laurentius, neque Successores illo usi sunt, ne plenum superbiæ & audaciæ exemplum.

Aquilejensium Præsulum secuti esse viderentur. Prosequitur deinde Childebertus in exordio Epistolæ commendare virtutes Laurentii, quæ veluti bonus Christi odor, *beatâ opinione* & famâ Francicas oras occupaverant, eumque parem propemodum fecerant Sancto Martyri Laurentio, cuius nomen gerebat. Innuit subinde tacitè, Antistitem hunc nostrum (more Prædecessorum suorum, præsertim Sancti Eustorgii II., quem superius laudavimus) extendisse usque ad Francicam nationem liberalis suæ caritatis fructus; ait enim, eundem imitatum fuisse Martyrem Laurentium, disperdendò numismata pauperibus; gratiasque agit Supernæ clementiæ, quod huic nostro Laurentio contulerit, quod multis illic erat in munere, & ipsi singulariter futuræ gloriæ tempore ad mercedem rependendum. Rogat demum Laurentium, ut conscium faciat Smaragdum Exarchum, se paratum jam esse, sequenti anno in Italiam dirigere exercitum, *ad gentem Langobardorum execrabilem elidendam, manu Domini*, & ejusdem orationibus adjuvantibus. Sed dilucidius hæc omnia ex ipsius Regis Epistola, quam hic referimus, patebunt.

„ Childebertus II. Rex (a)

„ Ad Patriarcham Laurentium,

„ Beatæ opinionis ubique cursum meritis extendentes,
„ certantes Beatum Martyrem æquiparare sicut nomine, sic
„ mercede, ut per vos totus hic ille redeat, cuius adepti.

„ estis
(a) Data est hæc Epistola Anno DLXXXIII, id est juxta Regium, anno sequenti Francica copia in Italiam descenderunt.

„ eitis vocabulum, qui Sacrosanctæ Ecclesiæ sic dispersit numi-
 „ smata, ut censûs effusione per pauperes augmentaret talen-
 „ ta, ad nos usque bonum tanti operis divulgante, gratias
 „ referimus Supernæ clementiæ, quæ vobis illud contulit quod
 „ multis hic est in munere, & vobis singulariter futuræ
 „ gloriæ tempore proficiat ad metcedem. Quapropter sancto
 „ Apostolatu vestro salutationis officia dependentes, commen-
 „ datione prælatâ, & ut nostri in sacris intercessionibus ve-
 „ stris memores esse dignemini, fiducialiter obsecrantes, spe-
 „ ramus, ut quia divina clementia eâ nos ætate corroborat,
 „ ut Catholicæ parti nostræ non desint solatia (idest *auxilia*)
 „ juxta votum Romanæ Reipublicæ, vel Sacratissimi Patris
 „ nostri Imperatoris, in Italiam direximus adversus gentem
 „ Langobardorum Religioni ac Fidei iniquissimè perfidam. Ve-
 „ stra solitudine ad Virum præcellum Smaragdu Raven-
 „ næ, jubete celeriter nunciare, ut & pars Reipublicæ, in
 „ quo per ipsum valer, solatium armatorum inferre super ho-
 „ stes festinet, & quantum Dominus præceperit, quod po-
 „ test fieri in præsentî, non moretur: Quod fuerit verò
 „ residuum, si Christo placuerit, adveniente anni futuri tem-
 „ pore optamus, exercitum in Causâ dirigere, quatenus ma-
 „ nus Domini gentem execrabilem vobis exorantibus digne-
 „ tur elidere, quæ injuriâ Sanctorum & morte suorum fide-
 „ lium, sanguinis effusione crudelitatis manus armavit. Hoc
 „ etiam sperantes, ut ipsi præcelso Smaragdo de nostris le-
 „ gataris jubeatis pariter nunciare, ut tam vestrâ quàm ejus
 „ ordinatione quàm celeriter ad locum destinatum Imperialis
 „ Urbis festinent accedere, & ad nos Christo Præsule, quæ

„ op-

„ opportuna mandata sunt , renunciantes velociter , si quæ re-
 „ stant , pacis studio , Divinitate propitiâ communiter expli-
 „ centur .

Ex Sancto Gregorio Magno , Epistola II. Libr. III. Editionis
 Parisiensis discimus , Laurentium remisisse ad Apostolicam
 Sedem Cautionem , qua , statim ac electus fuit , profitebatur
 jure jurando , tria Capitula a se damnari ; eamque fuisse sub-
 scriptam ab ipso Gregorio , cùm adhuc Urbane Præturæ offi-
 cio fungeretur .

De tempore quo Ecclesiam Mediolanensem rexit Lau-
 rentius hic noster , jam superius disseruimus ex vetusto no-
 stro Catalogo , qui eidem XIX. annos , & VII. menses Se-
 dis assignat : Itaque electus Anno saltem DLXXIII. , sub ini-
 tium Anni DXCIII. obiit Genuæ ; qua in Urbe sepulcrum
 habuit in Ecclesia Sancti Syri , , quemadmodum memoratus
 Catalogus adnotavit .

CON-

CONSTANTIUS.

Ediolani ex nobili Familia ortus Constantius, Ecclesiæ Mediolanensis Diaconus, datus est Laurentio Successor Anno DXCIII. Sanctus Gregorius Magnus Epistolam, quæ jacet sub num. XXX. Libri III. postremæ Editionis, misit ad Joannem Subdiaconum, ut nomine Sedis Apostolicæ novi Episcopi electioni interesset. Verba hujus Sancti Pontificis sunt: *Genuam te proficisci necesse est; & quia multi illic Mediolanensium, coacti barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet, convocatis Clericis, in communi perscrutari.* Hinc tamen argui nequit, a solo Clero Genuæ morante fuisse Constantium electum; Mediolanensibus enim Clericis in Metropoli degentibus jus istud debebatur; Sed cum plures ex hoc Cœtu exules forent, noluit Sanctus Gregorius, ut iisdem inconsultis novus Laurentio Antistes sufficeretur. Id opimè animadvertit Cardinalis Norisius Cap. IX. jam dictæ Dissertationis, & clarè scribit idem Gregorius in Epistola superius memorata.

Gratulatus fuit Summus Pontifex Clero & Populo Mediolanensi de hac unanimi Electione in Epistola XXIX. Libr. III., in qua hæc de Constantio loquitur, *Dudum mihi bene cognitus fuit, & cum in Urbe Regia (Constantinopoli) responsa Sedis Apostolicæ facerem, longo mihi tempore adhasit; sed nihil unquam in illo, quod reprehendi passim potuisset, invēni.* Ex hoc testimonio colligitur, Constantium Diaconum

conum nostræ Ecclesiæ, ut eum appellat etiam Sanctus is Pontifex, Constantinopolitanum iter suscepisse, summoque virtutum splendore ibidem effulsisse; sed qua urgente de causa, aut quo munere functurus illuc sese contulerit, Historiæ non produnt.

Statim ac Mediolanensem Sedem obtinuit Constantius, Pontifex Maximus Gregorius per Joannem Subdiaconum, ad eundem misit Pallium; id enim ipsemet testatur in Epistola, ad novum hunc Episcopum datâ, quæ est prima Libr. IV., his verbis; *Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnis utendum ex more transmisimus; sed peto, ut dum hoc suscipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis.* Hinc patet, morem antiquum fuisse, ut ad Episcopum Mediolanensem Româ Pallium transmitteretur. Id observatum legimus in *Historia Leodiensium Episcoporum*, a Chapeville continuatâ, in qua refertur, missum fuisse a Sede Apostolica Seculo X. Pallium ad Hilduinum Mediolanensem Antistitem. Omittimus plura alia hujus rei exempla hic proferre, cum ea suis locis in decursu præsentis Operis adnotaverimus. Quandoquidem verò in prædicta Epistola non modò peculiarem suum erga hunc nostrum Antistitem amorem ostendat, verùm etiam eidem regulas præscribat Gregorius, quibus injunctum ipsi Ecclesiæ Mediolanensis regimen optimè valeat administrare, non incongruum existimamus, eam, prout a tanto Pontifice scripta est, hic referre. Ita autem se habet:

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Scripta Fraternitatis vestræ suscipiens, magnas Omnium
„ potenti Deo gratias retuli, quia Ordinationis vestræ meritis
„ celebratione relevari. Quod verò ex superno munere in
„ Electionem vestram concorditer omnium convénit assensus,
„ hoc Fraternitas tua cum summa debet consideratione pen-
„ sare, quia post Deum valde est debitoris eis, qui sibi vos
„ præferri tam subditâ mente voluerunt.

„ Decet igitur vos Sacerdotali benignitate eorum moti-
„ bus, in omnibus respondere, eorumque necessitatibus piâ
„ compassione concurrere. Si quorum fortasse sunt vitia,
„ hæc maturis objurgationibus increpato, ut ipsa quoque Sa-
„ cerdotalis indignatio, virtuti sit admixta dulcedinis; qua-
„ tenus & tunc a subiectis amari debeat, etiam cum graviter
„ metuitur: Quæ res personam vestram apud eorum judi-
„ cium, ad magnam quoque reverentiam adducit, quia sicut
„ præceptus furor usitatusque despicitur, ita contra culpas di-
„ screta indignatio plerumque, quod tarda fuerit, eò amplius
„ fit timeanda.

„ Joannes verò Subdiaconus noster multa nobis bona tuâ
„ Fraternitatis rediens nunciavit; de quibus Omnipotentem
„ Deum petimus, ut hæc qui cœpit ipse perficiat, quate-
„ nus te interioribus exterioribusque profecisse & tunc inter homi-
„ nes, & post inter Angelos ostendat.

„ Præterea Pallium ad Sacra Missarum Solemnia uten-
„ dum ex more transmisimus. Sed peto, ut dum hoc su-

C c

„ sci-

„scipitis, ejus honorem ac genium ex humilitate vindicetis.

Patrimonia quædam in Siciliæ Provincia, non Romana tantum Ecclesia, sed etiam Mediolanensis possidebat. Clarè hoc eruitur ex Epistola IV. Libr. II. Epistolarum Sancti Gregorii. Siquidem cum Agilulphus Rex Langobardorum, mortuo Constantio, tentaret, ut ab Ariana Factione Episcopus eadem sæc infectus deligeretur, Catholici verò e suo gremio defumi vellent; Sanctus Pontifex scribit Clero Mediolanensi, ne terreatur, asserens numquam se consensurum in hominem, qui non a Catholicis, & maxime a Langobardis eligeretur, subditque: *Quia Vicarius Sancti Ambrosii indignus evidenter ostenditur, si electus a talibus ordinatur. Nec enim est quod vos ex hac causa deterreat, vel aliquam vobis necessitatem incutiat; quia unde possint alimenta Sancto Ambrosio servientibus Clericis ministrari, nihil in hostium Locis, sed in Sicilia, & in aliis Reipublicæ partibus, Deo protegente, consistit.* Compertum itaque ex hoc loco habemus, non in Sicilia solum, sed etiam in Reipublicæ Romanæ partibus, Mediolanensem Episcopum ad Clericos suos alendos, non modicos reditus habuisse usque ad Constantii ætatem. Imo, cum exorta esset controversia inter Exactores Patrimonii Romanæ Sedis, & eos qui jura Mediolanensis Ecclesiæ illic rutari curabant tempore Laurentii II., Episcopi nostri, missus fuit Romam Constantius, qui tunc erat Ecclesiæ nostræ Diaconus, ut jura Laurentii Antistitis promovere in ea Causa studeret; quod etiam optimè præstitit, quemadmodum constat ex Epistola Sancti Gregorii Pontificis Maximi, ad memoratum Laurentium missa, & a nobis superius relatâ, cum de eodem ageremus. Con-

Constantius exemplo Laurentii Decessoris sui, Cautionem ad Apostolicam Sedem miserat, qua profitebatur, a se recipi Quintam Synodum, ac tria Capitula damnari: Quamobrem tres Episcopi ab illius communione sese subdlexerant, & ipsa etiam Theodolinda Regina, eò quòd existimarent, infringi auctoritatem Concilii Chalcedonenſis. Sanctus Gregorius ad eundem Constantium scribens Epistolâ III. Libr. IV., hortatur, ne a Fide recedat, atque afferit se anathemati subjicere eos, qui profitentes Chalcedonenſem Synodum se diligere, Ecclesiæ unitatem verè scindunt atque oderunt. Ad Theodolindam autem Literas dedit, quæ ab hoc errore illam amoverent, suadentque, ut securè Constantium ad communionem reciperet, inquit: *Decet gloriam vestram ad Reverendissimum Fratrem & Co-Episcopum meum Constantium, cujus Fides ac vita olim mihi probata est, sub omni celeritate submittere; eique vestris Epistolis indicare Ordinationem ejus, quam benignè suscepistis, & quia ab ejus communione in nullo separamini. Acceptis Literis ad Theodolindam directis eique exhibendis, animadvertit Constantius, in illis mentionem fieri de Synodo Quinta. Cùm autem probè nosset Regiæ illius Fœminæ genium, Gregorio respondit, posse iis verbis offendi Reginam. Gratam sibi fuisse admonitionem rescripsit Sanctus Pontifex, adeòque alias suffecit, in quibus omisâ eâ Synodo, quatuor tantum Concilia OEcumenica summo perè commendabat, atque hac viâ obtinuit pacatissimam cum Constantio Theodolindæ conciliationem. Verba Sancti Gregorii transcribere lubet: „ Quod autem scripsistis, quia Epistolam „ meam Regiæ Theodolindæ transmittere minimè voluistis,*

„ pro eo quòd in ea Quinta Synodus nominabatur , si eam
 „ exinde scandalizari posse credidistis , rectè factum est , ut
 „ minimè transmitteretis ; unde nunc ita facimus , sicut vobis
 „ placuit , ut quatuor Synodos solummodo laudaremus .
 „ De illa tamen Synodo , quæ in Constantinopoli postmodum
 „ facta est , quæ a multis Quinta nominatur , scire vos vo-
 „ lo , quia nihil contra quatuor Sanctissimas Synodos consti-
 „ tuerit vel fenserit ; quippe quia in ea de personis tantum-
 „ modo , non autem de Fide aliquid gestum est , & de his
 „ personis , de quibus in Chalcedonenſi Concilio nihil conti-
 „ netur ; sed post expressas Synodos seu Canones facta
 „ contentio , & extrema actio de personis ventilata est ; Nos
 „ tamen , sicut voluistis , ita fecimus , ut ejusdem Synodi
 „ nullam memoriam faceremus „ . Ita in Epistola XXXVII.
 Libr. III. Indiſtione XII. ad Constantium miſſa . Adjungimus
 etiam Epistolam ipsam Sancti Gregorii , positam in postrema
 Editione sub num. IV. Libr. IV. , quam ad Theodolindam
 direxit , cùm in ea Constantil laudes occurrant .

„ *Gregorius Theodolindæ Reginae Langobardorum &c.*

„ Quorundam ad nos relatione pervénit , ab aliquibus
 „ Episcopis gloriam vestram usque ad hoc scandalum contra
 „ Sanctam Ecclesiam fuisse perductam , ut sese a Catholicæ
 „ unanimitatis communione suspenderet . Quod quantum vos
 „ purè diligimus , tantum de vobis fortius dolemus , quia
 „ vos imperitis stultisque hominibus creditis , qui non solum
 „ ea quæ loquuntur nesciunt , sed vix ea quæ audierunt
 „ per-

percipere possunt. Qui dum neque legunt, neque legentibus credunt, in ipso errore manent, quem sibi ipsi de nobis sinxerunt. Nos enim veneramus Sanctas quatuor Synodos, Nicenam in qua Arius, Constantinopolitanam in qua Macedonius, Ephesinam primam in qua Nestorius, Chalcedonensem in qua Euthices atque Dioscorus damnatus est; profitentes quia quisquis aliter sapit quam hæc quatuor Synodi, a Fide veritatis alienus est. Damnamus autem quoscumque damnant, & quoscumque absolvent absolvimus; sub anathematis interpositione ferientes eum, qui earundem quatuor Synodorum, maximè autem Chalcedonensis, de qua quibusdam imperitis hominibus nata est dubietas & superstitionis occasio, Fidei addere vel adimere præsumit. Cum itaque integritatem nostram ex aperta mea traditione seu professione cognoscitis, dignum est, ut de Ecclesia Beati Petri Apostolorum Principis nullum ulterius scrupulum dubietatis habeatis; sed in vera Fide persistite, & vitam vestram in petra Ecclesiæ, hoc est in confessione Beati Petri Apostolorum Principis soliditate; ne tot vestræ lacrymæ, tantaque bona opera pereant, si a Fide verâ inveniantur aliena. Sicut enim rami sine virtute radices arefunt, ita opera, quantumlibet bona videantur, nulla sunt, si a soliditate Fidei disjungantur. Decet ergo gloriam vestram ad Reverendissimum & Fratrem, & Co-Episcopam nostrum Constantium, cujus & fides & vita olim mihi bene est approbata, sub omni celeritate transmittere, eique directis Epistolis indicare Ordinationem ejus, quam benignè suscipitis; & quia ab ejus

„ Ec-

„ Ecclesiæ communionem in nullo separamini : ut verè sicut de
 „ bona ac fidei Filia , communi exultatione gratulemur . In
 „ hoc autem vos ac vestra opera Deo placere cognoscite , si
 „ priusquam ejus examen veniat , Sacerdotum illius judicio
 „ comprobentur .

Inter alias quamplures Epistolas a Sancto Gregorio Magno ad Constantium scriptas præterire illam non possumus , quæ jacet in Libr. IX. Editionis Parisiensis , sub num. L III. ; satis namque dilucidè ex illa dignoscimus , Ecclesiam Comensem suffraganeam tunc fuisse Mediolanensis Metropolis . Siquidem cum Clerus Urbis illius in eodem trium Capitulum errore , quem proximè diximus , versaretur , Constantius Episcopus fervidis admonitionibus curaverat , ut resipisceret , atque ad Catholicæ Ecclesiæ communionem rediret . Utquid verò hanc curam susceperet , si Oves illæ , quæ aberrabant , ad Ovile suum minimè pertinissent ? Præterea Sanctus Pontifex Gregorius ipsam laudavit , eò quia minimè neglexisset agere quod ipsi incumberebat : Erat igitur Constantius illius Civitatis Metropoli . Ughellus in Episcopis Comensibus mordicus tuetur , eam Ecclesiam sub ditione Aquilejensis Metropolitæ semper fuisse ; infeliciter tamen : Eundem namque abundè & eruditè refellit Carolus Constantinus Ciconius in *Epistola* inserta *Tomo XXI. Opusculorum Don Angelii Calogeræ* ; & quæ scripsit Sanctus Gregorius ad Constantium , in Epistola , quam mox subjicimus , clarè testantur .

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Latore præsentium communi Filio Eventio Diacono ,
„ qui Fraternitatis vestræ nobis scripta detulit, referente,
„ cognovimus Clericos Ecclesiæ Comensis, quos Sacerdotali stu-
„ dio reverti ad unitatem Ecclesiæ monuistis, respondisse, non
„ sibi talem a nobis affectum impendi, ut ab hoc redire
„ caritate suadente prævaleant; asserentes res diversas suas
„ injustè ab aliis, inter quos & a nostra Ecclesia possessio-
„ nem, quæ Villa Mauriana dicitur, detineri. Nos quidem
„ Sanctitatis vestræ sollicitudinem omnino laudavimus; quia
„ quod vos oportuit facere, minimè neglexistis. Sed nec nos
„ prædictam possessionem, si eis jure competit, etiamsi ad
„ communionem fortè reverti distulerint, contra rationis ordi-
„ nem patimur detineri; sed eam cognitâ volumus veritate
„ restitui. Si verò ad unitatem Ecclesiæ, quod optamus, Deo
„ se inspirante converterint, etiamsi nihil illis competat, eam
„ illis parati sumus concedere. Nam nulla occasione excusari
„ volumus, quos ad Matris Ecclesiæ sinum redire desiderabi-
„ liter expectamus. De hortis verò, quos in Capitulari trans-
„ misso, & substantia Italiæ Ecclesiæ vestræ competere signa-
„ stis vel prædictus nobis portitor indicavit, in subsequenti
„ illuc personam transmittemus, cui inter alia curabimus evi-
„ denter injungere, ut veritatem congrua indagatione cogno-
„ scat, & quidquid justum fuerit faciat. Nam nos, qui alios
„ contristari contra æquitatem non patimur, multò magis
„ vos, quos valde diligimus, tristes relinquere non valemus.

„ De

„ De aliis autem Causis quale nostrum ad singula sit respon-
 „ sum , supradicti communis Filii relatione cognoscetis .
 „ Scripta verò ad dilectissimum nostrum Anatolium Diacono-
 „ num , pro commendatione hominum vestrorum , sicut volui-
 „ stis , fecimus .

Post adhibitam felici exitu a Sancto Gregorio vulnere medelam , quo se resciderat a Communione Constantii religiosissima Foemina Theodolinda , redigendi supererant ad sanam frugem Suffraganei tres Episcopi Metropolis Mediolanensis , qui falsâ persuasione decepti , violasse Constantium decus & auctoritatem Concilii Chalcedonensis , missâ Romam trium Capitulorum damnatione , eundem tamquam Metropolitanum agnoscere ejusque imperio subiacere prorsus abnuebant . Antistes hic noster per Bonifacium Diaconum confugerat ad Pontificem Maximum Gregorium , ut noxium hoc Ecclesiasticæ tranquillitati germen , in primordiis initi sui Pontificatus enasceus , Apostolica auctoritate excinderet atque a radice extirparet . Medicas igitur manus huic malo curando admovit Sanctus Gregorius , secreto Constantium monens , se missurum Epistolam , quam cum tribus illis Præsulibus ostendisset , sperare se ajebar , de superstitionis illorum superbia apud Metropolitanum suum pœnitentiam acturos . Nec a promissis implendis defuit , sequentem Epistolam ad Antistitem nostrum dirigens , quæ est III. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi .*

„ Pervenit ad nos , quod quidam Episcopi vestræ Diœ-
 „ cesis ,

„ celsi , exquirentes occasionem potius quàm inveniētes ,
„ sese scindere a Fraternitatis vestræ unitate tentaverint , di-
„ centes , Te apud Romanam Urbem , in trium Capitulo-
„ rum damnationem , cautionem fecisse . Quod videlicet id-
„ circo dicunt , quia , quantum Fraternitati tuæ , etiam sine
„ cautione , credere soleam , nesciunt . Si enim hoc esset
„ necessarium fieri , verbis nudis vobis credi potuisset . Ego
„ tamen nominata inter nos neque verbo neque scripto tria
„ Capitula recolo . Sed eis , si citius revertuntur , de suo
„ errore parcendum est , quia juxta Pauli Apostoli (a) vo-
„ cem , *non intelligunt neque quæ loquuntur , neque de qui-*
„ *bus affirmant* . Nos enim auctore veritate , teste conscien-
„ tiâ fatemur , nos Fidem Sanctæ Chalcedonenſis Synodi per
„ omnia illibatam custodire , nihilque ejus definitioni adde-
„ re , nihil subtrahere audere . Sed si quis contra eam ejus-
„ dem Synodi Fidem , sive plus minusve ad sapiendum ap-
„ petit usurpare , eum omni dilatazione postpositâ anathema-
„ tizamus , atque a sinu Matris Ecclesiæ alienum esse de-
„ cernimus . Quem igitur ista mea confessio non sanat , non-
„ jam Chalcedonenſem Synodum diligit , sed Matris Ecclesiæ
„ sinum odit . Si ergo ea ipsa , quæ audere visi sunt , zelo
„ loqui animæ præsumpserunt , superest , ut hac satisfactione
„ susceptâ , ad Fraternitatis tuæ unitatem redeant , seque a
„ Corpore Christi , quod est Sancta universalis Ecclesia , non
„ dividant .

Quanti faceret Gregorius Magnus adhibitam a Constan-
tio pastorem curam Clerum Mediolanensem , ut anti-

D d

quæ

(a) *1. ad Timoth. I. v. 7.*

quæ Ecclesiasticæ disciplinæ tenor in sua Diœcesi refloresceret, numquam clarius eluxit, quàm cùm eidem injunxit, ut simul cum Venantio Lunensi Episcopo, ob revocandos ad pristinam sanctimoniam leges sacros illius Ecclesiæ Ministros, qui ab ea longè recesserant, sollicitudinem amoremque suum erga Divinum cultum impenderet. Expetierat enixisque precibus Summum Pontificem rogaverat idem Lunensis Episcopus, ut in pio hoc Opere perficiendo tantus sibi comes adjungeretur. Itaque ad Constantium scripsit Gregorius sequentem Epistolam, quæ est XXII. Libr. IV. Indictione XII.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Quorundam de Lunensium venientium partibus ad nos
„ relatione pervenit, religionem locorum ipsorum ita ab Ec-
„ clesiasticæ disciplinæ tramite deviasse, ut nullatenus in suis
„ moribus actionibusque Canonice dispositionis statuta respi-
„ ciant. Quæ quia erant & examinanda subtilius, & severius
„ ulciscenda, præsentium latorem Venantium, Fratrem &
„ Co-Episcopum nostrum, ut instanter emendarentur, admo-
„ nui. Sed pro magnitudine inquietudinis excedentium per-
„ sonarum, solum se non judicavit in hujusmodi inquisitio-
„ ne succedere; ideoque postulavit a nobis, ut in eodem
„ examinando negotio Fraternitatis tuæ ei adjiceretur atque
„ auctoritatis auxilium. Quamquam igitur fraterna dilectio
„ hoc a te & sine nostris scriptis debeat exigere, tamen
„ præsentibus quoque vos specialiter Epistolis adhortamur,
„ ut adhibito vobis prædicto Fratre nostro, cunctos Cleri-

„ COS

„ cos ceteroque Religiosos prænominatæ Civitatis & Terri-
„ torii ejus, de excessibus, quorum aliquid est suspicionis,
„ ad te venire compellas, atque cuncta secundum Deum.
„ propter futuri metum judicii subtiliter inquirentes, si quem
„ a Canonum Statutis recessisse repereritis, Canonica eum
„ ultione corrige: Nec patiamini in Locis vestris eos, qui
„ non gerunt in moribus quod ostendunt in habitu, per ab-
„ rupta diutius evagari; quos oportet & ad rectitudinis nor-
„ mam Pastoralis vos circumspectione reducere. Ita ergo
„ Fraternitas tua, cunctis solertiùs indagatis, quæ nobis in
„ talibus nuntiata sunt corrige, ordinet, atque in futurum
„ sopire festinet, ut & animæ tuæ proficiat, si tui causas
„ vigilanter atque vivaciter perscrutaris officii, & nostrum.
„ minimè frustrari permittas, quod semper de tuæ maturi-
„ tatis habuimus distractione judicium.

Adlaborare quoque debuit Antistes noster, ac etiam re-
motum iter suscipere, ut diù agitatam Causam Maximi, Sa-
lonitani Episcopi decretoriâ sententiâ componeret, litiumque
jurgia aboleret. Fatigaverat Antistes ille Regias Imperatoris
& Optimatum aures, ac demum ad Romanam Curiam mo-
lestas preces suas detulerat. Quamobrem Sanctus Pontifex Gre-
gorius Marinianum Episcopum Ravennatem delegit, ut illius
Causæ examen judiciumque institueret: Quinimo ut maturius
omnia perficerentur, Mediolanensem Episcopum Constantium
humanissimè rogavit, ut si ipsi commodum fuisset, Raven-
nam proficisceretur, atque ibidem assideret pro Tribunali;
facultatem omnem ambobus Judiciis tribuens, agendi quid-
quid iisdem æquius visum fuisset, ac si Pontifex ipse Maxi-

mus iudicium protulisset. Subjicimus eandem Epistolam, ut de re hac Lector plenius doceatur; quæ est LXVII. Libr. IX. Indictione II.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Maximus, Salutaris Ecclesiæ prævaricator, postquam
 „ per Potestates Majoris Seculi obtinere nihil valuit, ad Mi-
 „ nores sese contulit; nobisque tam nimietate precum, quam
 „ attestatione bonorum operum prævalere contendit. Ex qua
 „ re inhumanum credidi, si is, qui se multum timere me-
 „ dicit, in aliquo me temperariorem minimè invenire po-
 „ tuisset. Et ideo decrevi, ut Reverendissimus Frater &
 „ Co-Episcopus noster Marinianus ejus Causam debeat in Ra-
 „ vennati Urbe cognoscere. Si autem persona ejus suspecta
 „ forsitan habetur, volumus, ut vestra quoque Fraternalitas,
 „ si ei laboriosum non est, ad eandem Civitatem fatigare,
 „ se debeat, & cum prædicto Fratre in eodem iudicio pa-
 „ riter sedere. Quidquid autem vestræ utrorumque Sanctitati
 „ placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum, & ve-
 „ strum ego iudicium meum deputo; & quæ utrique vos
 „ relaxanda esse censetis, me relaxare certum tenete: Hoc
 „ tamen sollicitè pensantes, ne aut cum peccato remissi, aut
 „ cum injuria Sanctæ Ecclesiæ esse videamur austeri. Hujus
 „ autem Causæ executionem Castorio Chartulario injunximus,
 „ ut ipse nobis debeat cuncta, quæ acta fuerint, subtiliter
 „ renunciare.

Vacua est Historia Mediolanensis, non sine injuria tanti

An-

Antistitis nostri, rebus, quas ambigi nequit ab ipso præclarissimè gestas fuisse, testimonio Summi Pontificis Gregorii Magni, ut hætenus vidimus. Inter Epistolas ejusdem Gregorii ea occurrit in Libr. IX. Indictione II. sub num. LXXXVI. sæpe memoratæ Editionis, ex qua conjicimus, Constantium auctorem fuisse nonnullarum Sectarum Ædium. Siquidem in ea legimus, quæstas Sanctorum Martyrum Reliquias, ut solemni ritu eadem Divino cultui dedicarentur. Romanum igitur Pontificem Gregorium per supplices Literas adiit, ut dignaretur mittere Sacra aliqua Lypsana Beati Pauli Apostoli, & Sanctorum Joannis & Pancratii; propitiumque sibi invenit Summum illum Hierarcham, qui Eventium Diaconum, Constantii Legarum, Mediolanum remisit, cum expetitis Sanctorum Reliquiis. Quæ autem forent Ecclesiæ illæ, nonnisi per conjecturam possumus indicare. Sanè non alia Sancto Paulo Apostolo dicata Ecclesiæ ab antiquo tempore Mediolani patet præter eam, quæ in Regione Orientali posita, nomen accepit *Sancti Pauli in Compito*, ob compitales ludos qui ibidem exercebantur. Altera verò, quæ sola Sanctum Pancratium Patronum habebat, illa fuit, quæ postmodum in magnificum Sancto Alexandro Martyri dicatum Templum evasit. Utriusque verò Conditorem fuisse Constantium facile possumus autumare; cum enim antiquissimæ sint, & nullus hætenus in Patriæ nostræ Historiis memoraverit, a quo extructæ fuerint, credibile admodum est, ab hoc nostro Antistite ædificatas fuisse; Quævis enim Episcopi Mediolanenses adhuc eo tempore Genuæ morarentur, potuit tamen Constantius, sub mitiori Agilulphi & Theodolindæ imperio,

perio, Mediolanum accedere, & ibidem moram aliquam trahere, ad Dei & Sanctorum cultum promovendum. Epistolam ipsam Sancti Gregorii addimus, ut quibuslibet innotescat, num rectè ad veritatem interpretati illam fuerimus.

„ *Gregorius Constantio Episcopo Mediolanensi.*

„ Lator presentium Eventius Diaconus Fraternitatis vestræ
 „ nobis inter alia intimavit sibi a vobis injuncta, ut Reli-
 „ quias Beati Pauli Apostoli, sed & Beatorum Joannis &
 „ Pancratii per eum ad vos dirigere deberemus; quam peti-
 „ tionem vestram curavimus effectui mancipandam. Fraternitas
 „ ergo vestra solito studio perscrutari non differat, quatenus
 „ in Locis, quibus recondendæ sunt, luminaria, vel alimo-
 „ nia ibidem servientium, ante Dedicationem Loci ipsius de-
 „ beant profligari, & tunc in eisdem Locis directæ, San-
 „ ctuaria sui cum reverentia collocentur; ne Loca Deo di-
 „ cata, si prædicta provisio omiſſa nunc fuerit, futuris tem-
 „ poribus destituta, quod abſit, servientium reperiantur ob-
 „ sequiis.

Prætermittere minimè possumus dno insignia Divinæ be-
 neficentiæ exempla, quæ Pontificatum Conitanti Episcopi no-
 stri plurimùm illustrare. Primum est incredibilis Regiæ
 Theodolindæ pietas ac religio, quæ Christi Fidem promovere
 semper studuit, & munificentissimè etiam Ecclesias ditavit,
 sui que hac in re immortalem Posteris memoriam reliquit.
 Præcipuum tamen decus Regiæ hujus Fœminæ fuit, Agi-
 lulphum Ariana labe infectum, quem sibi Sponsum delege-
 rat,

rat, ad Ecclesiæ Matris gremium adduxisse, atque cum illo Langobardos omnes, depulso fœculentissimo eo probro, ex hostibus Catholicæ Religionis, ejusdem propugnatores effecisse: Unica hæc autem non fuit Theodolindæ laus; Paulus enim Diaconus (a) singillatim beneficia recenset; quæ in Dei Tempia, in Episcopos, aliosque Præsules religiosissimo animo ac liberalitate effudit. Præclarissimum monumentum caritatis, qua illa in Deum flagrabat, adhuc superest in Modoëtiensi Basilica, Sancto Joanni Baptistæ dicatâ, quem ipsa universæ Langobardicæ gentis Patronum constituerat: Hanc enim a fundamentis excitatam non tam prædiis quàm pretiosissimis donariis cumulavit Anno DXCV., ut tradit Bonincontrus Morigia, in *Modoëtiensi Chronico*, edito inter *Scriptores Italiae* Tom. XII. Operi tam excelsæ perficiendo manum Constantii Præsulis nostri defuisse, dubitari vix potest, præsertim cum solemnisi Consecrationis celebritas agenda foret mense Octobri, Anni memorati DXCV.; præcedenti namque anno Sanctus Gregorius Magnus, datis ad Theodolindam Literis mense Junio, Indictione XII., in ejus gratiam adduxerat Constantium, quem illa prius, veluti hæreticum averfabatur, eò quod intellexerat, missam ab ipso fuisse Romam scriptam damnationem trium Capitulorum, ut superius innuimus. Agens de hujus Basilicæ erectione Ughellus ait, inceptam eam fuisse Anno DXCIII., & biennio post absolutam a Theodolinda, ut voto satisfaceret quo se obstrinxerat Sancto Joanni Baptistæ, si masculum suscepisset. Labitur tamen Vir doctissimus, cum Theodolinda non ediderit in lucem masculum

(a) *Libr. IV. Langobard. Histor. Cap. VI & seq.*

culum factum, nisi Anno DC., teste Paulo Diacono, quemadmodum clariùs in adnotationibus ad Sigonium, qui etiam seriùs differt hunc natalem, nos jam differuimus.

Alterum illustre ornamentum huic nostro Antistiti accessit ex adventu in Italiam ac Mediolanum Sancti Columbani, miræ probatæque sanctimonix Viri; eâ enim occasione cum Agilulpho Rege egisse Constantium credendum est, ut benignè annueret votis Sancti Abbatis, condendi videlicet in hisce Regionibus celeberrimum Bobiense Cœnobium; quemadmodum constat ex ejusdem Agilulphi Diplomate, expedito Anno DXCVIII., vel sequenti, ut in adnotationibus ad Sigonium de Regno Italix ad Annum DCXIV. tradidimus, duplicem Sancti Columbani adventum in Italiam referentes.

Obiit Constantius juxta Papebrochium Anno DC., III. Nonas Septembris, post annos VII., & paucos menses Sedis; sepultus Genæv, in Æde Sancto Ambrosio dicatâ.

Delato Mediolanum infausto nuncio mortis Constantii, Clerus Mediolanensis consciunt fecit Summum Pontificem Gregorium concepti doloris, & amarissimi fletus universæ hujus Metropolis, ob viduatam amantissimo Sponso Ecclesiam, Accepitis Literis consolatus est Gregorius Mediolanenses in hac Episcopi sui acerba jactura, Epistolam ad illos dirigens, quæ est IV. Libri IX. In ea autem eundem Constantium laudans hæc habet: „Quantus nos de obitu Fratris & Co., Episcopi nostri Constantii mœror afficiat, paginali exple, re locutione non possumus. Sed quàm multa bona partes illæ in uno homine perdiderunt, utinam vicinæ repentinâ calamitate non sentiant! Nam quemadmodum sollicitus in
„Ec-

„ Ecclesiasticæ regula disciplinæ, vel quàm fuerit vigilans
„ in tuitione Civitatis vestræ, non habemus incognitum &c.
Diligentiæ hujus Sancti Pontificis Maximi debemus reli-
ctam nobis memoriam rerum egregiè gestarum a Constantio
in sui regiminis decursu, quæ procul dubio prorsus excidis-
set, nisi servatæ a temporum injuriis Sancti Gregorii Epi-
istolæ, quæ Vitam hujus Episcopi nobis veluti depinxere,
ad Posteror pervenissent. Sanè dolendum est, nulla alia seu
Scriptorum, seu Chartarum monumenta superesse, ex quibus
præclara succedentium Antistitum Acta colligere possimus; ea
enim ob feritatem atque incitiam Italiæ superfusam regnan-
tium Langobardorum, qui Literas averfabantur, oblivionis tene-
bræ penitus contexerunt.

Priusquam calamus apponamus referendæ Successoris Deus-
dedit Vitæ, necessarium existimamus adnotare Epocham
adventus Monachorum in hanc Metropolim, qui, licet soli-
tariam vitam ducentes in ista Domini Vineâ excolenda lin-
guâ manuque non adlaboraverint, assiduâ tamen precibus
quotidie Deo affundendis intenti, cælestis gratiæ rorem ab
ipso implorabant, ut eadem floreret, atque bonorum ope-
rum fructibus in dies magis exuberaret. Monasteria extitisse
Mediolani, etiam antequam Monachorum Occidentis Patriar-
cha Sanctus Benedictus Alumnos suos in universas Provin-
cias dispergeret, citra dubitationem Scriptores omnes faten-
tur. Si veritati consentiret, quod Ughellus Tomo IV. in
Vita Sancti Miroclis Episcopi nostri asseruit, nempe ab ipso
conditum fuisse apud Sancti Victoris Ecclesiam Monasterium,
singularis honoris Metropoli nostræ gloria accederet, quod

E c

vide-

videlicet prima in universo Occidente erectum in gremio suo Cœnobium vidisset, ut in Sancti Miroclis Vita adnotavimus: Sanctus namque Athanasius, qui Monasticam vitam ex Oriente in Occiduas Provincias induxit, longè seriùs ab ætate Miroclis Episcopi Romam se contulit, idest Anno CCCXXV. Nihilominus pro certo scimus, Sanctum Martinum, expulso ab Arianis a Pictaviensi sua Sede Sancto Hilario, hospitium apud nos quævisse Anno CCCLVII.; atque in hac Urbe Monasterium extruxisse, testibus Severo Sulpicio in *ejus Vita* Cap. IV., & Gregorio Turonensi, *Historia Francorum* Libr. I & X. Hinc verò Clariss. Muratorius in *Antiquit. Italic. Medii Ævi*, Tom. V. Dissertat. LXV. argumentum capit asserendi, a vero eum non abluere, qui opinetur, in Italia prima Monastica professionis fundamenta jacta fuisse Mediolani, atque inde in reliquas Italia, immo & Occidentis Civitates eandem fuisse diffusam & propagatam. Quæ ille proferat in suæ opinionis fulcimentum contra Baronium, nostri minimè Instituti est hoc loco exponere aut expendere.

Expulso a nostra Metropoli, Pseudo-Episcopi Mediolanensis Auxentii Arianæ vi atque insidiis, Sancto Martino, ad Insulam Gallinariam profugo, minimè a nostris mœnibus eliminata est professio Monastica, a tam Sancto Viro inducitur; siquidem Sancti Ambrosii Episcopi nostri ætate: *erat Monasterium Mediolani, plenum bonis Fratribus extra Urbis mœnia, sub Ambrosia nutritore*, teste Sancto Augustino Libr. IV. Cap. VI. Confessionum. Cujus tamen professionis essent memorati Fratres, aut ii, quos in suum Monasterium induxit Sanctus Martinus, nemo hætenus nos docuit. Quod

veri-

verissimilius videtur, id est, eremiticam illos vitam amplexos esse sub Regula seu Sancti Antonii, aut mitiori Sancti Basilii; de Sancto Martino namque cecinit Paulinus Petricordius in ejus Visa.

..... *constructâ statuit requiescere cellâ*

Heic, ubi gaudentem memoris vel palmis umbris

Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.

Itaque primi, qui sub Regula Sancti Benedicti militabant Monachi, perpetuam in hac Metropoli sedem fixere primumque Hospitium apud *Sancti Protasii ad Quercum*, appellati postmodum a statione illic posita a Benedictinis *Sancti Protasii ad Monachos*. Cui tamen anno assignendus sit eorundem adventus, neque eruditissimus Mabillonius in suis *Annalibus* indicavit: Ait solummodo Tom. III. ad Annum DCCCLXXXI., expirante Seculo VII. migrasse Monachos a Sancti Protasii Aede ad Sancti Simpliciani Ecclesiam, ibique usque ad præsens ævum constitisse. Si in re adeo antiqua obscuraque, nobis conjecturâ uti licet, Constantio Episcopo nostra propitiâ sortem adscribere nos posse censemus, quod ipse primus hofce Sancti Benedicti Alumnos exceperit; cdm enim Sanctus Columbanus, Benedictini Ordinis affecula e Galliis Mediolanum adventasset, & ab Agilulpho Langobardorum Rege post triennii moram in hac Urbe obtinisset non modò facultatem, sed etiam amplissimam prædiorum dotem, ut celebre Monasterium Bobiense condere posset Anno DXCVIII., allici facillè potuere Mediolanenses Cives, ad aliquam Mo-

nachorum Sancti Benedicti coloniam in hanc Metropolim inducendam, vel ipsi Monachi, ad exquirendum apud nos hospitium; Sancto præsertim Gregorio Magno (Benedictino Ordini adscripto, ut communius tradunt Scriptores) Apostolicam Cathedram implente, & Constantio ejusdem familiarissimo Ambrosianam Ecclesiam regente. Quidquid tamen de hac re sit, quam nos obiter exposuimus, exiguum illud quod ex Historiis colligi potest lumen, ad huic Clarissimo Ordini in nostris postmodum mœniis in plura Cœnobia diffuso Epocham aliquam statuendam, proferre non incongruum esse putavimus.

DEUS-

DEUSDEDIT.

Ost obitum Constantii non statim regimen Ecclesiæ Mediolanensis iniiit ejusdem Successor; cum enim Agilulphus Rex Langobardorum Arianaeque Sectæ fautor acerrimus, nissus omnes intenderet, ut Arianus Episcopus eligeretur, Clerus verò Catholicae Fidei adhærens, alterum e suo gremio ad Pastoralem curam evehere conaretur; per integrum annum & tresdecim dies vidua hæc Sedes permansit. Tandem Theodolindæ Regiæ uxoris precibus (ut opinamur) victus Agilulphus, ab intentatis minis destitit, & liberum Catholicis locum fecit, ut Deusdedit, seu Theodatum, prout Galefinius eum vocat, Diaconum Mediolanensis Ecclesiæ Constantio sufficerent. Monere tamen de hac re opportunum existimarunt Gregorium Summum Pontificem, simul petentes, ut consensum suum præbere dignaretur Ordinationi. Extat Responsum Sancti Gregorii Libr. XI. Epistolarum novissimæ editionis, Epistolâ IV. Indictione IV., in qua se gratum habere scribit, quod Deusdedit elegissent, quamvis iste solum specie tenus sibi innotesceret; Subjungit verò, se Pantaleonem Notarium suum mittere, qui eum, ut moris est, adnente sui consensûs auctoritate faciat consecrari.

Ughellus tradit, expulsum fuisse a Sede Ecclesiæ Mediolanensis Antistitem ab Arianis electum, atque ob id a Langobardorum Regibus minacissima Edicta vulgata; cûnque

con-

contra has minas se intrepidè gessisset Deusdedit, plurimum fuisse a Gregorio dilectum. Verùm de tanto apparatu barbaricæ feritatis silent Historiæ; multòque magis de altero facto, quod idem Ughellus subdit, nempe Sanctum eum Pontificem Mediolanensi Antistiti, & Successoribus potestatem fecisse, ut Langobardis deficientibus, crearent Regem quemcumque voluissent, datà etiam facultate Suffraganeis Ecclesiæ Mediolanensis in Concilio collectis idem peragendi. Porro Baronius etiam ex Annalibus Mediolanensibus in suos Libros hæc transtulit. Si vera esset Sigonii opinio, scilicet Agilulphum Anno DXC. Arianam hæresim ejurasse, id Marito Theodolindâ suadente, minimè congruum videretur, tam acerbè illum in Catholicos defæviisse. Nihilominus, cùm ex Notis ad ejusdem Historiam *de Regno Italiæ* compertum sit, usque ad initium Seculi VII. perstitisse hunc Regem, Arianae sectæ fautorem, credendum potius est, mitius se egisse, quàm superiores Reges, circa eos qui Christi vexillo integrè militabant, præsertim adstante semper lateri Theodolindâ, quæ illum ad amplectendam veram Fidem perpetuò impellebat, quemadmodum id quoque peregit Agilulphus. Ceterùm, etiam antequam se Catholicum profiteretur, multum utilitatis Ecclesiæ Dei consecuta est per Reginam Theodolindam, ut narrat Paulus Diaconus. Quod verò attinet ad auctoritatem creandi Reges Italiæ, quam ait Ughellus, fuisse a Gregorio Magno concessam Episcopo Deusdedit, ejusque Successoribus, & Suffraganeorum Concilio, meliora fundamenta excelsum hoc decus meretur; nemini enim veterum Scriptorum in mentem id venit; recentiores verò nullum pro-

proferunt antiquum documentum, quo rei hujus veritas elucescat. De his plura differuimus in *Præfatione Concilii Ticinensis*, impressi Parte II. Tom. II. *Rerum Italicar.*, atque in *Adnotationibus* ad Sigonium, de *Regno Italiae*, sub Annum DCI.

Dolendum est, nihil superfuisse rerum præclare ac sanctè gestarum ab hoc Episcopo nostro Deusdedit, præter Epistolam ad ipsum datam a Sancto Gregorio Pontifice Maximo, qua illi religiosissimæ Forminæ Laminosæ Causam commendabat, ut quàm citò expediretur. Eam ipsam hic subijcimus positam in postrema Editione sub num. XXXVIII. Libr. XII. Indictione V., cum inde discamus antiquam Ecclesiæ disciplinam, adhuc Sancti Gregorii ævo vigentem, ut nempe Episcopi de rebus illis solummodo disponere testamento possent, quæ ante Episcopalem consecrationem acquisiverant, non autem de aliis Bonis in Episcopatu comparatis; ista enim ad Ecclesiam, cui præerant, pleno jure devolvebantur. De hoc fusè agit Thomassin. de *antiqu. & nov. Eccles. Discipl.* Part. III. Libr. II. Cap. XXXIX. & seqq. Epistola autem Gregorii ita se habet.

„ Gregorius Deodaro Episcopo Mediolanensi.

„ Nulli dubium est, quia sicut Sacerdotibus res in
 „ Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia, ita de
 „ eis, quas ante habuerint, quidquid judicare voluerint non
 „ vetantur. Itaque Fraternitatem vestram, tempore quo ad
 „ nos fuit, questam esse recolimus, quòd quædam immo-
 „ bilia

„ bilia, quæ Constantius Deceffor vester Luminosæ ancillæ
 „ Dei, filiæ Fratris fui, testamenti serie Legati titulo reli-
 „ quit, jam Episcopus acquisisset, decrevisseque nos, ut si
 „ hoc constaret, nullum ex his Ecclesia vestra præjudicium
 „ pateretur. Quod & vos oportet recolere, & molestiam
 „ aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei sine co-
 „ gnitione de his quæ possider quidquam auferre. Sed si hoc
 „ Ecclesiæ vestræ Aëtores probari possent confidunt, vestris
 „ nobis Epistolis indicate, ut qualiter hoc ipsum constare,
 „ debeat disponamus; dummodo cognitâ veritate, nec Eccle-
 „ sia vestra pati præjudicium, nec illa injustè videatur affi-
 „ gi, quia, quantum aliqui perhibent, hoc supradictus De-
 „ cessor vester non in Episcopatu, sed dum adhuc esset Dia-
 „ conus, acquisivit. Unde necesse est, ut sicut diximus,
 „ factâ probatione debeat constare quod verum est. Eam-
 „ dem verò ancillam Dei Fraternitati vestræ commendamus,
 „ ut a nullo eam patiatur gravari vel opprimi; ne, si in-
 „ quietata fuerit, ex hujus causæ occasione hoc pati, quod
 „ non decet, existimetur. Et ideo si quid fortè fuerit quod
 „ debeat emendari, aut plano adhortationis vestræ modera-
 „ mine corrigatur, aut certè nobis subtiliter nuncietur, qua-
 „ tenus & vos ab invidia sitis extranei, & nos, quod con-
 „ venit, facere nullatenus omittamus.

Gloriæ non modicæ hujus nostri Antistitis adscribere pos-
 sumus, deterfam sub ipso fuisse labem hæresis, qua Agi-
 luphus Rex inficiebatur; isto enim ad Catholicam Fidem
 reducto, Episcopi omnes, quos depresserat Arianorum per-
 fidia, pristinæ Dignitati restituti sunt, teste Paulo Diacono,
 & Ec-

& Ecclesiarum Bona a tyrannica superiorum Regum invasione fuere subtrahita.

Obiit Deusdedit Anno DCXXIX., III. Calendas Novembris, post XXVIII. regiminis annos; sepultus Genus apud Sanctum Syram. Ughellus tradit, eundem anno præcedente, paulò post Theodolindæ excessum e vivis, mortuum esse. Sed incertum prorsus est, quo anno ista decesserit, cùm post Adaloaldi filii ejectionem nulla ejusdem mentio in Historiis fiat, quemadmodum Baronius animadvertit.

A S T E R I U S .

N^o locum defuncti Antistitis nostri Deuſe-
dit aſſumptus eſt Aſterius, Romanus Ci-
vis, Anno DCXXX, VI Calendas Februa-
rii, poſt tres menſes vacantis Sedis. Er-
rant Ughellus & Sigonius, qui cum Anno
DCXXVIII. effectum referunt, nam Cata-
logi noſtri ſupradictum annum clare designant.

Rerum ab hoc Episcopo getarum memoriam vetuſtas
obliteravit. Bennum quemdam conſecratum fuiſſe in Episco-
pum ab Aſterio, cuncta de Italia proficiſceretur in Angliam
Summi Pontificis Legatus, reſert Ughellus; minime adno-
tans annum, neque nomen Pontificis. Labitur tamen in
nomine, dum eum vocat *Bennum*; Bela enim, qui hoc re-
fert in *Eccleſiaſtica Anglorum Hiſtoria*, illum appellat *Byri-
tum*, Baronius autem *Byrinum*, quamvis deinde interque
perperam aſſerat, Aſterium fuiſſe Episcopum Genuenſem. For-
taſſis id accidit, ex eo quod Praeſul noſter ſemper Genue
uſque ad obitum manſit. De hoc Sancto Byrino, qui in
Anglia floruit illuc miſſus ab Honorio I. Summo Pontifice,
mentionem fecerunt Spondanus in *Annalib. Baronii*, ad An-
num DCXXXV., & Baronius in *Martyrologio*, ad diem
III. Decembris.

Fallitur etiam Sigonius, qui Aſterii obitum uſque ad
Annum DCLVI. producit, ſexdecim nempe annis poſt ve-
rum defuncti hujus Antistitis tempus. Siquidem poſt annos

X.

X., & aliquot menses regiminis spiritum Deo reddidit Asterius, idest Anno DCXL., IV. Nonas Julii, quemadmodum Catalogi antiqui testantur. Genus, ubi moram semper traxit, sepulcro datus fuit, in Ecclesia Sancti Syri.

F O R T I S .

Asterio successus fuit Fortis, seu Fortius Anno DCXLI. Triennii tantum spatio Ecclesie Mediolanensi præsuit, mortuus Anno DCXLIV., quin ullum de illius Actis ad nos pervenerit monumentum. Quæ Ughellus subjungit de Chronico Luitprandi, in quo Fortis dicitur floruisse Anno DCLV., optimè ab eodem referuntur, cum revera decesserit ante annum DCXLIX., quo Sanctum Joannem illius Successorem interfuisse scribit Synodo Romanæ, a Martino I. Summo Pontifice celebratæ.

Ubinam sepulcrum Fortis receperit, etiam Catalogus noster minime tradit: Credibile tamen est, Genus sepulcrum fuisse, ubi vitam duxit tempore sui Episcopatus.

SAN-

SANCTUS JOANNES.

Edirolanensem vacuum Sedem implevit post Fortem Joannes Camillus, natione Ligur, ob vitæ sanctimoniam *Bonus* appellatus, Anno DCXLV. Circa quatuor ante annos delectum eum fuisse ad Ecclesiæ nostræ regimen tradit Ughellus, emendare contendens Ferrarium, qui Annum DCL huic Electioni designat, & Sigonium, qui eam ulterius etiam protrahit usque ad Annum DCLIX. Emendari tamen & ipse Ughellus potest ex antiquis Catalogis nostris, a Mabillonio, & Muratorio in lucem productis, qui prædictum annum, a nobis superius statutum concordēs adnotant.

Inter alia præclara munera a Joanne Bono gesta Ripamontius, & ex eo Ughellus ac Bollandus in *Actis Sanctorum*, ad diem X. Januarii, illud referunt, fuisse Joannem missum a Sancto Gregorio Magno, Summo Pontifice Legatum ad Theodolindam Reginam. Difficulus tamen huic assertioni fidem adhibebimus, si tempora computemus: Camillus enim Vir firmæ ætatis esse debuisset, ut ad Principem illam Fœminam mitteretur; Sanctus autem Gregorius jam obisset Anno DCIV.; provectus jam senex fuisset, ac pene octuagenarius extitisset, tunc quando Ecclesiæ nostræ datus est Pastor; quod inverisimile procul videtur. Accedit, Paulum Diaconum de hac Legatione in sua Langobardorum Historia nihil memorasse.

Pri-

Primus fuit qui intrepido animo, firmique in Deum spe concepti, Mediolanensi villæ Ecclesiæ præsentiam Sponsi sui redonavit, post diuturnum LXXVII. annorum exilium, a Prædecessoribus suis toleratam: in Urbe Juvēni. Nec in vanum cecidit ejusdem consilium, sese barbaro Langobardorum imperio iterum subiciendi. Siquidem Mediolano restitutus pestem omnem Arianæ hæresis ab Urbe amovit, & ipsum etiam Regem Grimoaldum ad meliorem fragem redegit, pravo dogmate, quo imbuebatur, damnato. Quæ in re non modicam operam præstitit alter Joannes Bergomensis Episcopus, qui præclaræ sanctimonie laude per idem tempus florebat, legiturque apud Bollandum, Sigonium, aliosque ejus Vitæ Scriptores, Abduam flumen citro pede transiisse, cum Mediolano Bergomum reverteretur.

Refert Ughellus, Episcopum hunc nostrum interfuisse Concilio Lateranensi, Romæ celebrato a Martino I. Pontifice Maximo, Anno DCXLIX. Omnino tamen citra verum; Baronius enim in Annalibus ad hunc annum ait, Mediolanensem Episcopum Romam minimè contendisse, absentiam causam in Rotharim convertens, qui Italiam omnem infesto exercitu vexabat. Pagius non refragitur, sed tantum refellit Baronii opinionem, asserens, Rotharim Langobardorum Regem triennio jam mortuum ante absolutam hanc Synodum. Attamen eruditissimus Vir iste et ipse lapsus est ob male initum calculum annorum hujus Regis; siquidem eum defunctum ait Anno DCXLVI., cum juxta Chronologiam in Adnotationibus ad Sigonium de Regno Italia a nobis contextam Rotharis superfuert usque ad Annum DCLII. Ma-

nus

nus nihilominus Pagio damus in eo quòd censuram claudit his verbis: *quam fuerit hujus absentia causa, ignoratur.*

In Oppido Decur, ab hac Metropoli decem mille passibus distito egregium religiosissimæ erga Deum pietatis monumentum reliquit Joannes, cum Sacram Ædem Sancto Martino olim Episcopo nostro, dicatam ære proprio construxerit. Adduxit Ughellus, aliique Mediolanensium rerum Scriptores, ecestrum ab ipso fuisse Collegium Canonicorum, qui eidem Ecclesiæ quotidie inservirent, datis ad vitæ sustentationem prædiis, ac legibus statutis, ut Divinum pensum persolverent. Porto si de Sacerdotibus quibusdam ad hoc opus peragendum delegatis intelligenda sit nova hæc institutio, assentiri nos posse censuimus. Non ita, si de veris *Canonicis* sermo esse debeat; vox enim ista, teste Carolo a Basilica Petri Libr. II. *Novaria Sacra, in Vita Sancti Agabii*, minime congruit illis temporibus: In Metropoli autem Mediolanensi, ac in Diocesi audiri tantum coepit circa decimum Seculum; cum antea Ecclesiis nostris Decumani, Presbyteri Officiales, aliique in Vicis & Oppidis, absque hoc *Canonicorum* Titulo, rebus Divinis perficiendis, præessent. Sed ista prolixius in Commentariis ad Ritus Ambrosianum explicabuntur.

Clarus, virtutum omnium exemplis in hac Urbe relictis, obiit Sanctus hic Præsul IV. Nonas Januarii, Anno DCLV., post decem annos Sedis juxta antiquos Catalogos. In hac Epocha statuenda tum obitus, tum peracti regiminis varia est Auctorum sententia. Alii enim XXIX. annos Episcopalis Sedis Sancto Joanni tribuunt, alii XX., alii X., ut refert Ughellus, qui mortem ejusdem Anno DCLXIX. figens,

figens, primam opinionem, sequitur. Nos ad hanc seriem Episcoporum Mediolanensium contexendam, Catalogis auctoritate atque ætate venerabilibus, uti jam professi sumus.

Tumulum habuit in Ecclesia Sancti Michaelis, quæ Templo Maximo olim adiacebat; ibique perstitit usque ad Heriberti Mediolanensis Archiepiscopi ætatem, a quo repertum ejus Corpus, in eadem Ecclesia, solemnî pompâ repositum fuit. Cum autem diruta fuisset Sacra illa Ædes, ut immanis Basilica Metropolitana magnificentius extrueretur, Sanctus Carolus Borromeus alteram Translationem adornavit & ductâ per hujus Metropolis compita omnium Ordinum Supplicatione, die XXIV. Maji, Anni MDLXXXII., Sacra Sancti Joannis Ossa in Sacello eidem dicato collocavit, quod recentissimè in Majori Basilica, magnâ æris impensâ, absolurum fuit.

In obsequium Sancti hujus Antistitis Respublica Januensis delectos Nobiles Viros ad Collegium Canonicorum Metropolitanî Templi direxit, qui dono offerrent Lampadem argenteam ponderis unciarum DXLIV., appendendam ante memoratum Sacellum. Extat publicum Documentum hujus Donationis in Archivo Archiepiscopali, inter Miscellanea Joannis Baptistæ Cornei, confectum Anno MDCXLI., Indictione IX., die Martis XI mensis Februarii.

Festum Sancti Joannis agitur in Ecclesia Ambrosiana, Idibus Februarii; quamvis enim ejusdem obitus inciderit in IV. Nonas Januarii, quia tamen ea dies dicata fuerat Sancto Martiniano Episcopo nostro, producta sunt ad memorarum diem Solemnia omnia, in Sancti hujus Episcopi cultum peragenda,

SAN-

SANCTUS ANTONINUS.

Sanctus Antoninus, quem Sigonius, & antiqui etiam Catalogi *Antonium* vocant, assumptus est ad Ecclesiam Mediolanensem administrandam Anno DCLV.; in quo emendandus est Ughellus, qui ab Antonino initam fuisse hanc Sedem scripsit Anno

DCLXX.

Qua morum integritate præluxerit, satis docet Titulus *Sancti*, eidem præpropere adscriptus. Certe Galestinus de eo tradit in Tabula sæpius memorata, fervido illius erga Deum & animas amore, abolita fuisse pessima exempla, in hac Urbe a Barbaris relicta, tempore quo Mediolano incubabant.

Biennii tantum spatio Ecclesiæ nostræ præfuit, e vivis ereptus Anno DCLVII., Pridie Calendas Novembris.

Sepultus est in Ecclesia Sancti Simpliciani; ejusque Festus dies a nobis celebratur III. Calendas Novembris, ut Sanctorum omnium Vigiliis, quæ Ambrosiano ritu solemnes sunt, locus detur.

Ughellus scripsit, Sacra Ossa hujus Sancti Episcopi translata fuisse a Sancto Carolo Borromeo in Metropolitanum Templum; Ex quo tamen Auctore rem hanc desumpserit, non ita facile possumus divinare. Equidem notum est omnibus, Borromeum Præfulem solemnibus apparatu, quem fusè describit Carolus a Basilica Petri, & ex eo Glusianus, plura

G g

tran-

translulisse Sanctorum Corpora, in Basilica Sancti Simpliciani jacentia, inter quæ numerabantur illa Sanctorum Simpliciani, Antonini, Geruntii, & Ampellii Antistitum Mediolanensium. Verum omnia hæc sacra Lypsana, Supplicatione absolutâ, iterum in eodem Templo reposuit. Quo autem alio tempore Translationem Sancti Antonini peregerit, neque Ughellus adnotat, neque memorant Scriptores nostri. Et sanè in Elencho recenter edito Sanctorum Corporum & Reliquiarum, quæ coluntur in Templo Maximo, minime legitur Corpus Sancti Antonini Mediolanensis Episcopi: Mirum autem esset, si nondum duobus Seculis expletis a Translatione, quam somniavit Ughellus, pretiosi hujus pignoris memoria prorsus evanisset.

SANCTUS MAURICILLUS.

Ort Sanctum Antoninum præfedit Ecclesiæ Mediolanensi Sanctus Mauricillus Anno DCLVII. Eximia illius virtutes & vigilantia Pastoralis officii omnino hæcenus in tenebris latuere. Ughellus tradit, tribus tantum mensibus ejusdem regimen perdu-
rasse; ex nostris tamen Catalogis ad quatuor protenditur.

Incertum remanet, quo anno desierit, adeoque ingens hiaret lacuna usque ad Ampellium Successorem, si tam citò figeretur erepta hujus Antistitis vita. Papebrochius, qui hoc optimè animadvertit, opinatur, excidisse e calamo transcribentium veteres Catalogos, numerum Romanum X., quo posito nullum opus esset spatium Sedis vacantis assignare, antequam Ampellius illam impleteret. In re dubia & caligine involuta nihil asserere audemus absque Scriptoribus & documentis. Verisimilius tamen videtur quod adnotavit Papebrochius; præsertim cum nobis minimè occurrat in Historiis causa tamdiu dilata Electionis novi Antistitis Mediolanensis.

Id certò scimus, Mauricillum decessisse pridie Calendas Aprilis, & sepultum fuisse in Ecclesiâ Sancti Satyri. Siquidem cum Anspertus Mediolanensis Archiepiscopus sub finem Seculi IX. novum Sancto Satyro Templum construeret, atque inventum Corpus Sancti Mauricilli augustiore loco reponere vellet, peractâ Translatione, illud inter Sacra Lypsana ejusdem Ecclesiæ collocavit; quemadmodum Papebrochius tradit

in sua *Exegesi*, & ante ipsum Tritanus Calchus in *Histor. Patriæ* Libr. V.

Ecclesia Ambrosiana nullum de Sancto Mauricillo Festum aut Officium celebrat, quamvis in Missali impresso Mediolani Anno MDLX. ejusdem nomen inter Sanctos, de quibus agitur memoria, recenseatur in Calendario præfixo, ad diem XXXI. Martii. Peculiaris tamen cultus huic Sancto Antistiti perhibetur in memorata Ecclesia Sancti Satyri, ubi adhuc perennat; ejusque Vitam descripsit Bollandus in *Actis Sanctorum*, Tom. III. Martii, ad diem supradictum.

SAN-

SANCTUS AMPELLIUS.

Eodem Mediolanensem iniit Sanctus Ampellius post suum Decefforem Mauricillum. Anno DCLXVIII., non autem Anno DCLXXIII., ut adnotat Ughellus. Explicandis hujus Sancti Antistitis rebus præclariffimè gestis, monumentorum penuriâ laboramus. Bollandistæ ad diem VIII. Julii, ut aliquam Episcopi nostri Vitæ laudem describant, Lectionem Breviarii Ambrosiani, in ejusdem Festo recitari solitam in medium afferunt in hæc verba: *Ampellius præter singulares eximiasque virtutes claruit etiam magnis crebrisque miraculis tum in vita, tum postquam in Cælum migravit. Ideo ad sepulcrum ejus assidui concursus fiebant ob vim salutiferam, quæ inde manabat.*

Fallitur Galefinius, qui inunctum Episcopali Ordinatione Ampellium scripsit sub Dono, seu Domino, cum iste nonnisi Anno DCLXXVI. creatus fuerit Pontifex Maximus; & mortuum sub Agathone refert, qui seriùs Pontificiam Sedem obtinuit, idest Anno DCLXXVIII.

Ecclesiam Mediolanensem administravit per annos quinque incompletos, idest ab Anno DCLXVIII., ad DCLXXII., si Papebrochio credimus, qui Ampellium hoc anno sublatum e vivis tradit VIII. Idus Julias. Verùm Bosca in Martyrologio Ambrosiano, Sanctum hunc Antistitem vivere desiisse ait VI. Idus Februarii, quamvis Ecclesia nostra illum

colat

colat ad VIII. Idus Julii; rationem afferens hujus dilati cultus, nempe quia die memorato Februarii, alterius antiquioris Episcopi nostri, Sancti Honorati memoria celebrabatur.

Fuisse Sanctum Ampellium Beatis connumeratum a Joanne V. Pontifice Maximo, Ughellus & Bosca tradiderunt. Sed, quemadmodum adnotat Papebrochius, haud facile probaturi erunt, tunc in usu receptum, ut hujusmodi Causæ ad Romanum Pontificem deferrentur.

Sepulcro conditus fuit in Basilica Sancti Simpliciani; ejusque Corpus unà cum aliis translatus est solemnè pompâ a Sancto Carolo Borromeo, ut superius diximus, Anno MDLXXXII., ac deinde sub Ara Maxima ejusdem Basilicæ collocatus.

SANCTUS MANSUETUS.

OST Sanctum Ampellium, Pastorem habuit
Ecclesia Mediolanensis Sanctum Mansuetum
Anno DCLXXII.

Plurimum errat Galefinius in Tabula
Episcoporum Mediolanensium, dum ait,
hunc nostrum Præsulem consecratum fuisse
sub Agathone, cum hic Summus Pontifex nonnisi sexennio
post, idest Anno DCLXXVIII. Cathedram Sancti Petri con-
scenderit, ut superius innuimus. Neque minus felix est in
altera Mansueto laude tribuenda, quod videlicet Synodo Con-
stantinopolitanæ OEcumenicæ VI. præclarâ eruditionis famâ
interfuerit, cum hujus Synodi Acta nullam referant Man-
sueti subscriptionem, nec ab ullo erudito Scriptore hoc iter
memoretur. Id quidem verum est, scriptam ab ipso fuisse
Epistolam ad Constantinum IV. Imperatorem Constantinopo-
lis, quam Baronius dicit, *fuisse dignam tanto Viro, tan-
taque Sedis Episcopo*, ut Monothelitarum errores refelleret
damnaretque. De hac Synodica Epistola agens Paulus Dia-
conus, a quo Sigonius & alii decepti fuere, tradidit fuisse
confectam a Sancto Damiano Ticinensi Episcopo, nomi-
ne Sancti Mansueti: Is autem tantum Presbyter erat Anno
DCLXXIX., quo conscripta fuit Epistola prædicta, adhuc
in vivis agente Anastasio illius Ecclesiæ Præsule, qui etiam
subscripsit Synodo Lateranensi, quam paulo post memorabi-
mus, & Damianum in eadem Sede præcessit.

Quan-

Quandoquidem verò ea tempestate Summus Pontifex Agatho ardenti desiderio flagrans tutandæ contra Monothelitas Catholicæ Fidei, scripsit ad Episcopos Italiæ, ut Comprovincialium Antistitum Concilium colligerent, sententiamque suam in tanti momenti re proferrent, Sanctus Mansuetus Suffraganeos suos convocavit Mediolani Anno DCLXXVIII, vel sub initium sequentis; & Synodo absolutâ Romam profectus est ad Concilium, quod Pontifex Maximus Anno DCLXXIX celebrabat, ad abolendam eorum sectam, qui unicam tantum in Christo fuisse voluntatem effutiebant, illicque subscripsit.

Vir fuit Mansuetus omni virtutum genere exornatus, atque ab universis Dynastis, Italiæ præsertim, summo in honore habitus, utpote *Antistes spectatus sanctitatis*, quemadmodum cum appellat Baronius in *Annalibus*, ad Annum DCLXXX.

Administratâ novennii spatio Mediolanensi Ecclesiâ, obiit inter funera Civium suorum, debaccante per Urbes Italiæ teterrimâ lue Anno DCLXXXI, XI. Calendas Martii; sepultusque est in Basilica Ambrosiana. Verum inde fuisse ad Templum Protomartyris Stephani delatum, Scriptores nostri affirmant. An autem Ossa omnia hujus Sancti Præsulis jaceant in eadem Basilica Sancti Stephani, an aliquæ tantum partes, Petrus Paulus Bosca in *Martyrologio Ambrosiano*, abstinet a sua proferenda sententia. Certè Cardinalis Federicus Borromeus, qui post Concilium VII. Mediolanense ab ipso celebratum Anno MDCIX. Translationem plurium Sanctorum, qui in Templo memorato quiescebant, peregit, etiam Reliquis

quias Sancti Mansueti in publicum protulit, ac per Urbem circumduxit.

Ecclesia Ambrosiana minimè celebrat hujus Sancti Praefatus Festum: eo die, quò fuit ipsi Natalis, sed differt ad IV. Nonas Septembris Sacra, & Officiò, quòd Quadragesimæ tempus aliquando plurimam Februarii partem occupet; prohibente Ritu nostro, ne ulla de Sanctis Festivitas illa decurrente peragatur.

SANCTUS BENEDICTUS.

Ubiliatus est Sancto *Manfredo* Anno
DCLXXXI. Sanctus Benedictus, quem
Scriptores nostri Mediolanensem esse testan-
tur, quamvis *Toppius in Biblioth. Neapo-*
lit. cum asserat ortum habuisse *Anticor-*
Condognari hic nequit *Galefinio* anachronis-
mus palmaris, cum in Tabula saepe memorata scribat, Be-
nedictum inauguratum fuisse Episcopum in nostra Urbe sub
Joanne VI. Romano Pontifice, viginti namque anni inter-
cessere inter electionem praedictam, & Joannem VI. in
Summum Pontificem electum Anno DCCII, quemadmodum
Pagius, alique Chronologi Sacri nos docent.

Floruit Benedictus tanta sanctimoniae doctrinaeque laude
apud omnes, ut Paulus Diaconus in *Historia Langobardici*
Regni Lib. VI. Cap. X. illum hoc Elogio donaverit, fuisse
videlicet *Vorum egregiae Sanctitatis, de quo per univer-*
sam Italiam bona opinionis fama flagavit. Item Paulus
Diaconus narrat, exortam fuisse controversiam inter hunc
Benedictum Mediolani Episcopum, & Ticinensem Antistitem,
eò quod postremus iste Consecrationem a Summo Pontifice
peteret, Mediolanensis vero acceperat contrarium, arbitratus jus
suum infringi, cum de more Suffraganei Praefules a Metro-
politano consecrandi essent. Deducta ad Romanam Curiam
est Causa, victusque recessit Benedictus, eò quia a *prisci*
temporibus consuetum fuit, ut nonnisi a Summo Pontifice

Papiensis Episcopus sacro Chrismate inauguratur. Malè hunc Pauli textum intellexit Sigonius, adeoque scriptum reliquit, causâ occidisse Sanctum Benedictum, ob intentatam litem, adversantibus omnibus vetustatis exemplis. Id autem injuriæ esset tanto Antistiti, ac si tenerè aliena jura invadere voluisset, novamque sibi auctoritatem arrogare, cujus nullum in Prædecessoribus suis extitisset exemplum. Paulus certe ait a *priscais temporibus*; cum enim Mediolanenses Episcopi per LXXVII. annos velati exules ab hac Metropoli ob baccantem in Infubrico solo Atlianam Langobardicam feritatem demorati Genuæ fuissent, jam veluti invaluerat quædam præscriptio, cui innitebatur Pauli Diaconi fides. Ceterum plura superioribus Seculis data exempla hujus Consecrationis a Mediolanensi Antistite peractæ singillatim referunt Clariss. Muratorias in *Append. ad Tom. I. Anecd.*, & Patet Eustachius a Sancto Ubaldo, in Libro *de Metropoli Mediolanensi*. Ob hanc litem, qua diu noster Antistes fuerat vexatus, coli dicitur a Benedicto Lentino in *opus Vita* typis Neapoli datâ, tamquam præcipuus Prosector & Advocatus eorum, qui Lorenisibus litibus, aliisque angustiis quomodolibet exagitantur.

Romam concesserat Anno DCLXXXIX. Cednall, seu Cedualdus (cui eum vocat Beda. Libr. V. Cap. VII.) Rex Anglo-Saxonum, ut Baptismalibus undis ablueretur. Excepit illum benignissimè Sergius Pontifex Maximus, & salutari Fonte expiavit Prædie Paschatis; verùm ad Cæleste Regnum conscendit nondum Albis exutus. Quamobrem, teste Baronio in suis *Annalibus*, iussus est ab eodem Sergio Benedi-

Stus Episcopus noster tam felici Regi Epitaphium condere,
quod etiam ipse perfecit prolixo Epigrammate, cuius nos
initium damus, & deliquum sequitur apud memoratum Ba-

Culmen, opes, sobolem, pollentis Regna, triumphos,

Exuviae, Proceres, mania, castra, lares,

Quaeque Patrum virtus, & quae congefserat ipse,

Cedat permittens liquit amore: Deo.

Uti Petrum Sedemque Petri Rex cerneret hospes,

Cujus fonte meras fumeret almus aquas &c.

Unicum religiosissimae erga Deum pietatis vestigium, ab
hoc Antistite Mediolani relictum, nobis compertum fecit: an-
tiquitas, nempe Cœnobium ab ipso conditum in Porta
quæ appellatur *Nova*: Attamen temporum malignitate adeo
tenuis superest hujusmet rei memoria, ut an Virorum, an
Mulierum claustrum foret, quo vel loco exurgeret, proflus
ignoretur. Puricellas, diligentissimus rerum antiquarum in-
dagator, cepit in *Dissertatione Nazarian.* Cap. LXXII. num.
XI., extitisse Monasterium istud, ubi nunc in eadem Urbis
Porta jacet Monasterium Virginum simul, & Conjugum,
quæ malè habentur a Maritis, ut pudori consulant, donec
jurgia & lites componantur, atque ob id *Summus* nuncu-
patum. Olim in eas Edes successerant animarum Curatores
per tempora; sed Sanctus Carolus Borromeus parvum illud
gregem Ovium suarum proximo Parocho custodiendum com-
mittens, mox memoratum Monasterium crexit, quemadmo-
dum

dum fusè narrant Carolus a Basilica Petri, & Glusianus in *Vita ejusdem*, ad Annum MDLXVIII.

Quinto Idus Martii quievit in Domino Sanctus Benedictus, Anno DCCXXV., postquam huic Ecclesie administranda omnium virtutum exemplis per XLIV. annos infudasset. Dissidet Ughellus in designando mortis anno Sancti hujus Episcopi, asserens, eum in vivis egisse, usque ad Annum DCCXXXV. Dissident etiam Galestinus & Bosca circa tempus regiminis, quod Ughellus statuit XLIII. annis, cum alii usque ad XLVII. annum protendant. Papebrochius in *Exegesi* jam dicta evincit, nec annum mortis ultra illum superiùs a nobis relatum, nec spatium regiminis ultra quadragesimum quartum annum produci, aut posse restringi. Sepultus est in Basilica Sancti Ambrosii, ut tradunt antiqui Catalogi; ejusque Festum celebratur in nostra Ecclesia VIII. Idus Septembris, cum ejusdem Sancti natalis dies incidat in Quadragesimam.

THEODORUS II.

Communi bus suffragiis electus in Episcopum Mediolanensem Theodorus II., Sancto Benedicto successit Anno DCCXXV. sub Gregorio II. Pontifice Maximo, non autem sub Gregorio III. ut tradunt Galestinus & Ughellius, lexennio enim post Apostolicam Sedem iste obtinuit.

Ughellus in laudem hujus Episcopi scribit, eum Ritus Ambrosianos, qui aliquantisper degeneraverant, ad pristinam observantiam instaurasse. Equidem conjecari facili potest, in tanta Barbarorum colluvie aliquid in nostra Metropoli decidisse antiquæ diligentie in peragendis Sacris ac Divinis Officiis. Sed cum nullum documentum rei hujus afferat, opinando tantum ista retulisse arbitramur. Ceterum laus, quæ Theodoro adscribitur in Catalogis nostris, ea est, fuisse illum interpretatum Ambrosianæ Ritus. Ex revera adhuc superest pars aliqua hujus egregii laboris, adnexa. Breviario, edito Mediolani in pergamena Anno MCDXC., & inscripta *Speculum Matutinalis Officii*, Reiterat, videtur Puricellus in *Dissertat. Nazarianæ* Cap. XXXIX. de quod hoc Opusculum perlegens, reperit nomen Ambrosii, qui nonnisi Anno DCCCXXX. Libros de *Deiis* conscripsit; quocirca inquit, Theodorum nostrum minime fuisse Auctorem Speculi Matutinalis, adeoque querendum esse alium Theodorum, aut Anonymum, qui illud confecerit. Nos tamen in

eam

eam partem propensi sumus, ut credamus, opus non esse, comminisci alterum posteriorem Theodorum, vel alium quempiam, cui adscribendus sit prædictus Libellus: Rationes, quæ nobis præsto sunt, breviter colligimus, cum jam editæ sint in *História Literario-Typographica Mediolanensi*; Anno MDCCXLV. vulgatæ, nempe consensus veterum Scriptorum, qui Catalogos Mediolanensium Antifistum contexuerunt, & auctoritas Sancti Caroli Borromei, qui in Præfatione Brevisii Ambrosiani ab ipso editi hæc habet: *Theodorus imprimis Archiepiscopus Prædecessor noster, ejusdem Ambrosiani Divini Officii nocturni matutinique partes pie & erudite explicavit luculentâ mysteriorum interpretatione.* Ad illud verò, quod de Amalario protulit Puricellus, & a quo se actum dicit ad negandam huic famæ fidem, non multum anticipantes habemus; nomen siquidem Amalarii adjici potuit Theodori lucubrationi in margine ab aliquo subsequenti ævi Scriptore, itaut Amanuensis imperitus illud postmodum invexerit in textum; quemadmodum Mabillonius, alique eruditi in præsentiarum Viri experientia didicere in MS. tis revolvendis; eoque firmitus in hac Traditione stamus, cum etiam Puricellus aliquid de eadem re suspicatus fuerit, dum sub initium ait: *Si tamen ipsius revera sunt, & non ab alio deinde superaddita quæ mihi negotium faciunt.* Non ignoramus Clariss. Ludovicum Ansonium Muratorium in *Dissertar. LVII.* Tom. IV. *Antiquit. Ital. M.d. Ævi* pag. 860. quasi per contemptum memorasse Speculum hoc Matutinale Theodori II., dum inquit, falsò præpositum illi fuisse nomen hujus Antifistis, nihilque continere, quod lucem mereatur. Attamen quo

quo ad supposititiam mercem, quam adeo aperte huic Opusculo appingit, reponimus ea quæ jam superius diximus contra Puricellum; ad id verò, quod spectat ad Operis ipsius momentum, Lectorem rogamus, ut verba Muratorii cum verbis Sancti Caroli conferat, quæ proximè retulimus; istud enim ad universum Clerum Mediolanensem scribens, multè æquius judicium evulgavit.

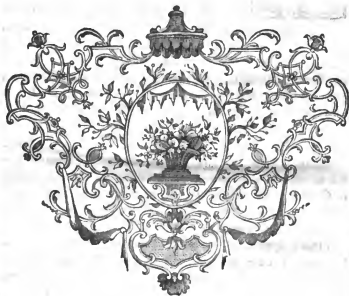
In eodem Ughello legimus, exceptum fuisse a Theodoro II. Sanctum Bonifacium e Germania redeuntem. Sane Vixit iste Apostolicus ter in Italiam iter direxit. In tertio autem adventu, ut Vita ejusdem apud Bollandum in *Actis Sanctorum*, ad diem V. Junii testantur, ad Ticinensem Urbem delatus fuit, Liutprandum salutatus; & valde verisimile est, progressum inde fuisse usque ad hanc Metropolim. Ceterum nulla ibidem est mentio Mediolani. Ripamontis hanc moram in Urbe nostra ductam a Sancto Bonifacio rhetorica narratione describit.

Adjicit Ughellus, Theodoro contigisse, lacrymâs prosequi funus Liutprandi Langobardorum Regis, in Mediolanensem Ecclesiam beneficentissimi. Attamen hoc veritati repugnat, cum Liutprandus supervixerit post obitum hujus Antistitis per quadriennium; quemadmodum in nostris Adnotationibus ad Sigonium *de Regno Italia* comprobavimus. Id autem in *Exegesi* ad hunc Episcopum animadverterat etiam Papebrochius.

Per annos XIV rexit Ecclesiam Mediolanensem Theodorus, defunctus Anno DCCXXXIX. Tumulum autem elegit ipse in Ecclesia adjecta Monasterio, a Sorore sua Aurora

con-

condito, quod appellabatur *Aurona*. Hinc patet, quantum hallucinatus sit Papebrochius, qui loco *Aurona* intellexit *Arona*, Oppidi ad ripas Verbani Lacus positi. Nunc *Aurona* Coenobium prorsus excisum est Mediolani, substitutis aliis Monialibus Augustinianis in novo Aedificio, quod *Sancti Augustini in Porta Nova* nomine insignitur.

SANCTUS NATALIS.

Idem Mediolanensis Ecclesia ob Theodori mortem, communi consensione recepit novum Sponsum Sanctum Natalem, Anno DCCXL. mense Martio; non tamen sub Zacharia, ut tradunt Galefinius & Ughellus, sed sub Gregorio III. Summo Pontifice; Sanctus enim Zacharias Pontificiam Sedem non adiit, nisi sub finem sequentis anni, mense Novembri exiunte, ut Patres Bollandiæ adnotant in ejusdem Sancti Episcopi Vita, ad diem XIII. Maji, subjungentes, *juxta hunc calculum, quo non facile fidelitorem inveniet aliquis, mortem Sancti Natalis septem fere mensibus Zacharia initia præcessisse.* Sane in Anno electionis designando hujus nostri Antistitis præcedunt recentes Scriptores. Ughellus Anno DCCXLVII., vel XLIX. renunciatum fuisse Sanctum Natalem tradit; Galvaneus Flamma in *Manipulo Florum* Cap. CXVII., & Donatus Bosius in *Chronicis*, ad Annum DCCL. memoratam electionem differunt. Nos cum Papebrochio in *Exegesi* hanc prædicto Anno DCCXL. consignamus.

Quod spectat ad tempus regiminis, Panvinus, Ughellus, alique duos integros Sedis annos Sancto Natali attribuunt; Galefinius ait, anno uno; & mensibus undecim. huic Ecclesiæ eundem præfuisse; atque ita omnia in obscurum relinquunt. Certiora nos ex antiquis Catalogis desumimus, in quibus XIV. tantum Menses Sedis adnotantur, a

Mar-

Mario scilicet mense Anni DCCXL., ad diem XIII. Maji, Anni subsequēntis.

Non min⁹ Sanctimoniā quā eruditione clārus floruit hic Præful; in omnibus siquidem Catalogis viciniorum temporum laudatur Sanctus Natalis, tanquam optimè instructus Linguis etiam peregrinis Græcā & Hebraicā; sicuti etiam Ecclesiasticorum Rituū egregiè peritus. Addunt aliqui, scriptum ab eo fuisse Librum contra Arianos, quorum secta Mediolani reviviscere videbatur, teste Ughello. Id autem fieri potuit, antequam Episcopus inauguraretur, & Liutprandus Catholicæ Fidei jam adscriptus Italicum Regnum teneret.

Præterea Divini cultūs amantissimus, Basilicam Sancti Georgii Martyris vel a fundamentis excitavit vel in venustiorē formam redegit. Immo Ughellus fidenter narrat, institutam ab eo fuisse in eadem Basilica Canonicam. Porro si aliquo documentō firmaretur assertio, non modica accederet nostræ Ecclesiæ gloria, quod citius amplexa fuisset Canonicam vitam. Verū id excerptū e Libro IX. Ripamontii, qui de Sancto Natali loquens, rhetoricè scribit, exornatum illud Templum ab eo fuisse Canoniorum Collegio. Extant adhuc archetypæ Tabulæ in prædite Archivo memoratæ Basilicæ, quæ docent, non alios ibidem degisse usque ad XI. Seculū, nisi Presbyteros Officiales Decumanos, qui eo tempore dispersi erant per alias etiam Urbis Ecclesias. De his egimus in Dissertat. *ad vindicandam veritatem* &c., impressā in hac Metropoli Anno MDCCXXXIII., & fusi⁹ disse-remus in progressu Operis de Ritibus Ecclesiæ Ambrosianæ.

Multis miraculis tum in Vita, tum post mortem cla-

ruiſſe Sanctum Natalem, Breviarii Ambroſiani Lectio in-
ejuſdem Feſto die recitanda teſtatur.

Supremum diem clauſit III. Idus Maji, Anno DCCXLI.,
& tumulo conditus fuit in memorata Baſilica Sancti Georgii
ad Palatium. Anbigit Ughellus, an in hac Sacra *Æde*,
an in altera Sancti Euſtorgii tumulatus ſit Sanctus Natalis,
quam ait ab eodem fuiſſe a fundamentis excitatum: Sed fal-
ſo; deceptus namque fuit a quadam Ripamontii periodo,
qui ſive per lapſum calami, ſive Typographi negligentia
hæc habet, Decade I. Libr. IX: *Natalis in Euſtorgiana*.
Baſilica eſt ſitus, quam ipſam aut a fundamentis crexis,
aut profano veterum cultu dicatam Soli expiavit, atque trans-
tuſit in Martyris illius nomen & Religionem: Verbum enim
Euſtorgiana poſitum fuit loco *Georgiana*, ut ex ipſo con-
textu patet, *transluſit in Martyris illius nomen*; Georgius
ſiquidem Martyr fuit, non Euſtorgius; huiusque Templum
jam extabat Mediolani, pluribus autem Sanctum Natalem Se-
culis.

Præterea in Charta (ut ajunt) Codicilli, a Joanne Petro
de Pado Canonico Ordinatio Eccleſiæ Mediolanenſis, conſecti
poſt ultimas Tabulas, indicatur non ſolum Eccleſia Sancti
Georgii, ſed etiam locus, in quo jacebat Sepulcrum huius
Sancti Antſtitis, nempe in medio Eccleſiæ: Præcipiens enim
prædictus Joannes Petrus, qua in parte tumulandum eſſet
ejuſ cadaver, in hæc verba voluntatem ſuam aperuit, ibi:
„Vult, jubet, ordinat & mandat, quod Corpus ſuum ſe-
„peliatur intra Eccleſiam Sancti Georgii in Palatio ut ſupra;
„videlicet immediate poſt Sepulcrum Sancti Natalis, poſitum

in

„ in medio dictæ Ecclesiæ & contiguum ipsi Sepulcro ubi fiat
 „ sepultura una pro ipso Dño Joanne Petro „ . Data est
 hæc Charta , in Tabulario memoratæ Ecclesiæ Sancti Geor-
 gii adhuc superstes , Anno a Nativitate Domini millesimo
 quingentesimo vigesimo secundo , Indictione Decima .

Franciscus Castellus , relatus a Clariss. Muratorio in Dis-
 sertat. LVI. *Antiquit. Ital. Mediæ Aevi* Tom. IV. pag. 764 ,
 etiam Inscriptionem marmori incisam , a temporum injuriis
 nobis servavit in suis MS.tis Collectaneis , quam ait , oculis
 omnium subjectam fuisse eâ ætate , qua ipse scribebat , nempe
 Anno MDL. in pavimento ejusdem Ecclesiæ , in hæc verba :

„ *Epitaphium Sancti Natalis Archiepiscopi Mediolanensis .*

Marmore conclusum tegitur venerabile Corpus .

Natalis , Præsul qui fuit Orbe bonus .

Grandis honor Patrum fuerat , nam Pastor & almus .

Nobilitate (a) vixit , rexit ovesque Pater .

Condidit hæc Aulam , Christo præstante juvamen .

Rex dedit & recte plurima dona quoque ;

Unde queant vigiles Domino servire per æva .

Proque suis culpis possit habere preces .

Ecclesiam rexit bis septem mensibus , annos

Sexies atque decem quoque (b) duobus habens .

In MS.to Codice Francisci Castelli legebantur etiam chro-
 nolo-

(a) Muratorius legis nobiliter .

(b) Muratorius legendum ait cumque .

nologica Notæ; sed cum scateant mendis, censet Muratorius loco laudato, adjunctas fuisse ab ipsomet Castello: siquidem neque annus mortis, neque Indictio congruunt veritati; adedque nos etiam easdem prætermisimus.

Festivus dies Sancti Natalis agitur in Ambrosiana Ecclesia III. Idus Maji: Fallitur tamen Ughellus, qui cum inter Sanctos relatum assērit a Stephano II. Pontifice Maximo; cum hujusmodi Cause, ut diximus, ad Romanum Pontificem tunc temporis non deferrentur.

ARIFREDUS.

Remotus est ad Mediblanchensem Sedem post Sanctum Natalem Arifredus, seu Ansfridus (ut eum vocat Sigonius) Anno DCCXLI, non DCCXLIX., prout opinatus est Ughellus. Inauguratum eum fuisse sub Zacharia Pontifice Maximo scripsit Galestinus in Tabula Episcoporum Mediolanensium, quin animadvertit, eo tempore Zachariam nondum obtinuisse Pontificiam Dignitatem, qua exornatus fuit solummodo exeunte illo anno; cum aliunde Arifredus declaratus jam foret Episcopus mense Augusto, ut vult Papebrochius in sua *Exegesi*.

De hoc Praefule nihil ad nos transmiserunt antiquitas & Historiae, praeter nomen. Fortassis ob regiminis brevitatem tempus illi defuit, praecleara Pastoralis animi meditamenta in publicum proferendi.

Obiit Anno DCCXLII., administrata per VIII. menses Ecclesia, ut voluit Ughellus, sed revera per IX., prout vetusti docent Catalogi. Sepultus est ad Basilicam Sancti Nazarii.

STA-

S T A B I L I S.

Revî erepto Arifredo pastoralet curam Mediolanenſis Gregis ſuſcepit Stabilis Anno DCCXLII. , pridie Idus Auguſti . Etiam de hoc Epiſcopo ſilent Scriptores , quamvis longius quàm Deceſſor , regimen ſuum produxerit , ideſt per duos annos & menſes quatuor . Erravit quidem Galeſinii Tabula , in qua Stabilis ponitur electus Epiſcopus ſub Stephano III. , cùm iſte Summus Pontifex Romanum Solium non conſcenderit , niſi Anno DCCLXVIII. , ut docet Pagius .

Obiit hic noſter Antiſtes Anno DCCXLIV. , Idibus Decembris , juxta calculum Papebrochii , ſepultuſque eſt in Baſilica Sancti Ambroſii .

